

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_194231

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. M81 Accession No. M1193

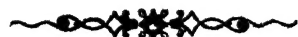
Author Bisk

Title कोकिल-वद, वि. नं.

श्री अखिलभारत गान्धी

This book should be returned on or before the date last marked below.

संत बहिणाबाईचा गाथा.

संग्राहक,
विश्वनाथ नारायण कोल्हारकर.

आवृत्ति पहिली.

शके १८४८.

किंमत १२ आणे.

प्रकाशक व मुद्रक
शंकर नरहर जोशी.

सर्व हक्क प्रकाशकाचे स्वाधीन आहेत.

प्रसिद्धी स्थळ.
चित्रशाळा प्रेस,
१०२६ सदाशिव पेठ, पुणे शहर.

प्रस्तावना.

आज आपल्या भरतखंडांत ज्या थोर संतस्त्री विभूति होऊन गेल्या त्यांत संत बहिणाबाईचीही गणना प्रामुख्याने केल्यास वावर्गे होणार नाही. अशा ह्या स्त्री-संत महात्म्याचें—पुण्यमय देवीचें—नांव सर्व महाराष्ट्रभर सर्वतोमुखीं व्हावयास पाहिजे होतें. परंतु आजपर्यंत ह्या बाईचें नांवही चांगल्या थोर मंडळीस ऐकून माहीत नव्हतें असें म्हटल्यास अतिशयोक्ति होणार नाही. परंतु गेल्या ८-१० वर्षांपूर्वी नागपुरकडील पोस्ट खात्यांतील एका व्यक्ती-कडून सदरहू बाईचा गाथा प्रथमतःच प्रसिद्ध झाला व तेव्हांपासून संत-मंडळांत व वारकरी लोकांत या बाईसंबंधीची चर्चा ऐकू येऊ लागली. असो. सदरहू बाईचें कुलवृत्त लिहिण्याचें हें स्थळ नसल्यामुळे आज आम्ही वाचकांस इतकेंच सांगतां की, त्याचें चरित्र आम्ही स्वतंत्र पुस्तकरूपानें लवकरच प्रसिद्ध करणार आहो.

संत श्रीबहिणाबाई ह्या कसबा बारापाडाशूर तालुके वैजापूर येथील राहणाऱ्या होत. यांचें माहेर शूरपासूनच बारा तेरा मैल अंतरावर असलेलें रंगाय्याचें देवगांव म्हणून आहे तेथें होतें व अजूनही ह्या बाईच्या माहेरच्या घराण्याचा वंश तेथें नांदत आहे. बाईच्या वडिलांचें नांव आवजी कुलकर्णी. हे कुलकर्णी घराण्यांतले असून तत्कालीन प्रमुख घराण्यापैकी एक असत. ह्यांस पुष्कळ दिवस संतति झाली नाही, तेव्हां तत्प्रीत्यर्थ यांनीं जवळच्या एका वनांत असलेल्या पांडुरंगाचें देवालयांत तपश्चर्या केली असें सांगतात. पुढें परमेश्वर प्रसन्न होऊन त्यास एक मुलगी व एक मुलगा अशीं दोन अपत्ये झालीं. पैकीं प्रथमतःच हें स्त्री-संतरत्न त्याचें उदरी जन्मास आलें व दुसरा मुलगा झाला. त्याचें नांव पुष्कळ तपास केला परंतु कळलें नाही. जें स्त्री-संतरत्न तीच ही आमच्या प्रस्तावनेची नाइका होय. सदरहू बाईचा जन्म कोणत्या सालांत झाला हें आम्हांस पुष्कळ शोभाअंतीही कळलें नाही. जसजस स्त्रीरत्न ज्या कुलांत निर्माण झालें त्या घराण्यापाठीं अथवा ज्या मंडळ-राष्ट्रीय वारकरी सांप्रदायी संत

त्यांच्यापैकी कोणाजवळही त्यांच्या जन्मकाळाविषयी निश्चित माहिती असू नये ही मोठी आश्चर्याची गोष्ट आहे.

बाईच्या नवऱ्याचें नांव गंगाधरपंत. हे भिक्षुक घराण्यांतले असून बाईचे हे बिजवरी वर होत. म्हणजे गंगाधरपंताचें बाई ह्या द्वितीय कुटुंब होत. गंगाधरपंताचा मुख्य धंदा भिक्षुकीचा असून आर्यवैद्यकीचाही उपधंदा होता. ह्या दुसऱ्या धंद्यांत त्यांची चांगली ख्याति होती. बाईचें लग्न फारच लहानपणी झालें होतें. गंगाधरपंत अतिशय तापट स्वभावाचे असून त्यांनीं बाईस फारच गांजिलें. त्यांच्या तापट स्वभावाच्याच अर्मीतून व छळवादाच्या नळीतून संत बहिणाबाई हें शंभर नंबरी सोनें कसोटीस उतरून जगाच्या निदर्शनास आलें. बाईंनीं आपलें आत्मवृत्त निवेदन करून रोजच्या व्यवहारांत घडलेल्या बारीकसारीक गोष्टीही जगापुढें अभंग रूपानें मांडिल्या आहेत. बाईंचा गाथा वाचला असतां 'चणेखावे लोखंडाचे। तेव्हां ब्रह्मपदीं नाचो।' या तुकाराम महाराजांच्या म्हणीप्रमाणें बाई किती तावून सुलाखून निघाल्या होत्या हें निदर्शनास येईल. तेव्हां तें विस्तारानें येथें सांगत बसण्याचें कारण नाही.

संत बहिणाबाई ह्यांना एक मुलगा व मुलगी अशीं दोन अपत्यें शालीं. पैकीं मुलाचें नांव विठोबा असें होतें, मुलीचें नांव उपलब्ध नाही.

संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराजांच्या नऊ टाळकऱ्यांपैकींच संत बहिणाबाई ह्या एक होत्या, हें सदर गाथा वाचणाऱ्या प्रत्येक वाचकांस कळून येईल; शिवाय आम्हीही तें संत बहिणाबाईंच्या चरित्रांत स्वतंत्र रीतीनें विशद करूं. श्री संत तुकाराम महाराजांचा पूर्ण कृपाहस्त संत बहिणाबाईंच्या मस्तकांवर होता. व त्या त्यांच्या एकनिष्ठ शिष्यीण हंत्या. अर्वाचीन प्रसिद्ध नाटककार श्री. 'अनंत वामन बरवे' यांनीं आपल्या 'संत तुकाराम' नाटकांतून जीरंभा मंबाजीची इस्तकी म्हणून दाखविली आहे, ती दुसरी तिसरी कोणी नसून संत बहिणाबाई ह्याच होत. सदर गाथांतलें बाईंचे 'आत्मनिवेदन' हें प्रकरण वाचतांच आमच्या म्हणण्याची प्रतीति सर्वांस येईल.

संत बहिणाबाई यांनीं 'एक लक्ष चौपन हजार' अभंग केले असावेत, असें अनुमान करण्यास एक सबळ पुरावा आहे; तो असा की, 'संतश्रेष्ठ निळोबा महाराज पिंपळनेरकर (हे बाईंचे समकालीन व तुकाराम महाराजांचे शिष्य) यांत 'प्रसाद लक्ष चौपन हजार'

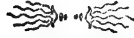
असा उघड खुलासा केला आहे. ही भारती मुद्दाम बाईच्या आरत्यांच्या प्रकरणांत आम्ही सामील केली आहे ! ती वाचल्यावर कोणासही शंका उरणार नाही.

बाईचा काल ' शिवपूर ऊर्फ शिऊर—' बारापाडा ' येथे शके सोळाशें बावीस आश्वीन शु॥ १ बुधवारी झाला, ह्यांसही सबळ पुरावा बाईचे चिरंजीव ' संत विठोबा ' यांनी बाईची भारती केली आहे त्यांत आहे ! असो; अशा संत स्त्री—रत्न संत बहिणाबाईच्या अभंगाचा गाथा आम्ही वाचकांपुढें व वारकरी सांप्रदायांपुढें ठेविला आहे. हा सर्वोपसंत पद्धत जर वारकरी सांप्रदाय बाईचे अभंगाबद्दल उदार वृत्ति दाखवून फडावर व कीर्तनांतून बाईचे अभंगाचा पुरस्कार करतील तर हा लेखकही त्यांचा मोठा ऋणी होईल. शिवाय त्यांनी जर आम्हांस ह्या अभंगासंबंधी कांहीं चर्चा अगर विचारणा (पाहिजे असल्यास) केल्यास आम्ही अगदी मनमोकळेपणानें त्यांच्या सहकारित्वानें करूं ! इतकें सांगून व तो परात्पर परमेश्वर आमचे हातून असेंच संत बहिणाबाईचे चरित्रही लवकरच पुरें करो, अशी प्रार्थना करून ही लहानशी प्रस्तावना पुरी करतो.

सर्वांचा कृपाभिलाषी

मु० कुंभारी पो० कोपरगांव }
जि० अहमदनगर १९-४-२६ } विश्वनाथ नारायण कोल्हारकर.

अनुक्रमणिका.

अ. नं.	अमंग	अ. नं.	अमंग
	१ आदि परंपरा		
१	आदिनाथें उपदेष्टा पार्वतीसी केला १	२४	न बोलवे शब्द अंतरीचा धावा ९
	२ आत्मनिवेदन.	२५	बहुत अंतरी शोक आरंभीला ९
२	देवगांव माझें माहेर साजणी १	२६	जाले समाधान ब्राह्मणाच्या शब्दें ९
३	आऊजी कुलकर्णी लेखक ते स्थळीं १	२७	भ्रतारें टाकिलें मोट बांधोनिया ९
४	करिती उत्साह चारशा ब्राह्मण २	२८	जयराम समर्थ ज्ञानाचा सागर १०
५	कन्यादान घडो हा अर्थ पाहोन २	२९	कृपा उपजली जयराम १०
६	मौनस गोत्र माझ्या पित्याचें वरिष्ठ २	३०	मजवरी दृष्टी कृपेची ओतिली १०
७	लग्न संपादोनी जाले वरुष चारी २	३१	नवल जनासी वाटलें म्हणोनी ११
८	गंगा देखोनिया सिद्धेश्वर देव २	३२	भ्रतार म्हणतसे आम्ही ११
९	मागोनी भिक्षेसी कर्मातसों वाट ३	३३	विचारिलें मनीं भ्रतारें आपण ११
१०	चैत्र पौर्णिमेस गेलों महादेवा ३	३४	म्हणें आतां मना स्त्रियेचि हे दशा ११
११	भ्रतार विचारी सर्वास विचार ३	३५	काय म्यां अट्टा करावें आपण ११
१२	रहिमतपुरी सर्व जाउनी राहिलों ३	३६	भ्रतार गेलिया वैराग्य घेऊनी १२
१३	हिरंभट एक ब्राह्मण वेदांती ४	३७	भ्रतारें वैराग्य घेतलीया बरी १२
१४	कोणे एके वेळीं अकराव्या बरुषांत ४	३८	पाषाण विठ्ठल स्वप्नांतील तुका १२
१५	पिता-माता-बंधू-समवेत विव्हाडी ६	३९	भ्रतारें निश्चय केला मनमाजी १२
१६	आलें मना तंव मारिलें बळकट ६	४०	वृद्धसा ब्राह्मण येऊनी बोलतु १२
१७	न खाती तृण न घेती जीवन ७	४१	आरोग्य तात्काळ व्यथेचा १३
१८	स्वस्थाना आपण चालिले जयराम ७	४२	वत्साचिये माय कपिला सांगातें १३
१९	द्वादशी क्रमोनी त्रयोदशी आंत ७	४३	माध्यान्ह जालीया पाहिजे १३
२०	जयराम स्वामीस कळला वृत्तांत ७	४४	मंवाजी गोसावी त्या स्थळीं १४
२१	उघडोनी नेत्र पाहे जंव पुढें ८	४५	देऊळांत कथा सर्व काळ होत १४
२२	मच्छ जैसा जळा वाचोनी तडफडी ८	४६	मंवाजी गोसावी भ्रतारासी म्हणे १४
२३	संचितासी दग्ध करी ऐसा कोण ८	४७	एके दिवशीं वाटे देखीलें १४

अ. नं. अभंग

- ४८ महादाजी कुळकर्णी कोंडाजी १५
 ४९ आप्पाजी गोसावी पुण्यांत १५
 ५० आप्पाजी गोसावी वाचोर्नायां १५
 ५१ मंबाजी गोसावी द्वेष करी जीवें १५
 ५२ कोल्हापुरी गाय होती जे १६
 ५३ रामेश्वर भट्टे ऐकिला वृत्तांत १६
 ५४ महादाजी कुळकर्णी तयाचिये १६
 ५५ देवगांव माझें माहेर साजणी १७
 ५६ लोकांचिया मुली खेळती १७
 ५७ मातापितयानें लग्न संपादिलें १७
 ५८ चालले पंढरीं महादेवाहूनी १७
 ५९ वैदिक व्यवहार स्वामी १७
 ६० स्त्रियेचें शरीर परार्थीन देह १७
 ६१ हरण सांपडें जैसें वाधुरंत १७
 ६२ विरक्तीचें मूळ प्रपंचाचा त्याग १८
 ६३ वेद हाका देती पुराणें गर्जती १८
 ६४ काय पाप केलें पूर्वींल ये जन्मीं १८
 ६५ नामाचा विटाळ आमुचीये घरीं १८
 ६६ अनुतापें तापले बहुत मानसीं १८
 ६७ गांजविशी देह भ्रताराचे हातें १८
 ६८ सखा सहोदर तूंवी एक हरी १९
 ६९ मातापिता बंधू प्रपंचाचे सखे १९
 ७० सोसियले क्लेश जीवें बहू फार १९
 ७१ देहाचिया मायां सुखदुःख आलें १९
 ७२ प्रारब्धाचि गती न संडीं १९
 ७३ तुटलें संचीत जालें शुद्ध चित्त १९
 ७४ आनंद ओवरी होती तये ठायीं २०
 ७५ नेणे जप तप नेणे अनुष्ठान २०

अ. नं. अभंग

- ७६ टाळ्या चिपोळ्यांचा ध्वनी २०
 ७७ आनंदें सगद्गद जाहलीं इंद्रियें २०
 ७८ तें मुख सांगतां वाचे पडे २०
 ७९ वाटे उठां नये जीव जाय २०

३ निर्याणपर.

- ८० रुक्मिणीची आम्ही केली २१
 ८१ बैसलों समस्त शुद्धेश्वरापासीं २१
 ८२ ऐकोनिया पत्र आलासी २१
 ८३ अंतरांची साक्ष जाणजे अंतरां २१
 ८४ ऐकीयलें तुझें वचन सादर २२
 ८५ तीर्थें देवयात्रा वर्ततां स्वधर्म २२
 ८६ गोदा भागीरथी यमुना २२
 ८७ आत्मज्ञाना ऐसें कोण तीर्थ दुजे २२
 ८८ अंतकाळ वेळ होईल निरभ्र २३
 ८९ ऐक एक माते संदेह मानसीं २३
 ९० ऐक सावधान पुत्रा तूं वचन २३
 ९१ बेटा उद-तापी-तीर्थीं एक २३
 ९२ आणिक सांगेन पूर्वींल वृत्तांत २४
 ९३ सांगेन तें ऐक जन्मांतर कथा २४
 ९४ चौथा जन्म सांगेन पांचवा २५
 ९५ सांगेन तो जन्म आठवारे ऐक २५
 ९६ आणीक आर्द्रक अकरावा जन्म २६
 ९७ तुझें मनोगत जाणोनी अंतरां २६
 ९८ ऐक सावधान सांगेन आणीक २७
 ९९ तेरावा तो जन्म देहवर्तें हाची २७
 १०० तेरा जन्म तुज सांगितले २८
 १०१ मृत्यूचे प्रसंगीं असावें सावध २९
 १०२ प्रपंची विन्मुख जालीयानें २९

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग
१०३	मागील ही जन्म आठवती २९	१२७	म्हणसल मना ३५
१०४	मन हैं विरक्त विषयीं सर्वदा २९	१२८	इंद्राचा संकेत ३५
१०५	हेत तो प्रमाण जन्मासी २९	१२९	आम्ही तों निरहेत ३५
१०६	तीन शतें आणि वरुषें ३०	१३०	ब्रह्मचर्य आणि संन्यास ३५
१०७	हा देह जोंवरी आहे तुझा ३०	१३१	दमुनी इंद्रियें ३६
१०८	आपुलें आपण देखिलें ३०	१३२	विवेक सांगाती ३६
१०९	शेष प्राक्तनाची रक्षा ३०	१३३	विवेकें श्रवण ३६
११०	प्रथम दिनादारभ्य ३०	१३४	दहा इंद्रियें हीं ३६
१११	बोलावा ब्राह्मण मंत्रस्नान ३१	१३५	मना तुझीं सर्व ३६
११२	आसनी विसोन उत्तराभिमुख ३२	१३६	नयन गोंविले ३६
११३	सद्गुरु बोवाळा बोवाळा ३२	१३७	चित्त नाहीं शुद्ध ३७
११४	घट फुटलीयावरी ३२	१३८	माझीयारे मना ३७
११५	शेंवटीं तें आतां सांगतसें ३२	१३९	शुक वामदेव ३७
११६	ऐकोनीया पत्र	१४०	मना तूंचि माझे ३७
संत बहिणाबाईंचे चि० संत विठ्ठल		१४१	काळ आणि वेळ ३७
महाराज यांचे अभंग.		१४२	मना तूं व्यापकापरीस ३७
११६	उदर भराया केलें असे ढांग ३३	१४३	विधात्या एवढा ३८
४ मनःपर.		१४४	तुजसाठीं मना ३८
११७	सद्गुरुचे पाय धरीन हृदयांत ३३	१४५	तुज साधावया ३८
११८	सर्व साधनाच्या माथां ३३	१४६	वश मन झालें ३८
११९	बचनागाचे झाडी ३४	१४७	तुजसाठीं मना जाइन येथूनी ३८
१२०	तृण अरण्यांत ३४	१४८	विषयाचा लंपट जरी तूं ३८
१२१	निंबा कडूपण ३४	१४९	सद्गुरुकृपेनें साधिन तव कळा ३८
१२२	शुकरा आणि श्वाना ३४	१५०	निंबोळिया भरें ३९
१२३	केळी आणि क या नारळी ३४	१५१	ज्याचे गांठी फार ३९
१२४	मना तुझा संस्कार ३४	५ भक्तिपर.	
१२५	विवेक वैराग्य ३५	१५२	भक्ति हैं कारण ३९
१२६	विवेकाचे बळें ३५	१५३	संताचे वचनी ३९

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग
१५४	नामसंकीर्तन	३९	१८१ प्रारब्धा आधीन
१५५	जलावीण मासा	४०	१८२ पिंड ब्रह्मांडासी
१५६	भक्तिवीण काय	४०	१८३ काले गोरेपण
१५७	चित्तशुद्धी होय	४०	१८४ गुरु अवघे जाले
१५८	विषयाचा संग	४०	१८५ गुरुपरंपरा
१५९	भ्रतार गांवासी	४०	१८६ आतां सद्गुरुस्वामी
१६०	परलोक नावडे	४०	७ अनुतापपर.
१६१	प्रपंच असत्य	४१	१८७ अनुताप-अग्नी
६ सद्गुरुची थोरवी.		४१	१८८ पाहे परतोन
१६२	असत्य हे माया म्हणो	४१	१८९ आपुलिये मनीं
१६३	ब्रह्मापासोनीया	४१	१९० जेथें पुसों जावें
१६४	ब्रह्म तों अद्वय	४१	१९१ कामाचें विकिले
१६५	असत्य हे माया म्हणता	४१	१९२ दुजियाच्या दुःखें
१६६	सत्य म्हणो माया	४२	१९३ चंदन सर्वोंगे
१६७	गुरुकृपा पूर्ण	४२	१९४ अनुतापें विरक्त
१६८	सूर्याचिये घरीं	४२	१९५ इहलोक सत्य
१६९	सूर्याचिये अंगीं	४२	१९६ असत्य प्रपंच
१७०	दृश्य आणि द्रष्टा	४२	१९७ आणिलें उसनें
१७१	कैचि माया आणि	४२	१९८ पृथ्वी आप तेज
१७२	त्रिगुणिं हें जाण	४२	१९९ सत्वाचिये धाटि
१७३	सत्त्वगुण साधी	४२	२०० सत्य सत्य श्रुती
१७४	स्नानसंध्या जप	४३	२०१ कर्म करी देही
१७५	दुष्मान्तिये चाडे	४३	२०२ विधीहीन वर्ते
१७६	वेदशास्त्र जया	४३	२०३ त्रिगुणाचें जाण
१७७	जन्मजन्मांतरी	४३	२०४ त्रिगुणापरतें आहे
१७८	गुणान्नि बागुग	४३	२०५ जाला वासनेचा
१७९	नलगती वेद	४३	२०६ रूप नसोनिया
१८०	शब्दाचें बोलणें	४४	२०७ पृथ्वीचा तो गंध

अ. नं.	अभंग
२०८	पहावया जाता
२०९	बोध-नंद बुद्धी
२१०	आकाशीचा सूर्य
२११	कोणें ठायीं असे
२१२	सत्य म्हणतां माया
२१३	घट भंगलीयावरी
२१४	चालतां पाऊल

८ संतवर्णन.

२१५	गर्व जयापासी
२१६	तीर्थें इच्छिताती
२१७	गंगेच्या प्रवाहा
२१८	सहज स्वभावें
२१९	संतां असंतांचें
२२०	संतसंगें शुद्ध
२२१	संतसंगें होय
२२२	संत महावैद्य
२२३	चंदनाचा संग
२२४	दुर्जनाचे संगें
२२५	बोळखोनी करी संग
२२६	संत संगतीचा
२२७	तीर्थें हिंडलीया
२२८	प्रपंची असोन
२२९	संतकृपा झाली
२३०	संत होती खरे
२३१	एकाम्रें संत
२३२	संतापाशीं असे
२३३	संतसंगें योग
२३४	संत देखतां दृष्टी
२३५	आजि माझा जन्म

अ. नं.	अभंग
४८	९. बोधपर.
४८	२३६ पाचांचें उसणें घेऊनी शरीर ५३
४८	२३७ शरीर असत्य ५३
४९	२३८ अकार विकार ५३
४९	२३९ मरण नयो म्हणतो ५४
४९	२४० मृत्युभया न भीरे ५४
४९	२४१ थोरपणा दूरी ५४
	२४२ योगयाग भांग ५४
५०	२४३ जरी झाला भाग्यवंत ५४
५०	२४४ नलगे व्यावें सोंग ५४
५०	२४५ जव्हेरियापाशी ५५
५०	२४६ गुरुतें जाणावें ५५
५०	२४७ स्वरूप स्थितीचें ५५
५०	२४८ वरि वेरि वेश ५५
५१	२४९ लटिकेंच अवतणें ५५
५१	२५० सद्गुरूचें नाम ५६
५१	२५१ असावें स्वधर्म ५६
५१	२५२ वेदासी विरुद्ध ५६
५१	२५३ कर्म ज्ञानापासना ५६
५१	२५४ साधक तें कर्म ५६
५१	२५५ पृथ्वी आप तेज ५६
५१	२५६ जीर्हीं या वेदाचा ५७
५२	२५७ विषय ब्रह्मरूप ५७
५२	२५८ आगम तो कैसा ५७
५२	२५९ कोणि एक म्हणती ५७
५२	२६० सूर्याचीया योगें ५७
५२	२६१ जलामार्जी जेवीं ५८
५२	२६२ घट मठ नाम मात्र ५८
५२	२६३ गुळाविण कौचि गोडी ५८

अ. नं.	अभंग
२६४	जन तेचि जनार्दन
२६५	मृगजळें तृषा हरे
२६६	देव न लभे तानमानें
२६७	संत समागमें
२६८	मोक्ष संताच्या वचनें
२६९	संत पूर्ण कृपानिधी
२७०	संतुष्ट मानसीं
२७१	आपुलिया दुःखें
२७२	अमृतासी कोण
२७३	एकपत्नीव्रत
२७४	त्रैलोक्य हिंडोनी
२७५	जपीतपी व्रती
२७६	निर्विकार नोहे
२७७	तीर्थें केलियानें
२७८	चित्तासी विवेक
२७९	सद्गुरुवचना
२८०	काजळासारिखी
२८१	आपुलें कल्याण
२८२	भाजी घेणार
२८३	मायेचि निवृत्ति
२८४	कर्ममार्ग एक
२८५	अचेतन कर्म
२८६	श्री बीजसंयुक्त
२८७	एकांती आसन
२८८	आश्रमाचे धर्म
२८९	कळीयुगीं घोर
२९०	सर्पाचेसारिखा

१० निवृत्तिपर.

२९१	अष्टधा प्रकृती
-----	----------------

अ. नं.	अभंग	
५८	२९२ गौळणी रंगणी	६२
५८	२९३ गौळणीबाळा	६२
५८	२९४ देह घट लवंडोन	६२
५८	२९५ उठा चला जाऊंगे	६३
५८	२९६ शब्द त्या अरते	६३
५८	२९७ देह-नगरी मन राजा	६३
५९	२९८ ऐका तुम्ही सावध सजन	६५
५९	जोगी.	
५९	२९९ जागरे जगजोगी	६५
५९	३०० प्रणव पंढरी	६६
५९	३०१ अजी सर्पन्यायें	६६
५९	३०२ अष्टदळ कमळां	६६
५९	३०३ निरसिता निरसिलें	६७
६०	३०४ निशीचिया भरी	६७
६०	३०५ पाहों जों गेलिया	६७
६०	३०६ होउनी निवांत	६७
६०	३०७ दिवस ना राती	६७
६०	३०८ जळ ना स्थळ	६७
६०	३०९ परेचें परते	६७

११ निर्गुणपर.

३१०	अक्षर क्षरलें	६८
३११	ब्रह्मांडावेगळी	६८

१२ तुलसी-माहात्म्य.

३१२	जेथें नाहीं वृंदावन	६८
३१३	ब्रह्माविष्णू वृंदावनीं	६८
३१४	गंगा आणि भागीरथी	६८
३१५	तुलसीचें पत्र	६८
३१६	सर्वतीर्थी ज्यां	६९

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग	
३१७	देव न सांपडे	६९	३४५ भाजलें तें बीज	७३
३१८	वृंदावनी केला धांवा	६९	३४६ माझियाहो मनें	७३
३१९	चहूवर्णीमार्जी	६९	३४७ विश्वचि विठ्ठल	७३
३२०	देव, तीर्थ	६९	३४८ चंचल मानस	७३
३२१	ऐसें देवांचें बोलणें	६९	३४९ वैद्याचा देह	७३
३२२	तुलसी-वृंदावनी	६९	३५० कल्पतरुपासी	७३
	१३ ज्ञानपर अभंग.		३५१ धन्य मानी मन	७४
३२३	संसारिक ज्ञानें	६९	३५२ तोचि भवरोग	७४
३२४	नाहीं आत्मज्ञान	७०	३५३ सूर्य अन्ना मार्जी	७४
३२५	आत्मज्ञान डोळा	७०	३५४ पय आणि तक	७४
३२६	अग्निविण काष्ट	७०	३५५ आकाशीं कावळा	७४
३२७	पिंड ब्रह्मांडिचा	७०	३५६ सुरतरु म्हणोनी	७४
३२८	मनाचा चालक	७०	३५७ अहंकारें देह	७५
३२९	प्रणवा पासोनी	७०	३५८ स्त्रियांचें निरुपें	७५
३३०	भक्ति प्रेमसुख	७०	३५९ मद्य उतरेल	७५
३३१	अकारलें तें	७१	३६० वत्सापार्शी जेवी	७५
३३२	विश्वाकार ब्रह्म	७१	३६१ विश्वीं विश्वंभर	७५
३३३	गुळाविण गोडी	७१	३६२ पाहिजे तें ज्ञान	७५
३३४	देह अचेतन	७१	३६३ भेटी होय म्हणो	७५
३३५	विकल्पेंचि सृष्टी	७१	३६४ विश्वरूप आत्मा	७५
३३६	अवगुण जयाचें	७१	३६५ दृश्य मिथ्या वाचा	७६
३३७	संचित हें जळे	७१	३६६ दृश्यस्विचदेव	७६
३३८	संत तेचि देव	७२	३६७ तीर्थ तपें व्रतें	७६
३३९	संताचें सन्निध	७२	३६८ वैराग्य विरक्ति	७६
३४०	संताचें सेवनी	७२	३६९ येक दिगंबर !	७६
३४१	शिष्य नव्हे तोचि	७२	३७० दृश्य नव्हे वस्तू	७६
३४२	निवृत्ती नाही	७२	३७१ विवेक वैराग्य	७६
३४३	शरिराचें माथां	७२	३७२ गीतार्थ पाहोन	७६
३४४	जळाले तें वस्त्र	७२	३७३ वर्णाश्रम सेवाया	७७

अ. न. अभंग

३७४ वेदें प्रतीपाद्य	३७४
३७५ वेदा ऐसीं नाही	३७५
३७६ ब्रह्मचर्या जया	३७६
३७७ वेदाचा आधार	३७७
३७८ वेदार्थ विचारी	३७८
३७९ आत्म्यावरी जग	३७९
३८० कष्टा माजी अग्र	३८०
३८१ पद्मपत्र जैसे	३८१
३८२ माया कोठे निया	३८२
३८३ स्फुर्तीरूप जेथें	३८३
३८४ सत्य म्हणो जरी	३८४
३८५ सत्य सत्यातित	३८५
३८६ वांझेच्या पुत्रासी	३८६
३८७ ऐसा होय व्यवहार	३८७
३८८ तळमळ निराकारी	३८८
३८९ हाचि पुराणीं विचार	३८९
३९० म्हणे राम ब्रह्मरूप नाही	३९०
३९१ ऐका चौवाचें विवरण	३९१
३९२ चुंबक चालवी	३९२

१४ नाममहात्म्यपर अभंग.

३९३ नाम संकीर्तन	४१
३९४ जलविण मीना	४१
३९५ भक्ति नाही हाटी	४१
३९६ भाव तेथें भक्ति	४१
३९७ भाव शुद्ध तरी	४१
३९८ गुरुमंत्र देव	४१
३९९ भावार्थ वाल्मिका	४१
४०० भक्ति बळें इच्छा	४२
४०१ भावार्थाचें दावे	४२

अ. न. अभंग

४०२ पांचा विषयाच	८२
४०३ नामविण क्षण	८२
४०४ तपाचें सामर्थ्य आहे बहू मोठें	८३
४०५ वर्णांमाजी एक ब्राह्मण वरिष्ठ	८३
४०६ ब्राह्मणाचें मुखें	८३
४०७ ब्राह्मणाचें तीर्थ	८३
४०८ ब्राह्मणाची सेवा	८३
४०९ ब्राह्मणाची आज्ञा	८३
४१० चहूं वर्णां माजीं	८४
४११ ब्राह्मण कोणासी	८४
४१२ जीव हा ब्राह्मण	८४
४१३ देहाचि ब्राह्मण	८४
४१४ जरा मृत्यु भय	८४
४१५ आतां वर्ण हाचि	८४
४१६ आतां याती लागीं	८४
४१७ म्हणो जरी आतां	८५
४१८ आतां म्हणो जरी	८५
४१९ शास्त्रासी प्रमाण	८५
४२० आतां धर्म यासी	८५
४२१ स्वर्ग लोक प्राप्ती	८५
४२२ ब्राह्मण तो एक	८५
४२३ गुणांत असोन	८६
४२४ निर्विकल्प जया	८६
४२५ अंतर्बाह्य एक	८६
४२६ शम दम सर्व	८६
४२७ ब्रह्मभाव देही	८६
४२८ हरी कथा करी	८६
४२९ ब्रह्म जाणे तोची	८६

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग
४३०	ज्ञाननिष्ठ सदा	८७	४५७ चालता पाउल ९२
४३१	भक्ति ज्ञान आणि	८७	४५८ चला झट झटा ९२
४३२	सद्गुरुचें वाक्य	८७	४५९ सर्वांग व्यापिणी ९२
४३३	सद्गुरु वचनीं	८७	४६० धन्य ते दैवाचे ९३
४३४	येक ते ज्योतीष	८७	४६१ पंढरीचें सुख ९३
४३५	पिंड ब्रह्मांडासी	८७	४६२ उदंड ऐकीला ९३
४३६	एकाचा निश्चय	८८	४६३ चोविसा मोर्तिसी ९३
४३७	नाना परि जन	८८	४६४ तिर्थी तीर्थराव ९४
४३८	श्रोतु आणि त्वचा	८८	४६५ धन्य धन्य ते पंढरी ९४
४३९	पंच कोश आणि	८९	१७ (हरिभक्त-महिमा) पंढरी-
४४०	वाचे लक्ष याचा	८९	महात्म्य.
४४१	सत्शब्दीं समर्पीं	८९	४६६ ऐका हरिभक्ताचा महिमा ९४
४४२	देव अंतरला	८९	१८ पतिव्रताधर्मपर.
४४३	जडलेसे चित्त	८९	४६७ पतिव्रता धर्म ९८
४४४	अंधा लागीं जेवीं	८९	४६८ पर पुरुषाचे ९८
४४५	नाहीं जया हेत	८९	४६९ पतीचीया बोला ९८
४४६	घुतासी तो संग	९०	४७० ऐकागे साजणी ९९
४४७	हिंणाचिया संगे	९०	४७१ ऐसी कोण आहे ९९
४४८	चंदनाचा संग	९०	४७२ सांडियली लाज ९९
४४९	ब्रह्मत्वाची स्मृण	९०	४७३ धन्य त्रिभुवनी ९९
४५०	वर्णाश्रम धर्म	९०	१९ करुणापर.
४५१	वेद तो जीवात्मा	९१	४७४ मोठेंपण तुझे १००
४५२	कर्मा आदि अंतीं	९१	४७५ तुज पावावया १००
१६ श्री क्षेत्र पंढरी-पंढरीनाथ-पर		४७६ नाम रूप दोन्ही १००	
अभंग.		४७७ भिमा निकट देशी १००	
४५३	ब्रह्मांड पंढरी ९१	४७८ संचिताचें पुरे १००	
४५४	माझा दिनानाथ ९१	४७९ भ्रमाचिया सपें १०१	
४५५	जन्मोनिया जोडी ९२	४८० तुम्ही आम्ही सुखें १०१	
४५६	लाचावलें मन ९२		

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग	
४८१	तुजपासी फार	१०१	५०९ आकाश कडकडी	१०५
४८२	फार दिवस आम्ही	१०१	५१० भ्यावें तों शरिरां	१०५
४८३	पदरासी कांही	१०१	५११ जिवाचा उदार	१०५
४८४	विचारावें मनीं	१०१	५१२ तोंवरों त्या गारा	१०६
४८५	भला म्हणोनिया	१०१	५१३ वरीवरी सांग	१०६
४८६	उदंड रडती	१०१	५१४ बोलवती बोल	१०६
४८७	ठेवणें मागती	१०२	५१५ करवेल भगवे	१०६
४८८	मागतां मागतां	१०२	५१६ संत म्हणवितां	१०६
४८९	मागणें मागतां	१०२	५१७ कृमी भुंगी न्याय	१०६
४९०	नामदेवा खेचरा	१०२	५१८ शास्त्रापरी घाय	१०६
४९१	नबोलसी बोल	१०२	५१९ आमुचे मिळणीं	१०७
४९२	सर्व आम्ही तुज	१०२	५२० मुखीं सवें गुज	१०७
४९३	घेतला आपुला	१०३	५२१ आणिकां उपदेश	१०७
४९४	न देशी तें माझें	१०३	५१२ आम्हां जिताचि मरणें	१०७
४९५	किती एक लोक	१०३	२१ स्फुट अभंग !	
४९६	अनामिक क्रिया	१०३	५२३ नव्हे करणीचा	१०८
४९७	सत्यभामा ऋण	१०३	५२४ भक्ति भाव आम्ही	१०८
४९८	तुझ्या थोरपणा	१०३	५२५ तूं माझी माउली	१०८
४९९	पडगुणैश्वर्य	१०३	५२६ षडशास्त्र श्रवण	१०८
५००	पुरोनिया धन	१०४	५२७ धन्य ते गोकुळ	१०८
५०१	तुम्हां आम्हां चौघे	१०४	५२८ बाटविलें तुवां	१०९
५०२	थोरपणा आम्ही	१०४	५२९ अवधी कुळकोटी	१०९
५०३	भांडणाचीं रीती	१०४	५३० प्रसंगासारखे	१०९
५०४	असो चिंताग्रस्त	१०४	५३१ अवताराच्या पंक्ति	१०९
५०५	तुकाराम रुवें	१०४	५३२ देह यंत्र वाहे हरी	१०९
५०६	ठेवूनी कर माथा	१०५	५३३ निंदक हरिभक्त	११०
२० टोणप्याचे अभंग !			५३४ हरिभक्त तेचि	११०
५०७	मूर्खासी बोलतां	१०५	५३५ निंदक भेटतां	११०
५०८	जयासी स्वहित	१०५	५३६ हरिभक्त निंदक	११०

अ. नं. अमंग

५३७ हरिभक्ता सन्मार्ग	११०
५३८ रासभासी कला	११०
५३९ तैसी अभक्तासी	१११
५४० भक्ताचें अचरीत	१११
५४१ भक्ता अभक्तासी	१११
५४२ निंदक तेही फळ	१११
५४३ लटिके दोष जरी	११२
५४४ नसंतीच दोष	११२
५४५ स्वधर्म आपुल्या	११२
५४६ विठू माझा लेकरवाळा	११२
५४७ पुजावें कशांन	११२
५४८ मुक्तचि शरीर	११३
५४९ रामा तूं माझा	११३
५५० कवणें ठायीं असें	११३
५५१ गुरुवर्णन करितां	११३
५५२ काळ भयें लंकापती	११३
५५३ कोठें गोला हा स्वामी	११३
५५४ लाज नाहीं येथें	११४
५५५ विषय ब्रह्मरूप	११४
५५६ पृथ्वी ही गिळिली	११४
५५७ रकारासीं दिजें काना	११४
५५८ कापुराचें जैसें	११४
५५९ दुमरियांचें दुःखें	११५
५६० सराफापासीं	११५
५६१ नलगो ध्यावें सांग	११५
५६१ अ. तथा म्हणूं भाग्यवंत	११५
५६२ देवकी कोहे सुन बात	११५
५६३ ये गोकुल चल	११६
५६४ बसुदेवा तब वार	११६

अ. नं. अमंग

५६५ बसुदेव जब देखे	११६
५६६ जयकृष्ण कृपाल भयोजी	११६
५६७ सुनो कहत है श्याम	११७
५६८ ये गोविंद प्राप्त भयों	११७
५६९ ये अजब बात सुनाई	११७
५७० सब व्रजनारा	११७
५७१ कंटकको मालमर्द	११८
५७२ जीस आसजोगी	११८
५७३ जमुनाके तट	११८
५७४ मरन सोहक है रंवावा	११८
५७५ सच्चा साहेब तूं	११८
५७६ बैसी राम बढाई	११९
५७७ सांगितलें करिरे सुमना	११९
५७८ भवभ्रम निरसिरे	११९
५७९ अरे चित्ता चितन	११९
५८० जटाना कथा	११९
५८१ देखुनिया स्वरूप	१२०
५८२ स्थान मानातिता	१२०
५८३ दों दिसकी हे दुनिया	१२१
५८४ भावना जयाची	१२१

२२ नाच.

५८५ मनमोहना कृष्णा कान्हा	१२१
५८६ जयजय कृष्ण कृपाल होजी	१२२

२३ पाळणा. (पंचतत्त्वाचा)

५८७ जोजोरे जोजो बाळा	१२२
----------------------	-----

२३ पाळणा. (जोगी)

५८८ निजरे निज तान्ह्या	
------------------------	--

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग
	२४ फुगडी.		३५ मुंदा.
५८९	फुगडी घालितां नव्हे तुझा संग १२५	६०७	मुंदा तोचि मुंदा १३२
५९०	फुगडी फू ! उघडी हो १२६	६०८	बडा भेक शिर मुंडाया १३२
	२५ पिगा.	६०९	मुंडामुंडा सव कहते १३२
५९१	आपली मांडि उघडितां लाज ! १२६		३६ श्रोता (गाणें).
	२६ झिपा.	६१०	श्रोत्याविण जें गायन १३३
५९२	पिट्टनियां वाहोगे १२७		३७ ढफगाणें.
	२७ हमामा.	६११	अरे गलबला करूं नका १३३
५९३	तुज मजवार १२७		३८ नवल.
५९४	हमामा पोरा हमामा १२७	६१२	नवल नवल नवल १३४
	२८ हुंवरी.		३९ संचीत.
५९५	ऐका यमुने घोषा १२८	६१३	संचितें आर्णलें भागा १३४
	२९ वासुदेव.		४० सोंग.
५९६	हरिवासुदेव द्वारासी १२८	६१४	सांडावें तें काय १३५
	३० खेळिया.	६१५	सोंग संपादणी १३५
५९७	एका खांबावरी १२९		४१ संन्यास.
५९८	मेरुचे शिखरी १२९	६१६	ज्या नांव संन्यास षडोर्मि १३५
	३१ दादल्या.		४२ भाट.
५९९	त्रिकुट शिखरी १२९	६१७	नंदजी असीस भाट १३६
	३२ डोहो.	६१८	जसोदाको पुण्यफले १३६
६००	डोहोरे कान्हा डोहो १३०		४३ भूत.
	३३ सौरी.	६१९	कैसें एक नवल वर्तलें १३६
६०१	काजळ कुंका भुलसी १३०		४४ बहिरव.
६०२	पुरुष व्याली कन्या झाली १३०	६२०	विवेक झालारे बहिरव १३७
६०३	मुळीच कांहीं व्यसन नाहीं १३१		४५ आरत्या.
	३४ डौर.	६२१	आरती रामराजा १३८
६०४	कुडपियला देस १३१	६२२	ना कळसी वेदा १३८
६०५	काजळ कुंकु धरा १३१	६२३	द्विद्विकसित पझी १३८
६०६	देव भाठवा संसार आटवा १३१		

अ. नं. अभंग

६२४ सद्भावार्चें आसन	१३९
६२५ सकलही तीर्थें	१३९
६२६ विश्वव्यापक होसी	१३९
६२७ वृंदावन भुवर्नी	१४०
६२८ गीता गीता ऐसे	१४०
६२९ हनुमंत जांबूवंत	१४०
६३० जयदेव जयदेव जयराजिव	१४१
६३१ प्रकाश निर्मल कोमल	१४१
६३२ जयमाय ज्ञानदेवी	१४२
६३३ जय सद्गुराया	१४२
६३४ जयजय सद्गुराया	१४२
६३५ जयजय कृष्ण कृपाला	१४२
६३६ जयजय परमानंदा	१४२
६३७ सर्वोढायी देव	१४२
६३८ त्वं पद तू तत्पद तू	१४३
६३९ सांगसि सकळां	१४३
६४० स्त्रीवेश अग्रवर्णां	१४४

श्लोक ४६

६४१ पुजोनि गणेशा	१४४
६४२ वंदोनि या जाण	१४४
६४३ यानंतरि सद्गुरु	१४४
६४४ यानंतरे संत	१४४
६४५ आतां नमो जाण	१४४
६४६ आतां नमो सज्जन	१४४
६४७ डोलेल जै मस्तक	१४४
६४८ नमो लक्ष लक्ष्यातिता	१४४
६४९ नमो भेद भेदातिता	१४५
६५० बहिणीं अवलंबुनी	१४५
६५१ बाया कां भ्रमसी	१४५

अ. नं. अभंग

६५२ गुरुकृपा जरि पूर्ण	१४५
६५३ असें सद्गुरुतें मना ओळखावें	१४५
६५४ गुरु जो खरा तो बरा	१४५
६५५ गुरु गुरु करिताति	१४५
६५६ जयें ज्ञान वैराग्य	१४५
६५७ निजगुरु निजदाता	१४५
६५८ सांडा सांडा रजतम भजनें	१४५
६५९ गृहस्थाश्रमी तूं सुखि	१४५
६६० शेषाचे शिखरीं	१४५
६६१ श्रुतिपथ पडळे हें	१४५
६६२ सकल विषय जैसें	१४६
६६३ वेदार्थ हा पाहुनि वर्तती जे	१४६
६६४ वेदाचा अर्थ घेई	१४६
६६५ रविसि उदय होतां	१४६
६६६ यारे पंढरिसारिखें	१४६
६६७ अशी चंद्रभागा	१४६
६६८ असा पुंडलीक	१४६
६६९ काळासी हपटी	१४६
६७० कली पापरुपी	१४६
६७१ निराकार हें रूप	१४६
६७२ उभा नीट वीटी	१४६
६७३ गुणातीत हें रूप	१४६
६७४ कळेना कसा कोण हा	१४७
६७५ न हाले न चाले न बोले	१४७
६७६ लिलाविग्रही	१४७
६७७ रूपाचि मना लागली खंति	१४७
६७८ उभा नीट वीटी कटी हात	१४७
६७९ गुणातीत क्रीया	१४७
६८० सूर्याचें निज तेज सारश्रुतिचें	१४७

अ. नं.	अभंग	अ. नं.	अभंग	
६८१	निरखित कशि बाला	१४७	६९१ ऐक ऐक तूं मना	१४८
६८२	गुरूनै मुजै ग्यान	१४७	६९२ संत संगरे संग	१४८
६८३	ज्याचा कंठ निळा	१४७	६९३ स्थूल धरावें धरावें	१४८
६८४	त्रिशुळ डमरूवारी	१४७	६९४ ग्रंथ पहावे पहावे	१४८
६८५	शिव शिव शिव काशी	१४७	६९५ पहा किरिट शकमके	१४८
६८६	मुक्तिची नगरी	१४७		
६८७	सांगा कां सोमयागा	१४८		
६८८	परब्रह्म हें लक्षिता	१४८		
६८९	मौन्येचि जाण	१४८		
६९०	भाव शुद्ध रे शुद्ध	१४८		
			४७ प्रार्थना.	
			६९६ उठ सत्वर विठला	१४८
			४८ शेवटचें पागणें.	
			६९७ त्रिकाल आरती	१४९

अभंगाचा अकारादि वर्णक्रम.

अभंगांक.

अ.

- २३८ अकार विकार
३३१ अकारलें तें
३२६ अग्निविण काष्ठ
२८५ अचेतन कर्म
३०१ अजासर्प न्यायें
७३२ अजुनी कां नये
८३ अंतरीची साक्ष
८८ अंतकाळ वेळ
४२५ अंतर्बाह्य एक
४४४ अंधालागों जेवीं
४९६ अनात्मिक क्रिया
६६ अनुतापें तापलें
१८७ अनुताप अभि
१९४ अनुतापें विरक्त
७११ अनंत नयनें
२७२ अमृतासी कोण
६११ अरे गलबला
५७९ अरे चित्ता चित्तन
३३६ अवगुण जयाचें
५२९ अवधी कुळकोटी
५३१ अवताराच्या पंक्ती
६६७ अशी चंद्रभागा
३०२ अष्टदळ कमळीं
२९१ अष्टधा प्रकृति
१९६ असत्य प्रपंच
१६२ असत्य हें माया म्हणो
१६५ असत्य हें माया म्हणतां

अभंगांक.

अ.

- ६६८ असा पुंडलीक
२५१ असावे स्वधर्मी-
६५३ असें सद्गुरू तें
५०४ असो चिंताग्रस्त
३५७ अहंकारे देह
३१० अक्षर क्षरले
आ.
३ आऊजी कुळकर्णी
५०९ आकाश कडकडीं
३५५ आकाशीं कावळा
२१० आकाशीचा सूर्य
२५८ आगम तो कैसा
२३५ आज माझा जन्म
९६ आगीक ऐक
५२१ आणीका उपदेश
९२ आणीक सांगेन
१९७ आणीलें उसनें
४२० आतां धर्म यासीं
६४५ आतां नमो जाण
६४६ आतां नमो सज्जन
४१८ आतां म्हणो जरी
४१६ आतां यातींलागीं
८७ आत्मज्ञाना ऐसें
३२५ आत्मज्ञान डोळां
३७९ आत्म्यावरीं जग
४१५ आतां वर्ण हाचि
१८६ आतां सद्गुरू स्वामी
१ आदिनाथें उपदेश

अभंगांक.

अ.

- ७४ आनंद वोवरी
७७ आनंदें समृद्ध
४९ आपाजी गोसावी
५० आपाजी गोसावी
वांचोनीया
१०८ आपुलें आपण
२८१ आपुलें कल्याण
२७१ आपुलीया दुःखें
१८९ आपुलीये मनीं
५९१ आपुलीये मांडी
५१९ आमचें मिळणीं
५२२ आम्हां जीतांचि
१२९ आम्ही तो निरहेत
७०५ आलासी कोठोनी
१६ आलें मना तव
६२१ आरती रामराजा
४१ आरोग्य तात्काळ
२८८ आश्रमाचें धर्म
११२ आसनीं बैसोन
ह.
१२८ इंद्राचा संकेत
१९५ इहलोक सत्य
उ
२१ उघडोनी नेत्र
६९६ उठ सत्वर विठला
२९५ उठा चला
११६ उदर भराया
४६२ उदंड पेकिला

अभंगांक.

- ४८६ उदंड रडती
 ६७२ उभा नीट बीटी
 ६७८ उभा नीट बीटी कटी
 ए
 ४३४ एक ते ज्योतिष
 ३६९ एक दिगंबर
 २७३ एकपत्तिव्रत
 ५९७ एका खावावरी
 ४३६ एकाचा निश्चय
 २८७ एकांती आसन
 २३१ एकामते सत
 ४७ एके दिवशी
 ऐ
 ८९ एक एक माते
 ६९१ एक एक तूं मना
 ९० एक सावधान
 ९८ एक सावधान सांगेन
 ४७० एका गे साजणी
 ३९१ एका चौवाचे
 २९८ एका तुम्ही सावध
 ५९५ एका यमुने घोषा
 ४६६ एका हरिभक्ताचा
 ८४ ऐकियलें तुजें
 ८२ ऐकोनिया पत्र
 ३८७ ऐसा होय व्यवहार
 ४७१ ऐसी कोण आहे
 ३२१ ऐसे देवाचे
 ७२० ऐमे वाटे जाळो
 क
 ५ कन्यादान घडो
 २०१ कर्म करी देही
 २८४ कर्म मार्ग एक
 २५३ कर्म ज्ञानोपासना

अभंगांक.

- ४५२ कर्मा आदि अंती
 ४ करिती उत्साह
 ५१५ करवेल भगवे
 ७३६ कल्प तरूखाली
 ३५० कल्पतरू पार्शी
 ६७० कलीपापरूपी
 २८९ कली युगी घोर
 ५५० कवणें ठायीं असें
 ७१३ कसी घातियली
 ६७४ कळेंना कसा
 ६०१ काजळ कुंका मुलसी
 ३०५ काजळ कुंकु धरा
 २८० काजळा सारिखी
 ५५८ कापुराचें जैसे
 १९१ कामाचें विकिले
 ७२१ काय करूं आटाअटी
 ७०३ काय दिलें
 ७२३ काय तुज वाटे
 ६४ काय पाप केलें
 ३५ काय म्या अट्ट्या
 ७१७ काय वेचें सांग
 ३८० काष्ठामार्जो आशि
 १४१ काळ आणि वेळ
 ५५२ काळभयें लंकापती
 ६६९ काळासी दपटी
 १८३ काळोगोरे पण
 ४९५ किती एक लोक
 ६०५ कुडपियळ देस
 २९ कृपा उपजली
 ५१७ कृमी भुंगी न्याय
 ७३० केळी संसाराची
 १२३ केळि आणि कन्या

अभंगांक.

- १७१ कौचि माया आणि
 ६९९ कैसा झाला
 ६१९ कैसें एक नवल
 ७०७ कोठें गुंतलासी
 ५५३ कोठें गेला हा स्वामी
 २५९ कोणी एक म्हणती
 १४ कोणें एके वेळीं
 २११ कोणे ठायीं असें
 ६९८ कोणें तुशीं संबोधिले
 ७०० कोणें दिला
 ७१८ कोणें संबोधिलें
 ५२ कोल्हापुरीं गाय
 ५७१ कंटकको मालमई
 ग
 ७०९ गणिकेच्या काय
 २१५ गर्व जयापार्शी
 ६२८ गीता गीता ऐसे
 ३७२ गीतार्थ पाहोन
 ४२३ गुणांत असोन
 ६७९ गुणातीत क्रिया
 ६७३ गुणातीत हे रूप
 १७८ गुणाची वाघूर
 १८४ गुरु अवधे झाले
 १६७ गुरुकृपा पूर्ण
 ६५२ गुरु कृपा जरी
 ६५५ गुरु गुरु करिताती
 ६५४ गुरु जो खरा
 १८५ गुरुपरंपरा
 ३९८ गुरु मंत्र देव
 २४६ गुरु ते जाणावें
 ६८२ गुरूनें मुजें
 ५५१ गुरुवर्णन करितां

अभंगांक.

२६३ गुणावीण कैची
३३३ गुळावीण गोडी
६५९ गृहस्थाश्रमीं तूं
८६ गोदाभागिरथी
७३३ गोपगोपी संगें
२९३ गौळणी बाला
२९२ गौळणी रंगणीं
३१४ गंगा आणि
८ गंगा देखोनीया
२१७ गंगेच्या प्रवाहा
६९४ ग्रंथ पहावें पहावें
६७ गांजवीसा देह

घ

११४ घट फुटलीयावरी
२१३ घट भंगलीयावरी
२६२ घटमट नाम
४४६ घृतासी तो संग
४९३ घेतला आपुला

च

४५८ चला झट झटा
३१९ चहुं वर्णा माजी
४१० चहुं वर्णा माजीं बरीष्ट
२१४ चालतां पाऊल
४५७ चालतां पाऊल
५८ चालिलें पंदरी
१३७ चित्त नाही शुद्ध
१५७ चित्त शुद्धि होय
२७८ चित्तासी विवेक
१० चैत्र पौर्णिमेस
४६३ चौबिसा मूर्तींनीं
९४ चौथा जन्म सागेन
३४८ चंचल मानस
१९३ चंदन सर्वांगें

अभंगांक.

४४८ चंदनाचा संग
२२३ चंदनाचा संग
३९२ चुंबक चालवी
ज
५८० जटा ना कथा
४४३ जडलेसे चित्त
२६४ जन तेंचि जनादेन
१७७ जन्म जन्मांतरी
४५५ जन्मोनीया जोडी
२७५ जपी तपी वृत्ती
५७३ जमुनाके तट
१६६ जय कृष्ण कृपाल
५८६ जय जय कृष्ण
३३५ जय जय कृष्ण
६३६ जय जय परमानंदा
६३४ जय जय सद्गुरुराया
६३० जयदेव जय
६३२ जयमाय शानदेवी
२८ जयराम समर्थ
२० जयराम स्वामींस
६३३ जय सद्गुरुराया
५०८ जयासी स्वहीत
६५६ जयें शानवेराग्य
४१४ जरा मृत्यु भय
७४३ जरी झाला भाग्यवंत
२६१ जलामाजि जेवीं
५५ जलावीण मासा
३९४ जलावीण मीना
२४५ जगहेरीया पाशा
६१८ जसोदा कों पुण्य
३०८ जळना स्थळ
३४४ जळालें ते बळ
२९९ जागरे जग जोगी
२०५ जाळा बासनेचा झेंत

अभंगांक.

२६ जाले समाधान
२५६ जोई या बेदाचा
४१२ जीव हा ब्राह्मण
५११ जीवाचा उदार
५७२ जीस आस
३१२ जेथे नाही वृंदावन
१९० जेथें पुसों जावें
५८७ जोजो रे जोजो
६८३ ज्याचा कंठ निळा
१५१ ज्याचे गांठी फार
६१६ ज्या नांव सन्यास
ट
७६ डाळ्या चिपोळ्या
ठ
४८७ ठेवणें भागतीं
५०६ ठेवुनी कर माथां
ड
६४७ डोलेल जें मस्तक
६०० डोहोरे कान्हा
त
४०४ तपाचें सामर्थ्य
५६१(अ.)तया म्हणूं भाग्यवंत
७१५ तयासींच आम्हीं
३८८ तळमळ निराकारी
४६४ तीर्थी तीर्थराव
२१६ तीर्थें इच्छितातीं
२७७ तीर्थें वेलीयानें
३६७ तीर्थें तपें त्रैतें
८५ तीर्थें देवयात्रा
२२७ तीर्थें हिंडलीया
१०६ तीन शेत आणि
५०५ तुकाराम रूपें
७१२ तुज असतां
७०१ तुज पेंसा

अभंगांक.

७१० तुज ऐसा देव
७१९ तुज ऐसें करणें
७०४ तुज ऐसा नाहीं
४७५ तुज पावावया
४८१ तुजपाशीं फार
५९३ तुजमज बार
१४४ तुजसाठीं मना
१४७ तुजसाठीं मना जाईन
१४५ तुज साबावया
९७ तुजें मनोगत
७३१ तुजें यश गातां
४९८ तुझ्या थोरपणा
७३ तुलें संचित
७३४ तुमचें गुण गातां
५०१ तुम्हां आम्हां चौवे
४८० तुम्ही आम्ही सुखें
३१५ तुलसीचें पत्र
३२२ तुलसी वृंदावर्नी
६३८ त्वं पद तूं
५२५ तूं माझी माउली
१०० तेरा जन्म तुज
९९ तेरावा तो जन्म
७८ ते सुख सांगतां
५३९ तैसी अभक्तासी
३५२ तोचि भवरोग
५१२ तोंवरी त्या गारा
६९७ त्रिकाल आरती
५९९ त्रिकूट शिखरीं
२०३ त्रिगुणाचें जाण
२०४ त्रिगुणा परतें
१७२ त्रिगुणों हें जाण
६८४ त्रिशूल डमरूधारी
१२० तृण अरण्यांत

अभंगांक.

२७४ त्रैलोक्य हिंडोनी
थ
५०२ थोरपणा आम्ही
२४१ थोरपणा दूरी
७१४ थोरली हे तुझी
वृ
१३१ दसुनी इंद्रियें
१३४ दहा इंद्रियें हां
३०७ दिवस ना रातीं
१९२ दुर्जयाचें दुःखें
२२४ दुर्जनाचें संगें .
१७५ दुधाचिये चाडे
५५९ दुसरीयांचें दुःखें
४५ देउळांत कथा
५८१ देखुनीया स्वरूप
४४२ देव अंतरला
६०६ देव आठवा
५६२ देवकी कहे
२ देवगांव माझें
५५ देवगांव माझें
३२० देव तीर्थ
२६६ देव न लभे
३१७ देव न सांपडे
३३४ देह अचेतन
२९४ देह घट
४१३ देहाचे ब्राह्मण
२९७ देह-नगरीं
५३२ देहयंत्र बाहे
७१ देहाचिया माथां
५८३ दों दिसकीं हें
१७० दृश्य आणि द्रष्टा
३६६ दृश्यत्वीच देव
३७० दृश्य नव्हे वस्तु

अभंगांक.

३६५ दृश्य मिथ्या वाचा
११ द्वादशी क्रमोनी
ध
५२७ धन्य तें गोकूळ
४६० धन्य ते दैवाचें
४७३ धन्य त्रिभुवनीं
४६५ धन्य ते पंढरी
३५१ धन्य मानी मन
७३७ धरीयले तुझे
७०६ धरीला भोरपायाचा
न
१७ न खाती तृण
४९४ न देसी ते माझें
६४९ नमो भेदभेदा
६४८ नमो लक्षलक्षा
२४ न बोलवे शब्द
१९१ न बोलसी बोल
१३६ नयन गांविलें
५७९ न लगती वेद
२४४ } * नलगे ध्यावें सोंग
५६१ }
७२५ नलगे तुझी
३१ नवल जनांसीं
६१२ नवल नवल
५२३ नव्हे करणीची
५४४ नस्तेचि दोष
६७५ न हाले न चाले
* हें दोन अभंग थोड्या-
शा शब्दफरकाशिवाय एकच
आहेत असें वाचकांना वाटेल.
परंतु मूळ प्रतींत २ ठिकाणीं
असल्यानें तसेच घेतले आहेत.
सं. ' दास-विदू '

अभंगांक.

६२२ ना कळसी वेदा
 ४३७ नानापरी जन
 ४९० नामदेवा खेचरा
 ४७६ नामरूप दोन्ही
 ६५ नामाचा विटाळ
 ३९३ नामसंकीर्तन सदा*
 १५४ नामसंकीर्तन सर्व
 ४०३ नामेवीण क्षण
 ३२४ नाहीं आत्मज्ञान
 ४४५ नाहीं जया हेत
 ६५७ निज गुरु निज
 ६८१ निरखित कशि
 ३०३ निरसितां निरसिलें
 ४२४ निर्विकल्प जया
 २७६ निर्विकार नोहे
 ३४२ निवृत्तिशी नाहीं
 ६७१ निराकार हें रूप
 ३०४ निशिचीया भरीं
 ५८८ नीजरे नीज
 ७५ नेणें जपतप
 ६१७ नंदजी असीस भाट
 ५४२ निंदक तेही फळ
 ५३५ निंदक भेटतां
 ५३३ निंदक हरिभक्त
 १२१ निंबा कडूपण
 १५० निंबोळीया भरे

प

४६९ पतिचिया बोला
 ४६७ पतिव्रता धर्म
 ३८१ पद्मपत्र जैसैं
 ४८३ पदरासी कांहीं
 ३५४ पय आणि तक
 ३०९ परेचें परतें

अभंगांक.

४६८ परपुरुषाचे
 ६८८ परब्रह्म हें
 १६० परलोक नावडे
 ६९५ पहा विरीट
 २०८ पहावया जातां
 ४३९ पंचकोश आणि
 ४६१ पंढरीचें सुख
 २३६ पांचाचें उसणें
 ४०२ पांचा विषयाचें
 ३८ पाषाण विट्टल
 ३६२ पाहिजे तें ज्ञान
 १८८ पाहे परतोन
 ३०५ पाहो जो गेलीया
 ५९२ पिडुनीया बाहो
 १८२ पिंड ब्रह्मांडासी
 ३२७ पिंड ब्रह्मांडीचा
 ४३५ पिंड ब्रह्मांडासी
 १५ पिता माता बंधू
 ५४७ पुजावें कशानें
 ६४१ पुजोनी गणेशा
 ७२९ पुंड्यालार्गी कैसा
 ६०२ पुरुष व्याली
 ५०० पुरोनीया धन
 ६३१ प्रकाश निर्मल.
 ३०० प्रणव पंढरी
 ३२९ प्रणवापासोनी
 ११० प्रथमदीनादारभ्य
 १६१ प्रपंच असत्य
 २२८ प्रपंची असोन
 १०२ प्रपंची विन्मुख
 ५३० प्रसंगासारिखे
 १९८ पृथ्वी आप तेज वायु

अभंगांक.

२५५ पृथ्वी आप तेज वायु पै.
 २०७ पृथ्वीचा तो गंव
 ५५६ पृथ्वी ही गिळीली
 १८१ प्रारब्धा आधीन
 ७२ प्रारब्धाची गती

फ

४८२ फार दिवस आम्ही
 ५८९ फुगडी घालितां
 ५९० फू गडी फू

ब

११९ बचनागाचें झाडों
 ६०८ बडा भेक
 ५५६ बसुदेव जव
 ५६४ बसुदेवा तव
 ६५० बहिणीनें अवलंबुनि
 २५ बहुत अंतरां
 ५२८ बाटविलें तुवां
 ९१ बेटा-उद-तापीं
 ८१ बैसलों समस्त
 २०९ बोध-नंद बुद्धि
 ५१४ बोलवती बोल
 १११ बोलावा ब्राह्मण
 १३० ब्रह्मचर्य आणि
 ३७६ ब्रह्मचर्या जया
 ४२९ ब्रह्मजाणें तोचि
 ४४९ ब्रह्मत्वाची खुण
 १६४ ब्रह्म तो अद्वय
 ४२७ ब्रह्म भाव देहीं
 ३११ ब्रह्मांडा वेगळीं
 ४५३ ब्रह्मांड पंढरी
 १६३ ब्रह्मापासोनीया
 ३१३ ब्रह्माविष्णु वृंदावनीं

आणि ४११ ब्राह्मण कोणासी

अभंगांक.

४२२ ब्राह्मण तों एक
 ४०९ ब्राह्मणाची भाक्षा
 ४०८ ब्राह्मणाची सेवा
 ४०७ ब्राह्मणाचें तीर्थ
 ४०६ ब्राह्मणाचे मुखें
 क्ष
 ५५१ भक्ता अभक्तासीं
 ५४० भक्ताचें आचरीत
 ३९५ भक्ति नाहीं हाटीं
 ३३० भक्ति-मेम-सुख
 ४०० भक्ति बळें इच्छा
 ५२४ भक्तिभाव आम्ही
 १५६ भक्तिवीण काय
 १५२ भक्ति हें कारण
 ४३१ भक्ति ज्ञान आणि
 ४८५ भला म्हणोनीया
 ५७८ भवभ्रम निरसिरे
 ३४५ भाजलें तें बीज
 २८२ भाजी धेगार
 ५०३ भांडणाची रीति
 ३९६ भाव तेंथे भक्ति
 ५८४ भावना जयाची
 ३९७ भाव शुद्ध तरी
 ६९० भाव शुद्धे शुद्ध
 ४०१ भावार्थाचे दावें
 ३९९ भावार्थ वाल्मिका
 ५१० भ्यावें तों शरीरा
 ४७७ भीमा निकट देशीं
 १५९ अतार गांवासां
 ३६ अतार गेलीया
 ११ अतार विचारी
 २७ अतार टाकिलें
 ३९ अतारें निश्चय.

अभंगांक.

३२ अतार म्हणतसे
 ३७ अतारें बैराग्य
 ४७९ अमाचीया सवें
 ७२८ भेटी देतां मज
 ३६३ भेटी होय म्हणो
 म
 २२ मच्छ जैसा
 ३० मजवरी दृष्टि
 ३५९ मध उतरेल
 ५८५ मनमोहना कृष्णा
 १०४ मन हें विरक्त
 ३२८ मनाचा चालक
 १२४ मना तुझा संस्कार
 १३५ मना तुझी सर्व
 १४० मना तूंचि माझें
 १४२ मना तू व्यापका
 २३९ मरण नथो
 ५७४ मरण सो दक हे
 ७०२ म्हणती तुला
 १२७ म्हणसील मना
 ३४ म्हणे आतां मना
 ३९० म्हणे राम
 ४१७ म्हणो जरी आतां
 ४८ महादाजा कुलकर्णी
 ५४ महादाजी कुलकर्णी
 ७१६ मागणांचें माझ्या
 ४८९ मागणें मागतां
 ४८८ मागतां मागतां
 १०३ मार्गालही जन्म
 ९ मार्गोनी भिक्षेसी
 ५५४ माझा दीनानाथ
 १३८ माझीयार मनां
 ३४६ माझीया हो मनें
 ५७ माता पितयांन

अभंगांक.

६९ माता पिता बंधू
 ४३ माध्यान्ह जालीया
 ३८२ माया कोठोनीया
 २८३ मायेची निवृत्ती
 ५४८ मुक्तचि शरीर
 ६८६ मुक्तीची नगरी
 ६०७ मुढा तोचि मुढा
 ६०९ मुढा मुढा
 ६०३ मुर्खांच कांही
 ७३५ मूर्खपणें तुम्हां
 ५२० मूर्खीसवें गूज
 ५०७ मूर्खीसी बोलतां
 २६५ मृगजलें तूषा
 १०१ मृत्यूचें प्रसर्गी
 २४० मृत्यू भया न भोरे
 ५९८ मेरुचें शिखरीं
 ४७४ मोठेपण तुजें
 २६८ मोक्ष संताच्या
 ६ मोनस गौत्र
 ६८९ मोन्येंचि जाण
 ४४ मंबाजी गोसावी त्या
 ५१ मंबाजी गोसावी द्रष्टा
 ४६ मंबाजी गोसावी अतार
 य
 ६४३ यानंतरीं सद्गुरु
 ६४४ यानंतरे संत
 ६६६ यारें पंढरी
 ५६९ ये अजब बात
 ५६३ ये गोकुल
 ५६८ ये गोविंद
 २४२ योग याग भोग
 र
 ५५७ रकारासि दीजे

अभंगांक.

७२४ रत्न जडित तंव
६६५ रविसि उदय होतां
१२ रहिमतपुरीं सर्व
५४९ रामा तूं माझा
५३ रामेश्वर भट्टे
५३८ रासभाशि कला
८० रुक्मिणीची आम्हीं
६७७ रुपाची मना
२०६ रूप नसोनीया
ल
७ लग्न संपादोनी
२४९ लटिकेंच अवतणें
५४३ लटिके दोष जरी
४५६ लांचावलें मन
५५४ लाज नाही येथें
६७६ लिला विग्रही
५६ लोकांचिया मुली

व

४२ वत्साचिये माय
३६० वत्सापाशीं जेठीं
४०५ वर्णांमार्जी एक
४५० वर्णाश्रम धर्म
३७३ वर्णाश्रम सेवा
२४८ वरि वरि वेष्ट
५१३ वरि वरि सांग
१४६ वश मन झालें
४४० वाचे लक्ष याचा
७९ वाटे उठों नये
६५१ वाया का भ्रमसी
७२२ वास तुझा कोठें
३३५ विकल्पांचि सृष्टी
४८४ मिचारावें मनीं
३३ विचारिलें मनीं

अभंगांक.

५४६ विठू माझा लेंकुरवाळा
१४३ विषाता पवढा
२०२ विषादीन वतें
६२ विरक्तिचें मूल
६२० विवेक झालारे
१२५ विवेक वैराग्य सांपडलें
३७१ विवेक वैराग्य सद्गुरु
१३३ विवेक श्रवण
१३२ विवेक सांगाती
१२६ विवेकाचें बळें
२५७ } *विषय ब्रह्मरूप
५५५ }
१४८ विषयाचा लपट
१५८ विषयाचा संग
३४७ विश्वचि विठुल
६२६ विश्वव्यापक होसी
३६४ विश्वरूप आत्मा
३३२ विश्वाकार ब्रह्म
३६१ विश्वीं विश्वभर
४० वृद्धसा ब्राह्मण
६२७ वृंदावन भुवनी
३१८ वृंदावनी केला
४५१ वेद तो जीवात्मा
१७६ वेद शास्त्र जया
६३ वेद हाका देतो
३७५ वेदा ऐसी नाही
३७७ वेदाचा आधार
६६४ वेदाचा अर्थ

* हे दोन्ही अभंग एकच
आहेत परंतु मूळ प्रतीत दोन
ठिकाणी असल्यामुळे तसेंच
येथें घेतले आहेत. सं. 'दास-
विठु' कोरहारकर.

अभंगांक.

३७८ वेदार्थ विचारीं
६६३ वेदार्थ हा
२५२ वेदासी विरुद्ध
३७४ वेदप्रतिपाद्य
३४९ वैद्याचा देह
५९ वैदीक व्यवहार
३६८ वैराग्य विरक्ति
५७६ वेसी राम बढार्ह
६४२ वेदोनिचा जाण
२२५ वेळोखोनि करी
३८६ वांझेच्या पुत्रासी

श

२९६ शब्द त्या अरते
१८० शब्दाचें बोलणें
४२६ शम दम सर्व
३४३ शरीरांचे माथां
२३७ शरीर असत्य
५१८ शास्त्रा परिघाय
४१९ शास्त्रासी प्रमाण
७२७ शिरापुरी तूं खा
६८५ शिव शिव शिव
३४१ शिष्य नव्हे तोचि
१२२ शुकरा आणि
१३९ शुक्र वामदेव
११५ शेवटीं तें आतां
१०९ शेष प्राक्तनाची
६६० शेधाचें शिखरीं
६६१ श्रुतिपथ पडळें
४३८ ओतु आणि त्वचा
६१० श्रोत्यावर्ण गायन

ष

४९९ षड्गुणेश्वर्य
५२६ शट्शालाभरण

अभंगांक.

स

६६२ सकल विषय
६२५ सकलही तीर्थें
६८ सखा सहोदर
१४९ सद्गुरु कृपेनें
२५० सद्गुरुचें नाम
११७ सद्गुरुचें पाय
४३३ सद्गुरुचें वचनीं
४३२ सद्गुरुचें वाक्य
११३ सद्गुरु बोवाळा
२७९ सद्गुरु-वचना
५७५ सध्व साहब
६२४ सद्गावें आसन
४४१ सत्शब्दीं समर्पों
४७८ संचिताचे पुरें
३३७ संचित हें जळे
२३ संचितासीं दग्ध
६१३ संचितें आणिलें
२२९ संत कृपा झाली
३३८ संत तेचि देव
७३९ संत तेचि होती
२३४ संत देखतां वृष्टी
२६९ संत पूर्ण कृपा
२२२ संत महावैद्य
५१६ संत म्हणवितां
२६७ संत समागमें
२२६ संत संगतीचा
२३३ संत संगें योग
६९२ संत संगरे संग
२२० संतसंगें शुद्ध
२२९ संतसंगें होय
२३० संत होती खरे
२१९ संता असंताचें

अभंगांक.

७४० संताचा तो संग
१५३ संताचे वचनीं
३३९ संताचे सन्निध
३४० संताचे सेवनीं
२३२ संतापाशीं असे
३७० संतुष्ट मानसीं
२२३ संसारिक ज्ञानें
४९७ सत्यमामा रीण
३८४ सत्य म्हणो जरी
१६६ सत्य म्हणो माया
२१२ सत्य म्हणतां माया
३८५ सत्य सत्यातीत
२०० सत्य सत्य श्रुति
१७३ सत्त्व गुण साधी
१९९ मत्वाचिये धाटीं
५७० सब ब्रजनारी
२९० सपांचे सारिखा
४९२ सर्व आम्ही तुज
३१६ सर्व तीर्थी जया
७३८ सर्व देवांचा तूं
११८ सर्व साधनाच्या
४५९ सर्वांगव्यापिणी
६३७ सर्वाठायीं देव
५६० सराकापासीं
२१८ सद्ब्रज स्वभावें
३३९ सांगसी सकळा
३८७ सांगा कां सोमयागा
१७७ सांगितलें करिरे
९३ सांगेन तें ऐक
९५ सांगेन तो जन्म
६१४ सांडावें तें काय
६५८ सांडा सांडा
४७२ सांडीयली लाज

अभंगांक.

७०८ सांडीयली-लाजलौकिक
२५४ साधक तें कर्म
५८२ स्थान-मानातीता
१७४ स्नान-संध्या-जप
६० स्त्रियेचें शरीर
३५८ स्त्रियाचेनि रूपें
६४० स्त्रावेश अग्रवर्णी
७२६ सुखे घाली तूं
५६७ सुनो कहत है
३५६ सुरतर म्हणोनी
३५३ सूर्य अत्रामार्जो
२६० सूर्याचिये योगें
१६९ सूर्याचिये अंगी
१६८ सूर्याचिये घरी
६८० सूर्याचें निज तेज
६९३ स्थूळ धरावें
३८३ स्फूर्तिरूप जेथें
७० सोशियलें कुश
६१५ सोंग संपादणी
४२१ स्वर्गलोक प्राप्ती
५४५ स्वधर्म आपुल्या
२४७ स्वरूप स्थितीचें
१८ स्वस्थाना आपण
ह
६२९ हनुमंत जांबुवत
५९४ हमामा पोराना
६१ हरण सांपडे
४२८ हरिकथा करी
५२४ हरिभक्त तेंचि
५३६ हरिभक्त निंदक
५३७ हरिभक्तां सन्मार्ग
५९६ हरि वासुदेव
३८९ हाचि पुराणी

[९]

अभंगोंक.

१०७ हा देह जोंवरीं

४४७ हिंगाचिया सेंगे

१३ हिरमट एक

अभंगोंक.

६२३ हृदिकसित

१०५ हेत तो प्रमाण

३०६ होउनी निवांत

अभंगोंक.

४३

४३

४३० ज्ञाननिष्ठ सदा

अनुक्रमणिका परिशिष्ट ' अ '

अ. नं.	पृष्ठ.	अ. नं.	पृष्ठ
करुणापर ! (देवार्शी भांडण)		७२०	ऐसें वाटे जाळों १५२
६९८ कोणें तुशीं	१४९	७२१	काय करूं आटा आटी १५२
६९९ कैसा झाला	१४९	७२२	वास तुझा कोठें १५२
७०० कोणें दिला	१४९	७२३	काय तुज वाटे १५२
७०१ तुज ऐसा	१४९	७२४	रत्नजडित तव १५२
७०२ भूणती तुला	१४९	७२५	नलगे तुझी १५२
७०३ काय दिलें	१५०	७२६	सुखें घाली तूं १५३
७०४ तुज ऐसा नाहीं	१५०	७२७	शिरापुरी तूं खा १५३
७०५ आलासी कोठोनी	१५०	७२८	भेटी देतां मज १५३
७०६ धरिला भोरपियांचा	१५०	७२९	पुढ्यालागीं कैसा १५३
७०७ कोठें गुंतलासी	१५०	७३०	केली संसाराची १५३
७०८ सांडियली लाज	१५०	७३१	तुझें यश गातां १५३
७०९ गणिकेच्या काय	१५०	७३२	अजुनी कां न ये १५३
७१० तुज ऐसा देव	१५०	७३३	गोप गोपीं संगें १५३
७११ अनंत नयने	१५१	७३४	तुमचे गुण गातां १५४
७१२ तुज असतां	१५१	७३५	मूर्खपणें तुम्हां १५४
७१३ कसी घातीयली	१५१	७३६	कल्पतरू खाली १५४
७१४ थोरली हे तुझी	१५१	७३७	धरियलें तुझें १५४
७१५ तयासींच आम्ही	१५१	७३८	सर्व देवांचा तूं १५४
७१६ मागणींचे माझ्या	१५१	परिशिष्ट (आ) संतमहात्म्यपर.	
७१७ काय वेंचे सांग	१५१		
७१८ कोणें संबोबीलें	१५२	७३९	संत तेचि होती १५५
७१९ तुज ऐसे कणें	१५२	७४०	संतांचा तो संग १५५

नजरचुकीने झालेली काही अशुद्धे.

अ.	क.	अशुद्ध	शुद्ध	अ.	क.	अशुद्ध	शुद्ध
१४	१३	दोषा	दोहा	"	३	वाढविला	वाढवी
"	२६	हेचितळमळी	हितु तळमळी	१४३	१	विधात्या	विधाता
२८	५	गायीस मोरविली	गायीस गौरविली	१४७	३	रे सोटा	दंसवटा
४१	५	टाकियेली	वाटियेली	१७८	१	गुणाची नागूरा	गुणाची बाधूर
५०	५	त्याची शिक्षा	त्यासी शिक्षा	१९८	४	लाळा	लाळ
५१	६	विप्र हे	विप्रे हे	२३९	३	मघपर	मघपी
५२	१७	धांवा केला ।	धांवा केला माझा	२४४	४	तीर्थाटने	तीर्थाटणे
७१	४	काये कवणावरी	पावे कवण वारी	३०१	५	यापुढील 'परचे परते' हा	अभंग
७२	३	निवारीन कोण	निवारे न कोणा	३०९		असून यांतच चुकून पडला आहे.	
७४	३	तुकारामा	तुकाराम	३०७	३	अध	अध्व
"	"	मृत्युरूप	गुप्तरूपे	३४९	४	धरी	धरी
७९	२	करुं आले इंद्रायणी करुं आले खान	इंद्रायणी	३९८	२	मावायेंसी	मावायेंसी
८२	८	* हा टाप खाली पहा.		४१७	५	कोण ऐमे	कोण कैसे
८३	५	गरुडटके	गरुडटके	४२२	३	ब्राह्मणावांचाना	ब्राह्मणावांचोनी
८५	४	सांगती	सांगाती	४४६	३	झटाटले	झगटले
८७	१	आत्मज्ञान	आत्मज्ञाना	४४९	२	सांगती ।	सांगाती ।
८७	९	संस्था	संज्ञा	४५०	३	आधी	आधी
८९	१	*	*	४५४	२	विटे	विटी
९१	२	महाउग्र अनुष्ठान अनुष्ठान महा-	उग्र ।	४५८	४	हा ना	हीना
"	१४	देऊन	देऊळी	"	६	साधिजेला ।	साधिजेल ।
९२	३	'कुम-चक्र' नाम	'कुर्म-चक्र-ग्राम'	४६०	७	कुंकुमाचे	कुंकुमाचे
९३	११	धर्म केला	धर्म केला	४६६	२८	साधने	साधने
"	१७	वर्तितले	वर्तोनले	"	३३	दखिले	दखिले
९९	२	लेख प्रवीण	लेखक प्रवीण	"	३९	व्याकपणे	व्यापकपणे
"	१५	स्थळी	स्थळां	"	५६	मौनमाहित	मौनमहित
११०	२	द्वैते हारपले	द्वैत हरपले	४७०	२	मनाभावे	मनोभावे
११६	०	हा अभंग दुबार आहे अभंग ८२ पहा		४८८	५	कोठील	कोडीन
११७	५	समापिन	समर्पिन	४४९	३	बंदे	बंदी (मूळ प्रतों-
१२३	२	निवाडा	निवाड				त हाच शब्द
१३९	३	पाहे	पाहे ।				आहे व तोच
"	६	धारणा	धारणा ।				युक्त आहे. से
१४०	१	सुख दुःख	सुखदुःख ॥ १॥				'दास-विदू' ;
							कोरेहारकर.

टीप:—१ चित्त.

* यांत ८ वें चरण चुकून छापणें राहिलें तें पुढें दिलें आहे. बहिणी म्हणे आतां विचारिजे बाळां । साशंकता प्रबला नको ठेवो ॥ ८ ॥

* हा अभंग विठोबाकृत आहे.

अ.	क.	अशुद्ध	शुद्ध
४९०	२	गेट	शठ
४९६	२	होसी	होती
५२१	१	दीप ३ †	
५३०	६	सकर	सेकर
५५०	१	ऐसे तो सांगतां	सांगतां तो ऐसे
५६१	हा	अभंग दुपार पडला	आहे, अभंग २४४
		पहा.	
५६५	४	पप्रहि	पझहि
५६७	५	केही है	आहि है
५६९	४	बांको साच	बांको माच
५७०	२	करमे गावन	करतेगावन
"	३	कोउ न जाने	कोइ न जाने
५८३	२	गाव रतन	नरतन
५८८	१	हे तिसह (?) लोळू देता खेइ झोळू	
"	७	मेवला मस्तकी	मेवला। मस्त-

अ.	क.	अशुद्ध	शुद्ध
		झुळझुळ	की झुळझुळ
५८९	१	पाग	रंग
५९८	३	इताशख	धोरेतां शख
६००	२	मन न घरां डोहो	मन न घरां डोहो
६१५	१	आश्रयाची	आश्रमाची
६२८	२	विवेश अथान्वय	विवेक अथान्वय
६३९	२	निजपक्षी	निजपंथी
६७५	२	नेषे नदी	न नेषे न नदी
६८९	४	येथील	येथिल
६९१	४	करुणार्णव	करुणार्णवा
७०७	२	शेषरोजा	शेषसेजा
७३८	२	सांगुनि	मांडुनि

टीपः—मूळंत 'होती' हाच शब्द आहे व तां बरोबर आहे.

† 'वर मांगितल्याप्रमाणें' याचे जागो 'गहनतत्व' प्रौढविचार अर्पे पाहिजे.

संत बहिणाबाईचा गाथा.

॥ श्रीविठ्ठल ॥

१ आदि परंपरा.

१ आदिनाथें उपदेश पार्वतीसी केला । मत्स्येंद्रें ऐकिला मच्छगर्भी ॥ १ ॥ शिव-
हृदयींचा मंत्र पै भगाध । जालासे प्रसिद्ध भक्तियों ॥ २ ॥ तेणें त्या गोरक्षा
केलें कृपादान । तेथोनि प्रकट जाण । गहिनीप्रती ॥ ३ ॥ गहिनीनें दया केली
निवृत्तिनाथा । बाळक असतां योगरूप ॥ ४ ॥ तेथोनी ज्ञानेश पावले प्रसाद ।
जाले ते प्रसिद्ध सिद्धासनी ॥ ५ ॥ 'सच्चिदानंद बाबा' भक्तीचा भागरू । त्यासी
अभयवरू 'ज्ञानें' केला ॥ ६ ॥ पुढें विश्वंभर शिवरूप सुंदर । तेणें राघवीं
विचार ठेविलासे ॥ ७ ॥ केशव चैतन्य बाबाजी चैतन्य । झालेसे प्रसन्न
'तुकोबासी' ॥ ८ ॥ एकनिष्ठ भाव तुकोबा-चरणी । म्हणोनी 'बहिणी'
लाधलीसे ॥ ९ ॥

२ आत्मनिवेदन.

२ देवगांव माझें माहेर साजणी । वेरूळ तेथोनी पूर्व भार्गी ॥ १ ॥ देवांचा समूह
सर्व जया ठायीं । मिळालासे पाहीं 'देव-गांव' ॥ २ ॥ हिमाचलाहुनी चालला
अगस्ती । चतुर्मास वस्ती केली जेथें ॥ ३ ॥ तेथोनी पश्चिमीं शिवनदी वाहात ।
तीर्थ हें अद्भुत तीर्थांमार्जी ॥ ४ ॥ लक्ष तीर्थ जेथें मजनीं सर्वदा । लाक्षांणी
सदा वास जेथें ॥ ५ ॥ स्थळ तें पवित्र देखोनी अगस्ती । अनुष्ठाना येती
सूर्योदयी ॥ ६ ॥ वर दिघलासे ऋषी अगस्तीतें । जाण लक्ष तीर्थें 'लाक्षा
ग्रामा' ॥ ७ ॥ ज्ञान दान करीं जप अनुष्ठान । सिद्धि तेथें जाण होय नरा ॥ ८ ॥
अगस्ती राहोनी देवगांवीं जाण । शिवनदीज्ञान करी सदा ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे
थेसें स्थळ देवग्राम । तेथें माझा जन्म झाला असे ॥ १० ॥

३ 'आऊजी कुळकर्णी' लेखक ते स्थळीं । तयाचिये कुळीं जन्म माझा ॥ १ ॥
जननी 'जानकी' पिता 'आऊदेव' । देवगांव नांव स्थळ त्यांचें ॥ २ ॥ तया-
चिये कुळीं नाहीं जी संतान । करित जीं संतां न काहीं बाही ॥ ३ ॥ लक्ष तीर्थीं

नित्य करुनिया स्नान । शिव-अनुष्ठान आरंभीलें ॥ ४ ॥ किती थंय दिवशीं झालें स्वप्न तथा । माझीया पितया आजजीसी ॥ ५ ॥ होईल संतान कन्या दोन पुत्र । ब्राह्मणें पवित्र सांगितलें ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे एका वर्षां मी उत्पन्न । नवमास पूर्ण कन्या झालें ॥ ७ ॥

४ करिती उत्साह बारशा ब्राह्मण । करुनी ब्राह्मण घरां गेले ॥ १ ॥ पिता आजदेव गेला अरण्यांत । तंव अकस्मात लाभ झाला ॥ २ ॥ मोहर बांधिली पितांबरी गांठी । सांपडली वार्दी वेरुळाच्या ॥ ३ ॥ धग येउनिया आनंदें बोलती । कन्या आम्हांप्रती लाभाईत ॥ ४ ॥ विश्वेश्वर ब्राह्मण ज्योतिषी नेटका । तयानें पत्रिका संपादिली ॥ ५ ॥ होईल कल्याण इचेनी तुमचें । ऐसें पत्रिकेचें फळ वाची ॥ ६ ॥ बोलती देवलसी भाग्याची होईल । आयुष्याचें बळ फार आहे ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें द्विजें सांगितलें । तयासी दीधलें वस्त्र गायी ॥ ८ ॥

५ कन्यादान घडां हा अर्थ पाहोन । करावया लग्न द्विज भाले ॥ १ ॥ तंव अकस्मात प्राक्तनासारखा । 'शीजराचा' सखा एक आला ॥ २ ॥ पूर्वील सोयरा लग्नाचा इच्छिक । विवेक पाठक रत्न नामी ॥ ३ ॥ लाडनी मागणें केलें वाक्-प्रदान । नेमुनीया लग्न संपादिलें ॥ ४ ॥ तंव बंधू झाला माझे पाठीवरी । अनुष्ठाना करी पूर्वींचिया ॥ ५ ॥ म्हणतां हें सभाम्य बंधू पाठीवरी । झाला हे निर्धारी गुण इचे ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे झाले वर्षे तीन । त्यापुढें जें होणें तेंही बोले ॥ ७ ॥

६ मोनज गोत्र माझ्या पित्याचें वरिष्ठ । अतारही श्रेष्ठ गौतम तो ॥ १ ॥ शिवपूर नाम तेथील ज्योतिषी । मायबापें त्याशीं ससपिलें ॥ २ ॥ द्वितीय संबंधीं वर्षा तिसाचा । नोवरा भाग्याचा ज्ञानवंत ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्याशीं कन्यादान केलें । आंघण दिधलें सर्व कांहीं ॥ ४ ॥

७ लग्न संपादोनी जाले वर्ष चारी । गोत्रजाचन बैरी पिता जाला ॥ १ ॥ वृत्तीच्या संबंधें कलह मांडला । माझा बोलाविला अतार हा ॥ २ ॥ गोत्रजाची फेडा बाकीसाकी करण । मागती लेहून शेतमळा ॥ ३ ॥ आतां येथोनिया जावें परदेशीं । तरीच आम्हांसी सुख प्राप्त ॥ ४ ॥ तूं सखा सोईरा मित्र तूंचि जामात । आमुचा हा अंत पाहूं नको ॥ ५ ॥ घातलसे बंधीं सोडविल कोण । सखा तूं होऊन सोडवावें ॥ ६ ॥ मग त्या अतारें काढिले बाहेरी । निशिचिया भरीं मध्य रात्रीं ॥ ७ ॥ पिता माता बंधू मजही समवेत । गेले रातोरात गंगा-तीरा ॥ ८ ॥ प्रवरा-सगमीं केलें गंगास्नान । घेतलें दर्शन सिद्धनाथें ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे पुढें चालिलीं तेथोनी । पाय बो संतुनी महादेवा ॥ १० ॥

८ गंगा देखोनिया सिद्धेश्वर देव । तेथोनिया जीव निघो नेणें ॥ १ ॥ आव-

ढीचा हेत पूर्वील संस्कार । श्रवणीं आदर कीर्तनाचा ॥ २ ॥ पुराण-श्रवण पुजा देवस्थान । ब्राह्मणपूजन प्रीति याची ॥ ३ ॥ संन्यासी सज्जन संत महानुभाव । यांचे पायीं जीव लागलासे ॥ ५ ॥ निघतां तेथून थोर वाटे दुःख । करुं अट्ट काय कीजे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे पुढें महादेवा जावें । अतार गौरवें नेत आम्हां ॥ ६ ॥

९ मागोनी भिक्षेसी कमीतसीं वाट । सोसुनीया कष्ट नानापरी ॥ १ ॥ माय बाप बंधू अतारेसीं जाण । महादेववन पहावया ॥ २ ॥ नरसिंहदर्शन घेउनी संपूर्ण । पांडुरंगस्थान देखीयेलें ॥ ३ ॥ भीमाचंद्रभागा पुढलीक भक्त । बेणूनादीं मुक्त प्राणीमात्र ॥ ४ ॥ पद्मालयीं स्नान देवाचें दर्शन । नामसंकीर्तन आयकीयेलें ॥ ५ ॥ राही रघुमाबाई सत्यभामा सर्व । देखियेले पूर्वद्वारयुक्त ॥ ६ ॥ महाद्वारां तुनी करितां प्रवेश । वाटलें मनास महासौख्य ॥ ७ ॥ पांडुरंग मूर्ती देखोनी पवित्र । संतोषले नेत्र इंद्रियेसीं ॥ ८ ॥ केली प्रदक्षिणा महा हर्षयुक्त । चित्त हें विरक्त करोनिया ॥ ९ ॥ वाटे मनामाजीं रहावें येथेंची । परी प्राक्तनाची दशा नाहीं ॥ १० ॥ जीव जावो परी पंढरीचें स्थळ । न संढावें जळ ऐसें वाट ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे पंच रात्री पंढरीस । केला आम्हीं वास पुण्ययोगें ॥ १२ ॥

१० चैत्रपौर्णमेस गेलों महादेवा । देव-यात्रा सर्वा पाहवीले ॥ १ ॥ जालें समाधान देखोनी शंकर । मागें अभयकर भक्तियोगें ॥ २ ॥ पंचरात्री तेथें क्रमोनिघा जाण । सिंगणापुरस्थान तेथें आलों ॥ ३ ॥ कोराप्तीचें कण सहज मेळवूं । तेणें सुखी जीवू होय माझा ॥ ४ ॥ अमृताचे परी वाटे गोड अन्न । पाप जळे जाण भक्षिलीया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे माझे वय वर्षे नव । जालें अंतर्भाव सांगितला ॥ ६ ॥

११ अतार विचारी सर्वांस विचार । रहावया थार एथें नाहीं ॥ १ ॥ ब्राह्मणाचे गांवां जाउनी रहावें । ऐसें मनोभावं वाटतसें ॥ २ ॥ रहिमतपुरीं आहे ब्राह्मण समुदाय । तेथें वस्ती ठाव सर्व करूं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पूर्व प्राक्तनाचे योग न सोडी स्थळ त्याग केलीयाही ॥ ४ ॥

१२ रहिमतपुरीं सर्व जाउनी राहिलों । आवघीच लागलों भिक्षा करूं ॥ १ ॥ अतार तो थोर स्नानसंध्या करी । देव तयावरी कृपावंत ॥ २ ॥ तेथील उपाध्य ब्राह्मीचा प्रामस्थ । जावया उदीत वाराणसी ॥ ३ ॥ ग्रामीचा व्यवहार चालावया लागीं । अतार विभागी केला तेणें ॥ ४ ॥ देखोनी नेटका ज्ञानी विद्यावंत । सर्वही गृहस्थ तया पुसे ॥ ५ ॥ आपण काशीस जाऊनी तुम्हांसी । उपाध्या ज्योतिष 'स्नाकर' ॥ ६ ॥ तेंही केलें मान्य मग राहो तेथें । निर्वाह जाला येथें वरुणाचा ॥ ७ ॥ यावरी तो जाणा आलीया ग्रामासी । राखिलें आम्हांसी वर्ष एक ॥ ८ ॥ ऐसें वर्षे अकरी जालें मजलागीं । वाटे संतसंगीं असथेंसें ॥ ९ ॥ कथा आयकावी

पुराण-श्रवणीं । ब्राह्मण-पूजनीं चित्त रिसे ॥ १० ॥ तेथोनी प्राक्तनें बोडोनिबा जाण । स्थळ तें त्यागून चालविलें ॥ ११ ॥ उदास अंतर नावडेचि कांहीं । प्राक्त. वासीं नाहीं उपाय तो ॥ १२ ॥ बहिणी म्हणे पुढें कोल्हापुर क्षेत्र । जें अति पवित्र तेथें गेलों ॥ १३ ॥

१३ हिरंभट एक ब्राह्मण वेदांती । दोहों शास्त्रगती यजुर्वेदी ॥ १ ॥ थोर भाग्य-वंत पवित्र अग्निहोत्र । विद्यार्थी सर्वत्र पठण करिती ॥ २ ॥ तयाचिये गृहीं पाहो-निया स्थळ । राहोनी निश्चळ श्रवण होय ॥ ३ ॥ 'जयराम गोसावी' त्यांची हरिकथा । नित्य भागवता श्रवण करूं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तेथें करोनिया वास । सदा निजध्यास आत्मचर्चा ॥ ५ ॥

१४ कोणे एक वेळी आकराव्या वरुषांत । सोमवारीं वृत्त थोर झालें ॥ १ ॥ हिरंभट यासीं गोदान दिधलें । द्विमुखी पाहिलें यजमान ॥ २ ॥ काळी ते कपिला काळें तिचें वस्त्र । प्रदक्षणे पुच्छ निवेदिलें ॥ ३ ॥ सुवर्णाची शिंगें रूपी-याचे खुर । वरी पितांबर पांघुरीला ॥ ४ ॥ सर्व उपचारां गोदान दिधलें । पहावया आले सर्वजण ॥ ५ ॥ उपजोनी वत्स गाय नेली घरां । वत्स पीत क्षीरा दोहा-चिया ॥ ६ ॥ जाले दिवस दहा अकराव्या दिनीं । हिरंभटा स्वर्गीं द्विज बोलें ॥ ७ ॥ ब्राह्मण हा तुझे आहे ओसरीस । कपिला तयांस निवेदीजे ॥ ८ ॥ स्वप्नापरि साच केलें हिरंभटें । भ्रतारासी निष्ठें गाय दिली ॥ ९ ॥ आनंदलें मन सर्वांचेही जाण । गायी-सुश्रूषण घडे आम्हां ॥ १० ॥ नित्य मायबाप जाती तृणालागीं । पाळिती प्रयोगी जाण तोषें ॥ ११ ॥ गायीचें तें वत्स तेंही असें कपिला । माझे ठायीं तिला हेत बहु ॥ १२ ॥ मीच सोडीं तरी वत्स रिघे दोघा । करितां दोहावा सवे माझी ॥ १३ ॥ पाणी मीच पाजीं तृण घालीं मीच । मजविण काच मनीं वाहे ॥ १४ ॥ मी जाय पाणीया ओरडे तें वत्स । गाय वाय पुच्छ सवें चाले ॥ १५ ॥ कहनीया लोक नवलची राहाती । उगेच पहाती वत्स गायी ॥ १६ ॥ मोकळेंचि वत्स असोनिया जाण । न वजे आपण गायीपार्शी ॥ १७ ॥ तृण घालीं तरी भक्षिती आपण । पाजिल्या जीवन तेव्हां पीती ॥ १८ ॥ रात्रीचे अवसरीं वत्स निजे सेजें । पुराणीं ते कुंजे श्रवणकाळीं ॥ १९ ॥ कथेपार्शी जाय सवें तेंहि येत । उभयेची निवांत कथा परिसे ॥ २० ॥ गाय गोठा घरीं आपण कथेसी । जातां मी झानासी सवें चाले ॥ २१ ॥ करिती अपूर्व हे तुझें संबंधी । लोक नांना शब्दां बोल-ताती ॥ २२ ॥ कोणी म्हणे वत्स आहे योगभ्रष्ट । कोणी म्हणे नष्ट सवे इची ॥ २३ ॥ कोणी म्हणती जन रिणाइत इचे । रीण फिटे तिचें तेंच तुटे ॥ २४ ॥ ऐसे नांना-परी वत्स तें न सोडी । मजही आवडी तयापार्शी ॥ २५ ॥ न देखतां वत्स होचि तळमळी । जळाविण मासोळी तैंसं वाटें ॥ २६ ॥ दळितां कांडितां वाहातांही

पाणी । वत्साविण जर्नी नावडे हो ॥ २७ ॥ अतार रागीट नाघडेची तया । परी त्यांसी माया उपजली ॥ २८ ॥ म्हणे असो तुज नाहीं मुलबाल । हाची तुझा खेळ जाण मनीं ॥ २९ ॥ तुजही आवडी कथा-पुराणाची । संगती फुकाची तुज जाली ॥ ३० ॥ तंव तये वेळीं जयराम गोसावी । तेथें तों स्वभावीं सहज आले ॥ ३१ ॥ कथा घरोघरीं ब्राह्मणाची पूजा । संतर्पणें द्वीजां आरंभिलीं ॥ ३२ ॥ रात्रीं कथा होती दिवसांही करिती । मायबापें प्रीती पाहाती तें ॥ ३३ ॥ तेथें तया संगें मीही जाय कथे । वत्सही तें तेथें सर्वे चाले ॥ ३४ ॥ जेथें बैसे माय तेथें मी आपण । वत्सही धांवोन सर्वे उभे ॥ ३५ ॥ हागेना मुतेना उभेचि श्रवण । करित कीर्तन नामघोष ॥ ३६ ॥ आरती जालीया नमस्कार होती । आपणही क्षितीं ठेव्ही डोकें ॥ ३७ ॥ देखोनिया जन हांसती सकळ । परि ते प्रेमळ आल्हादची ॥ ३८ ॥ म्हणती योगभ्रष्ट पूर्वील हरिभक्त । गोवेष्टे विरक्त पहा कैसे ॥ ३९ ॥ तंव येके दिवशीं मोरोपंत कथा । करावया भक्तां पाचारलें ॥ ४० ॥ दिवस एकादशी प्रहरा दो कथा । मांडिली तत्कतां महानंदें ॥ ४१ ॥ जयराम गोसावी शिष्य समुहासीं । बैसले सभेसीं आसनीं ते ॥ ४२ ॥ टाळ मृदंगेसीं होतसें गायन । मिळालेसे जन सर्व तेथें ॥ ४३ ॥ तेथें आपणही माय बाप बंधू । कथा परमानंदू पहातसें ॥ ४४ ॥ समागमें वत्स मजपाशीं बैसलें । लोकीं त्याशीं नेलें दारवंटा ॥ ४५ ॥ म्हणती स्थळ नाहीं बैसावया जणां । पशू हे श्रवणा काय योग्य ॥ ४६ ॥ मी रडों लागलें वत्सालागीं तेथें । तंव जालें श्रुत गोसाविया ॥ ४७ ॥ ओरडतां वत्स मज ये रडतां । सांगती अवस्था स्वामीपासी ॥ ४८ ॥ म्हणती एक मुली हिरंभटाघरीं । आली ते श्रीहरी-कीर्तनाली ॥ ४९ ॥ तिजसर्वे एक वत्स असें त्याशीं । सांगातें दिननिशीं हिंडवीतें ॥ ५० ॥ तें वत्स बाहेरी घातिलें अडचणीं । यालागीं ती रुसुनी रडतसे ॥ ५१ ॥ वत्स तें ओरडे बाहेरीं तिष्टतें । रडत ही येथें गलबला ॥ ५२ ॥ साक्ष अंतरींचा तो स्वामी जयराम । वत्स-अंतरींम ओळखीलें ॥ ५३ ॥ म्हणे आणा त्याशी वत्सार्चे अंतरीं । काय नाहीं हरी आत्मवेत्ता ॥ ५४ ॥ कथेलागीं जीव होतो कायावीस । पशू कीं तयास म्हणीं नये ॥ ५५ ॥ आणविलें वत्स बैसविलें आसनीं । पाहोनी नयनीं तोष वाटे ॥ ५६ ॥ मजही कृपावंत कृपेचिये शब्दें । बोलावी प्रारब्धें पूर्व पुण्य ॥ ५७ ॥ कुर्वाळोनी दोघां पाहे पूर्ण दृष्टी । न मानेचि गोष्टी जनांलागीं ॥ ५८ ॥ कथा होत असे गजर्ते महायोर । चित्त हें निर्भर वैष्णवाचें ॥ ५९ ॥ जयराम गोसावी याचें मनोगत । पुण्यशील सत्य उभय वरीं ॥ ६० ॥ कथेमाजीं वत्स उभेचि तिष्टत । रूपां सर्व चित्त आणुनीया ॥ ६१ ॥ मुली हे लहान वय इचें थोडें । श्रवण हें आवडें नवल मोठें ॥ ६२ ॥ म्हणे इचे कोणी आहे ये कथेसी । मायबाप तिशीं सांगितला ॥ ६३ ॥ अतार इयेचा आहे बहुयोग्य । परि

हिचें वैराग्य थोर दिसे ॥ ६४ ॥ मायबापासवें येतसे पुराणीं । वत्सही घेऊनी समागमें ॥ ६५ ॥ मग म्यां आपुलें आपण पाहिलें । चरणीं घातलें लोटांगण ॥ ६६ ॥ वत्सही तैसेंची पायांवरी पडे । अपूर्वता घडे सर्व जनीं ॥ ६७ ॥ वाम सव्य दोनी होते दोघे जणे । वत्सा मज तेणे उडविलें ॥ ६८ ॥ कथा संपलीया लोक गेले सर्व । परि हें अपूर्व म्हणती जन ॥ ६९ ॥ हिरंभट आणि आणिकही जन । म्हणती हें चिन्ह कोणां कळे ॥ ७० ॥ बहिणी म्हणे ऐसं कोल्हापुरीं हांय । पुढीलहि सोय तुम्हां सांगीं ॥ ७१ ॥

१५ पिता-माता-बंधू-समवेत बिन्हाडीं । पावले ते घडी वत्सयुक्त ॥ १ ॥ दोन घडी रात्र होती ते समयीं । वत्स तयीं गायीं पाजीयेलें ॥ २ ॥ हिरंभटीं स्नान केलें अभीसेवें । कार्तीकाचे दिवे आकाशांत ॥ ३ ॥ सडे संमार्जन केलें स्नान तेथें । गायी वत्स हातें कुर्वाळीलें ॥ ४ ॥ अतारानें स्नान केलें आपुलिया । दक्षिणेची गया कोल्हापूर ॥ ५ ॥ तंव कोणी एक निराबाई होती । तिनें कथास्थिति सांगितली ॥ ६ ॥ अताराचें कानीं कथेंतील सवे । सांगाया अपूर्व म्हणोनिया ॥ ७ ॥ वत्साचें वृत्तांत माझीं रुदन । अताराचे कान तृप्त केले ॥ ८ ॥ जयराम गोसावी विदेही अवस्था । तेणें हात माथां ठेवियेला ॥ ९ ॥ थोर याचें भाग्य तो यांशीं बोलीला । आशिर्वाद दिला योग्य तेणें ॥ १० ॥ जातीचा भिक्षुक अंतरीं बहु राग । धावला सवेग गेहाप्रती ॥ ११ ॥ धरुनीया वेणी मारिलें यथेष्ट । हिरंभटा कष्ट फार झाले ॥ १२ ॥ नावरे मारितां गायही औरडे । वत्स तेंही रडें कांसाविशीं ॥ १३ ॥ अकरावें वरुष मज होतें तेम्हां । काय पतिसेवा अंतरलें ॥ १४ ॥ मायबाप बंधू बोलती न काहीं । अतारें क्रोधही आवरिला ॥ १५ ॥ शांत झालीया पुसत त्यांस । स्त्रियेवरी त्रास कासयाचा ॥ १६ ॥ येरु म्हणे रात्रीं कथेंत प्रतिष्ठा । काय बांची निष्ठा देखियेली ॥ १७ ॥ कैचें तें पुराण कैची हरिकथा । मारीन अन्यथा नव्हे येथ ॥ १८ ॥ इतुकें बाळोनिया अतार पुनरपी । क्रोध तो नाटोपी अग्नि-ऐसा ॥ १९ ॥ बहिणी म्हणे तेम्हां देह संकल्पिलें । प्राक्तनाचें केलें कोण वारी ॥ २० ॥

१६ आलें मना तंव मारिलें बळकट । बांधोनिया मोट टाकियेली ॥ १ ॥ हिरंभट म्हणे व्हा तुम्ही बाहेरी । हा दिसे हत्यारी चांडाळ कीं ॥ २ ॥ मग मातापिता हिरंभटालागीं । प्राथुनीया वेगां स्थिर केलें ॥ ३ ॥ म्हणती कृपा करा आजि दिस-भरी । प्रातःकाळीं दुरी ठाव पाहीं ॥ ४ ॥ तयावरी वत्स गाय दोघे जण । न खाती नृण जकासहां ॥ ५ ॥ देखोनी वत्सासी गायींचा वृत्तांत । मोट तो सोडीत ते वेळीं ॥ ६ ॥ आणीलें जवळी गाय वत्सापाशीं । हुंबरली जैसी पुत्र माता ॥ ७ ॥

आपण देखीलें वत्स आणि गाय । म्हणे प्राण जाय तरी बरा ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे
तया तृण-पाणी पाजी । न घेती ते माझी थोर माया ॥ ९ ॥

१७ न खाती तृण न घेती जीवन । आपणही अन्न टाकियेलें ॥ १ ॥ नुठती
सर्वथा स्वस्थलापासून । येती सर्वजण पाहावया ॥ २ ॥ जयराम स्वामीस सांगि-
तलें जनीं । पहावया निर्याणीं तेही आले ॥ ३ ॥ अतारें तयासीं केला नमस्कार ।
आपुलें अंतर एकनिष्ठ ॥ ४ ॥ घातिलें आसन जयराम स्वामीस । हिरंभटीं त्यांस
पूजियेलें ॥ ५ ॥ मिळोनिया लोक पाहाती लोचनीं । स्वामीही ते क्षणीं आनंदले
॥ ६ ॥ म्हणतां ब्राह्मण तूं इचा अतार । सांगतो निर्धार ऐक आतां ॥ ७ ॥ योग-
अष्ट इचीं साधनें बळकट । तूं इसी कष्ट करूं नको ॥ ८ ॥ स्वधर्माची तुझी करील
ही सेवा । उद्धराल जीवा आपुलीया ॥ ९ ॥ तुझें पदरीं कांहीं पूर्वील सुकृत ।
तणें ही सांगात प्राप्त जाली ॥ १० ॥ गायी आणि वत्स हें इचें सांगाती । अनु-
ष्ठानीं होती ऐक्यभाव ॥ ११ ॥ हेंच इचें गुरु हें इचें साधन । तोढील बंधन आपुलें
हें ॥ १२ ॥ इचे समागमें करिती जे वास । तेही भक्तिरस घेती सुखें ॥ १३ ॥
आयकसी तरी बरें होय तुझें । येथे काय माझें बळ आहे ॥ १४ ॥ बहिणी म्हणे
ऐसें बोलोनी जयराम । पाहे मनोरम सर्व चिन्हें ॥ १५ ॥

१८ स्वस्थाना आपण चालीले जयराम । शिष्यांचा संभ्रम फार होता ॥ १ ॥
म्हणती जयराम अनुष्ठानी तिचे । पूर्वीच्या प्रसंगें एकनिष्ठ ॥ २ ॥ अंतराय कांहीं
अनुष्ठानीं राहिल्या । गायी या जन्मल्या पुण्यवेगें ॥ ३ ॥ ह मुली संपूर्ण आहे
अनुष्ठान । चित्तशुद्धि जाण इस आहे ॥ ४ ॥ ऐसें परस्परें बोलतीं उत्तरें । हे
कानीं सादरें ऐकीयेलीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे गेले स्वामी स्वस्थानासी । मागील
घृत्तांसी जाण सांगो ॥ ६ ॥

१९ द्वादशी क्रमोनी प्रयोदशी आंत । वत्सासी देहांत-समय आला ॥ १ ॥
तेथ हिरंभट बोलिल्या श्लोक । सहज स्वाभाविक 'मूक' करोति ॥ २ ॥ पूर्वाध
श्लोकाचा सरताची जाण । बोलिलें आपण वत्स तेव्हां ॥ ३ ॥ यत्कृपा तमहं वंदे
बोले शब्द । श्लोकउत्तरार्ध वत्स बोले ॥ ४ ॥ आयकीला सर्व लोकीं ता श्लोकार्ध ।
करिती संवाद परस्परें ॥ ५ ॥ तंव त्या वत्सें टाकियेला प्राण । आले मी धांवोन
तयापाशीं ॥ ६ ॥ प्राणासर्वें प्राण जाऊं पाहे माझा । प्राक्तनासी दुजा यत्न
नाहीं ॥ ७ ॥ गाय हंबरडे दोहीवरी मान । टाकी परी जाण शब्द कैचा ॥ ८ ॥
बहिणी म्हणे देह प्राक्तनें राखिलें । पुढें काय झालें कोण जाणें ॥ ९ ॥

२० जयराम स्वामीस कळला घृत्तांत । वत्सासी त्या अंतकाळ झाला ॥ १ ॥
श्लोकार्ध म्हणोनी प्राण वत्स त्यजी । योग लाजला जी तयापुढें ॥ २ ॥ मग सर्व
श्रेष्ठ संत साधुजन । करीत कीर्तन वत्स नेलें ॥ ३ ॥ दिंडी पताकानें मिरविलें

वत्स । गायसवें तुच्छ यांनीं देहें ॥ ४ ॥ हुंबरे हाणोनी चाळें मार्गें मार्गें । गाय
अंतरंगें महा दुःखी ॥ ५ ॥ पुरुनिया वत्स आले सर्व जन । करुनीया ज्ञान गृहां
गेले ॥ ६ ॥ गाय वत्सापाशीं जाऊनी हुंबरे । मागुती ते फिरे गृहासी ये ॥ ७ ॥
मज दिलोकितां मी तों अचेतन । माझ्या देहीं प्राण आढलेना ॥ ८ ॥ ऐसं दिन
चारी लोटलीयावरी । प्रतिपदेमाझारीं मध्यरातीं ॥ ९ ॥ बोलीला ब्राह्मण येऊनी
सन्मुख । सावध विवेक धरीं बाई ॥ १० ॥ सावध सावध सावध तूं मनीं ।
श्रवणीं ऐकोनी देह कांपे ॥ ११ ॥ तंव गाय नाहीं वत्स ना ते लोक । माय ते
सन्मुख बैसलीसे ॥ १२ ॥ बंधू पिता आणि भ्रतार बैसला । सोज्ज्वल
लागला दीप असे ॥ १३ ॥ तेथोनीया मन करोनी सावध । स्मरणीं स्वतां सिद्ध
चित्त केलें ॥ १४ ॥ बहिणी म्हणे देह सर्वही विकळ । परि तें निश्चल चित्त
माझें ॥ १५ ॥

२१ उघडोनी नेत्र पाहे जंव पुढें । तंव दृष्टी पडे पांडुरंग ॥ १ ॥ देखिली पंढरी
ध्याना तेची येत । जयराम दिसत दृष्टीपुढें ॥ २ ॥ ब्राह्मण स्वप्नांत देखिला तो
जाण । त्याची आठवण मनीं वाहे ॥ ३ ॥ न दिसें आणिक नेत्रांपुढें जाण ।
नामाचें स्मरण मनीं राहे ॥ ४ ॥ पूर्वील हरिकथा आयकिल्या होत्या । त्या मनीं
मागुत्या आठवती ॥ ५ ॥ तुकोबाचीं पदें अद्वैत प्रसिद्ध । त्यांचा अनुवाद चित्त
झुरवी ॥ ६ ॥ ऐसीं ज्याचीं पदें तो मज भेटतां । जीवास या होतां तोष बहू
॥ ७ ॥ तुकोबाचा छंद लागला मनासी । ऐकतां पदांसी कथेमाजीं ॥ ८ ॥ तुको-
बाची भेटी होईल तो क्षण । वैकुंठासमान होय मज ॥ ९ ॥ तुकोबाची ऐकेन
कांनीं हरिकथा । होय तैसें चित्ता समाधान ॥ १० ॥ तुकोबाचें ध्यान करोनि
अंतरां । राहे त्याभीतरां देहामाजीं ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे तुका सद्गुरु सहोदर ।
भेटतां अपार सुख होय ॥ १२ ॥

२२ मच्छ जैसा जळावांचोनी तडफडी । तैसीच आवडी तुकोबाची ॥ १ ॥
अंतरीचा साक्षी असेल जो प्राणी । अनुभवं मनीं जाणेल तो ॥ २ ॥ तृषितांसीं
जैसें आवडे जीवन । तैसा पिंड प्राणावीण तया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हेत तुका-
बाचें पायीं । ऐकोनिया देहीं पदें त्यांचीं ॥ ४ ॥

२३ संचितासी दग्ध करी ऐसा कोण । सद्गुरूवांचो न जाण मना ॥ १ ॥
यालागीं सद्गुरु असावा उत्तम । जेणें निमेष भ्रम संसाराचा ॥ २ ॥ निविध
तापासी कोण करी शांत । सद्गुरु एकांत न जोडतां ॥ ३ ॥ जन्ममरणाची कथा
कैं निवार । सद्गुरु निर्धारें न भेटतां ॥ ४ ॥ वासना निःशेष निवारेल तेव्हा ।
भेटेल तुकोबा सद्गुरु तो ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे माझा जाऊ पाहे जीव । कां हो न ये
कीव तुकोबा ॥ ६ ॥

२४ न बोलवे शब्द अंतरीचा घावा । नायके तुकोबा काय कांजे ॥ १ ॥ अदृष्ट
करें साद्य न हो देव । अंतरीची हांव काय करूं ॥ २ ॥ तंरा दिवस ज्यानें वड्या
उदकांत । घालोनीया सत्य वांचविल्या ॥ ३ ॥ महाराष्ट्रीं शब्दांत वेदांतांचा अर्थ ।
बोलीला लोकांत सर्वद्रष्टा ॥ ४ ॥ अंतर साक्ष आहे गिरोपणीं हेत । जडं परी चित्त
बोळवेल ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मीच असेन अपराधी । अन्याय त्रिशुद्धी काय
त्यांचा ॥ ६ ॥

२५ बहुत अंतरीं शोक आरंभीला । कां मज विठला मोकलीलें ॥ १ ॥ त्रिविध
तापानें तापलें मी बहू । जाड्या कां जीऊ प्राण माझा ॥ २ ॥ तंव अकस्मात
सातविया दिनीं । नामसंकीर्तनीं घोषयुक्त ॥ ३ ॥ तुकाराम रूपें येवोनी प्रत्यक्ष ।
म्हणे पूर्वपक्ष सांभाळोजे ॥ ४ ॥ नकां करूं चिंता असें मी तुजपाशीं । घेईं
अमृताशी हातींचीया ॥ ५ ॥ गाय केले वत्स मुखीं निघे धार । अमृत हें सार
सेवीं हेंची ॥ ६ ॥ ठेवोनीया कर मस्तकीं बोलीला । मंत्र सांगीतला कर्णरंध्रीं
॥ ७ ॥ म्यांही पायांवरी ठेविलें मस्तक । दिधलें पुस्तक मंत्र गीता ॥ ८ ॥ कार्ति-
कांत वद्य पंचमी रविवार । स्वर्गीचा विचार गुरुकृपा ॥ ९ ॥ आनंदलें मन
चिद्रूपां कोंदलें । उठोनी बैसलें चमत्कारें ॥ १० ॥ मंत्र आठविती तुकोबास्वरूपा ।
स्वप्नमार्जी कृपा पूर्ण केली ॥ ११ ॥ अमृत पाजिलें चवीं अनारिसीं । साक्ष
ज्याची त्यासी मनमार्जी ॥ १२ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी कृपा सद्गुरूची । तुकारामें
साची पूर्ण केली ॥ १३ ॥

२६ जालें समाधान ब्राह्मणाच्या शब्दें । स्वप्नमार्जी पदें आठविती ॥ १ ॥ परी
अंतरीच तुकोबाचें ध्यान । दर्शनावांचोन करितसें ॥ २ ॥ ज्याचिया पदें होतसे
विश्रांती । तेचि देहाकृति विठलाची ॥ ३ ॥ विठलासी तया नाहीं भेदभाव ।
ऐसें माझे मन साक्ष आहे ॥ ४ ॥ पांडुरंग-तुका पांडुरंग-तुका । वेगळीक देखा
होय केवीं ॥ ५ ॥ कलियुगों बौद्धरूप धरी हरी । तुकोबा शरीरीं प्रवेशला ॥ ६ ॥
तुकोबाची बुद्धि पांडुरंग रूप । मन तें स्वरूप तुकोबाचें ॥ ७ ॥ तुकोबाचें सर्व
इंद्रिय-चालक । पांडुरंग देख सत्य आहे ॥ ८ ॥ तुकोबाचे नेत्र तेही पांडुरंग ।
श्रोत ते अभंगरूप त्याचे ॥ ९ ॥ तुकोबाचे हात लिहिताती जें जें । तेचि तें
सहजें पांडुरंग ॥ १० ॥ सर्वही व्यापार तुकोबाचे हरी । आपणचि करी अद्वयत्वे
॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे रूपें व्यापक 'तुका' वा । ध्यान माझ्या जीवा हेंचि पाहें ॥ १२ ॥

२७ अन्तारें टाकिलें मोट बांधोनीया । न सोसी ते तया क्लेशावस्था ॥ १ ॥
चतुर्थ दिवशीं जीव टाकियेला । विठलें दाविला चमत्कार ॥ २ ॥ ब्राह्म-
णाच्या रूपे येवोनी सांगत । सावधान चित्त करीं पुढें ॥ ३ ॥ अंतरी सावध
होउनी राहिलें । चित्त म्यां गोविलें तुकोबासी ॥ ४ ॥ वत्स गेलीयासी दिवस

सातवा । येवोनी तुकोबा स्वप्नामार्जी ॥ ५ ॥ केलें समाधान पाजिलें अमृत ।
वत्सर्सी करीत-गाय भेटी ॥ ६ ॥ अमृता पाजोनी सांगीतला मंत्र । जो कां हा
सर्वत्र लोक जपती ॥ ७ ॥ सस्तकीं हस्तक ठेवोनिया कृपा । केली त्या स्वरूपा
तोची जाणे ॥ ८ ॥ कृपेचा महिमा आहे तो अपार । वत्स बोले सार श्लोक-अर्थ
॥ ९ ॥ आठवे दिवशीं सावध इंद्रियें । अमृतें घालिये तुकोबाच्या ॥ १० ॥
तंधवां ती गाय देखिली सन्मुख । निमालीसे देख वत्स कळे ॥ ११ ॥ म्हणे या
वत्सतें पाजिलें अमृतु । तयासी तो मृत्यू कदां नोहे ॥ १२ ॥ अमर तें वत्स
आहे मजपासीं । चित्त अमृतासी घेत गोडी ॥ १३ ॥ बहिणी म्हणे इतुकें वर्त-
लीयावरी । पुढेही विस्तारीं सांगीजेल ॥ १४ ॥

२८ जयराम समर्थ ज्ञानाचा सागर । साक्ष तें अंतर त्याचें तया ॥ १ ॥
बोलाविलें तेंणें हिरंभटाप्रती । माझी तया स्थिती पुसीयेली ॥ २ ॥ सांगितला
तेंणें वृत्तांत सर्वही । वर्तला जां काहीं गृहीं त्याचें ॥ ३ ॥ स्वप्नागत गुरू तुको-
बाचें रूपें । स्वप्नींचिये कृपें बांध केला ॥ ४ ॥ सावध होउनी ते मुली बैसली ।
गायीस मोराविली कुर्वाळूनी ॥ ५ ॥ दुग्ध दोहांनिया घेतलें तिथें । पाणी आणि
तृणें भक्षितसे ॥ ६ ॥ परी तें मुलीचें रूप पालटलें । पूर्ण ते दाटलें हृदय तिचें
॥ ७ ॥ तुकोबाचा छंद अंतरीं लागला । मायबापें तिला सांगताती ॥ ८ ॥
अतार हा तिचा वेढावला राहे । उगाची तो पाहे तिचेकडे ॥ ९ ॥ छादिष्ट होउनी
बैसली घरांत । तुकांबासी चित्त लावुनीया ॥ १० ॥ ऐसा हा वृत्तांत हिरंभट सांगे ।
जयराम निजाणें संतोषला ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा निर्धार ऐकोनी । जयराम
स्वामीनीं कृपा केली ॥ १२ ॥

२९ कृपा उपजली जयराम स्वामीसी । आले पाहायासी भाव माझा ॥ १ ॥
देखोनी तयासी आनंद वाटला । कंठ कोंदला आनंदानें ॥ २ ॥ मनेंचि आरती
केला नमस्कार । पूजिला साचार मनामार्जी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्याचे मनांतील
हेत । ओळखे निश्चित पांडुरंगा ॥ ४ ॥

३० मजवरी दृष्टी कृपेची ओतिली । प्रेमाची गुंतली माय जैसी ॥ १ ॥ अंत-
रींची पूजा घेऊनी जयराम । गेला तो सप्रेम स्वस्थाना ॥ २ ॥ उगाची बैसला
आसनीं नेमस्त । करोनिया स्वस्थ चित्तवृत्ति ॥ ३ ॥ तंव काहीं एक अपूर्व वर्तलें ।
तुकारामें दिलें दर्शनासी ॥ ४ ॥ केला नमस्कार भेटुनी आनंदें । अत्यंत आल्हादें
स्वामी सखा ॥ ५ ॥ मजही दर्शन दिधलें अलुमाळ । घातला कवळ मुखामार्जी
॥ ६ ॥ मज म्हणे आलों जयराम-भेटीसी । तुजही मानसीं ओळखीलें ॥ ७ ॥ तुम्ही
आतां येथें नको राहों कदा । आत्मज्ञान-बोधा न संडीं वो ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे
दर्शन दुसरें । मनाच्या व्यापारें तुकोबाचें ॥ ९ ॥

३१ नवल जनांसीं वाटलें म्हणोनी । येती ते धांवोनी पहावया ॥ १ ॥ अतार हा माझा देखोनी तयासी । माझीया देहासी पीडा करी ॥ २ ॥ न देखवे तया द्वेषी जनाप्रती । अणक्षणा चित्तीं द्वेष वाढे ॥ ३ ॥ म्हणे ही बाईल मरे तरी बरें । इस कां पामरें भेटताती ॥ ४ ॥ काय आतां घुमारें येईल अंगासी । देव इचें पोषी पोटा कैसें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी अतारासी चिंता । जाणोनी अनंता कळों आलें ॥ ६ ॥

३२ अतार म्हणतसे आम्ही कीं ब्राह्मण । वेदाचें पठण सदा करूं ॥ १ ॥ कैचा शूद्र तुका स्वर्गाचे दर्शनीं । बिघडली पत्नी काय करूं ॥ २ ॥ कैचा जयराम कैचा पांडुरंग । माझा झाला भंग आश्रमाचा ॥ ३ ॥ आम्ही काय जाणो नाम हरिकथा । भक्ति हे तत्त्वतां नसे स्वर्गी ॥ ४ ॥ कैच संत साधू कैची भाव भक्ती । भिक्षुकाचें पंक्तीं वसा सदा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसं चित्तांत अतारें । चिंतांनीं निर्धारें विचारिलें ॥ ६ ॥

३३ विचारिलें मनीं अतारें आपण । आतां हें त्यागांन वनां जावें ॥ १ ॥ इशी नमस्कार करतील जन । आम्ही इशी नीचापरी वाटो ॥ २ ॥ पुसतचीं यती इशी पहा जन । आम्हीं कीं ब्राह्मण मूर्ख जालों ॥ ३ ॥ इचें नांव घेती गोसाविण ऐसं । आम्हां कोण पुसे इजपुढें ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे ऐसं अतार मानसीं । चिंतुनी चित्तासी बोध करी ॥ ६ ॥

३४ म्हणे आतां मना झियेची हे दशा । आतां नूं सहसा राहों नको ॥ १ ॥ चाल वेगीं जाऊं तीर्थासी वैराग्य । आमचें हें भाग्य वोढवलें ॥ २ ॥ सासु-सासऱ्यांशीं केला नमस्कार । आहे स्त्री गरोदर मास तीन ॥ ३ ॥ आम्ही जातों तीर्थयात्रा करावया । देवलसी झिया यत्न कीजे ॥ ४ ॥ न पाहे मी मुख सर्वथा इयेंचें । हीनत्व आमुचें कोण फेडी ॥ ५ ॥ भेडीमा सोसून कोण राहे यथें । ऐसीबा झियेतें कोण पाळी ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे ऐसं बोलिला अतार । मज पडे विचार मनामार्जी ॥ ७ ॥

३५ काय म्यां अदृष्टा करावें आपण । आलें जें टाकून सोसी जेथें ॥ १ ॥ नाहीं येत वारें अंगासी माझीया । घुमारीन काया नव्हे माझी ॥ २ ॥ स्वधर्म आपुला रक्षुनिया मनें । शास्त्राच्या श्रवणें देव साधू ॥ ३ ॥ अताराची सेवा तोचि आम्हां देव । अतार स्वयमेव परब्रह्म ॥ ४ ॥ तीर्थ अताराचें सर्व-तीर्थ जाणा । तया तीर्थाविणा निरर्थक ॥ ५ ॥ अतारवचनासीं उल्लंघन जरी । पापें माझ्या शिरी पृथ्वीचीं ॥ ६ ॥ धर्म अर्थ काम मोक्षासी अधिकारी । अतार साचारी वेद बोलें ॥ ७ ॥ हा माझा निश्चय मनांतील हेत । अतारेसी चित्त लावियेलें ॥ ८ ॥ अतार-

सेवेनें सांग हा परमार्थ । अतारेंच स्वार्थ सर्व आहे ॥ ९ ॥ अतारावांचोनी अन्य देव जरी । येईल अंतरीं ब्रह्महत्या ॥ १० ॥ सद्गुरु अतार साधन अतार । सत्य हा निर्धार अंतरींचा ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे देवा अताराचें मनीं । तुवां प्रवेशोनी स्थिर केलें ॥ १२ ॥

३६ अतार गेलीया वैराग्य घेऊनी । पांडुरंगा जनीं जिणें काय ॥ १ ॥ प्राणा-वीण देह काय पावे शोभा । रात्रीविण प्रभा चंद्राचिये ॥ २ ॥ अतार तो जीव देह मी आपण । अतार कल्याण सर्व माझे ॥ ३ ॥ अतार जीवन मी मीन तयांत । कैसेनी वांचत जीव माझा ॥ ४ ॥ अतार तो रवी मी प्रभा तयासी । वियोग हा त्यासी केवीं घडे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे माझा जीवाचा निर्धार । बोलें पै विचार हरी जाणे ॥ ६ ॥

३७ अतारें वैराग्य घेतलीया वरी । जीव हा निर्धारीं देईन मी ॥ १ ॥ वत्सा-साठीं देह अचेतन पडे । हें तंव रांकुडें परब्रह्म ॥ २ ॥ अताराचें तीर्थ न सांपडे जरी । अन्न खाव तरी मांस आम्हां ॥ ३ ॥ अताराचें शेष न सांपडे तरी । पापें माझ्या शिरां त्रैलोक्याचीं ॥ ४ ॥ चित्त हें अतारावीण जरी जाये । तरी बास होय नरकीं आम्हां ॥ ५ ॥ अतारदर्शनाविण जाय दीस । तरी तेचि रास पात-कांची ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे मज आज्ञाची प्रमाण । ब्रह्म सनातन स्वामी माझा ॥ ७ ॥

३८ पाषाण विठ्ठल स्वप्नांतील तुका । प्रत्यक्ष कां सुखा अंतरावें ॥ १ ॥ घेईन उदंड सेवासुख देहां । साक्ष या विदेही आहे मज ॥ २ ॥ अताराची सेवा पति-व्रता करी । तरी ती उद्धरी उभय कुळें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझ्या जीवाची विश्रांती । अतारें समाप्ती जन्ममृत्यू ॥ ४ ॥

३९ अतारें निश्चय केला मनामार्जी । जावें उधां आजि टाकोनीया ॥ १ ॥ तंव त्यासी व्यथा जाली शरिरास । झाला सात दिवस ज्वाळ देहीं ॥ २ ॥ ओळ-खीचे जन नायके उत्तर । आपण अहोरात्र तयापासीं ॥ ३ ॥ दिधल्या औषध नेदी तया मान । जीव व्यथा फार पूर्ण सोसी ॥ ४ ॥ एक मासवरी अन्न विव-र्जित । व्यथा हे अद्भुत सोसीतसे ॥ ५ ॥ नाना देव कुळें देवतांची भाष । ठेवि-ल्या विशेष बहु कांहीं ॥ ६ ॥ परी तया व्यथेलागीं न ये गुण । म्हणे तो मरण आलें मज ॥ ७ ॥ काय पांडुरंगा तुकोबासी निंदी । व्यथा तेचि संधीं आली मज ॥ ८ ॥ जरी तुकाराम निंदिला त्यागुणें । असेल दुखणें व्यथा मज ॥ ९ ॥ तरी चमत्कार दाखवावा सध्या । जीवीं विश्वबंधा तुकारामा ॥ १० ॥ बहिणी म्हणे झाला अनुताप अतारा । पांडुरंग पुरा अंतरसाक्ष ॥ ११ ॥

४० वृद्धसा ब्राह्मण येऊनी बोलतु । म्हणे कोरे मृत्यू इच्छितोसी ॥ १ ॥ वैराग्य कां तुज आलें असें मना । खीचा त्याग कोणा गुणें केला ॥ २ ॥ आधीं

इच्छा विचारिं अपराध अंतरीं । मग कोपा करीं प्रवर्तविं ॥ ३ ॥ वांचण्याची इच्छा असल्या मानसीं । तरी तूं इथेसी अंगिकारीं ॥ ४ ॥ स्वधर्माविरहित वर्तेल ही जरी । तरी तिचा करीं त्याग वेढ्या ॥ ५ ॥ ही आहे विरक्त निश्चित हरिभक्त । तुवां पाहीं सत्य तैसे व्हावें ॥ ६ ॥ होईल कल्याण बोलत ब्राह्मण । अतारें चरण बंदियेले ॥ ७ ॥ सांगितलें सर्व कारण आपण । देई जीवदान आजी मज ॥ ८ ॥ ये व्यथेपासोनी वांचवीं स्वामीया । जीव तुझ्या पायां वाहीन मी ॥ ९ ॥ स्त्रियेसी सर्वथा न बोले आपण । हरीसी शरण जीवेंभावं ॥ १० ॥ केला नमस्कार प्रत्यक्ष उठोन । होईल कल्याण म्हणे द्विज ॥ ११ ॥ ऐकतें मीही दोघांचें बोलणें । घालीं लोटांगणें अतारासी ॥ १२ ॥ झाला तो अदृश्य ब्राह्मण तात्काळ । आरोग्य कुशल देह झाला ॥ १३ ॥ बहिणी म्हणे देव कृपा करी तरी । सर्व सिद्धी द्वारें तिष्ठतील ॥ १४ ॥

४१ आरोग्य तात्काळ व्यथेचा हारास । झाला दिसंदीस अताराचा ॥ १ ॥ मग करी कृपा बोलें समाधानें । देघाचें हें ठाणें दूर केलें ॥ २ ॥ म्हणे आतां सर्व जावें येथुनीया । आपुलीया ठाया स्वस्थानां ॥ ३ ॥ देवें आपणासीं ब्राह्मणाच्या वेषें । सांगितला शेष प्राक्तनाचा ॥ ४ ॥ तेचि आतां करूं हरिची वो भक्ती । मिरासींची खेती टाकियेली ॥ ५ ॥ माझी माय-बापें तयांसी सांगत । तुम्ही जा निवांत देवगांवा ॥ ६ ॥ आपण अरण्यांत दोघे करूं वास । देवाच्या बोलास धरोनीया ॥ ७ ॥ होवो आतां कल्याण किंवा अकल्याण । आम्ही तो संपूर्ण भक्ती करूं ॥ ८ ॥ तुकोबाचे गांवां जाऊनीया राहों । मनींचा दृढावो धरोनीया ॥ ९ ॥ ऐसी पालटली अताराची बुद्धी । स्वामी कृपानिधी अंतरसाक्ष ॥ १० ॥ काय एक देव करील तें मग्दे । प्रत्यक्ष अनुभवं सर्वजनां ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे आवघी घेवनी चालीलीं । तुकोबाच्या आलीं दर्शनासी ॥ १२ ॥

४२ वत्साचीये माय कपिला सांगातें । धांवे एकचिचें आम्हांपुढें ॥ १ ॥ माय बाप बंधू अतारासहीत । इंद्रायणी जेथ तेथें आलीं ॥ २ ॥ करोनीया स्नान पांडुरंग-भेटी । आनंदली सृष्टी अंतरंगें ॥ ३ ॥ तुकोबा आरती करित होते तेथ । नमस्कारें स्वस्थ चित्त केलें ॥ ४ ॥ स्वर्गीं जो देखिला तेंच ध्यान तेथें । देखीलें नेमस्त पूर्ण दृष्टी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तेथ अतारें साष्टांग । केला अंतरंग भाव-युक्त ॥ ६ ॥

४३ माध्यान्ह जालीया पाहिजे तें अन्न । अतार जाऊन ग्राम हिंहे ॥ १ ॥ तंवें तेथ एक ब्राह्मण कोंडाजी । म्हणे तुम्ही याजां भोजनासी ॥ २ ॥ अतार बोलीला । आहों पांचजण । इतुकीया अन्न कोण घाली ॥ ३ ॥ येरू म्हणे तुम्ही अवघींच भोजना । यावें नारायणा काय चिंता ॥ ४ ॥ जावें स्थळ तुम्ही पाहोनी राहिजे ।

माध्याह्नीं येईजे गृहाप्रती ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आला भ्रतार अन्नासी । मेळविलें त्यासी सांगितलें ॥ ६ ॥

४४ मंबाजी गोसावी त्या स्थळीं नांदतां । गृह प्रवेशतां देखीयेले ॥ १ ॥ जाऊनी त्यासी मागीतलें स्थळ । तो अति चंचळ क्रोध त्या ॥ २ ॥ मारावया उठे घातलें बाहेरी । आनंदें वो वरी प्रार्थीयेले ॥ ३ ॥ तेथें राहोनीया भोजनासी गेलों । बहुत पावलों समाधान ॥ ४ ॥ घृत्तांत पुसीला कोठोनी आलांत । चालतसा पंथ कवण कार्या ॥ ५ ॥ कांहींबाही त्या सांगितलें पूर्व । म्हणे रहा सर्व पर्वणीसी ॥ ६ ॥ सोमवारीं आहे अमावास्या पुढें । रहा भक्तिकोडें सुख ध्यावें ॥ ७ ॥ नित्य हरिकथा होतसे देऊळीं । तुकोबा माऊली वैष्णवाची ॥ ८ ॥ रहा येथें तुम्हां भक्षावया धान्य । देऊं हेंही पुण्य आम्हां घडे ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे मग राहीलां देहूस । धरुनी हव्यास तुकोबाचा ॥ १० ॥

४५ देऊळांत कथा सर्व काळ होत । श्रवण करीत दिनरात्री ॥ १ ॥ तुकोबाची कथा वेदांतील अर्थ । पावे माझें चित्त समाधान ॥ २ ॥ तुकोबाचें ध्यान पूर्वीं कोल्हापुरीं । जें स्वप्नामाझारीं देखीयेले ॥ ३ ॥ तेंचि ध्यान डोळां प्रत्यक्ष देखोनी । आनंद लाचनीं हेलावत ॥ ४ ॥ रात्रंदिन निद्रा न ये तिलभरी । तुकोबा अंतरां प्रवेशला ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे येती सुखाचे डोलावे । जाणती अनुभवं जाणते जे ॥ ६ ॥

४६ मंबाजी गोसावी भ्रतारासी म्हणे । तुम्ही शिष्य हाणें स्त्रियायुक्त ॥ १ ॥ मामा हेत आहे तुम्हीही हरिभक्त । दिसतां विरक्त उभय वर्गे ॥ २ ॥ ऐकोनी ते गोष्टी दोनचार वेळां । मग त्या प्रांजळा सांगितलें ॥ ३ ॥ आम्ही अनुग्रही आहों जी पूर्वींच । न वाटे त्या सत्य गोंध कांहीं ॥ ४ ॥ भ्रतारें त्याप्रती सांगितलें सर्व । कोल्हापुरीं पूर्व वर्तलें जें ॥ ५ ॥ ऐकोनीया द्वेष संचरला मनीं । म्हणे काय स्वप्नां समाधान ॥ ६ ॥ नाहीं गुरुसेवा घडली जांवरी । हस्तक हा शिरीं सङ्गु-रूचा ॥ ७ ॥ तोंवरी तो गुरुकासयाचा खरा । शुद्धाचीया अंतरा ज्ञान कैचें ॥ ८ ॥ स्वप्नांचा अनुग्रह गुरु केला शुद्ध । तांही बळीभद्र ज्ञानहीन ॥ ९ ॥ तुम्हांसी वाळीस ब्राह्मणाचे पंक्ती । तुम्ही गुरुभक्ती नका सांगू ॥ १० ॥ बहिणी म्हणे ऐसें मंबाजी बोलीला । द्वेषही मांडीला तेच अर्णी ॥ ११ ॥

४७ एके दिवशीं वाटे देखीलें आपण । मंबाजीसी पूर्ण हंतयुक्त ॥ १ ॥ नमस्कार करावया गेले जवें । येरू हा न शिवे दुरी पळें ॥ २ ॥ म्हणे तुम्ही काय कोण याती नणें । मी तो शुद्ध म्हणे तुम्हांलागीं ॥ ३ ॥ सोनार कीं तुम्ही गोंळक बातीचीं । तुम्हां ब्राह्मणाची क्रिया नाहीं ॥ ४ ॥ तुम्ही कोठें जाल भोजनासी

जरी । दिवाणांत तरी घालीन मी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें ऐकोनी आपण ।
अतारासी पूर्ण सांगितलें ॥ ६ ॥

४८ महादाजी कुळकर्णी कोंडाजीपंतासी । सांगितली कैसी गोष्टी तया ॥ १ ॥
मग तींहीं नेले आपुल्या गृहासी । म्हणे कीं तयासी कांम काय ? ॥ २ ॥ परंतु
तो द्वेष चालवी अत्यंत । मारूं पाहे घात चिंतोनिया ॥ ३ ॥ म्हणे हे ब्राह्मण तरी
गुरू शुद्र । हेंचें तया छिद्र सांपडलें ॥ ४ ॥ द्वेष ही वाढला अत्यंत अद्भुत ।
सर्वही लांकांत कळो आलें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे देव छळी नानापरी । निश्चय
निर्धारों पहातसे ॥ ६ ॥

४९ आपाजी गोसावी पुण्यांत रहात । जो अति विख्यात राजयोगी ॥ १ ॥
तयाप्रती पत्र मंडाजी पाठवी । तुकांबा गोसावी शुद्र वाणी ॥ २ ॥ कथा करितसें
दुजळीं सर्वदा । द्विज त्याच्या पदा लागताती ॥ ३ ॥ रामेश्वर भट अति योगी
थोर । तेही नमस्कार त्यासी करिती ॥ ४ ॥ आम्हांसी अन्याय हाची थोर वाटे ।
होत अत्र खोटें वेद-वाक्य ॥ ५ ॥ तुम्ही थोर अहां दंड करावया । बांधांनीया
तया न्यावे तेथें ॥ ६ ॥ आणीक ही एक स्त्री-पुरुष आहेती । तेही म्हणवीती
शिष्य त्याचे ॥ ७ ॥ म्हणविती ब्राह्मण आहेती सोनार । कुळकर्णी ही फार मान्य
केले ॥ ८ ॥ स्वधर्माचा लोप होतसे देखोन । धाडीलें लिहोन म्हणोनीया ॥ ९ ॥
याचा कीं अपमान न करितां जाण । राज्यही बुडोन जाय तरी ॥ १० ॥ डोंबाळें
मांडून स्वधर्म लोपला । पाहिजे रक्षिला स्वामीराजें ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें पत्र
पाठविलें । चोरोनी लिहीलें घरामार्जी ॥ १२ ॥

५० आपाजी गोसावी वाचोनीया पत्र । फोंधें फार नत्र भोंवडीत ॥ १ ॥ शुद्र
होवोनीया नमस्कार घेत । पाप हें अद्भुत होत असे ॥ २ ॥ सोनाराच्या जाती
म्हणविती ब्राह्मण । तयाचें दर्शन घेऊं नये ॥ ३ ॥ शुद्राचा अनुग्रह घेताती ब्राह्मण ।
अष्टाकार पूर्ण होत असे ॥ ४ ॥ त्याची शिक्षा द्यावी दांष नाहीं यासी । ऐसा
निश्चययेसीं नेम केला ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे याचें प्रत्युत्तर लिहीले । होय यथा-
कालें कार्यसिद्धी ॥ ६ ॥

५१ मंडाजी गोसावी द्वेष करी जीवें । म्हणे तुम्हां जावें येथोनिया ॥ १ ॥ तें
फार चिंता वाटतसे मनीं । विप्र कां भजनीं ओढवलें ॥ २ ॥ कोणाचें न घेतां न
बोलतांही कांहीं । नलोन अन्यायी द्वेष कांहीं ॥ ३ ॥ देवासी आठवी चिंतोनी
मानसी । साक्ष तूंचि यासी पांडुरंगा ॥ ४ ॥ माझे अंतरीचें जाणतोसी तूंचि ।
चिंतीं या द्वेषाली थार नाहीं ॥ ५ ॥ विप्र हें आणिलें त्यासी तूं निवारीं । तुको-
बाचें शिरीं अद्भुत तूं ॥ ६ ॥ भक्ति करी त्यासी पिडीली अंतरीं । निष्ठा नानापरी

लक्ष्मीसी तूं ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे देवा संचितासारिखें । नाना सुखदुःखें प्राप्त होती ॥ ८ ॥

५२ कोल्हापुरीं गाय होती जे सांगातें । कांहीं ते दुग्धातें देत होती ॥ १ ॥ गाय ते बांधोनी घातली घरांत । सोटेही मारीत तयेलार्गी ॥ २ ॥ पाहों गाय तंव न दिसे पहातां । तुकोबासी व्यथा तेचि झाली ॥ ३ ॥ पाहातोसी काय हांत असे कष्टी । तीन रात्री खुंटी बांधलीसे ॥ ४ ॥ नाहीं तृण पाणी मारिलेंसं फार । धांव-प्यासी थार नाहीं दिसे ॥ ५ ॥ तुकोबा जागृत झाले तंव पाठ । सुजेली ती नीट होयेची ना ॥ ६ ॥ सोटे अंगावरी दिसती तुकोबा । आठवी विठोबा नानापरी ॥ ७ ॥ देखोनि तयासी कष्ट होती जनां । सांगितलें स्वप्नांतील सवें ॥ ८ ॥ तुकोबा अंतरीं आठवुनी देवा । धांव रे माधवा सोढ म्हणे ॥ ९ ॥ कोणें गाय कोठें बांधिली कळेना । धांव नारायणा-गाय रक्षीं ॥ १० ॥ तंव अकस्मांत तयाचिये गृहीं । अग्नि लागे तोहि महाथोर ॥ ११ ॥ धांवोनिया लोक विझविती अग्नि । गाय ते निःस्त्रीं बैसलीसे ॥ १२ ॥ जे गाय पहाती आजी तीन दिवस । चांडाळें तिथेस बांधिलेंसं ॥ १३ ॥ गाय सोढोनिया आणिली बाहेरी । तंव पाठीवरी मारि-लेंसं ॥ १४ ॥ अतार आपुला बोलावोनी पाहे । गाय सांभाळीं हें ब्राह्मणा तूं ॥ १५ ॥ तुकोबा धांवोनी करी प्रदक्षिणा । नमस्कारी गुणा धन्य तुझ ॥ १६ ॥ दाखविलें स्वप्न मज माय तुवां । न कळेचि धावा केला ॥ १७ ॥ तुझा मामा एक आत्मा सर्वांगत । ते साक्ष निश्चित आंली मज ॥ १८ ॥ ऐसा तुकोबानें केला फार धावा । तंव माझ्या जीवा दुःख झालें ॥ १९ ॥ मजही तैसेची क्लेश झाले फार । साक्ष हें अंतर विठ्ठलाचें ॥ २० ॥ तुकोबाचे पाठी पहाताती जन । गायही देखोन थोर कंष्टी ॥ २१ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें वर्तलें हें जाण । गायीचें निर्वाण हरी जाणे ॥ २२ ॥

५३ रामेश्वरभट्टे ऐकिला वृत्तांत । धांवोनि त्वरीत तेथ आला ॥ १ ॥ तुकोबाचें तीहीं घेतलें दर्शन । गाय तेहि पूर्ण पाहियेली ॥ २ ॥ दांहीचें पाठीचा दिसे एक भाव । रुदनीं ते सर्व प्रवर्तले ॥ ३ ॥ तुकोबाचा पार वर्णिलसा कोण । कलियुगीं जाण प्रल्हाद हां ॥ ४ ॥ सर्वांतर साक्षी करोनिया स्तुती । स्वसुखें रमती आपु-लिबा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे लोक बोलती सकळ । तुकोबा केवळ पांडुरंग ॥ ६ ॥

५४ महादाजी कुळकर्णी तयाचीये घरीं । असोनि निर्धारीं काळ क्रमूं ॥ १ ॥ बेताती हेलावे दुःखाचे अनेक । लक्ष्मीनायक जाणतसे ॥ २ ॥ घालोनी संकटीं देवावरी भार । असों निर्विकार एकनिष्ठ ॥ ३ ॥ तंव तये काळीं झाली ये प्रसूत । कन्या झाली तेथ आपणासी ॥ ४ ॥ काशीबाई तिचें ठेवियेलें नांव । दाखविला भाव पूर्ण कांहीं ॥ बहिणी म्हणे वत्स मेलें कोल्हापुरीं । तेंचि आलें उदरीं ऐसें वाटे ॥ ५ ॥

५५ देवगांव माझें माहेर साजणी । शाखा घाजेसनी मौनस गोत्र ॥ १ ॥ तथा-
चीये कुळीं घेतलें शरीर । स्त्रीरूपें व्यवहार दावावया ॥ २ ॥ जयाचीये कुळीं गुरु-
परंपरा । नाहीच सादरा श्रवण कांहीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जन्म अंतरीचा नेम ।
हें तो जाणे वर्म नारायण ॥ ४ ॥

५६ लोकांचीया मुली खेळती बोलकीं । वाटे ध्यावें मुखीं मज नाम ॥ १ ॥
आणिक नावडे खेळ ते बालीश । नेणें तो विश्वास प्रगटला ॥ २ ॥ नावडे फुगडी
टिपरीयाचा खेळ । असावें निश्चळ वाटे मना ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पूर्वीं होतें
जें पदरीं । तेंची या संसारीं प्रगटलें ॥ ४ ॥

५७ मातापितयानें लग्न संपादिलें । कन्यादान केलें गौतमगोत्रीं ॥ १ ॥ झाला
चार दीस लग्नाचा सोहळा । न कळे देवाचा हेत आनु ॥ २ ॥ मायबापें माझीं
दरिद्री पिडीलीं । उपद्र्यापें जालीं कासावीस ॥ ३ ॥ देशत्याग झाला मिरासीच्या
भयें । तव गंगा जाय दोही थड्या ॥ ४ ॥ सांगातें घेतलें माझिया स्वामीस ।
आले परदेशास महादेवीं ॥ ५ ॥ मायबाप बंधु अतारासहित । बहिणी म्हणे तेथ
स्थिर जाले ॥ ६ ॥

५८ चालले पंढरीं महादेवाहूनी । संताचे दुरुपणीं सुख वाटे ॥ १ ॥ संत-
समागम जिवाहुनी गोड । परि भय दृढ अताराचें ॥ २ ॥ जमदग्नीचा क्रोध
ऐकीयला कार्णी । अतार तो जर्नी तेची रूप ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे झालें वरुं
एकादश । क्षणही जिवस सुख नाहीं ॥ ४ ॥

५९ वैदिक व्यवहार स्वामी उदरार्थ । करितसे तेथ देव कैचा ॥ १ ॥ वेद पाठ
कांहीं नावडेची भक्ती । पराधीन युक्ती न चले माझी ॥ २ ॥ वय तो लहान
लौकीक तो वेडा । वेदाचिया भिडा उभी राहे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझें चित्त
कासावीस । संसाराचा त्रास बहु झाला ॥ ४ ॥

६० स्त्रियेचें शरीर पराधीन देह । न चाले उपाव विरक्तचा ॥ १ ॥ पडिलें
अंतर विवेकाचें बळें । काय निर्मियेलें राघोबानें ॥ २ ॥ तापलें शरीर त्रिविध
तापानें । वाटतसे मनें प्राण द्यावा ॥ ३ ॥ न घडे हरीची भक्ति अणुमात्र । शत्रु
दृष्टमित्र संसाराचे ॥ ४ ॥ शरीराचे भोग वाटनाती वैरी । माझी कोण करी चिंता
आतां ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे जैसा वोकीयला वोक । तैसे हे माथीक वाटे मना ॥ ५ ॥

६१ हरण सांपडें जैसें वाघुरेंत । अंध अरण्यांत पडे जैसा ॥ १ ॥ तैसें मज
झालें पुसूं कोणा हित । होय माझें चित्त कासावीस ॥ २ ॥ जलावीण मत्स्य

गाईविण वत्स । मृगीवीण पाडस जयापरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवा ऐसीया संकटीं । करीं कृपादृष्टी दीनावरी ॥ ४ ॥

६२ विरक्तीचें मूल प्रपंचाचा त्याग । पहातांची एक ग्रहशैल ॥ १ ॥ संकट मांडिलें धांव तूं झडकरीं । विवेक-उत्तरीं बोधीं चित्त ॥ २ ॥ अतार त्यागितां वेदासी विरुद्ध । परमार्थ तो शुद्ध सांपडेना ॥ ३ ॥ द्वाराशीं भुजंग प्रहजले अंगीं । जीव त्या प्रसंगीं केवीं राहे ॥ ४ ॥ वेदाचें वचन त्यागूं नये धर्म । माझे तंव प्रेम हरिभक्ती ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसीं संकटे दाटती । क्लेश ते वाढती काय सांगू ॥ ६ ॥

६३ वेद हांका देती पुराणे गर्जती । स्त्रियेच्या संगतीं हित नोहे ॥ १ ॥ मी तों सहज स्त्रियेचाची देह । परमार्थाची सोय आतां कैची ॥ २ ॥ मूर्खत्व ममता मोहन मायीक । संगची घातक स्त्रियेचा तो ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा स्त्रीदेह घातकी । परमार्थ या लोकीं केवीं साधे ॥ ४ ॥

६४ काय पाप केलें पूर्वील ये जन्मी । आतां पुरुषोत्तमीं अंतरलें ॥ १ ॥ लाधलें नरदेह स्त्रियेचेनी रूपें । असंख्यात पापें फळा आलीं ॥ २ ॥ आधिकार नाही वेदार्थ श्रवणीं । गायत्री ब्राह्मणीं गुप्त केली ॥ ३ ॥ करूं नये मुखें प्रणवाचा उच्चार । बीजाचा संचार ऐकों नये ॥ ४ ॥ बोलीं नये बोल पराचिया संगें । अतार तो अंगें जमदग्नी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे होतो जीव कासावीस । नये देवाजीस करुणा माझी ॥ ६ ॥

६५ नामाचा विटाळ आमुचीये घरीं । गीताशास्त्र वैरी कुळीं आम्हां ॥ १ ॥ देव तीर्थ यात्रा नावडती हरी । ऐसीयांचे घरीं संग दिला ॥ २ ॥ संतसमागम राघवाची भक्ति । नावडती श्रुती शास्त्र कथा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझ्या पापाचा संग्रहो । तुटोनीया राहो चित्त स्थिर ॥ ४ ॥

६६ अनुतापें तापलें बहुत मानसीं । नये देवाजीसी करुणा कैसी ॥ १ ॥ वाटे देह आतां घालूं अग्नी-आंत । किंवा हा करवत घालूं माथा ॥ २ ॥ वाटे जीव द्यावा नदीचे प्रवाहीं । किंवा दिशा दाही उलुंघाव्या ॥ ३ ॥ वाटे अरण्यांत घेऊनी धरणें । बैरावें; पारणें करूं नये ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे माझा जीव हा तळ-मळी । कारे वनमाळी मोकलीसी ॥ ५ ॥

६७ गांजविसी देह अताराचे हातें । माझीया तों चित्तें नेम केला ॥ १ ॥ न सोडी भजन प्राणही गेलीया । आतां देवराया दीनबंडु ॥ २ ॥ पहातोसी काय आतां माझा अंत । होतसे देहान्त पती-हातें ॥ ३ ॥ करूं काय मज मांडलें सांकडें । नाहीं देहाकडे हेत माझा ॥ ४ ॥ पडो देह परी राहतसे हेत । पहावा अर्णत

ज्ञानदृष्टी ॥ ५ ॥ करावी हे भक्ति स्वधर्म-आचारें । तुज ज्ञानद्वारें ओळखावें ॥ ६ ॥ राहिल हें काय शरीर पिडेन । का रे हें वचन नायकसी ॥ ७ ॥ हेत राहे तया जन्म घडे पुनः । वेदाच्या वचना आयकीलें ॥ ८ ॥ आतां या संकटीं तुझें शिरीं हत्या । राखावी आपत्या आपुलीया ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे हरी बहिरा आंधळा । का रे विश्वपाला झालासी तूं ॥ १० ॥

६८ सखा सहोदर तूची एक हरी । दीनांचा कैवारी पांडुरंग ॥ १ ॥ तुझी भक्ती घडे पतिव्रताधर्म । ऐसें मेघश्याम विचारावें ॥ २ ॥ वेदासी विरुद्ध नव्हे तो पर-मार्थ । म्हणोनी हा अर्थ विचारावे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे दोन्ही घडतील हरी । हेत हा झडकरीं विचारावा ॥ ४ ॥

६९ मातापिता बंधु प्रपंचाचे सखे । होती महा दुःखें माझ्या संगें ॥ १ ॥ देवासी सांगता जाणसी अंतर । सांगावया थार नाहीं मज ॥ २ ॥ सांगती न कोणी स्वहितविचार । नाहीं तो शेजार सज्जनाचा ॥ ३ ॥ एकली एकट पडियलें वनीं । क्षुधा तृषा मनीं आठवेना ॥ ४ ॥ बोलावें न ऐसें वाटे कोणासवें । विचार केशवें करवा हा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे नाज तुझें जाणें एक । कोणासी आणीक सांगूं हरी ॥ ६ ॥

७० सोसियले क्लेश जिवें बहू फार । जाली हे अपार दीन सख्या ॥ १ ॥ चित्तीं समाधान केलें असें एक । प्रारब्धें हें दुःख आलें भागा ॥ २ ॥ भोगणें न चुके ब्रह्मादिकां दुःख । इतर हे रंक कोण तेथें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझ्या देहाचें प्रारब्ध । ऐसिया गोविंद काय करी ॥ ४ ॥

७१ देहाच्या माथां सुखदुःख आलें । पाहिजे भोगिलें आवश्यक ॥ १ ॥ परिहार माझा होतसे पापाचा । लाभ हाचि साचा मानियला ॥ २ ॥ अंतरींचा हेत नाम-संकीर्तनीं । शरीर पीडेन पीडीयलें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझ्या संचित्तीं जें आहे । तंव पीडा काये कवणावरी ॥ ४ ॥

७२ प्रारब्धाची गती न संडी सर्वथा । व्यर्थ आतां चिंता कोण वाहे ॥ १ ॥ निश्चय निर्घारीं धरियला मनीं । आतां चक्रपाणी पांडुरंग ॥ २ ॥ शरीराचे क्लेश निवारी न कोण । अगा नारायणा कळों आलें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आतां केशवा शरण । नको माझे मन पाहूं हरि ॥ ४ ॥

७३ तुटलें संचीत जालें शुद्ध चित्त । अंतरींचा हेत ओळखिला ॥ १ ॥ कृपा केली देवें इंद्रायणीतीरीं । देहग्रामीं थोर भक्तिपंथ ॥ २ ॥ तेथें पांडुरंग देवाचें देऊल । रहावया स्थळ प्राप्त झालें ॥ ३ ॥ तुकाराम संत संताचें कीर्तन । तिन्ही काल तीन दृष्टीपुढें ॥ ४ ॥ नमस्कार तया न घडे पतिभयें । परि चित्त राहे सदा

पार्थी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे मास झाले सात । अवघेंची संचीत सरों
आलें ॥ ६ ॥

७४ आनंदबोवरी होती तये ठायीं । वाटे तेंथें कांहीं बसावेंसैं ॥ १ ॥ करू-
निया ध्यान लावावे लोचन । करावें स्मरण विठोबाचें ॥ २ ॥ तुकारामा तंव
देखतां देखत । आलें अकस्मात मृत्युरूप ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तेथ पुसोनी
मातेसी । कमीयल्या निशी तीन तेंथें ॥ ४ ॥

७५ नेणें जप तप नेणें अनुष्ठान । घालावें आसन कळेना तें ॥ १ ॥ ध्यानाचें
लक्षण इंद्रियांचा रोध । नाही याचा बोध ऐकीयला ॥ २ ॥ पाषाणप्रतीमा
विठोबाचें ध्यान । हृदयीं चित्तन राममुद्रा ॥ ३ ॥ तुकारामकथा करावी ती द्वारीं ।
ऐसा हा अंतरीं हेत होता ॥ ४ ॥

७६ टाळ्या चिपोळ्यांचा ध्वनी आयकतां । आनंद हा चित्तां समावेना ॥ ५ ॥
लाविले नेत्र निद्रेंत जागृती । तुकारामभूर्ति देखीयली ॥ ६ ॥ ठेवियला हस्त
मस्तकीं बोलून । दिधलें वरदान कवित्वाचें ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे नेणें स्वप्न कीं
जागृती । इंद्रियांच्या घृत्ती वीसरल्या ॥ ९ ॥

७७ आनंदें सगद्गद जाहलीं इंद्रियें । तुकाराम-पाय आठवले ॥ १ ॥ होऊनी
सावध उघडीले नेत्र । आठवला मंत्र पडक्षरी ॥ २ ॥ ठप्पावला ध्यानीं । मना-
चीये ठायीं । आणिक तेंकांहीं आठवेना ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हात घातला मस्तकीं ।
देह तो या लोकीं आढलेना ॥ ४ ॥

७८ तें सुख सांगतां वाचे पडे मौन । जाणता तें धन्य गुरुभक्त । झालासे
आनंद इंद्रियाचे द्वारीं । बैसलें शेजारीं चैतन्याचे ॥ २ ॥ घट हा बुडावा जैसा
ढोढा-आंत । न फुटतां ओतप्रोत पाणीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसें झालें माझें
मना । तुकाराम खुणा ओळखी त्या ॥ ४ ॥

७९ वाटे उठों नये जीव जाय तरी । सुख तें अंतरीं हेलावले ॥ १ ॥ आनंदें
निर्भर होऊनीया मन । करूं आलें इंद्रायणी ॥ २ ॥ घेतलें दर्शन पांडुरंगमूर्तीं ।
तंव झाली स्फुर्ति वदावया ॥ ३ ॥ तुकोबासी तेंथें करुनि नमस्कार । आलें
मी सत्वर बिन्हाडासी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जैसा लोटला समुद्र । हृदयकाशीं
इंद्र बोले वाचा ॥ ५ ॥

३ निर्याणपर.

८० रुक्मीणीची आम्हीं केली बोलवण । आम्हांसी प्रयाण त्याच मार्गे ॥ १ ॥ पाठवावें पत्र गोदेसी सत्वर । पडेल अंतर पुत्रपणा ॥ २ ॥ टाकोनी सकळ काम धाम घंदा । मरण मर्यादा वाट पाहे ॥ ३ ॥ म्हणोनीया पत्र लिहीत तांतडी । मरणाची गुढी उभी पुढें ॥ ४ ॥ तेराविया दीर्शी ब्राह्मणभोजन । निघणें करोन अति त्वरें ॥ ५ ॥ पडेल आक्षेप वांटेसी खोळंबा । टाकोनी विठोबा त्वरें येई ॥ ६ ॥ पांच दिवस पुढें देहान्तसमये । रोधोनीया पाहे वाट वायू ॥ ७ ॥ अश्विनाची शुद्ध जाणावी प्रतिपदा । मरणमर्यादा सांगितली ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे पुत्रपणाचें उत्तीर्ण । होसील म्हणोन त्वरा करी ॥ ९ ॥

८१ ॐ बैसलों समस्त शुक्लेश्वरापासीं । देखीलें पत्रासी अकस्मात ॥ १ ॥ वाचिलें सत्वर निघालों तांतडी । केली घडामोडी मनमार्जी ॥ २ ॥ आणावी जाऊन गोदातीरां माय । ऐसा ये उपाय करूं आतां ॥ ३ ॥ पाहोनीया स्थल समाधी-कारण । आलों मी धांवून दर्शनासी ॥ ४ ॥

८२ ऐकोनिया पत्र आलासी तांतडी । घालोनिया उडी पुत्रराया ॥ १ ॥ तेरावा दिवस केला रुक्मीणीचा । सद्गदित वाचा कंठ दाटे ॥ २ ॥ झालासी उत्तीर्ण तूंचि गा सर्वांचा । मनं काया-वाचा सर्वभावं ॥ ३ ॥ देखोनीया तूज संतोष वाटला । प्रेमें दाटियला कंठ माझा ॥ ४ ॥ मृत्यूचा संकल्प अश्विन शुद्ध प्रतिपदा । ऐक बा प्रसिद्धा सांगितला ॥ ५ ॥ खेद तो अंतरीं न धरावा कदा । सांगतां मर्यादा नुलं-घावी ॥ ६ ॥ पुत्रपण तुझें आलें आजी फळा । माझें अंतकाळा पावलासी ॥ ७ ॥

८३ * अंतरींची साक्ष जाणजिं अंतरीं । माय तूं निर्धारी सद्गुरुही ॥ १ ॥ देखी-येलें स्वप्न कचेश्वरीं माये । विमान हें पाहे तुज आलें ॥ २ ॥ शंख भेरी नाना वाजताती वाद्यें । गर्जती आनंदें नामघोषें ॥ ३ ॥ शंख चक्र गदा अंकित वैदूर्य । करिती उत्सव नाना परी ॥ ४ ॥ मृदंग वाजती टाळघोळ कथा । पताका अनंता गरुडटक्के ॥ ५ ॥ ब्राह्मणाचा थाट पुढें मागे लोक । माळा गळां देख तुळसीच्या ॥ ६ ॥ मिरवती विमान देखीलें स्वर्गीं । आनंद हा मनीं थोर वाटे ॥ ७ ॥ उदबत्ती बुका गंध क्षता होती । ब्राह्मणाच्या पंक्ती नाना परी ॥ ८ ॥ देखील्ये जन्म उत्सव या मना । थोर झाला स्वप्नमार्जी पाहे ॥ ९ ॥ उडुनी प्रातःकाळीं आली मना साक्ष । स्वप्न हें प्रत्यक्ष नव्हे मिथ्या ॥ १० ॥ बैसलों समस्त कचेश्वरापासीं । देखीलें पत्रासी अकस्मात ॥ ११ ॥ वांचोनी सत्वर निघालों तांतडी । केली घडामोडी

१ विठोबा हे बार्ईच्या मुलाचें नांव असावें असें वाटतें. कंशावळ पहा. * हे अभंग. बहुतेक बहिणाबार्ईच्या मुलाचे असावेत असें वाटतें.

मनामार्जी ॥ ११ ॥ आणावी जाउनी गोदातीरा माय । ऐसाची उपाय करूं आतां ॥ १३ ॥ वंदुनी चरण उभा असें पुढें । मनांतील कोढें जाणसी तूं ॥ १४ ॥ शुक्ले-
श्वरापाशीं मागीतलें स्थळ । आज्ञा तें केवळ तुझी आतां ॥ १५ ॥

८४ ऐकीयलें तुझें वचन सादर । तुवां जो निर्धार केला असे ॥ १ ॥ मानलें
माझीया स्थळ जाण चित्तां । परि ऐक पां आतां एक माझें ॥ २ ॥ नाहीं गा अव-
काश तें स्थळीं जावया । मृत्यूच्या समया लागीं पाहें ॥ ३ ॥ प्रतिपदीं आम्हां
टाकणें शरीर । अजि तों साचार त्रयोदशी ॥ ४ ॥ यालागीं निश्चय सांगतसें एक ।
तीर्थ आम्हां देख प्रणित असे ॥ ५ ॥ रावणेंही पथें केलें अनुष्ठान । शंकर प्रसन्न
येथें झाला ॥ ६ ॥ वाहियेलीं शिरें नवही पुजेसी । सहस्र अठ्ठावसी ऋषी आले
॥ ७ ॥ ब्रह्मादिक देव यज्ञाच्या सज्जिध । तीर्थ हें प्रसिद्ध शिवपूर ॥ ८ ॥ अवभृ-
त्नानीं वरद त्याचा । समूह तीर्थांचा असे येथें ॥ ९ ॥ प्रणिता तीर्थोपेसं तीर्थ
भूमंडळीं । नाहीं चंद्रमौळी बोलीलासे ॥ १० ॥ काशी, गया तीर्थ सर्व याचि
स्थळीं । मानोनी सकळीं स्नान कीजे ॥ ११ ॥ आमुचें मनांचा निर्धार हा खरा ।
माझीया अंतरा साक्ष आली ॥ १२ ॥ तुंवा हें वचन वंदुनी मस्तकीं । असावें
स्वस्थ कीं होवोनीया ॥ १३ ॥ बहिणी म्हणे पुत्रा सांगितलें मनीं । धरोनी
वचनीं सिद्ध राहे ॥ १४ ॥

८५ तीर्थ देव यात्रा वर्तता स्वधर्म । तुझे माझे जन्म गेले बारा ॥ १ ॥ तेरावा
हा जन्म पुत्रपणें झाला । नाहीं तुझी तुला आठवण ॥ २ ॥ तेरा जन्म तुझा माझा
असें संग । अद्वय अभाग एकनिष्ठ ॥ ३ ॥ पतिव्रता धर्म आमुचा सांगती । बोलतां
ते गति ग्रंथ वाढे ॥ ४ ॥ ज्ञानेश्वरी पूर्ण पहावी हे झाली । आतां ते उरली दशा
थोडी ॥ ५ ॥ संभवतां तुज मज जाली कृपा । वोळखी ते बापा सांगितली
॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे आतां नाहीं जन्म घेणें । उठलें धरणें वासनेचें ॥ ७ ॥

८६ गोदा भागीरथी यमुना सरस्वती । तापी भोगावती सर्व तीर्थें ॥ १ ॥
येती प्रणितेसीं माझें अंतःकाळीं । अंतरां निश्चळी राहे पुत्रा ॥ २ ॥ कृष्णा, तुंग-
भद्रा, भीमा, फल्गु रेवा । पुष्करें हीं सर्वां पृथ्वीवीची ॥ ३ ॥ देव तेही सर्व येती
तिथें वेळीं । मृत्यु अनुभवेळ तूं तेव्हां ॥ ४ ॥ ऋषीगण सर्व पांडुरंग उभा ।
जेव्हां मृत्युसभा येईल तें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तुज वाटेळ असत्य । सांगेन तें
तथ्य ऐक आतां ॥ ६ ॥

८७ आत्मज्ञान ऐसें कोण तीर्थ दुजें । ज्ञानिया उमजे पूर्व पुण्यें ॥ १ ॥ जेथें
मानस केलें असें शुद्ध । तीर्थ हें प्रसिद्ध वेदशास्त्रीं ॥ २ ॥ त्याच्या मजनें जन्म

गेले बारा । शुद्ध तें अंतरां करावया ॥ ३ ॥ तेरावा हा जन्म लाघलें साधनें । तथा तीर्थीं ज्ञानें जन्म नाहीं ॥ ४ ॥ केले वो प्रयास साधनाचे कष्ट । होतें योगभ्रष्ट म्हणोनिया ॥ ५ ॥ वासना मलीन शुद्ध जाली येथं । ज्ञानियासी तीर्थ तेंची सत्य ॥ ६ ॥ वृत्ति शुन्य होय मानस तें ज्ञानी । तीर्थ सर्वाहूनी श्रेष्ठ तेंची ॥ ७ ॥ विचारोनी बरें पाहे तूंअंतरीं । बाह्य तीर्थांतरीं हेत नाहीं ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे वृत्ति जालीया निमग्ना । तीर्थाची ते संस्था तेची खरी ॥ ९ ॥

८८ अंतकाळ वेळ होईल निरञ्ज । दिशा होती शुभ्र पाहे बाळा ॥ १ ॥ घेई याची साक्ष आपुले अंतरीं । राहोनी निर्घारीं आपुलीया ॥ २ ॥ देव निघालेती तीर्थासी विमान । हेलवें तें जाण तीन येती ॥ ३ ॥ दग्ध जालीयानें अस्तीगत देह । पुत्रा तूंची पाहे मनामार्जी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तुम्ही धरोनी विश्वास । पहा साक्ष बांस तुकाराम ॥ ५ ॥

८९ ऐक एक माते संदेह मानसीं । वाटला तयासी कोण फेडी ॥ १ ॥ गण-गोत आम्हां मायही सद्गुरू । मनाचा निर्धारू जाणसी तूं ॥ २ ॥ बारा जन्म मागें साधलीया ज्ञान । आतां माझें मन स्थिरावलें ॥ ३ ॥ याचें मज कांहीं नकळेचि सर्वथा । आशंका हे आतां फेडीं माझी ॥ ४ ॥ जाणसी अंतर मानसींचा हेत । असेंचि या चित्त साक्ष तुझें ॥ ५ ॥ पूर्वीनुक्रमेंशीं जन्म ते सांगीजे । माते कृपा-कजि एक वेळा ॥ ६ ॥

९० ऐक सावधान पुत्रा तूं वचन । बोलों नये सौन सांगतसें ॥ १ ॥ न बोलोंवें कोणा न सांगावें गुज । साक्ष माझी मज जाण आली ॥ २ ॥ न सांगतां तुज खेद हो वाटेल । हेतही तुटेल अंतरींचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कदा न सांगावें जनां । ऐकोनीया मनां हेत फेडी ॥ ४ ॥

९१ वेढाऊद तापी-तरीं एक वैश्य । सांभवाचा दास केदार होता ॥ १ ॥ त्यासी नसे पुत्र कन्येचें संतान । केलें महाउग्र अनुष्ठान ॥ २ ॥ शंकरा प्रसन्न करोनिया तेणें । स्वप्नगत येणें जालें हरा ॥ ३ ॥ पुत्र नाहीं तुज होईल संतान । एक कन्या जाण रूपवंती ॥ ४ ॥ वारुणी हें नाम ठेवावें तिथेसी । वांचेल सायासी वर्षें तेरा ॥ ५ ॥ केदार वैश्यस्त्री रूपवंती नाम । स्त्रिया ती उत्तम पतिव्रता ॥ ६ ॥ पतीचें वचन तिथेसी प्रमाण । शांभवी तें जाण दीक्षा तीची ॥ ७ ॥ रूपवंती गर्भ धरी तिथे वेळां । जन्म मज दिला महारुद्रें ॥ ८ ॥ पूर्वील संस्कार होतां कांहीं शुद्ध । जन्मतां प्रसिद्ध कळों आला ॥ ९ ॥ जन्मलीया मज वर्षाचिया पोटीं । पहातांची दृष्टी वदन माझें ॥ १० ॥ आणिला सद्गुरू केदारें आपुला । तयातें दाविला भाव माझा ॥ ११ ॥ नाहीं लग्न करूं दिघलें आपण । माझा सहज गुण ओळखिला

॥ १२ ॥ दिधली ते दीक्षा शंकराचा मंत्र । जपे अहोरात्र खेळतांही ॥ १३ ॥
खेळतां देऊन शंकराची मूर्ती । करितसे भक्ति प्रेमरसें ॥ १४ ॥ नावडेची कांहीं
आणीक सर्वथा । चित्ता अखंडता लागलीसे ॥ १५ ॥ ऐसीं तेरा वर्षे-होतांची
संपूर्ण । जालें तें दर्शन तुझें तेथें ॥ १६ ॥ सद्गुरु आमुचा तेथें तूं सेवक । जैसे
एक रंक पोटासाठीं ॥ १७ ॥ माझे मुखें पुत्र घेतलें रे तुज । अंत देख मज जाला
तेव्हां ॥ १८ ॥ त्यापुढें दुसरा जन्म म्यां घेतला । एक बा वाहिला एक
चित्तें ॥ १९ ॥ बहिणी म्हणे पहिल्या जन्माचें हें मूळ । आणीक केवळ
सांगतसें ॥ २० ॥

९२ आणीक सांगेन पूर्वील वृत्तांत । सावधान चित्त असो तुझें ॥ १ ॥ एक
जन्म तुज सांगितला आतां । पुढिला व्यवस्था सांगेन तें ॥ २ ॥ 'कुम-चक्र'
नाम फलुचिये तीरीं । सात्वीकाचे घरीं जन्म आम्हां ॥ ३ ॥ स्वधर्मी तो वैश्य
शंकराचा भक्त । अत्यंत विरक्त आत्मवेत्ता ॥ ४ ॥ त्याचा सद्गुरु सुवर्मा ब्राह्मण ।
आगमिचें पूर्ण ज्ञान त्या ॥ ५ ॥ मंत्रविद्येमार्जी असोनि प्रविण । आत्मज्ञानी
पूर्ण हेत त्या ॥ ६ ॥ त्याचा तूं शिष्य सात्वीकसा भोळा । पुत्र ते त्याला सात
होते ॥ ७ ॥ कन्येसाठीं थोर उद्विग्न मानसीं । सद्गुरुनें त्यासी सांगितलें ॥ ८ ॥
अनुष्ठान विधि मंत्र उपासना । सांगेन ते धारणा वैष्णवीची ॥ ९ ॥ ते वेळीं स्वप्न
होवोनी तात्काळ । कन्या ते सुशील सदैव घेई ॥ १० ॥ तिचे हातें तुज सांपडेल
धन । न करोनी लग्न जाईल ते ॥ ११ ॥ अठ्ठाविस वर्षे क्रमील तुजपासीं । आगर
भक्तिसी करोनिया ॥ १२ ॥ मग तेथें जन्म घेतला आपण । तुझा संग जाण तेथें
होतां ॥ १३ ॥ गुरुबंधु मज तेथें जांडलासी । सहवासें अससी निरंतर ॥ १४ ॥
बहिणी म्हणे ऐसा जन्म हा दुसरा । आणीक तिसरा पुढें सांगे ॥ १५ ॥

९३ सांगेन ते एक जन्मांतर कथा । जेणें तुज चित्ता सुख वाटे ॥ १ ॥ गोदावरी जेथें
प्रगट ब्रह्मागिरि । वैश्य तो अवधारीं तेथें होता ॥ २ ॥ नाम हें त्याचें वर्धमान
शेटी । धनवंत कोटी दान पुरुष ॥ ३ ॥ त्याची हे भाजा भामिनी सुंदरा । पति-
व्रता खरा धर्म तिचा ॥ ४ ॥ तीन पुत्र तिशीं चौथा तूं पालक । होउनी बालक
अससी तेथें ॥ ५ ॥ धन धान्य द्रव्य गायींचीं गोठणें । नसें कांहीं उणें घरीं त्या
॥ ६ ॥ वर्धमान शेटी सर्वांमार्जी श्रेष्ठ । जाला स्थानभ्रष्ट एक वेळा ॥ ७ ॥
येवोनी पंचाळीं करी अनुष्ठान । यज्ञ तो संपूर्ण वाढ केला ॥ ८ ॥ त्याचा हा हेत
कन्या व्हावी मज । भामिनी सहज रूपवंती ॥ ९ ॥ तिथेचिया पोटीं जालें मी
निर्माण । माझें नाम जाण हेमकला ॥ १० ॥ त्यासी संतोष देखोन वाढला । दान धर्म
कला यथाक्रमें ॥ ११ ॥ लग्न विवंचना करी वर्धमान । तंव जालें स्वप्न भामिनीसी

॥१२॥ करुं नको लग्न ह्यें कन्यकेचें । रूप विरक्तीचें हेमवंती ॥१३॥ राग कला
नाम ब्राह्मणाची सेवा । आठवी केशवा सर्व काळ ॥ १४ ॥ तेथेही संगती जाली
तुझी मज । अंतरीचें गूज तुज सांगे ॥ १५ ॥ वर्ष तें चोवीस आयुष्य मर्यादा ।
सारोनी स्वानंदा देह गेला ॥ १६ ॥ ऐसें तीन जन्म वैश्याचीये याती । धोवानी
विरक्ति वर्तीतलें ॥ १७ ॥ बहिणी ह्याणे आतां चौथा जन्म ऐक । करोनी विवेक
सुखें राहे ॥ १८ ॥

९४ चौथा जन्म सांगेन पांचवा सहावा । आणिक सातवा योगभ्रष्ट ॥ १ ॥
गौळीयांचें घरीं कन्याची होऊनी । गार्ह-संरक्षणीं वर्ततसें ॥ २ ॥ नाम संकीर्तनीं
काळाची क्रमणा । संगती ते जाणा वैष्णवाची ॥ ३ ॥ आवडती देव तीर्थ क्षेत्र
यात्रा । ब्राह्मणां सर्वत्रा पूजीतसें ॥ ४ ॥ गायीचें रक्षण अरण्यांत वास । जाला
सहवास संन्याशाचा ॥ ५ ॥ देखोनी तयासी करी नमस्कार । जाणोनी संस्कार
कृपा केली ॥ ६ ॥ सातवे जन्मीचा सांगेन घृत्तांत । मागिलाचा प्रांत सांडि-
येला ॥ ७ ॥ गौळीयांचें घरीं गायीचें रक्षण । करोनी कीर्तन देह पोर्षी ॥ ८ ॥
मग भेटलें ते सिद्ध आत्मज्ञानी । तीहीं वोळखोनी नेलें मज ॥ ९ ॥ ह्याणती
योगभ्रष्ट आहे ही विरक्त । दासत्वे सारीत बहुकाळ ॥ १० ॥ विरक्तीचें अंग
ज्ञानाचा अभ्यास । करि रात्रंदीस एकनिष्ठ ॥ ११ ॥ सासष्ट वरुषें सातविये जन्मी ।
क्रमोनिया धर्मी प्रवर्तलें ॥ १२ ॥ अभ्यास करोनी टाकिलें शरीर । तुज हा प्रकार
सांगीतला ॥ १३ ॥ बहिणी ह्याणे जन्म पुढें उरले साही । प्रसंगेंची तेही सांग-
तसें ॥ १४ ॥

९५ सांगेन तो जन्म आठवा रे ऐक । धरोनी विवेक निश्चयाचा ॥ १ ॥ वेरुळतें
तीर्थ शिवालय क्षेत्र । शास्त्रज्ञ समर्थ ब्रह्मवेत्ता ॥ २ ॥ तयाचें तें नाम धर्मदत्त
क्षेत्री । पुज्य तो सर्वत्रा जनांमार्जी ॥ ३ ॥ तयाची सुंदरा पतिव्रता भली । कीर्ति
फार केली पतिव्रत्यें ॥ ४ ॥ तयाचिये पोटी जाला मज जन्म । कन्येचा उत्तम
ज्ञातिरूप ॥ ५ ॥ अठरा वर्षे क्रमिलीं आपण । करुनी श्रवण भागवत ॥ ६ ॥ लग्न
केलें परी भ्रतार नासला । हितावह झाला तोही मज ॥ ७ ॥ नववे ये जन्मीं
तेथेंची जन्मलें । नववरुषें केलें स्थान तेंची ॥ ८ ॥ तेंचि मातापिता तेचि बंधु
वर्ग । अनुष्ठान सांग तेंचि आम्हां ॥ ९ ॥ दहावेया जन्मीं कौशिक ब्राह्मण ।
अग्नीचें सेवन त्याचे घरीं ॥ १० ॥ नित्य हरिकथा वेदांतश्रवण । नित्य करीं
स्नान शिवालयीं ॥ ११ ॥ देवाचें दर्शन नित्य सेवा विधी । आत्मज्ञान बोधीं
ज्ञांत देह ॥ १२ ॥ कन्येचिया रूपें जन्म म्यां घेतला । क्रमिलीया काला कांहीं तेथें
॥ १३ ॥ पितयानें लग्न केलें कन्यादान । पाहोनी ब्राह्मण शुक्र दीक्षा ॥ १४ ॥

ब्राह्मणाची भिक्षा करितां कोराव । गायींचें पालन घरीं तथा ॥ १५ ॥ बेचाळीस वर्षे आयुष्य घातलें । तेथें पुत्र जाले तीन मज ॥ १६ ॥ पहिला पुत्र तेथें तूचि गा जालासी । आणीक विषेशीं दोन पुत्र ॥ १७ ॥ तुझा माझा गुरू संन्यासी केशव । तेणें विद्या सर्व प्रबोधिनी ॥ १८ ॥ तयावरी तेथें ठेविलें शरीर । दहा जन्म-सार सांगितलें ॥ १९ ॥ बहिणी म्हणे आतां तीन जन्म शेष । सांगेन परीस ज्ञानवंता ॥ २० ॥

१६ आणीक आईक अकरावा जन्म । प्रवरासंगम गंगातीर ॥ १ ॥ तेथें माध्यंदिन ब्राह्मण तो भला । तेणें वास केला गंगातीरीं ॥ २ ॥ अयाचित वृत्ति आलीयासी अन्न । घालीतलें जाण यथाकाळीं ॥ ३ ॥ गोकर्ण हें नाम त्याचें उत्तम । शांति दया धर्म क्षमादीक ॥ ४ ॥ तयाची वल्लभा भली पतिव्रता । सगुणाद्भूता नाम तीचें ॥ ५ ॥ तयांचियें पोटीं होऊनी मी कन्या । नाम हें सौजन्या ठेवियलें ॥ ६ ॥ साता वर्षांतरीं केलें कन्यादान । पाहोनी निधान अति ज्ञानी ॥ ७ ॥ अत्यंत विरक्त योगाभ्यासी पूर्ण । घालोनी आसन योग साधी ॥ ८ ॥ नाम त्याचें कीं योगेश्वर ऐसें । सिद्धि त्या मानसें बोळगल्या ॥ ९ ॥ सेवेन तयासी तोषविलें बहू । त्याचा माझा जीऊ एक झाला ॥ १० ॥ सांगितलें मज योगाचें आसन । घरोनी ध्यान खंचरीचें ॥ ११ ॥ गुरू तो अतार सर्वस्वें आमुचें । घेतलें सेवेचें सौख्य तेथें ॥ १२ ॥ गुरू बंधु पुत्र सांगातीं मागील । तूं होसी कैवल्य जन्मोजन्मी ॥ १३ ॥ क्रमोनिया तेथें वर्षे त्रेचाळीस । राहिला हव्यास ब्रह्मानिष्ठे ॥ १४ ॥ बहिणी म्हणे आतां जन्म तो बारावा । सांगेन धरावा हृदयां-मार्जी ॥ १५ ॥

१७ तुझें मनोगत जाणोनी अंतरीं । बोलीली वेवरी जन्म नाना ॥ १ ॥ ऐकावा बारावा सांगेन तांतडी । मृत्युची हें थोडी वेळ आहे ॥ २ ॥ लाखणी हें स्थळ-अगाधचि तोये । लक्ष तार्थ पाहे तये स्थळीं ॥ ३ ॥ शिवनद पाहे आँट नदांतील । संगमीचें स्थळ महाउग्र ॥ ४ ॥ तेथें अनुष्ठानीं होतां एक द्विज । नाम त्या साजे रामचंद्र ॥ ५ ॥ तयाची वल्लभा जानकी पवित्र । तया घरीं पुत्र दोघे होती ॥ ६ ॥ थोर ब्रह्मज्ञानी शांतीचा आगर । तीर्थाचें माहेर तीर्थरूप ॥ ७ ॥ तयाचिया पोटीं कन्येचिये रूपें । जन्मोनिया तपें साधीयलें ॥ ८ ॥ घरोनीया मौन वर्ततलें जनीं । बोलती वचनीं वाचा नसे ॥ ९ ॥ करोनिया लग्न दिधलें ब्राह्मणा । ज्योतिषी तो जाणा महा थोर ॥ १० ॥ तयासी प्रसन्न गणेश प्रत्यक्ष । बोलतसे साक्ष तयासी तो ॥ ११ ॥ तयाचिये गेहीं निराहार देहीं । सेवासुख पाहीं घेतलें म्यां ॥ १२ ॥ विरक्त मानस विषयभोगीं त्रास । सदा मज ध्यास आत्मनिष्ठा ॥ १३ ॥ राम-

चंद्र पिता राम-उपासक । अत्यंत विवेक ज्ञान तथा ॥ १४ ॥ माझे अंतरींचा-
जाणोनीया हेत । केलें माझें चित्त स्थिर तेणें ॥ १५ ॥ लावोनी समाधी बैसवी
संनिध । अंतरीं तो बोध ठसावला ॥ १६ ॥ स्वधर्मे गौरवें देउनिया पती । सेवा
आत्मस्थिती करी त्याची ॥ १७ ॥ कोठें चित्त आणुमात्रही न वसे । सदा निज-
ध्यासें देह वर्ते ॥ १८ ॥ पडिलें शरीर छत्तिसा वर्षीत । व्हांवें परी मुक्त शेष राहे
॥ १९ ॥ बहिणी म्हणे जन्म वारावा तो ऐसा । तेराभ्याची दशा सांगोजिल ॥ २० ॥

१८ एक सावधान सांगेन आणीक । मागील तें देख सांगितलें ॥ १ ॥ कित्येक
संदेह राहिले सांगतां । त्वरा जाली चित्ता अंतकाळीं ॥ २ ॥ विवेक तें शास्त्र
अनुभव अंगींचा । असेल तो साचा अर्थ जाणे ॥ ३ ॥ अवघेचि ते जन्म आठवतीं
मज । अंतरींचें गूज मृत्यु-वेळां ॥ ४ ॥ आदर्शांत जैसें दिसें प्रतिमुख । तैसे
जन्म देख दिसतीं डोळां ॥ ५ ॥ लटिकेची शब्द व्यवहारीं मानीती । मूर्ख तयां-
प्रती बोलीं नये ॥ ६ ॥ कस्तूरीचा वास घेईल काऊळा । तरिच ते कळा कळे
तथा ॥ ७ ॥ तेरा जन्मां पूर्वीं आठवें समस्त । परी तैसा हेत नाहीं मज ॥ ८ ॥
मुंगीचा तो मार्ग-सांपडे न वाघा । जरी तो थोर गा जाला बहू ॥ ९ ॥ बहिणी
म्हणे देव कृपा करी जेव्हां । सर्व हित तेव्हां कळे मनीं ॥ १० ॥

१९ तेरावा तो जन्म देह वर्ते हाची । सांगेन तथाची मूळ कथा ॥ १ ॥ देव-
गांवीं शाखा 'वाजसनीय' जाण । लेख प्रविण एक सांगो ॥ २ ॥ मौनस कुळीचा
ब्राह्मणाचा भक्त । भोळा ज्ञानवंत भाग्यनिधी ॥ ३ ॥ तथाची वल्लभा जानकी ते
नाम । माता ती उत्तम पतिव्रता ॥ ४ ॥ तथाचिये घरीं कन्या मी जालीये । लग्न
केलें तये स्थळीं जाण ॥ ५ ॥ गौतम कुळीचा भ्रतार पार्हाला । अत्यंत शोभला
ज्योतिषी तो ॥ ६ ॥ तथाचिये घरीं 'शक्ति' उपासना । तथाची कामिना केली मज
॥ ७ ॥ कांहीं एक योगें दक्षिणीं कोल्हापुर । तेथें तो भ्रतार वास करी ॥ ८ ॥
माझी माता पिता बंधु भगिनीशीं । तथाचे भेटीसी सर्व गेलीं ॥ ९ ॥ तेथें तो
'जयराम' कृष्णदास संत । महिमा अद्भुत सिद्धि त्यासी ॥ १० ॥ तथा संगतीनें
क्रमोनिया काळ । जाला तो दयाळ कृपानिधी ॥ ११ ॥ सांगितलें मज पतीचें
सेवन । तीर्थें तें घेवोन नित्य राहे ॥ १२ ॥ गीतेचें पठण करीं मी सर्वदा । वेदाची
मर्यादा नुलंघोनी ॥ १३ ॥ वाटलें भ्रतारा जावें स्वदेशासीं । त्वरें कुटुंबेशीं निघाले
गा ॥ १४ ॥ आलों इंद्रायणी । देहु-गांव स्थळीं । कोंडाजी भेटला पंत तेथें ॥ १५ ॥
ब्राह्मण म्हणोनी घातलें भोजन । तेथें गर्भ जाण तुझा होता ॥ १६ ॥ देखिलें
तेणें मग कुटुंबासी । म्हणे या स्थळासी रहा तुम्ही ॥ १७ ॥ आहे गरोदर तुमची
स्त्री जाण । प्रसूत होवोन जाणें पुढें ॥ १८ ॥ देईन मी धान्य तुम्हा जें लागेल ।

क्रमोनिया काळ जावें स्थळां ॥ १९ ॥ मागुतीं राहिलें विचारोनी मनीं । नाम-
सेकीर्तनीं काळ सारूं ॥ २० ॥ पांडुरंग देव तुकाराम साधु । सर्वदा आनंद हरि-
कथा ॥ २१ ॥ नमस्कार करूं तुकाराम यासी । चित्त पायापासीं विठोबाच्या
॥ २२ ॥ आनंद वोवरी देखिली मग । देव पांडुरंग तयापासीं ॥ २३ ॥ वाटलें
मानसीं बैसावें एकांतीं । तीन अहोरात्री तये स्थळीं ॥ २४ ॥ भ्रतार क्रोधाचा
पुतळा सर्वही । एकांत तो पाहे केवीं साधे ॥ २५ ॥ तंव अकस्मात कार्याच्या
उद्देशें । भ्रतार आवेशें पुण्या गेला ॥ २६ ॥ पुसोनी मातेसी इंद्रायणीं स्नान ।
केलें पै दर्शन विठोबाचें ॥ २७ ॥ मनासीं आवेश सखाचा लोटला । आनंद
दाटला आसनीं हो ॥ २८ ॥ तीन अहोरात्री क्रमिल्या ते ठायीं । आनंद तो
देहीं थोर जाला ॥ २९ ॥ दुसरीया दिवशीं तुकारामरूपें । मंत्र तीन सोपे सांगि-
तले ॥ ३० ॥ तेरावा हा जन्म लाधलीस आतां । पूर्वीं योगपंथा सिद्ध केलें ॥ ३१ ॥
आतां तुज पुढें नाहीं जन्म योनी । पतीच्या भजनीं राहीं सुखें ॥ ३२ ॥ तुक्षीये
वो पोटीं आला असे पुत्र । ते तुवा एकत्र तेरा जन्म ॥ ३३ ॥ तोही आत्मनिष्ठ
होईल ज्ञानिया । पुढें जन्म तया पांच होती ॥ ३४ ॥ बोलोनिया ऐसैं जाला तो
अदृश्य । लाविला अंगुष्ठ भ्रूवोमध्ये ॥ ३५ ॥ मग म्यां बाहेरी केलें गंगास्नान ।
घेतलें दर्शन विठ्ठलाचें ॥ ३६ ॥ पांच पदें एक आरति लिहून । विठ्ठला ध्याऊन
समर्पिलीं ॥ ३७ ॥ बाहत्तरी वर्षे आयुष्य मर्यादा । आजी झाली सिद्धासनीं पूर्ण
॥ ३८ ॥ अंतकाळ आतां आलारे सन्निध । सांगितला बोध जन्म तेरा ॥ ३९ ॥
सोळा ग्रहर शेष राहिले आतां । सावधान चित्ता करीं बारे ॥ ४० ॥ अंतकाळ
वेळ पांचही असावी । तें मना पुसावी मृत्यु वेळीं ॥ ४१ ॥ बहिणी म्हणे तेरा
जन्माचें सर्वही । सांगितलें कांहीं गुरु-कृपा ॥ ४२ ॥

१०० तेरा जन्म तुज सांगितले आज । दृश्य माझे मज सर्व होती ॥ १ ॥
आज याचि परी समयो पाहोनी । तुजरे निर्वाणीं सांगितले ॥ २ ॥ अठरा दिस
मृत्यु पुढें कळीं आला । परि नाहीं कथिला ऐक सांगे ॥ ३ ॥ रुक्मिणीसी आधीं मृत्यु
जाल्यावरी । जावें गोदावरी उत्तरकार्या ॥ ४ ॥ अठरा दिस मृत्यु जाला अगोदर ।
रुक्मिणी सादर पतिव्रता ॥ ५ ॥ माझा मृत्यु तुज सांगतांवी
खेद । नव जे सांगो दे क्रिया कर्म ॥ ६ ॥ यालागीं अंत सांगितला नाहीं ।
धरोनी हृदयीं सावधान ॥ ७ ॥ तुज गेलीयानें नागरीक सर्व । सांगितला भाव
अंतरींचा ॥ ८ ॥ तेरावा दिवस रुक्मिणीचा जेव्हां । तुम्हीं पत्र तेव्हां पाठवावें
॥ ९ ॥ पांच दिवस मृत्यु तेथोनी उरला । हेत सांगितला नागरीकां ॥ १० ॥

आठविलीं तीं तीं लिहिविलीं पढें । पाहांनिया शुद्धें लिहिलीं पुढें ॥ ११ ॥ बहिणी
म्हणे देव बोलवी जे वाणी । असत्य जो मानी नर्क तथा ॥ १२ ॥

१०१ मृत्यूचें प्रसंगीं असावें सावध । आत्मनिष्ठ बोध राखोनीया ॥ १ ॥ ऐसें
गीतेमार्जी बोलिला भगवंत । आज तो वैकुंठ असे आम्हां ॥ २ ॥ अग्नीचें तें बळ-
आहे आजी देहीं । ज्योती तें हृदयीं सावधान ॥ ३ ॥ दिवसाचि मृत्यु शुक्लपक्षीं
आहे । सांगितलें पाहे विचारोनी ॥ ४ ॥ नाही एक आजी उत्तरायण खरें । सद्गुरु-
निर्धारें काय काज ॥ ५ ॥ उत्तराभिमुख घालोनी आसन । धैर्य सावरोन प्राण रोधी
॥ ६ ॥ सद्गुरुस्मरणीं पांचही ते योग । आम्हांसी ते सांग फळा आले ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे तुज सांगितलें वर्म । पुढीलाही क्रम पाहे ढोळां ॥ ८ ॥

१०२ प्रपंचीं विन्मुख जालीयानें चित्त । उत्तरायण सत्य तेंचि आम्हां ॥ १ ॥
नाहीं काज तथा उत्तरायणाचें । सांगितलें साचें पुत्रराया ॥ २ ॥ प्रपंचाभिमुख
मानस सर्वदा । दुक्षिण प्रसिद्धा जाण तेची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वेदशास्त्राचे
संमत । सांगितलें मत स्वानुभवं ॥ ४ ॥

१०३ मागीलही जन्म आठवती कांहीं । त्वरा जाली देहीं मृत्युवेळीं ॥ १ ॥ या-
लागीं राहिलें सांगणें मागील । साधनें प्रबळ होती खरी ॥ २ ॥ देह प्राक्तन
भागीलें संचित । स्वस्वरूपें चित्त भूमिका क्रीमा ॥ ३ ॥ सत्यही भूमिका वैराग्य
सांगातीं । स्वधर्मे विरक्ति संपादिली ॥ ४ ॥ विदेहि अवस्था भूमिका सातवी ।
तें येथ अनुभवीं साधिलेली ॥ ५ ॥ सरलें संचित प्राक्तन देहाचें । माझी मज
साचें साक्ष याची ॥ ६ ॥ तेरा जन्म सर्व भूमिका साधिल्या । वृत्तिही राहिल्या
निमग्न त्या ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे कांहीं न घरीं संदेह । विवेकें विदेहदशा
आली ॥ ८ ॥

१०४ मन हें विरक्त विषयीं सर्वदां । इंद्रियें गोविंदा समर्पिलीं ॥ १ ॥ तेंचि
प्रायःश्चित्त घेतलें अंतरीं । सबाह्याभ्यंतरीं एकानिष्ठ ॥ २ ॥ मंत्र ज्ञान सदा श्रीराम-
चित्तन । सद्गुरुभजन सर्वकाल ॥ ३ ॥ दशदानें दशकां परेसीं समपू । गोदानें संकल्प
वासनेचीं ॥ ४ ॥ पंचगव्य तेंचि जाण अर्ध-मात्रा । सोहं या पवित्रा प्राशिलेलें
॥ ५ ॥ ज्ञानागें स्नान मनाचें वपन । घृति त्या निमग्न ब्रह्मरूपीं ॥ ६ ॥ हेंचि
प्रायश्चित्त सदा सर्व काल । मन हें अढळ निश्चयाचें ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें
केलें प्रायश्चित्त । शास्त्राचा संकेत शास्त्र जाणे ॥ ८ ॥

१०५ हेत तो प्रमाण जन्मासी कारण । अनुभव खूण हेंचि आम्हां ॥ १ ॥ ऐसें
जाणोनीया हेत निर्दाळीला । अद्वय तो जाला हेत चित्तां ॥ २ ॥ इंद्रियां आणोनी

दिलें प्रायःश्चित्त । ज्ञानमहातीर्थ -आत्मनिष्ठा ॥ ३ ॥ विषयवासना भोगीली बहुसाल । तयाचें निर्मूल आजि केलें ॥ ४ ॥ सद्गुरुवचनीं धरोनिया निष्ठा । वासना त्या भ्रष्टा शुद्ध केल्या ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना दिलें प्रायश्चित्त । आतां जालें मुक्त आत्मबोधें ॥ ६ ॥

१०६ तीन शतें आणि वरुषें एकावन्न । आयुष्य निर्माण तेरा जन्मीं ॥ १ ॥ घातलें स्त्रीरूपें साधनें हरीच्या । निमाल्य मनाच्या घृत्ती जंव ॥ २ ॥ आतां निश्चयानें सांगेन निघार । जालें निर्विकार चित्त माझें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पुढें कांहीं नाहीं हेत । स्वरूपीं निवांत चित्त माझें ॥ ४ ॥

१०७ हा देह जोंवरी आहे तुझा जाण । तोंवरी तूं ज्ञान साधिसील ॥ १ ॥ या पुढें तुज जन्म होती श्रेष्ठ । अससी योगभ्रष्ट जन्म नाना ॥ २ ॥ तीन जन्म तुझा काशी क्षेत्रीं वास । वैराग्य मानस होईल तें ॥ ३ ॥ ऐक तूं जन्मसी संन्यासी नेमस्त । चित्त कांहीं स्वस्थ होय तेथें ॥ ४ ॥ पांचवीयें जन्मीं अठरा वर्षीं तुज । विदेहत्व पूज्य होसी खरा ॥ ५ ॥ तयां पुढें जन्म घेणें नाहीं कदा । सांगतेंस धंदा नको आतां ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे तुझें जाणवेल तुज । कृपा करे बुद्ध गुरु-
शुणें ॥ ७ ॥

१०८ आपलें आपण देखीलें मरण । तो जाला शकून स्वानंदासी ॥ १ ॥ उभा-रीली गुढी मनाच्या शेवटीं । जाली मज भेटी आत्मारामी ॥ २ ॥ केला प्राणायाम सोहं धारणेसी । मिळाली ज्योतीशीं ज्योत तेणें ॥ ३ ॥ सरलें संचित आयुष्य देहाचें । क्रियमाण अंतीचें रामरूप ॥ ४ ॥ उठति रात्रांदिनीं कामक्रोध माया । म्हणे अहा ! अहा ! यम धर्म ॥ ५ ॥ वैराग्याच्या श्रेणी लावील्या देहाला । ज्ञानाभि लाविला ब्रह्मत्वेंसी ॥ ६ ॥ जाला प्रेमरूप शरीराचा भाव । देखियेला ठाव स्मशानाचा ॥ ७ ॥ फिरविला घट फोडिला चरणीं । महावाक्य ध्वनी वोंब झाली ॥ ८ ॥ दिली तिलांजुली कुळ नाम रूपासी । शरीर ज्याचें त्यासी समर्पिलें ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे रक्षा जाली त्रिपुरेची । तुकारामें साची कृपा केली ॥ १० ॥

१०९ शेष प्राप्तनाची रक्षा करनीया । नेली तें अद्वयानंदतीर्थीं ॥ १ ॥ त्रिकोण वेदिका त्रिगुणाचा देह । सिंपोनी विदेह रूप केलें ॥ २ ॥ निर्गुणाचें भाव येती जे आठही । गोमुत्र तें पाहीं तयावरी ॥ ३ ॥ लाविल्या पताका सात्विक भावना । मंत्राची धारणा ब्रह्मनिष्ठा ॥ ४ ॥ ऐसा सिंचनविधी संपादिला येथें । पुढें मोक्ष-पंथ क्रिया योग ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे क्रिया करितां स्वदेहाची । माझी मीच साची होउनी ठेलें ॥ ६ ॥

. ११० प्रथमदिनादारभ्य आरंभिली क्रिया । पिंडीं पिंड पहा निवेदिला ॥ १ ॥

दुसरीया दिवशीं द्वैतें हारपलीं । अद्वैत बिंबलें परब्रह्मीं ॥ २ ॥ तिसरीया दिवशीं त्रिगुणाचीं शांती । पिंडाची समाप्ती त्याचिपरी ॥ ३ ॥ चवथीया दिवशीं चौदेहा-
तीत । उघडा संकेत बोलविला ॥ ४ ॥ पांचवीया दिवशीं केलें पिंडदान । पांचही
प्राण बोलविलें ॥ ५ ॥ सहावीया दिवशीं षडार्मा निमाल्या । वृत्ता स्थिरावल्या
आत्मरूपीं ॥ ६ ॥ सातवीया दिवशीं सप्तधातू आंत । राहे अखंडित अद्वयत्वे
॥ ७ ॥ आठवीया दिवशीं नाश अष्ट भावा । अद्वयानुभवा सुखें राहे ॥ ८ ॥ नवमी
नवांक भक्ति नवविधा । सरल्या आत्मबोधामार्जी आल्या ॥ ९ ॥ दहावीया
दिवशीं इंद्रियें दहाही । बोलवण देहीं केली त्यांची ॥ १० ॥ अश्मा तो उत्तरीं
पंचधा विषय । ज्ञानागें पाहे योग त्याचा ॥ ११ ॥ अकरावे दिवशीं अक्रावें
मानस । परब्रह्मीं त्यास निवेदिलें ॥ १२ ॥ वृषोत्सर्ग केला भव विरक्तीचा ।
विजनीं तयाचा वास केला ॥ १३ ॥ होम केला सर्व शेष प्राक्ताचा । हेत सुत-
काचा पुढें नाहीं ॥ १४ ॥ सपिंडीचें कर्म बाराव्या दिवसांत । वासनेचा प्रांत होय
तंव ॥ १५ ॥ ब्रह्मा निवासना बाराव्या दिवशीं । अद्वय सरसीं परब्रह्म ॥ १६ ॥
माय अविवेचें जाळीलें बिंबलें । असि-पदीं आलें ऐक्य चित्ता ॥ १७ ॥ साच्चिदानंद
दृश्य द्रष्टा तें दर्शन । ध्येय ध्याता ध्यान विसरलें ॥ १८ ॥ त्रिपुटीचा नाश तोचि रे
बारावा । ब्रह्मत्व या जीवा केलें तें ॥ १९ ॥ बिंब प्रतिबिंबीं हरपलें तेंचि ।
बाराव्यासीं हेंचि । साच संज्ञा ॥ २० ॥ सांहं हंस याची केली बोलवण । बारावा
तो दिन आजी खरा ॥ २१ ॥ उल्लंघनी कळा चालीलें द्वादश । तेंचि बारामास
श्राद्ध केलें ॥ २२ ॥ चंद्राचीया कळा सालाच्या उपरमा । न्युनाधिक सीमा तेंचि
आम्हां ॥ २३ ॥ ज्ञान तेचि गंगा सांगे गुरु क्रिया । साक्षात्कार गया तेंचि आम्हां
॥ २४ ॥ मंगल श्राद्ध करूं गुरुचिया वचनां । ब्रह्मचि होऊनी ब्रह्मदेवा ॥ २५ ॥
ऐसी जाण क्रिया केली या शरीरें । विवेकें निर्धारें आपुलीया ॥ २६ ॥ बहिणी म्हणे
आतां असो देहभाव । आमुचा दृढ भाव हाचि खरा ॥ २७ ॥

१११ बोलवा ब्राह्मण मंत्रस्नान करूं । दानविधि सारूं अंतर्कालीं ॥ १ ॥
ध्यावें प्रायश्चित वेदाच्या मते । आमुचीं दैवतें द्विज तुम्ही ॥ २ ॥ दश दानें
देऊनी केला नमस्कार । आतां कृपा फार असो घावी ॥ ३ ॥ सात प्रहर शेष
उरला अंतर्कालां । दिंडीं टाळ घोळां कथाभारें ॥ ४ ॥ ज्ञानेश्वरी ग्रंथ संपला
प्रजन्य ? । करावे ब्राह्मण सिद्ध उभे ॥ ५ ॥ वाद्याचिये ध्वनी वाजतीं अंबरीं ।
दशनाद भीतरें आयकां रे ॥ ६ ॥ घालोनी आसन बैसोनी ध्यानस्त । पाहें मी
प्रशस्त गुरु-खूणें ॥ ७ ॥ शंख चक्र गदा तुळसीच्या माळां । ब्राह्मणांच्या गळां
शोभताती ॥ ८ ॥ सावधान तुम्ही म्हणा ज्ञानेश्वर । विट्ठल निर्धार नाम जपा

॥ ९ ॥ सांगेन तें तुम्हीं ऐकावें सर्वही । अंतकाळ देहीं जवळ आला ॥ १० ॥
बहिणी म्हणे आतां पांचही ते योग । पाहों पां प्रसंग येचि क्षणीं ॥ ११ ॥

११२ आसनीं बैसोन उत्तराभिमुख । सहजासनीं देख अंतकाळीं ॥ १ ॥
सूर्योदयापूर्वीं घटिका तीन जाण । आसनीं बैसोन ध्यान मुद्रे ॥ २ ॥ तंथीं तुवां
पुत्रा बैसोनी पाठीसी । सावध मानसीं आत्मनिष्ठें ॥ ३ ॥ बाह्य ध्वनि कार्णी पडती
तुज कांहीं । ध्यान तें हृदयीं धरीं तेंथें ॥ ४ ॥ करावा गजर नामकीर्तनाचा ।
दीस आनंदाचा महा थोर ॥ ५ ॥ लावीन रे हात जाण जये स्थानीं । जाण तूं तें
मनीं प्राण तेंथें ॥ ६ ॥ तीन आणि तेरा सोळा घटिका जाण । आसनीं बैसोन
ध्यान मुद्रे ॥ ७ ॥ नव घटिका नाम न सांडा उच्चार । चित्ताचा निर्धार सांगि-
तला ॥ ८ ॥ सात घटिका पुढें त्याची लोडणी । इंद्रियें गोठणीं सर्व येती ॥ ९ ॥
चार घटिका ध्यानीं राहेन तटस्थ । तुवां मन स्वस्थ असों द्यावें ॥ १० ॥ ऐसीया
घटिका तेरा गेलीयानें । सद्गुरुस्मरणें वदे जिह्वा ॥ ११ ॥ तुकाराम मुखीं
गंगाधरस्मरण । आठवण जाण मालिकेची ॥ १२ ॥ नंतरें त्या पुढें नासिकाग्रीं
दृष्टी । वळोनिया मुष्टी हात दोन्ही ॥ १३ ॥ माल तेव्हां कंठीं घालीन स्वहस्ते ।
करोनी प्रघास्त चित्त राहे ॥ १४ ॥ एकाग्रता सर्व वायूचा उपरम । उदानीं संभ्रम
योग त्याचा ॥ १५ ॥ हृदयीं धरोन नारायण ध्यान । राहे समरसोन चित्त तेव्हां
॥ १६ ॥ अखंड अद्वय हृदय व्यापक । स्मरण तें एक अद्वयाचें ॥ १७ ॥ बहिणी
म्हणे ऐसी अंतकाळस्थिती । सांगितली गति निश्चयेसी ॥ १८ ॥

११३ समदुरू बोवाळा बोवाळा । उजळोनी निज ज्योतिज्वाळा ॥ १ ॥
पिंड हरपला पिंडी । तेज व्यापिलें ब्रम्हांडीं ॥ २ ॥ शांतिसुखाचें आसन । अद्वय
बोधाचें पूजन ॥ ३ ॥ चिद्धन चिदानंदगाभा । सच्चिदानंद निज प्रभा ॥ ४ ॥
तेज प्रकाशलें लोचनीं । बहिणी हरपली चिद्धनीं ॥ ५ ॥

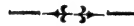
११४ घट कुटलीयावरी । नभ नभाचेभीतरीं ॥ १ ॥ ऐसा देह गेलीयानें ।
उरें स्वरूप चिद्धन ॥ २ ॥ जळ आटलीया जाण । प्रातिबिंब म्हणे कोण ॥ ३ ॥
लागली कापुरासी । अग्निरूप नाहीं ह्येसी ॥ ४ ॥ बहिणी ऐसें नाम माया ।
गेलें ध्याऊनी अद्वया ॥ ५ ॥

११५ शेवटीं ते आतां सांगतसें लांकां । मनीं धरा निका सत्य भाव ॥ १ ॥
घरोघरीं संत जाले कलीमार्जी । केज्यावरी भाजी तैशापरी ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे
येथें आपुला सद्भाव । तारिल सर्वां सर्व हेंचि जाणा ॥ ३ ॥

११६ ऐकोनिया पत्र आलासी तांतडी । घालोनिया उडी पुत्रराया ॥ १ ॥
तेरावा दिवस केला 'दक्षिणी' चा सद्गदित वाचा कंठ दाटे ॥ २ ॥ जालासी उत्तीर्ण

तूंचिरे सर्वांचा । मनें काया वाचा सर्व भावें ॥ ३ ॥ देखोनिया तुज संतोष
वाढला । प्रेमेंचि दाटला कंठ माझा ॥ ४ ॥ मृत्यूचा संकल्प अश्विन शुद्ध प्रतिपदा ।
ऐक तूं प्रसिद्धा सांगितला ॥ ५ ॥ खेद तो अंतरीं घरावा न कदा । सांगतां
मर्यादा नुल्लंघावी ॥ ६ ॥ पुत्रपण तुझें आजी आलें फळा । माझ्या अंतकाळ
पावलासी ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे आतां विचारिज बाळा । साशंकता खळा नको
ठेवों ॥ ८ ॥

संत बहिणाबाईचे वि. संत विठ्ठलमहाराज यांचे अभंग.

११६ उदर भराया केलें असें ढोंग । घरोघरीं बोंब उपदेशाची ॥ १ ॥
आपणां कळेना लोकां सांगे ज्ञान । धरोनीया ध्यान बकापेसें ॥ २ ॥ स्वयें बुडो-
निया लोकां बुडविती । हात धरुनी जाती यमलोका ॥ ३ ॥ विठा म्हणे त्यांच्या
काय करूं कपाळा । पापाचा कंटाळा न करिती ॥ ४ ॥

४ मनःपर अभंग.

११७ सद्गुरूचे पाय धरीन हृदयांत । राहीन ध्यानस्थ सर्व काळ ॥ १ ॥ मग मना
तुझें काय तेथें उरें ध्यानाचे वागुरे सांपडसी ॥ २ ॥ सद्गुरुवचनीं धरीन विश्वास ।
प्रेम आविनाश होय तेथें ॥ ३ ॥ सद्गुरूचा सर्वदा होईन मी दास सर्वस्वीं उदास
होउनीया ॥ ४ ॥ देह वाचा मन समार्पिन पायीं । सद्गुरु हृदयीं सांठवीन ॥ ५ ॥
बहिणी म्हणे मना सांडीं रे मपिण । जाय तूं शरण सद्गुरूशी ॥ ६ ॥

११८ सर्व साधनांच्या माथा गुरुसेवा । जे करि या जीवा ब्रह्मरूप ॥ १ ॥
तथाचिया पायीं जाऊनी राहेन । तेथें मना काणे तुज पुसे ॥ २ ॥ शास्त्रवेद
नाना दर्शनां वरिष्ठ । सद्गुरु हा श्रेष्ठ सर्वोपरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे स्वामी
सद्गुरूची कृपा । दाखविल सोपा मार्ग मना ॥ ४ ॥

११९ बचनागाचे झाडीं विष कोण घाली । इंद्रावनातळीं कडूपण ॥ १ ॥ तैसें मना तुज विषय हे अंगांचे । तुझे तुज रुचे गुळापरी ॥ २ ॥ दुर्गंधी त्या घाली विष्टेमार्जी कोण । कावळ्यासी गुण विष्टा भक्षी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना विषय तुझें मूल । तेथें तूं अचल वृत्तिदास ॥ ४ ॥

१२० तुण अरण्यांत पंरावया जावें । ऐसें कोणी जीवें आदरीना ॥ १ ॥ तैसें मना तुज विषय भोगकरी । सांगेन विचारी नलगे कोणा ॥ २ ॥ नाना वृक्षयाती डांगरीं लागती । स्वभावतां क्षितीं वाढी तथा ॥ ३ ॥ पशुपक्ष्यांप्रती कोण सांगे काम । ज्याचें जें जें कर्म तें तो करी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे मना तुज ही धारणा । विषयाची वासना कल्पकोटी ॥ ५ ॥

१२१ निंबा कडूपण देत असे कोण । इक्षु गोड पण कोण करी ॥ १ ॥ बिजा-ऐसें फळ गोडीचा निवाडा । हा अर्थ उघडा दिसतसे ॥ २ ॥ इंद्रावनामुळीं कोण घाली विष । अमृत आम्रास कोण देई ॥ ३ ॥ बचनागाअंगीं विष कोण लावी । सुगंधता द्यावी नलगे पुण्या ॥ ४ ॥ तीक्ष्ण मोहरी करितसे कोण । खारीक निर्माण मधुर कां हो ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे बीजाऐसें येत फळ । उत्तम आंगळ परीक्षावें ॥ ६ ॥

१२२ शुकरा आणि श्वाना गर्दभासी जाणा । विष्टेच्या भक्षणा कोण सांगे ॥ १ ॥ ज्याचा तो संस्कार घेउनीया उठे । लोकां दुःख वाटे कासयासी ॥ २ ॥ दंश करीं ऐसें कोण सांगे संपी । विचवाच्या कोपा लोक कष्टी ॥ ३ ॥ व्याघ्रवृकादिकां कोण सांगे कार्णी । राहोनीया रात्रीं जिव मारा ॥ ४ ॥ गोचीड छेकण हे रक्त भक्षिती । तथां हे सांगती लांक कार्या ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे पूर्व संस्कार जीवाचा । प्रवर्तवी साचा न सांगतां ॥ ६ ॥

१२३ केळी आणीक या नारळी पोफळी । कोण घाली मुळीं दुग्ध तथां ॥ १ ॥ बीज तैसें फळ येत असे गोड । जाणती निवाडा संत याचा ॥ २ ॥ फणस आणि आंबा सिताफळें नाना । मुळींचिया गुणा गोड होती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे बीज गोड त्याचें फळ । उत्तम केवळ सेव्य सर्वां ॥ ४ ॥

१२४ मना तुझा संस्कार संग हा पूर्वील । विषयाचें बळ तुझे अंगीं ॥ १ ॥ म्हणोनी प्रार्थना करितये तुझी । इंद्रियांसी राजी केलें असें ॥ २ ॥ नायकसी माझें सांगितलें जरी । शरिराची उरी उरी नेदीं ॥ ३ ॥ करीन उपवास कोंडोनिया श्वास । पंचाशीचा वास उष्णकाळीं ॥ ४ ॥ धूम्रपाने देह पीडीन सर्वथा । हिंदवीन तीर्थी सर्व पृथ्वी ॥ ५ ॥ साधोनीया योग बैसेन आसनीं । राहीन निर्वाणी उपोषणें

॥ ६ ॥ घालीन कर्वतीं देह हा आपुला । तेथें मग तुला प्राप्त काय ? ॥ ७ ॥

बहिणी म्हणे मना सांगतसें ऐक । नाही तरी भीक मागशील ॥ ८ ॥

१२५ विवेक वैराग्य सांपडलें मज । आतां मना तुज कोण पुसे ॥ १ ॥ धरोनी आणीन करीन ध्यानस्थ । होईल तों अस्त इंद्रियांचा ॥ २ ॥ तुझाच तुजला करीन पारखी । मना तूं विलोकीं आपणांसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना यश घेतां हित । आहे तूं निवांत पाहें ऐसें ॥ ४ ॥

१२६ विवेकाचें बळें वैराग्य साधलें । तेथें तुझें केलें काय चाले ॥ १ ॥ म्हणोनी आपुल्या ठायीं तूं आपण । पाहें विचारून मनामार्जी ॥ २ ॥ काम क्रोध लोभ मद हा मत्सर । तुजसर्वें वैर चालवीती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मंत्री विवेका-सारखा । जोडिला हा निका निश्चयाचा ॥ ४ ॥

१२७ म्हणशील मना इंद्र म्यां ठकीला । ब्रह्मयाचा केला मानभंग ॥ १ ॥ तुझा तेथें काय पाड असे मूढा । मनाचा पवाडा वेदशास्त्रीं ॥ २ ॥ नारदाची केली नारदी आपण । माझे ठायीं पण बोलें नये ॥ ३ ॥ शिवासी आपण हिंडवीलें रानीं । विष्णु करी ध्यानीं घुंदा घुंदा ॥ ४ ॥ व्यासा ठकविलें ऋषी नागवाले । मज मनावगळें काय असे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा मनाचा प्रतिशब्द । ऐकोनीया स्तब्ध चित्त झालें ॥ ६ ॥

१२८ इंद्राचा संकत होता लग्नकाळीं । भोगीन मी बळी अहिल्येसी ॥ १ ॥ हेत होता त्याचा तरी तो काय कळे । हेतींच बांधीलें ज्याचें तया ॥ २ ॥ नारदही तेंच मागीतलें दान । हेतींच बंधन पावला तो ॥ ३ ॥ ब्रह्मयाचा हेत भवानी सुंदर । अंगुष्ठें विकार आणियेला ॥ ४ ॥ शिवासी कामाचा हेत सर्वकाळ । म्हणोनी चपळ बांधी तया ॥ ५ ॥ व्यासही तैसाची निष्काम तों नाही । तां पडे अपार्य नवल काण ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे हेत गुंतला ते ठायीं । घालीसी अपार्य सत्य मना ॥ ७ ॥

१२९ आम्ही तों निहेंत साक्षी ऐसी येत । भोगांमार्जी चित्त क्षणूं नाही ॥ १ ॥ आतां मना येथें काय तुझें चाले । निहेंत पाडले विठोबाचीं ॥ २ ॥ मनांत पाहिलें बुद्धींत गाडलें । चित्तांत ध्याडलें विठ्ठलासी ॥ ३ ॥ वासना गाळीली सर्वही चाळीली । शांति स्थिरावली विठ्ठली हे ॥ ४ ॥ काम क्रोध लोभ मत्सराचें अंग । झाला पांडुरंग आपणची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना हेतूंचा उगाणा । करूनी निर्वाणा पहातसे ॥ ६ ॥

१३० ब्रह्मचर्य आणि संन्यास घेइजे । वानप्रस्थ कीजे याचिलार्गी ॥ १ ॥ निर्वा सना साधे हेत हा निरसोन । विषयांचा मन वीट धरी ॥ २ ॥ योगयाग तपें व्रते

अनुष्ठान । सेवावें अरण्य याचिलागीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हेत विषयांचा निर-
सला । तरी मना तुला कोण पुसे ॥ ४ ॥

१३१ दसुनी इंद्रियें आणिला विवेक । दाखवील सुख आत्मयाचें ॥ १ ॥
मना तुझें मग काय चाले तेथं । राहे पें निवांत आपणची ॥ २ ॥ काम तो
निष्काम करील विवेक । शांतीपाशां देख क्रोध राहे ॥ ३ ॥ लोभ तो निर्भास
ठकोनी राहील । मोहारी जाळील ज्ञानानळीं ॥ ४ ॥ शुद्ध सत्त्व गुण तिन्ही अहं-
कार । घालील निर्धार धरीं मना ॥ ५ ॥ आशा मनसा तृष्णा इच्छा हे वासना ।
आधीन आपणा करील ते ॥ ६ ॥ सांगितलें तेंचि इंद्रियें वर्तती । विवेक-
संपत्ती ब्रह्मनिष्ठ ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे मना विवेक तो सार । तरी तो विचारा
आत्मवंता ॥ ८ ॥

१३२ विवेक सांगातीं जयासी जोडला । थारा तो मोडला पातकांचा ॥ १ ॥
तो आम्हीं विवेक केलासे कैवारी । मना तुझी करी कोण चिंता ॥ २ ॥ विवेक
वैराग्य जोडेल निश्चित । भक्ति हो अंकित विवेकाची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना
विवेक हा खरा । तुझीया व्यापार कोण पुसे ॥ ४ ॥

१३३ विवेकें श्रवण करीन वेदांत । साधीन अद्वैत ब्रह्मनिष्ठा ॥ १ ॥ तुजपुढें
बोलें हाचि पण मना । धरीं तूं धारणा आत्मयाची ॥ २ ॥ श्रवणाचें सार्थक
मनन होय जाण । निज ध्यासी खूण विश्रांतीची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना
होई तूं सुमन । कासया भांडण होय पुढें ॥ ४ ॥

१३४ दहा इंद्रियें हीं गोंविन हरिपदीं । मग तुझी बुद्धि हरपेल ॥ १ ॥ या-
लागीं मना तूं इंद्रियांसमवेत । होय शरणांगत अच्युताचा ॥ २ ॥ निश्चयेंसी
बुद्धि चित्त अहंकार । संकल्पें निर्धार आत्मयाचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे होय पायीं
ओळगणा । विषयीं वासना सांडोनीया ॥ ४ ॥

१३५ मना तुझीं सर्व वाहनें हिरोनी । नेलीं तीं बांधोनी विवेकें हो ॥ १ ॥ बैसोनी
हृदयीं होय तूं ध्यानस्थ । संकल्पाचा हेत वंचुनीया ॥ २ ॥ दहा इंद्रियें हीं होऊनी
पारखीं । विवेकाचीं सखीं सर्व झालीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तुज रूप नाही नांव ।
मना तुझी धांव पारुषली ॥ ४ ॥

१३६ नयन गोंविले ध्यानीं केशवाचे । श्रवण हरीचे कीर्तनीं हो ॥ १ ॥ विवेकें
इंद्रियां दावोनीया सुख । गोंविलीं आणीक नाठवीतीं ॥ २ ॥ वाचा हे गोंविली
नामसंकीर्तनीं । सेवा मुक्त पाणी केशवातें ॥ ३ ॥ पाय तीर्थयात्रा देवाच्या-
दर्शना । कर्मेन्द्रिय-खुणा वोळखाव्या ॥ ४ ॥ दहाही इंद्रियें विवेकें गोंविलीं ।
मना तूं निर्बली याचियोगें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना विषयसेवनीं । येती न
नेमोनी टाकिलीं तीं ॥ ६ ॥

१३७ चित्त नाही शुद्ध जयाचें अंतर । विषयीं तत्पर सर्व काळीं ॥ १ ॥ तथा ज्ञान साधे असें तों घडेना । ज्ञानाबीण जाणा मोक्ष कैचा ॥ २ ॥ नाही ज्या अपेक्षा साधनाची चाढ । दोषाचा तो घड ओतलासे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्ञान संतसंगें होय । चित्त जरी राहे सदा पार्यीं ॥ ४ ॥

१३८ माझ्या रे मना सखया सज्जना । ऐक तू प्रार्थना विनवीतें ॥ १ ॥ सांडीं हें मीपण अहंतालक्षण । निवांत आपण सुखी राहें ॥ २ ॥ किती वण वण करीसी अमण । व्यर्थ वायां क्षीण श्रम देहों ॥ ३ ॥ मायामृगजलापाठीं कां लागसी । कष्ट कां भोगसी चौव्याशींचे ॥ ४ ॥ येणें काय हित घडों पाहे तुज । धरीं कांहीं लाज सज्जनांची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे गेले संत जया वाटां । पावले ते निष्ठा सुखरूप ॥ ६ ॥

१३९ शुक्र वामदेव व्यास पराशर । गेले थोर थोर जेणें पंथें ॥ १ ॥ जेणें पंथें सुखी जाले पै निर्भय । मना तेचि सोय धरीं बापा ॥ २ ॥ वसिष्ठ अरुंधती सनकादिक पाहें गेले लवलाहें जेणें पंथें ॥ ३ ॥ बळी बिभीषण प्रल्हाद वाल्मीक । पावले ते सुख जेणें पंथें ॥ ४ ॥ ऐसे किती सांगां चहु वर्णांतरीं । जाले ते संसारीं सुखरूप ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना धरीं रे धारणा लागलें चरणां निजभावं ॥ ६ ॥

१४० मना तूचि माझे संचितक्रियमाण । भाग हे भागणें सुखदुःख । तुझे नीच मज बंध मोक्ष जाण । येन्हवीं पुसे कोण मजलागीं ॥ २ ॥ मी माझे हें द्वैत वाढविला विकल्प । पुण्य आणि पाप तुझे देठीं ॥ ३ ॥ निश्चलता तुज जरी हे असती । सुखदुःखप्राप्ति कोणालागीं ॥ ४ ॥ जीवशिव नामें वाढली उपाधी । तुझेनीच बुद्धि मना जाण ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना भाकीतसें करुणा । सोढवीं मज दीना काळाहार्ती ॥ ६ ॥

१४१ काळ आणि वेळ घटि तास पळ । तुझेनी हें मूल गणनेलागीं ॥ १ ॥ जेथें नाही काळ तेथें कैची वेळ । उपाधीचें मूल तूचि मना ॥ २ ॥ अणूचें प्रमाण सुक्ष्म-ब्रह्मपणा । एवढी गणना तुझेमुळें ॥ ३ ॥ पंचमहाभूतें वर्तती आपण । चंद्रसूर्य जाण दिनमासीं ॥ ४ ॥ अवधी हे गणना ब्रह्मांडरचना । मना तुजवीण नाही नाही ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें काळचक्र चाल । ऐसे तुझे चाले दिसती बापा ॥ ६ ॥

१४२ मना तू व्यापकापरीस व्यापक । ब्रह्मांड हें देख व्यापीयलें ॥ १ ॥ तेथें निज सुख कैचें जीवालागीं । म्हणोनी तुजलागीं विनवीतसें ॥ २ ॥ जेथवरी मना फिरे तुझा वारा । तेथवरी थारा सुखा नाही ॥ ३ ॥ जेथवरी मना तुझा बा पसार । सुखाचा विचार तेथें नाही ॥ ४ ॥ तुझी कृपा होये तरी सुख लाहे । म्हणोनिया पाय धरीतसें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तुवां ठिकिलें बहुवस । तेणें कासा-वीस जीव माझा ॥ ६ ॥

१४३ विद्यात्याएवढा तपोनिधि होता । त्यासी त्वां तत्त्वतां ठकियेलें ॥ १ ॥
 ऐसे तुझे खेळ खेळसी तूं लगट । भोगविसी कष्ट जिवांलागीं ॥ २ ॥ विष्णू ठक-
 वोनी नारद ठकियेला । शंकराचा केला लिंगपात ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें सांगतां
 अपार । मना तुझे चार कळती न ॥ ४ ॥

१४४ तुजसाठीं मना धरिती धारणा । योगमुद्रा जाणा नानापरी ॥ १ ॥ ऐसें
 तपोनिधी साधिती साधना । नाकळसी मना काय सांगों ॥ २ ॥ एक प्राणापान
 निरोधूनी द्वारे । ब्रह्मांडविवरे वाधू नेती ॥ ३ ॥ उघड बोटके जटाल मुडके । होऊ-
 निया मुकें हिंडताती ॥ ४ ॥ एक भूमीमाजीं पुरोनिया घेती । धनीं विचरती
 अज्ञावीण ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसीं नाना मते सांग । हिंडती वैराग्ये मनासाठीं ॥ ६ ॥

१४५ तुज साधावया एकचि कारण । फार पुण्य जया गांठीं वर्से ॥ १ ॥ तेव्हां
 निजमन वश पें आपण । जैसें केलें जाण तैसें होय ॥ २ ॥ तपाचिया राक्षी वसे
 ज्याचे गांठीं तेव्हां मन हातीं गवसे पां ॥ १३ ॥ बहिणी म्हणे मग मन तेंचि तृण ।
 पाहीजे कारण पुण्यप्राप्ती ॥ ४ ॥

१४६ वश मन झालें मग काय उरलें । ब्रह्मांड घातलें पालथें जेणें ॥ १ ॥
 ऐसें पुण्य करा मनासी या वरा । सद्गुरूचे धरा पाय आधीं ॥ २ ॥ मन वश होतां
 साधनें साधितां । ब्रह्मसायुज्यता रोकडी ती ॥ ३ ॥ मन जंव नाकळे मग केविं
 कळे । वायांचि सोहळें साधनांचे ॥ ४ ॥ मन नाहीं ठायीं सोंस घेउनी काथी ।
 अज्ञानासी पाही क्षकवाया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे येथें केलें तें आपण । जेवत्याची
 खूण वाढिता जाणे ॥ ६ ॥

१४७ तुजसाठीं मना जाईन येथोनी । राहीन चरणीं सद्गुरूचे ॥ १ ॥ मग
 तुझें काय चाले पाहें तेथें । येतां तुज तेथें हाल होती ॥ २ ॥ तुजसाठीं मना घेईन रे
 सोटा । धरीन मी निष्ठा गुरूपायीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना ब्रह्मांडासगट ।
 भरीन तुझा घोट गुरूकृपे ॥ ४ ॥

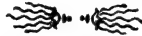
१४८ विषयाचा लंपट जरी तूं नसतांसी । तरा मना तूशीं काय संबंध ॥ १ ॥
 निज सुख मग सहज तूं आपण । साधनांचा शीण कोणासाठीं ॥ २ ॥ सांडोनी प्रवृत्ति
 असतांस निवृत्ति । तरी भोगप्राप्ती कोणालागीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना विषयाचे
 संगती । एवढी आटाआटी करिसी जीवा ॥ ४ ॥

१४९ सद्गुरूकृपेनें साधीन तव कळा । वासना अबला दंडीन मना ॥ १ ॥
 केंविलवार्णे सुख करिसील मग । तुझें तूचि सुख नेणसी घेऊं ॥ २ ॥ अनाथाची
 परी होईल तुजलागी । ऐसें वितरागी करीन झणीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तुझ्या सांड-
 वीन खोडी । विवेकाची बेडी जडीन पायीं ॥ ४ ॥

१५० निंबोळियाभरें निंब बहरला सुकाळ जाहला वायसांसी ॥ १ ॥ काव-
काव तेणें मदें ओरडती । परी ते नेणती चवी कैसी ॥ २ ॥ तैसें नको मना मातूं
कामभरें । हित होय बरें तोंच करीं ॥ ३ ॥ मुक्ताफळें हंस सेवीती पक्षीया ।
हासती ते तया काग कैसे ॥ ४ ॥ परी त्याची गोडी नेणती विचारें । मुखें अनि-
वार भरले फांटा ॥ ५ ॥ जो जेथें रातला तो तेथें मातला । पूर्ण ब्रह्मकळाचवी
नेणे ॥ ६ ॥ विष्टापै कस्तूरी केवि ते समान । बहिणी म्हणे ज्ञान दुर्लभ हें ॥ ७ ॥

१५१ ज्याचे गांठीं फार पुण्याचे हे सांठे । मन त्याचें विटे विषयभोगीं ॥ १ ॥
मग तो दैवाचा सांगाती निजाचा । सखा तो आमुचा प्राणदाता ॥ २ ॥ आत्म-
सुखालागीं सर्वस्व त्यागिलें । विरक्तीसी केलें साद्य जेणें ॥ ३ ॥ संसाराचा त्रास
ज्यामनीं उपजला । निज सुखा झाला धनी तांची ॥ ४ ॥ उरलेनि प्रालब्धें
आयुष्य घालवीती । स्वरूपाची स्थिति अखंडत्वे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मना सोडीं मज
आतां । ब्रह्मसायुज्यता सुख देई ॥ ६ ॥

५ भक्तिपर अभंग.

१५२ भक्ति हें कारण साधन वरिष्ठ । रोकडें वैकुंठ हातीं वसे ॥ १ ॥ स्थिर करीं
चित्त प्रेम अखंडित । पावसी अच्युतपद पाहें ॥ २ ॥ भक्तीपाशां ज्ञान वैराग्य
आंदण । सर्व हीं साधनें लया जाती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भक्ति विरक्तीचें मूळ ।
चित्त हें निश्चल करीं वारे ॥ ४ ॥

१५३ संताचें वचनीं दृढ जया भाव । भक्ति अभिनव हेचि खरी ॥ १ ॥ सांगि-
तली खूण आयके जो मनीं । पावेल निर्वाणीं तोचि एक ॥ २ ॥ संताचें वचन
शास्त्राचे आधारें । भक्तिचें निर्धारें दृढ होई ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत-पार्यां जया
आर्त । हाचि भक्तिपंथ वोळखावा ॥ ४ ॥

१५४ नामसंकीर्तन सर्व काळ जया । भक्तिवंत तया म्हणों आम्ही ॥ १ ॥
क्षण एक नाही नामाविण वाचा । सोंस हा भक्तीचा सर्वकाळ ॥ २ ॥ नेत्रीं हरि-
ध्यान मुखीं तें कीर्तन । सर्वदां श्रवण मोक्षशास्त्रें ॥ ३ ॥ सेवा घडे हातीं पार्यां
प्रदक्षिणा । विश्रांति धारणा आत्मयाची ॥ ४ ॥ आठही प्रहर नाही आराणूक ।
संताघरीं रंक होउनी ठेला ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे भक्ति खरी मोक्षदा ती । पाहिजे
संगतीं संतसेवा ॥ ६ ॥

१५५ जलावीण मासा जैसा तळमळी । चातक भूतळीं मेघ इच्छी ॥ १ ॥ तैसें भक्तीलागीं कळवळे मन । भक्ति हे निर्वाण तेच खरी ॥ २ ॥ एकुलता पुत्र सांपडे वैरीया । कुरंग हा ठाया पारधीचे ॥ ३ ॥ पतिव्रता पतिवियोगें तडफडी । भ्रमर प्राण सोडी पुष्पावीण ॥ ४ ॥ तृषाक्रांत जैसा इच्छित जीवन । चकोर हा जाण चंद्रामृता ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तैसी आवडे हरिभक्ति । तेव्हां चित्तवृत्ति वोळखावी ॥ ६ ॥

१५६ भक्तीविण काय वांचोनीया व्यर्थ । अंतरला स्वार्थ देखतांची ॥ १ ॥ नये त्याचें तोंड जो पाहे सर्वथा । कासयासी माता तया व्याली ॥ २ ॥ न करी सेवन न पूजी सज्जन । न करी श्रवण मनमार्जी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जया न घडे हरिभक्ति । मग त्या विरक्ति केविं साधे ॥ ४ ॥

१५७ चित्तशुद्धि होय भक्तीचेनि यागें । होईल वाडणें दृश्यजात ॥ १ ॥ वैराग्य संचरे मनमार्जी जाण । जैसें हें वमन सर्ब तैसें ॥ २ ॥ विषय असत्य रोहिणीचें जळ । वाटतें सकळ आतिरूप ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जंव चित्तशुद्धि नाही । प्रपंच तेंव कांहीं न सुटेली ॥ ४ ॥

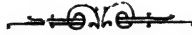
१५८ विषयाचा संग नावडे जयासी । वैराग्य मानसीं संचरल्या ॥ १ ॥ मग काय उणें सुखालागीं तया । सर्वदा सुखीया तोचि होय ॥ २ ॥ नावडे ज्या संग स्त्रिया पुत्रधन । इंद्रियाचरण नावडेची ॥ ३ ॥ नावडे पहाणें बोलणें ऐकणें । नावडे मिष्टान्न भोग भोगूं ॥ ४ ॥ नावडे संपत्ती गणगोत कांहीं । नावडेचि देहीं अहंपण ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे होईल उदास मानस । प्रपंचाची आस तेंच तुटे ॥ ६ ॥

१६९ अतार गांवासी गेलीयानें सर्ती । भोग ते लागती विषाऐसे ॥ १ ॥ अनुताप तैसा संचरे शरीरीं । आत्मा हा अंतरीं वोळखतां ॥ २ ॥ अपूर्ण हा काम जालीया कामुका । भोग सर्व विखापरी होती ॥ ३ ॥ धनलोभियाचें धन नेतां चोरीं । क्षणही अंतरीं सुख नाही ॥ ४ ॥ मीन जलांतुनी काढीलीयावरी । विष सर्वांपरी होत तया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तैसें ब्रह्मप्राप्तीविण । जाय एक क्षण युगाऐसा ॥ ६ ॥

१६० परलोक नावडे इंद्राची संपत्ती । इहलोक चित्तीं विष भासे ॥ १ ॥ तो एक विरक्त ज्ञानासी अधिकारी । ब्रह्मप्राप्ति खरी होय तया ॥ २ ॥ सर्व सिद्धि येतां घरासी सर्वथा । नावडती चित्ता विरक्तीनें ॥ ३ ॥ रंभा तिलोत्तमा उर्वशी मेनका । नावडती एका हरीवीण ॥ ४ ॥ चंदन आगरू नाना उपचार । गमती विखार हरीविण ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे पूर्ण विरक्ति मानसीं । ज्ञान हें तयासी वोळगण ॥ ६ ॥

१६१ प्रपंच असत्य कळों आला जया । विषय हे तया नावडती ॥ १ ॥
उदासीनापरी वर्ततो प्रपंची । आस हें मनाची सांडोनीया ॥ २ ॥ मनाचा
स्वभाव संकल्प विकल्प । होय सांक्षिरूप तयांचा ही ॥ ३ ॥ बुद्धीचा निश्चय
अनुसंधानी चित्त । अहंकारी हेत अहंतेचा ॥ ४ ॥ सर्वही मायिक व्यवहार जाणती ।
निश्चय अद्वैती ठेवोनीया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे माया सत्य ना असत्य । श्रीगुरूनें
तथ्य सांगितलें ॥ ६ ॥

६ सद्गुरूची थोरवी

१६२ असत्य हे माया म्हणों जातां दिसे । सत्य म्हणतां नसे ज्ञानदृष्टी ॥ १ ॥
ऐसा हा संदेह निवारी सद्गुरु । विवेकनिर्धारू करोनीया ॥ २ ॥ ब्रह्महरिहर
मायेचे त्रिगुण । माया ब्रह्मी जाण बोलों नये ॥ ३ ॥ माया काल्पनिक अकल्पित
ब्रह्म । कळें न हें वर्म कोणेपरी ॥ ४ ॥ माया हे सावेव किंवा निरावेव । न कळे
याचा ठाव कोणेपरी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे याचें वर्म कळावया । वोळंगावें पायां
सद्गुरूच्या ॥ ६ ॥

१६३ ब्रह्मापासोनीया जाली म्हणे माया । उपाधी हे तया केवीं घडे ॥ १ ॥
करावा निवाड सद्गुरुवचन । भेद निरसोन विकल्पाचा ॥ २ ॥ माया ब्रह्मी
नाहीं ऐसें ह्याणों जरी । स्वतंत्रता तरी म्हणों नये ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा संदेह
मायेचा । निरसी जो साचा तोचि गुरु ॥ ४ ॥

१६४ ब्रह्म तों अद्वय श्रुतीचें संमते । वेगळी माया ते म्हणों कैसी ॥ १ ॥
कोणासी पुसावें मायेचें ठिकाण । सद्गुरूवांचोन सत्य जाणा ॥ २ ॥ सुवर्णकांचन
नांव मात्र भिन्न । ज्ञानें एकपण वोळखावें ॥ ३ ॥ तोय आणि तरंग भेद नाममात्र ।
ऐक्य हें सर्वत्र ज्ञानदृष्टी ॥ ४ ॥ सुत वस्त्र दोन्ही ऐक्यता सहजें । ज्ञानदृष्टी-
वोजें पाहिलीया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा पहातां विवेक । सहजची ऐक्य माया-
ब्रह्मी ॥ ६ ॥

१६५ असत्य हे माया म्हणतां प्रत्यक्ष । मायेचा हा पक्ष दृश्य आवडें ॥ १ ॥
काय तें धरावें काय तें सोडावें । रहावें अनुभवं कोण्यापरी ॥ २ ॥ विधिहरिहर
नाम अवतार । मायेचा बडिवार दिसतसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माया असत्य
म्हणतां । गुणांच्या अवस्था दिसताती ॥ ४ ॥

१६६ सत्य म्हणों माया ज्ञानें निरसत । अनुभवं अद्वैत होउनी ठेलें ॥ १ ॥
सत्य म्हणों जातां नसे हे सर्वथा । आतां काय चित्ता बाध करूं ॥ २ ॥ सूर्या-
पुढें काय अंधकार राहे । विवेक हा ठाये न दिसे इच्छा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सत्य
म्हणों नये कदा । संत आत्मबोधा पावलीया ॥ ४ ॥

१६७ गुरुकृपा पूर्ण जयासी लाधली । माया ही निरसली त्या मनीं ॥ १ ॥
येर तें अज्ञान पडीलें भ्रमणीं । संसार-जाचणी अनिवार ॥ २ ॥ जयांचा विकल्प
निरसला निश्चित । तेचि ब्रह्मीभूत होउनी ठेले ॥ ३ ॥ जयांचा वासना निमाली
अंतरीं । तेचि निर्विकारी सहज जाले ॥ ४ ॥ जयांचा हा हेत निरसला देहींचा ।
रावो ब्रह्मांडींचा तोचि एक ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे काय सांगावें कवणा । मायेचा
देखणा विरळा असे ॥ ६ ॥

१६८ सूर्याचिये घरीं रहाणें जयासी । अंधार तयासी स्वप्नीं नाहीं ॥ १ ॥ तैसा
स्वानुभवीं देखे न तो माया । ब्रम्ह तों अद्वयानंद अंगें ॥ २ ॥ परिस तो जाणे
काय सोनें लोह । निर्ममते मोह कदा नोहे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे न लागे तृषा ते
जीवना । पूर्णत्वं भावना भावशुद्धी ॥ ४ ॥

१६९ सूर्याचिये अंगीं भासे मृगजळ । सूर्य तो केवळ नेणे तया ॥ १ ॥ तैसी
जाण माया ब्रह्मींच आभासे । परी स्पर्श नसे ब्रह्मत्वासी ॥ २ ॥ चुंबकासंज्ञिध
लोहासी भ्रमण । सूर्यसत्ते जन वर्ततसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा अनुभव पाहिजे ।
स्वसुखीं राहीजे निरंतर ॥ ४ ॥

१७० दृश्य आणि द्रष्टा दर्शनें समवेत । ब्रह्म सदांदित सर्वकाल ॥ १ ॥ काय
घेऊं काय सांडूं कोणीकडे । अनंत ब्रह्मांडें रोमरंध्रीं ॥ २ ॥ ध्येय ध्याता ध्यान
ज्ञेय ज्ञप्ति ज्ञान । साध्य तो साधन आपण झाला ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे द्वैत स्वप्ना-
मार्जी नसे । अवघाची प्रकाशे राम माझा ॥ ४ ॥

१७१ कैची माया आणि अविद्या कल्पना । कैची हे वासना पहातोसी ॥ १ ॥
जगदाकार ब्रह्म असंडित सर्व । पाहें हा अनुभव निश्चयाचा ॥ २ ॥ कैचें मन बुद्धि
कैचा अभिमान । सर्व नारायण अंतर्बाह्य ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे अवघे गुणाचे
विकार । ब्रह्म निर्विकार स्वयंसिद्ध ॥ ४ ॥

१७२ त्रिगुणीं हें जाण व्यापीलें जग । यामाजीं श्रीरंग वेगळाची ॥ १ ॥
विश्वाकार तोची पाहो अनुभव । येथील गौरव सद्गुरु जाणे ॥ २ ॥ उफराटी इष्टी
पाहिलीयावरी । सौख्य हें अंतरीं होय तेव्हां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे गुण मायेचे
अकुर । ब्रह्म परात्पर अद्वयत्वं ॥ ४ ॥

१७३ सत्त्वगुण साधी ज्ञानाचीये सिद्धी । स्थिर होय बुद्धि आत्मरूपी ॥ १ ॥
कासया रज तम जगीं दिसें अंगीं । वाढविसी संगीं पापरूप ॥ २ ॥ काय एक

नाहीं सत्त्वगुणापासीं । पाहे तूं मानसीं आपुलीये ॥ ३ ॥ सत्त्वगुणें स्वर्ग साधेल
मोक्षही । विचारोनी देहीं पाहे पां रे ॥ ४ ॥ सत्त्वगुण आणि संताची संगती ।
कर्माची निवृत्ति होय तेणें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे सत्त्व मोक्षासी कारण । पाहिजे तें
ज्ञान शुद्ध अंगीं ॥ ६ ॥

१७४ स्नान संध्या जप नित्य अनुष्ठान । करीं सावधान आत्मनिष्ठे ॥ १ ॥
फलाशा सांडोनी अहं करी व्यक्त । मोक्ष तो आयता असे तेथें ॥ २ ॥ स्वधर्मा-
चरण आपुलाले वर्ण । यज्ञ आणि दान करीं सर्व ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा
साधील तो जरी । सत्त्व जीं अंतरीं प्रवेशला ॥ ४ ॥

१७५ दुधाचिये चाडें गायीचें सेवन । आंब्याचें पालन फळांसाठीं ॥ १ ॥ तैसं
कर्म करी फलाशा धरोन । रजोगुणी जाण वोळखावा ॥ २ ॥ द्राक्षाचिया मुळा ।
दुधाची घागरी । समर्थाचे घरां आमंत्रणें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी क्रिया जया-
पाशीं । ज्ञान त्यापाशीं नये कदा ॥ ४ ॥

१७६ वेदशास्त्र जया नाहींची प्रमाण । अशुची तो जाण अंतर्बाह्य ॥ १ ॥
तामसी तो खरा वोळखावा नर । त्यासी अघोर कल्पकोटी ॥ २ ॥ वेदाचें प्रमाण ।
तें तें अप्रमाण । भल्यासीही मान नाहीं जेथें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा अंगींचा
दुर्जन । त्यासी संभाषण करों नये ॥ ४ ॥

१७७ जन्मजन्मांतरीं वासनेचा भ्रष्ट । मोक्ष हा वरिष्ठ केवीं साधे ॥ १ ॥ जैसी
काडळ्याची अमंगलीं प्रीती । राजहंसपंक्ती केंची त्या ॥ २ ॥ कुकर्म आवडे
अधर्मीं प्रवृत्ती । अध तम छत्रीं घेत असे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्याचें तोंड पाहों
नये । नरकाचा तो ठाये एक जाणा ॥ ४ ॥

१७८ गुणाची वागुरा मांडीलीसे जीवा । सुटेल केधवा केशीराजा ॥ १ ॥ ऐसा
अनुताप होईल अंतरीं । मोक्ष होय तरी प्राणियासी ॥ २ ॥ कामक्रोधलोभ वैरी
हे भोंवतें । करावी अनंत कृपा आतां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे धन्य ते एक संसारी ।
पूर्ण जयांवरी गुरुकृपा ॥ ४ ॥

१७९ न लगती वेद शास्त्राचें पठण । परमार्थाची खूण वेगळीच ॥ १ ॥ सद्गु-
रुशी जाई शरण सर्वभावे । मग तूं स्वभावे ब्रह्मरूप ॥ २ ॥ न लगती तपें व्रतें
अनुष्ठान । आत्मत्वाची खूण वेगळीच ॥ ३ ॥ न लगती देव तीर्थ क्षेत्र यात्रा ।
आगर्मांच्या मंत्रा धांडोळावें ॥ ४ ॥ न लगती योग याग प्राणायाम । साधनाचें
वर्म वेगळेंच ॥ ५ ॥ नलगे ब्रह्मचर्य गृहस्थ संन्यास । व्रताचे हव्यास व्यर्थ तेही
॥ ६ ॥ न लगती पंचाग्नी धूम्राचें प्राशन । आकाश वसन नलगे कांहीं ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे एक सद्गुरूवांचोनी । मोक्ष ना गहनीं प्राप्त होय ॥ ८ ॥

१८० शब्दाचें बोलणें दृश्य हें तोंवरीं । अदृश्य वैखरी हारपली ॥ १ ॥ तेथें हा सद्गुरु बोधील समर्थ । दाखवोनी अर्थ श्रुति शास्त्रें ॥ २ ॥ बुद्धीचें बोधक चित्ताचें चित्तन । अदृश्य हें जाण हारपलें ॥ ३ ॥ इंद्रियांचें सर्व आकारी बोलणें । निराकारी जाणें हारपलें ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जेथें अनिर्वाच्य बोली । सद्गुरु माऊली तेची दावी ॥ ५ ॥

१८१ प्रारब्धाआधीन शरीर लागलें । आत्मत्व निराळें वेगळेंचि ॥ १ ॥ सुख-दुःख याचें नाणावें अंतरीं । पूर्ण साक्षात्कारी स्थिर राहे ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे त्याचें सांगेन विद्वान । सद्गुरुचरण पाहें पां रे ॥ ३ ॥

१८२ पिंड ब्रह्मांडासी करोनी ऐक्यता । होय या-परता साक्षीरूप ॥ १ ॥ सर्व तूंचि होसी सर्वाही वेगळा । ऐसी साध कळा सद्गुरुमुखें ॥ २ ॥ हिंग हिरण्यासी ऐक्य करोनिया । जाय तूं अद्वया ब्रह्मपदा ॥ ३ ॥ आशा तृष्णा माया एकरूप दोनी । करोनिया जनीं वतें सुखें ॥ ४ ॥ सर्वही प्रपंच ऐक्यतेसी आणी । तूंचि जनीं वनीं होउनी राहें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे सर्व हारपली मुकी । तें रूप न्याहाळी ज्ञानदृष्टी ॥ ६ ॥

१८३ काळे-गोरेपण धुतलिया जाय । दाहकपण काय अग्नि सांडी ॥ १ ॥ तैसैं तें प्राक्तन न सोडी सर्वथा । ज्ञानियाच्या माथा साट वाजे ॥ २ ॥ शीतलता उदक काय सांडी गुण । चंचलत्व मन कविं सांडी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचें होईल निरसन । सद्गुरुचरण पाहलीया ॥ ४ ॥

१८४ गुरू अववे जाले उपदेश मांडिले । सद्गुरुकृपेचा न कळे महिमा कोणासी ॥ १ ॥ नानापरीचें ज्ञानध्यान । सांगती जपतपानुष्ठान । परि तें सद्गुरुलक्षण अगम्य जाणा वो ॥ २ ॥ आगमनिगमधारी । एक तें जारणाधिकारी । चुकोनी जाले वैरी । देवाचे कैसे ॥ ३ ॥ नाना मंत्र उपासना । सांगती ते यंत्रधारणा । परी ते सद्गुरुचरणा । न पावती कोणी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे आतां काया । जतन कां करावी वार्यां । भजावें श्रीगुरूच्या पायां । सर्वही सिद्धि रे ॥ ५ ॥

१८५ गुरुपरंपरा आम्हां चैतन्य बळी । त्याचें स्मरणें आम्ही वैकुंठीं बळी ॥ १ ॥ नमस्कार हा त्या साष्टांग माझा । वोवाळूं जीवें साधू चैतन्य राजा ॥ २ ॥ चैतन्य हा सर्वगत व्यापक सद्गुरु । प्रगटला हा 'तुकाराम'-वेधें दातारु ॥ ३ ॥ त्याचें हें ध्यान सदा माझीये अंतरीं । अंतरींचें ध्यान 'तुका' सबाह्याभ्यंतरीं ॥ ४ ॥ नेणे स्नान दान जप आसन मुद्रा । सदा सर्व काळ ध्याऊं चैतन्यपदां ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मुक्त आम्ही सद्गुरूचे ध्यान । प्रेमें भक्ति-भावें त्या वोवाळूं प्राणें ॥ ६ ॥

१८६ आतां सद्गुरु स्वामी राणा । माझिया प्राणा ॥ ६ ॥ । ठेविन मी मस्तक त्याचे चरणीं । लाविल मज स्मरणीं । ध्याईन मी निश्चल अंतःकरणीं । निज-

१ हें पद असून याला चाल 'रामदासी पदाची' असें मुळांत म्हटलें आहे (संग्राहक)

दाविल नयनों ॥ १ ॥ ज्याचें दर्शनीं द्वैत निरसे । माया न स्पर्शे । अमृतवृष्टि
ज्यावरि वर्षे । आनंदें हर्षे ॥ २ ॥ खंती वाटे त्याची मजगे । किती सांगूं मी
तुज गे । सांगल मुक्तीचें बीज गे । बहिणी म्हणे मग गे ॥ ३ ॥

७ अनुतापपर अभंग.

१८७ अनुताप-अग्नि लागला अंतरीं । आतां कृपा करीं जगन्नाथा ॥ १ ॥ तापत्रयें
फार पीडिलें शरीर । नलगे संसार स्वर्ग तोही ॥ २ ॥ पेटलीं इंद्रियें धडाडीत अंगें ।
कृपा करी वेंगें पांडुरंगा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सुख तेंचि झालें दुःख । ऐसा हा
विवेक संचरला ॥ ४ ॥

१८८ पाहें परतोन मी हा येथें कोण । देह तोही जाण नाशिवंत ॥ १ ॥
इंद्रियाचरण होतसे कैसेनीं । सृष्टीचा तो धनी कोण येथें ॥ २ ॥ पृथ्वी आप
तेज वायू हें गगन । सर्वही निर्माण जाले कोठें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचा करा-
वया शोध । होउनी सावध विचारिजे ॥ ४ ॥

१८९ आपुलीये मनीं विचारोनी सर्व । पुसावया ठाव पहातसे ॥ १ ॥ जेथें
पुसे तेथें संदेह तुटेना । करी स्थिर मना कोण ऐसा ॥ २ ॥ शास्त्रासीं पुसावें
थोडें तों आयुष्य । कर्म तें अवश्य कमीं गोंवी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी चिंता-
साधकासी । कैशी भवपाशीं मुक्त हांज ॥ ४ ॥

१९० जेथें पुसां जावें तेथें अभिमान । आपुलेंचि ज्ञान प्रतिष्ठी तो ॥ १ ॥ जाणोनि
अंतरीं न सांगेची कोणी । कोणाचे वचनीं स्थिर राहों ॥ २ ॥ लय हें लक्षण
सांगती धारणा । नाना उपासना नाना मंत्र ॥ ३ ॥ एक ते सांगती पंच मुद्रा जप ।
येवें खटाटोप आसनाचा ॥ ४ ॥ एक ते सांगती तीर्थ तप व्रत । एक ते
अनंत पूजाविधी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आतां नव्हे स्थिर मन । जेथें तेथें रण अवि-
द्येचें ॥ ६ ॥

१९१ कामाचे विकिले क्रोधाचे जिंकिले । लोभाचे अंकिले सर्व भावें ॥ १ ॥
तयांसी पुसतां काय देती सुख । अंतरीं विवेक नाही जयां ॥ २ ॥ आशेलागीं
जयां आंदण दिधलें । ममतेचे जाले सेवक ते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तेचि ग्रासीले
मायेनें । आम्हां सोडवणें केवीं होती ॥ ४ ॥

१९२ दुर्जयाच्या दुःखें शिणें ज्याचें चित्त । तोचि एक संत वोळखावा ॥ १ ॥
तयासी पुसतां हरील तो शीण । दुःख घे हिरोन रोकडेंची ॥ २ ॥ परोपकार जया

जालासे विभागी । शांती हे सर्वांगीं डोलतसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नाहीं
आपुलें पारिखें । वर्ततो विवेकें ज्ञानदृष्टी ॥ ४ ॥

१९३ चंदन सर्वांगें क्षिजोनिया जाय । जेणेंपरी होय तोष प्राण्या ॥ १ ॥
तैसे साधु जन मनें वाचें कायें । सुख देतां मोहे उदासीन ॥ २ ॥ उदक तें जैसें
संतोषवी जनां । उपकार तो तृण आदि करुनी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संतीं अवतार
घेतले । जनहित केलें सर्व परीं ॥ ४ ॥

१९४ अनुतापें विरक्त होईल मानस । विषयाचा ध्यास तुटेल तें ॥ १ ॥
वाटेल जें चित्ता नावडती जन्म । इंद्रियासी नेम होय तेव्हां ॥ २ ॥ स्वर्ग संसा-
राची तुटेल आवडी । होय देशोधडी काम क्रोध ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें होय
जें अंतर । तेंच तेथें वर सद्गुरूचा ॥ ४ ॥

१९५ इहलोक सत्य मानितांचि जाण । आली नामवण घरामार्जी ॥ १ ॥ निश्चय
विवेक करुनी निर्धार । शाश्वत हें सार घेईं मूढा ॥ २ ॥ इहलोक पहातां क्षणांतचि
नासे । येथील हव्यास धरूं नकां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देह प्रपंच असत्य । मनां-
तील तथ्य सांगितलें ॥ ४ ॥

१९६ असत्य प्रपंच म्हणोनी सांडिसी । नागवण परियेसी तेही बापा ॥ १ ॥
असत्याचि सत्य साधला जाणीजे । विवेक पाहिजे आपुलोया ॥ २ ॥ असत्य शरीर
तयाचेनि जाण । साधिती निर्व्राण ब्रम्हनिष्ठ ॥ ३ ॥ सोहागीं असत्य परी एक-
वटी सोनें । लोखंड भूषणें घडवीत ॥ ४ ॥ नाग तो विखार सेवितां तो हित ।
महाविषें मृत्यु न बाधिती ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे सत्य असत्याचि साधे । सद्गुरुचिया
बोधें वर्तलीया ॥ ६ ॥

१९७ आणिलें उसनें पांचांचें शरीर । साधावया सार मोक्षपंथ ॥ १ ॥ येथें तुवां
जरी मांडिला आळस । होईल तरी नाश स्वाहिताचा ॥ २ ॥ भाड्याचिये घोडे
करोनि आणिले । पाहिजे साधिलें कार्य त्वरें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचें नेईल तो
धनी । होईल ते हानि स्वाहिताची ॥ ४ ॥

१९८ पृथ्वी आप तेज वायु आणि नभु । ब्रह्मांडीं स्वयंभु वर्तती ते ॥ १ ॥ आणि-
येले अंश नांव करावया । भव तारावया स्वाहित ते ॥ २ ॥ अस्थिमांसत्वचा नाडी
आणि रोम । पांच हे उत्तम धरित्रीचे ॥ ३ ॥ लाला मूत्र स्वेद शुक्र हें क्षणीत ।
आणिले हे सत्य उदकाचे ॥ ४ ॥ क्षुधा तृषा निद्रा आलस्य मैथुन । मागीतले गुण
तेजापाशीं ॥ ५ ॥ चलनवलन अकुंचन निरोधन । प्रसरण हे जाण वायूपाशीं
॥ ६ ॥ राग द्वेष भय लज्जा मोह पाहे । निःसंदेह गुण हे पांचापाशीं ॥ ७ ॥ ऐसे हे
पांचांचे गुण पंचवीस । आणिले सायास कसेनिया ॥ ८ ॥ शंभर वर्षांचा करो-
नीया नेम । आणिले उत्तम गुण तिन्ही ॥ ९ ॥ चान्ही वेदयासी आउलें ठाविलें ।

बळीसी दिधलें बलिदान ॥ १० ॥ बहिणी म्हणे नाम भवसिंधुतारक । निर्मिलें
अनेक जीवमात्रे ॥ ११ ॥

१९९ सत्वाचिये धाटी घालुनी चालिली । ते जाण पावली स्वर्ग लोका ॥ १ ॥
चित्तिलिये ठायस जाइजे चिंतितां । हित तें तत्त्वतां विचारावें ॥ २ ॥ रजाचिये धाटी
चालीयेलें जरी । भूलोकाभीतरीं पाववी ते ॥ ३ ॥ तमोगुणी धाटीं घालोनी चालिली ।
अधोगती गेली तेचि नाव ॥ ४ ॥ शुद्ध सत्त्वीं नाव लोटलीया जाण । पावती
निर्वाण ब्रह्मपदीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तारी मारी नांव हेंची । वासना जयाची
तयापरी ॥ ६ ॥

२०० सत्य सत्य श्रुति धर्मासी चालवी । तापसी तो देवी संपत्तीचा ॥ १ ॥
तो जाय स्वर्गासी सत्याचिया बलें । त्यजोनी सकळ कर्मपंथा ॥ २ ॥ दयाक्षमा
मृतकृपा जयापाशीं । निष्कामता तैसी शुद्ध बुद्ध ॥ ३ ॥ निश्चय सबल अंगीं
जया धैर्य । वचनीं माथुर्य अवंचक ॥ ४ ॥ संतोषी सर्वदां नुल्लंघोनी वेद । अंतरीं
आनंद सर्वकाळ ॥ ५ ॥ संतांची संगती सहुरुसेवन । नाहीं दुजेपण जयामध्ये
॥ ६ ॥ वैराग्यीं वर्तत प्रपंच्याचा साक्षी । आलियाचें रक्षीं चित्त जो कां ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे ऐसा स्वर्ग जाय नर । आत्मज्ञानशूर जाय मोक्षा ॥ ८ ॥

२०१ कर्म करी देहीं धरोनी फलाशा । द्वैताचा वळसा जयापाशीं ॥ १ ॥
तयासी हा जाण प्राप्त मृत्यु लोक । रजोगुणी एक वाळखावा ॥ २ ॥ गर्ब जया-
पाशीं क्रोध सर्वकाळ । निद्रा ते जवळ ठेविलीसे ॥ ३ ॥ मोहाचीये माळा सर्व-
काळ कंठीं । परस्त्रिया दृष्टीं न्याहाळीत ॥ ४ ॥ आलियांन घरां इंद्राची संपत्ती ।
समाधान चित्तीं नाहीं जया ॥ ५ ॥ पापिया निष्ठुर विषयांचा ध्यात । जया अवि-
श्वास सर्वकाळ ॥ ६ ॥ चुंबक निंदक भूतमात्रीं द्रोह । नाहीं निःसंदेह चित्त
ज्याचें ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा वर्तें जो मानसीं । मृत्युलोकीं त्यासी जन्म
घेणें ॥ ८ ॥

२०२ विधिहीन वर्तें वेदांसी न मानी । श्रेष्ठ अहोरोनी वर्ततसे ॥ १ ॥ तया
दुर्जनासी नर्कयोनी जन्म । जाणावा अधम तमोगुणी ॥ २ ॥ कारितसे घात
विश्वास देउनी । हिंसक अवगुणी मंदबुद्धि ॥ ३ ॥ अस्वच्छ-भक्षण अच्योप्य-
चोषण अपेयाचें पान सुखें जया ॥ ४ ॥ न धरीं भय मनीं नर्काचिये बीज ।
वर्तणें सहज पापबुद्धि ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा जाणा तमोगुणी ॥ ५ ॥ पडेल
पतनीं हीनमती ॥ ६ ॥

२०३ त्रिगुणाचें जाण शरीर ओतलें । देहीं क्रिया चाले गुणापरी ॥ १ ॥ म्हणो-
निया साक्षी होय तूं गुणाचा । मग तुज कैचा द्वैतभाव ॥ २ ॥ त्रिगुणाचें भय ब्रह्मा-
दिका असे । त्रिगुणाचें फांसे घातकी हे ॥ ३ ॥ त्रिगुण सांकळी जीवासी जडली ।

तयाचेनी झाली बाधकता ॥ ४ ॥ त्रिगुणाचा सर्प झोंबला जयासी । मरण
तयांसी साच आलें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे गुण निवारील ऐसे । एक कृपा वसे
सदुरूची ॥ ६ ॥

२०४ त्रिगुणापरतें आहे तेंची एक । भावने भावीक जाणती ते ॥ १ ॥ सर्वा-
मार्जी असे सर्वाही वेगळे । इंद्रियां नाकळे अखंडत्वे ॥ २ ॥ दृश्य म्हणे तरी न
दिलेची डोळां । नाही तो आगळा भास याचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नाही नामरूप
गुण । सर्वांठायीं पूर्ण सदोदित ॥ ४ ॥

२०५ जाला वासनेचा अंत । तेंचि जाणावें लळीत ॥ १ ॥ ऐसे जाणती
सज्जन । साक्षी जया आलें मन ॥ २ ॥ आला विषयांचा त्रास । पुढें जाले
सावकाश ॥ ३ ॥ चित्त झालें पाठमोरें । एक आपुल्या निर्धारें ॥ ४ ॥ ज्ञानें
जाळिलें संचित । हेत राहिला निवांत ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे स्थिर बुद्धि । हेचि
अखंड समाधि ॥ ६ ॥

२०६ रूप नसोनिया डोळियांसी दिसे । तेजही प्रकाशें नेत्रांमार्जी ॥ १ ॥
तें रूप चोरटें ओळखें वा चित्ता । बुद्धीचा आरुता पैस जेथें ॥ २ ॥ सगुण निर्गुण
लक्षातीत वस्तु । जाला तेथ अस्तु इंद्रियांचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे शब्दां न सांपडे
तरी । शब्द त्या भीतरीं अंतर्बाह्य ॥ ४ ॥

२०७ पृथ्वीचा तो गंध उदकांचा रस । तेजामार्जी अंश आत्मयाचा ॥ १ ॥
परी तो न दिसे ज्ञानचक्षूवाण । पाहिजे अंजन गुरु-कृपा ॥ २ ॥ वायूमार्जी ज्याचें
वसतसें रूप । नभीं असें दीप आत्मयाचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सर्व सर्वाही
आगळा । ज्ञानाचिया डोळां पाहें पां रे ॥ ४ ॥

२०८ पहावया जातां पहाणेंची सरे । विज्ञान तें विरे जयांमार्जी ॥ १ ॥
तें रूप डोळीया पाहतां न दिसे । जयाचेनी अंश श्रेष्ठाश्रेष्ठ ॥ २ ॥ लक्ष्मीं जातां
लक्ष हारपलें जेथें । परेचाही प्रांत तेथ जाला ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तेथें व्यवहार
राहिला । जे वेळीं पाहिला देवराणा ॥ ४ ॥

२०९ बोध-नंद बुद्धि-यशोदा गोकुळीं । जन्म झाला कुळीं गवळीयाचे ॥ १ ॥
तें रूप सांवळें पद्मा डोळेभरीं । बाह्य अभ्यंतरीं ओतप्रोत ॥ २ ॥ नवविध नवमास
पूर्ण जाले तेथ । कृष्ण अखंडित जन्मला तो ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे रूप सांवळें
सुकुमार । राक्षसांचा भार उतरिला ॥ ४ ॥

२१० आकाशींचा सूर्य जळांत बिंबला । तरी काय बुडाला तयामार्जी ॥ १ ॥
तैसा या शरीरीं अलिप्तचि असें । इंद्रियसमरसें असोनिया ॥ २ ॥ चुंबकदर्शनें
लोखंडा चलन । आत्मा देहीं जाण तैसा असें ॥ ३ ॥ पूर्ण चंद्र होतां सिंधूसीं
भरतें । तैसा देह वर्ते आत्मयानें ॥ ४ ॥ आलिया वसंत येती पुष्पें फळें

तैसा देह चळे आत्मसत्ता ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा सर्वाही अतीत । अनुभवे पदार्थ सर्व कळे ॥ ६ ॥

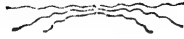
२११ कोणे ठायीं असे कोणे ठायीं नसे । ऐसें तो मानसें चोजवेना ॥ १ ॥ यालागीं सद्गुरु बोलती जें भावें । आत्मा तो स्वभावें कळावया ॥ २ ॥ कोण याचें गांव कोण याचा ठाव । न कळे स्वयमेव काय धरूं ॥ ३ ॥ कोण याचें कुळ कोण याचें स्थळ । कवळायासी बळ कळेचिना ॥ ४ ॥ कोण याची माता कोण याचा पिता । अमूकची तत्त्वतां कोण जाणे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे कोणा पुसों याची कथा । ऐसें विवंचितां कल्प गेले ॥ ६ ॥

२१२ सत्य म्हणतां माया ज्ञानें लया जाय । असत्य तरी नोहे कदा काळीं ॥ १ ॥ जाणती अनुभव ज्ञान दृष्टिरूप । मायेचें अमूप रूप वाढे ॥ २ ॥ आकरलें जें जें मायिक तें खरें । शब्द तो निर्धारें मायारूप ॥ ३ ॥ ज्ञान तैही माया ध्यान तें मायाचि । मायेवीण कैचो दृष्टि वाढे ॥ ४ ॥ जोंवरी हें द्वैत मनामाजीं वसे । तोंवरी मायांशें लोकत्रय ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे माया लटकी म्हणों नदी । करोनी वेदादी पहा बरें ॥ ६ ॥

२१३ घट भंगालियावरी नभ नभाचे भीतरीं । तैसा देह गेलियानें । जीव शिव मिथ्या बाणे ॥ १ ॥ जळ आटलियावरी । प्रतिबिंबा कैची उरी ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे भासे द्वैत । जाण उपाधीनं येथ ॥ ३ ॥

२१४ चालतां पाऊल पंढरीच्या वाटे । ब्रह्मसुख भेटे रोकडेंची ॥ १ ॥ दिंडी ध्वजा भार चालती अपार । मृदंग-गंभीर-स्वरंभुति ॥ २ ॥ हमामा हुंबरी घालिती परवडी । होवोनी उघडी विष्णुदास ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा आनंद वाटेचा । कोण तो दैवाचा देखे डोळां ॥ ४ ॥

८ संतवर्णनपर अभंग.

२१५ गर्व जयापाशीं नाहीं अणुमात्र । सर्वांगें पवित्र संतवृत्ति ॥ १ ॥ तेचि एक साधु तारिलील जन । आंतीसी हिरान ज्ञान देती ॥ २ ॥ अंतर्बाह्य शुद्ध सूर्याचिये परी । ज्ञान कर्म करी बाह्यात्कारे ॥ ३ ॥ रत्न कीं कर्पूर शुद्ध अंतर्बाह्य मनांतील गुह्य सांगे जनीं ॥ ४ ॥ कृपा जयापासीं होउनी आंदण । आनंदीं निमग्न सदा राहं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मनीं भूतकृपा पूर्ण । तेचि वोळखण संतजनीं ॥ ६ ॥

२१६ तीर्थे इच्छिताती तया साधुजनां । पुण्याची गणना कोण करी ॥ १ ॥ ब्रह्मरूप स्वयें तारावया जन । अवतार घेवोन येथें आले ॥ २ ॥ ब्रह्मादिका देव इच्छिताती भेटी । अमृताची वृष्टि क्रिया तैसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचें बोलणें सहज । वेदांतीचें बीज हातीं वसे ॥ ४ ॥

२१७ गंगेच्या प्रवाहा सागरींच गति । बोलताती श्रुति ब्रह्मवरी ॥ १ ॥ तैसी जाण बुद्धि चाले तोचिवरी । निश्चय शिखरीं विरुनी जाये ॥ २ ॥ पतिव्रते काम वाढे तो अतारीं । सूर्य तो अंबरीं प्रभा दावी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसं संतांचें बोलणें । साक्षात्कार मनें होय जीवा ॥ ४ ॥

२१८ सहज स्वभावं गोडी ते अमृतीं । पुष्पीं जाण अद्रुती अंगींच जो ॥ १ ॥ तैसा तो स्वभाव क्रिया जे वर्तत । वेद मूर्तिमंत आकारला ॥ २ ॥ परिसाचा गुण अंगीं साच खरा । रत्न गार हिरा सूर्य जैसा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसी सहज । अंगीं शांति । संतांची संपाति सर्व कर्म ॥ ४ ॥

२१९ संतां असंतांचें दारीर सारिखें । भिन्नत्व वोळखें क्रियेपाशीं ॥ १ ॥ काय सांगां फळ दोहींचें वेगळें । जाणत्यासी कळे ज्ञानष्टी ॥ २ ॥ परिस आणि गार सारिखें स्वरूप । तेल आणि तूप पाहें पां रे ॥ ३ ॥ कांच आणि मणि पहातां समान । अंतरींचा गुण भिन्न असे ॥ ४ ॥ खरें आणि खोटे सारिखेंची नाणें । ताक दूध गुणें वेगळेंची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे मंद साधु वोळखून । पुढें त्याचे गुण अंगींकारीं ॥ ६ ॥

२२० संतसंगें शुद्ध होय चित्तवृत्ति । लागेल प्रवृत्ति संतसंगें ॥ १ ॥ या-
लागीं तयाचें करावें दासत्व । तेणें निजतत्त्व सांपडेल ॥ २ ॥ संतसंगें दोष नासतील सर्व । संतसंगें गर्व जाईल तो ॥ ३ ॥ संतसंगें तुज सांपडेल निज । संत-
संगें गुज प्रगट होय ॥ ४ ॥ संतसंगें दृष्टि पडेल स्वरूपीं । संतसंगें स्वल्पीं मोक्ष जोडे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे संग धरावा निःसंग । साधनाचें अंग कळे तेव्हां ॥ ५ ॥

२२१ संतसंगें होय वैराग्य मनासी । देईल शांतीसी संतसंग ॥ १ ॥ संत सकलांचे शिरोमणि थोर । पाहिजे निर्धार एकानेष्ट ॥ २ ॥ संत संगें ज्ञान विज्ञान ठसावें । संतसंगें होये सुख देहीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संतसंगाचा विचार । जाणती निःसार भक्तिवंत ॥ ४ ॥

२२२ संत महावैद्य भवरोग फेडीती । सांगेन ते गति ऐक त्यांची ॥ १ ॥ अर्ध मात्रा रस देउनिया जीव । रोग दूरी सर्व करिताती ॥ २ ॥ विषयाचा त्याग सांगो-
निया पथ्य । भाव यथा तथ्य सेवाविति ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसं जाणोनी अंतर । तैसाची प्रकार प्रेरिताती ॥ ४ ॥

२२३ चंदनाचा संग लाधलीया वृक्ष । तैसेचि प्रत्यक्ष होती जाणा ॥ १ ॥ तैसी ही संगति साधूची जालीया । संत आपसया होती जीव ॥ २ ॥ गांवींचा ओहोळ मिळलीया गंगे । गंगारूप संगें होय जैसा ॥ ३ ॥ परिसाचा संग जाली-
यानें लोह । होय तें विदेह सुवर्णची ॥ ४ ॥ वातीसी लाधला दीपकाचा संग । प्रकाश अभंग साध्य तया ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे संग सज्जनाचा करी । तोचि रे संसारीं धन्य एक ॥ ६ ॥

२२४ दुर्जनाचे संगें दुर्जनची होय । पाहें अभिप्राय सहज तो ॥ १ ॥ हिंगाची संगति लाधली कापुरा । स्वगुण तो खरा हारपला ॥ २ ॥ तक्राचे संगतीं नासलें तें दूध । भांग करी मुग्ध जीव क्षणीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संग आपुलेंसं करी । म्हणोनी विचारीं साधुजनां ॥ ४ ॥

२२५ बोळवोनी करीं संग तूं निर्घारीं । सुख तें अंतरीं पावशील ॥ १ ॥ हा जाण निर्धार विवेकाची युक्ति । न धरावीं आसक्ति मनमार्जी ॥ २ ॥ सुपंथ जाणोनी सज्जनाचे संगें । पावसी सर्वांगें आनंदातें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे शास्त्र केलें याचिलागें । कळावया जगें मार्गामार्ग ॥ ४ ॥

२२६ संतसंगतीचा महिमा अद्भुत । होती ज्ञानवंत सत्त्वगुणी ॥ १ ॥ यालागीं सेवावे संतांचे चरण । स्थिर होय मन एक क्षण ॥ २ ॥ संतांचें बोलणें ऐक-
तांचि कारीं । ब्रह्मरूप क्षणीं होय सर्व ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संतदर्शनेचि मोक्ष । अनुभव प्रत्यक्ष पाहें याचा ॥ ४ ॥

२२७ तीर्थे हिंडलिया काय होय फळ । अंतर निर्मळ नाही जंव ॥ १ ॥ यालागीं निर्मळ होय चित्त येणें । संतांचें दर्शन घेतलीया ॥ २ ॥ पाषाणप्रतिमा काय बोल-
तील । सुख हें देतील काय चित्ता ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचे वचनीं निःसंदेह । होईल विदेह रोकडाची ॥ ४ ॥

२२८ प्रपंची असोन प्रपंचा अतीत । करताती संत सर्व कर्म ॥ १ ॥ यालागीं सेवावे संतांचे चरण । मोक्षासी कारण एक हेंचि ॥ २ ॥ तक्रांतील लोणी न

मिलेचि पुनः । वेगळ्याची गुणां आंत आलें ॥ ३ ॥ पक्षिनिचें पत्र न मिले उद-
कांत । असतांही तेथ जन्मवरी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तैसें प्रपंची असोन । न
बाधी खूण साधूपाशीं ॥ ५ ॥

२२९ संतकृपा झाली । इमारत फळा आली ॥ १ ॥ ज्ञानदेवें रचिला पाया ।
उभारिलें देवाल्या ॥ २ ॥ नामा तयाचा किंकर । तेणें रचिलें तें आवार ॥ ३ ॥
जगार्दन एकनाथ । खांब दिघला भागवत ॥ ४ ॥ तुका झालासे कळस । भजन
करा सावकाश ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे फडकती ध्वजा । निरूपणां केलें वोजो ॥ ६ ॥

२३० संत होती खरे भवार्णवीं तारूं । जाणती उतारू प्राण्याचा ॥ १ ॥
कांसे लाविताती निष्ठेच्या बळें । नेती ते कृपाळ पैल तीरा ॥ २ ॥ नामाची
सांगडी बांधोनी बळकट । दाविताती तट सायुज्याचे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मार्गे
उतरिले बहुत । येणंपरी संत तारूं खरे ॥ ४ ॥

२३१ एका मते संत धन्वंतरी जाण । मंत्रवादी पूर्ण भासताती ॥ १ ॥ वांच-
विलें जीव सर्पदृष्टीपांसाव । सामर्थ्य अपूर्व वाटतसे ॥ २ ॥ पंचमुखी अहि विष
ज्या झोबलें । लहरी येती बळें नानाविध ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत बघतीं
ज्याकडे । विष त्याचें झडे नवल मोठें ॥ ४ ॥

२३२ संतांपाशीं असे ज्ञानाची निजशक्ति । अज्ञाननिवृत्ति होय तेणें ॥ १ ॥
यालागीं संतासी जावें लोटांगणीं । रिघावें शरण मनोभावें ॥ २ ॥ संतांचिये
कृपे विषयमळ-नाश । सांपडें अविनाश परब्रह्म ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत देव हे
प्रत्यक्ष । कां न वेशी साक्ष मनोमार्जी ॥ ४ ॥

२३३ संतसंगें योग संतसंगें याग । संत संगें प्रयोग जोडे मना ॥ १ ॥ या-
लागीं आवडी धरादी संतांची । प्रत्यक्ष मोक्षाची वाट होचि ॥ २ ॥ संतसंगें तीर्थ संत-
संगें क्षेत्र । संत संगंमंत्र सिद्धि जोडे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संतसंगें जोडे ज्ञान । संत-
संगें मन स्थिर होये ॥ ४ ॥

२३४ संत देखतां दृष्टी । वृत्ति जाली उफराटी । हारपल्या अवघ्या गोष्टी । पाहिलें
मौन ॥ १ ॥ दृष्ट्याचें लोपलें भान । द्वैताचें उठलें ठाण । ब्रह्मानंदसुखें गगन ।
भरोनी ठेलें ॥ २ ॥ मनासी जाहले ठकें । डोळ्यां पडलें टकें । देखानि अखंड
एक । स्वरूप डोळां ॥ ३ ॥ शब्द निःशब्द झाला । निवृत्तीसी सामाबला । सुम-
नाचा ध्यास तुटला । जयाचे ठायीं ॥ ४ ॥ बहिणीस लाघतां संतसंग । संतप्रेमा
अंतरंग । सकळाचा होऊनी भंग । अखंड ठेली ॥ ५ ॥

२३५ आजि माझा जन्म सफल गे माये । संतसज्जनांचे देखिले पाये ॥
त्यांचे चरणरजें देहभार जाये । सुख हे होय अनिवार ॥ १ ॥ आजि माझें भाग्य

फळासी आळें । साधुसंतांचे पाय देखिले । सप्रेम या देहीं दाटलें । सुख सुखा-
चलें सहजची ॥ २ ॥ एकपणें होतें अनेक झालें । पहातां विश्वाकार विस्तारलें ।
चटबीजग्यायें कैपें विरूढलें । सर्व होउनी ठेलें माझी मीच ॥ ३ ॥ आलें गेलें
अवधान नाथिला भ्रम । आजवरी प्रकृतीनें केला हा धर्म । रज्जुसर्पन्यायें मिथ्या
जाला भ्रम । देखतां चरणरज नाचे बहिणी म्हणें तें अहंपण माझें । संसार-
दुःख उतरिलें वोझें । तुकाराम भेटला धन्य जिणें माझें । कृतकृत्य जालें
सहजची ॥ ४ ॥

९ बोधपर अभंग

२३६ पांचांचें उसनें घेऊनी शरीर । आलासी तें सार ब्रह्म सार्धी ॥ १ ॥ कासया
काबाड वाहतोसी ओझें । लटिकें तें तुझें नोहें जाण ॥ २ ॥ आस्थि मांस त्वचा
नाडो आणि रोम । ज्याचें त्यांसी वर्म समर्पावें ॥ ३ ॥ लाळ मुत्र स्वेद शुक्र हें
शोणित । आपाचेच सत्य गुण पांच ॥ ४ ॥ क्षुधा तृषा निद्रा आळस मैथुन ।
तेजाचे हे गुण जाण पांच ॥ ५ ॥ धावन वळण निरोधाकुंचन । पांच गुण जाण
वायूचे हे ॥ ६ ॥ राग द्वेष भय लज्जा आणि मोह । पांच गुण होय आकाशाचे ॥ ७ ॥
ऐसे हे पंचवीस पांचांचे आणून । ब्रह्मप्राप्ति जाण सार्धी बा रे ॥ ८ ॥ ऐसें हें शरीर
घेऊनी आलासी । सार्धी आत्मयासी येथें बापा ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणें नको भुलों त्या
अनित्या । बोळखोनी सत्या राहें पां रे ॥ १० ॥

२३७ शरीर असत्य पहातां विवेकें । त्याचीं सुखदुःखें कोण मानी ॥ १ ॥
सत्य हा निर्धार ज्ञानियांचें मत । आकळीं शाश्वत चित्त ज्याचें ॥ २ ॥ प्रापंचिक
सर्व असत्य व्यवहार । लाभालाभ फार कोण मानी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणें जेथें
त्रिपुटीच नाही । प्रारब्ध तें काहें तेथें सत्य ॥ ४ ॥

२३८ आकार विकार निमाला विचार । एक निरंतर निर्विकल्प ॥ १ ॥ त्वंपद
तत्पद असि पदातीत । अनादि अनंत अरूप तें ॥ २ ॥ ज्ञान ना अज्ञान अभाव
ना भाव । आनंदासी ठाव मूल नसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणें जो हा इतुका तितुका ।
तुंचि सर्व लोकां अंतर्बाह्य ॥ ४ ॥

२३९ मरण न यो म्हणतो । रे ! नर मरण न यो म्हणतो । स्वानुभविक सुख जया तोही विषयाशीं रमतो ॥ १ ॥ स्त्री सुत धन दुहिता प्रिय ज्यासी भ्रमर जसा भ्रमतो । आवड मान प्रतिष्ठा लौकिक येथेंची जो रमतो ॥ २ ॥ राज्यसुखीं रति आर्त मूर्च्छना कामीं लुब्धक तो । जो व्यसनप्रिय मद्यपर स्त्रीलंपट ताभस तो ॥ ३ ॥ वांचित इंद्रपद प्रमदा सुख त्यास्तव याज्ञिक तो । बहिणी म्हणे अरे ये स्थितिचा नर मृत्युभयासि भितो ॥ ४ ॥

२४० मृत्यु भया न भी रे । ज्ञानी मृत्युभया न भी रे । सिंधुवरी जसे बुडबुडे येती त्या वातें विलयो रे ॥ १ ॥ मायिक सर्व प्रपंच मिथ्या कैचा त्या प्रलयो । स्वप्न जैसें प्रतिभासत मिथ्या देह तदन्वयो रे ॥ २ ॥ घृत जैसें थिजलें विधुरे मग तेंचि पुन्हा घट होये । हेमाचे नग आटुनि हेमाचि काय तयासि भये रे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे निज अनुभव ज्यासी, द्वैत तेंथें न यो रे । देह पडो अथवा न पडो । अनुभवी परि ब्रह्मिच त्यासि लयो रे ॥ ४ ॥

२४१ थोरपणा दूरीं टाकनिया जाण । संतांसी शरण जाय वेगीं ॥ १ ॥ तुझी सर्व चिंता हरल चित्ताची । स्थिरता मनाची होय तरी ॥ २ ॥ सर्वभावं शरण रिघतां संतांसी । ज्ञानाभिमानासी टाकोनीया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत दया-निधि खरे । चित्ताचे निर्धारें सेवीं बापा ॥ ४ ॥

२४२ योगयाग भोगत्याग देहासी दंडन । जपतप अनुष्ठान नामाविण विटंबन ॥ १ ॥ तें हें जपा नाम तुम्ही सुखाचें निधान । हरती भवयातना तुटेल जिवाचें बंधन ॥ २ ॥ उपास पारणें जरि ते जाले नग्न मौनी । पंचाग्नी धूम्रपानी मिथ्या अवघे नामाविण ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नाम नाहीं ज्याचें सुखीं । नातळावें त्यासी सत्य जाणावा सुतकी ॥ ४ ॥

२४३ जरी झाला भाग्यवंत । घन धान्य संपन्न अद्भुत । भगवंतीं न ज्याचें चित्त । तरी तो यथार्थ सुतकी ॥ १ ॥ न वजावें त्याचे घरां । नातळावें घरदारां । जळो त्याची द्रव्यदारा । पापी खरा सुतकी ॥ २ ॥ कन्यापुत्रकनकसंपन्न । सोयरेधारे घनवंत जाणें । भगवंतीं ज्याचें विमुखपण । तरी तो जाण सुतकी ॥ ३ ॥ जरी जाले वेदपंडित । शास्त्राभ्यासी तत्त्वार्थ । भगवंतीं न ज्याचें चित्त । तरी तो यथार्थ सुतकी ॥ ४ ॥ जरी जाले ज्ञानी महानुभाव । पूर्णपणें देखिला देव । नामपाठीं ज्यासी अभाव । त्या नांव तरी सुतकी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे निवृत्ति कारण । नामपाठीं ठेविलें मन । हरावया देहदोष जाण । हरिकीर्तन करीं तसें ॥ ६ ॥

२४४ नलगे ध्यावें सोंग टोपी-मुद्रा-धारण । भक्तिही कारण असों द्यावी ॥ १ ॥ तेथें सर्व सिद्धि नांदती स्वभावं । आपुल त्या दैवें ध्यावें येथें ॥ २ ॥ नलगे योगयाग नलगे भोगत्याग । असावा अनुराग भक्तिसर्वें ॥ ३ ॥ नलगे जप तप दान

तीर्थाटनं । भक्ति असों देणें एक गांठीं ॥ ४ ॥ नलगे ज्ञान ध्यान हिंडणें पै नम्र । भक्तिसीया मन असों द्यावें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आम्हां भक्ति तेचि मुक्ति । ऐशा वेदश्रुति गर्जताती ॥ ६ ॥

२४५ जळहरियापाशीं न चले खांटें कुडें । तैसें संतांपुडें मन मग ॥ १ ॥ आपणाचि कळे भल्याचीं लक्षणें । नलगे पुसणें येरयेरां ॥ २ ॥ मन मुरोनिया जें चतणूक । आपणाचि देख उमटे अंगीं ॥ ३ ॥ दया क्षमा शांति डोलती सर्वांगीं । नुरे उपभोगीं वासना ती ॥ ४ ॥ भागलीया ढोरा भेट पाणी छाया । मुरकुंडी त्या दयां मिठी मारी ॥ ५ ॥ मारितां ढळेना उठावितां उठेना । बहिणी म्हणे जाणा तैसें सुख ॥ ६ ॥

२४६ गुरु ते जाणावे समुद्रासारखे । कदाकाळीं देखें नुचंबळती ॥ १ ॥ ऐसे ते जाणावे सद्गुरु व्यवहारें । कल्पांतीं न संरे निजधन ॥ २ ॥ संत ते जाणावे धैर्य-मेरूपारि । पडतां नभ वरी ढळतीना ॥ ३ ॥ संत ते जाणावे प्रेमाचे सागर । उदार गंभीर ज्ञानधन ॥ ४ ॥ संत ते जाणावे पूर्ण वेदमूर्ति । कर्मब्रह्मस्थिति ठसावळी ॥ ५ ॥ संत ते जाणावे वैराग्यविराक्ति । लवही आसक्ति विषयां नाहीं ॥ ६ ॥ संत ते जाणावे उदासीनवृत्ति । द्वंद्वातीतमूर्ति लीनरूपी ॥ ७ ॥ संत ते जाणावे क्षमेचे सागर । दयेचे आगर शांतिरूपें ॥ ८ ॥ भूतकृपा वसे ब्रह्म सर्व असे । संत ते मानसें वोळखावे ॥ ९ ॥ तीर्थ देव यात्रा करिती उत्सव । तेचि संत राव कलीमार्जी ॥ १० ॥ आहारीं व्यवहारीं इंद्रियाचे द्वारीं । युक्त जे निर्धारें तोचि संत ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी गुरुची पारखी । शोधानिया सुखी होय शिष्य ॥ १२ ॥

२४७ स्वरूपास्थितीचें ज्ञान । वेगळें तें लक्षण । पहावें पै आत्मज्ञान । स्वरूप-स्थिति ॥ १ ॥ पंचीकरण महावाक्य । पहावें उपनिषद्भाग । स्वरूपास्थितीचें पै अंग । कळेल तेव्हां ॥ २ ॥ धराया हे उपासना । आठवावें नारायणा । न सोडावें गुरुचरणा । साधन हेंचि साधा ॥ ३ ॥ नित्य हें सारावें कर्म । जया जैसा वर्णधर्म । नैमित्तिक सारावा राम । स्वरूपास्थिती ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे शांति क्षमा । वोळावी भूतकृपा जाणा । दया पाहिजे करुणा । भगवंत तोची ॥ ५ ॥

२४८ वरि वरि वेष संताचा । भीतरीं धुमसै इंद्रियांचा ॥ १ ॥ ऐसे संत जाले कर्ली । बोले बोल तो न पाळी ॥ २ ॥ सभा देखोनी धरी मोन । पुन्हावें मुंके जैसें श्वान ॥ ३ ॥ तोंड देखोनी बरवें बोले । जगामागे झांड चाले ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे हे भांड । यांसी कांठें व्याली रांड ॥ ५ ॥

२४९ लटिकेंच अवतणें जेविलीया सांच । तयाचा विश्वास काय खरा ॥ १ ॥ ऐसें शब्दज्ञान सांगती उदंड । करणीचे लंड मतवादी ॥ २ ॥ कळसूत्री घोडे बाहुंले

नाचती । काय ते झुजती कलीमाजीं ॥ ३ ॥ दशअवतारी दाखविती सोंगें । काय होती अंगें रामकृष्ण ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तैसें लटकियाचें जिणें । दिसें लाजिरवाणें बोलतांची ॥ ५ ॥

२५० सद्गुरूचें नाम नाही जया मुखीं । जाणावा तो सुतकी सर्वकाळ ॥ १ ॥ ऐसे ते जाणावे गुरुद्रोही अभक्त । केला तो परमार्थ जाय वायां ॥ २ ॥ सद्गुरूचामहिमा न बोलें जो वाचे । पूर्वज तयाचे अधोमुख ॥ ३ ॥ सद्गुरुपदाचें न करी स्मरण । जाणावें तें श्वान जन्मा आलें ॥ ४ ॥ कुलगुरु देव विद्या, जो शिकवी । त्यासी जो नाठवी अन्यवर्ज ॥ ५ ॥ मातापिता आणि सद्गुरु भय हर्ता त्यासी नाठवितां पातकी तो ॥ ६ ॥ जातिविजातीचा गुरु असो कोणी । लोपी जो या जनीं हत्या त्यासी ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे आम्हां गुरु 'तुकाराम' । सदा नाचों प्रेमगीतीं गातां ॥ ८ ॥

२५१ असावें स्वधर्में जाणावें तें वर्म । जेणें ब्रह्मकर्म हातीं वसे ॥ १ ॥ तेव्हां तें आतुडे ब्रह्म सर्वगत । भूतीं भगवंत सर्व होय ॥ २ ॥ कर्म आणि ब्रह्म वेगळें न भासे । तया कर्म दिसे ब्रह्मरूप ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ब्रह्म बळेंचि भावितां । कर्म अधःपाता घाली देखा ॥ ४ ॥

२५२ वेदासी विरुद्ध म्हणे आत्मज्ञानी । पडला तो पतनीं रौरवाचे ॥ १ ॥ ऐसे ते चांडाळ पडों नये दृष्टी । ज्याचेंनीही कष्टी उभय कुळें ॥ २ ॥ वेदासी विरुद्ध असतां सर्वथा । अनर्थ परमार्था हाचि एकू ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्याचें जळो आत्मज्ञान । त्यानें नारायण वैरी केला ॥ ४ ॥

२५३ कर्म ज्ञानोपासना करितो त्रिकांड । चालीला प्रचंड भक्तीवरी ॥ १ ॥ ऐसा हा अनुभव जाणते जाणती । तया पुनरावृत्ति नाही नाही ॥ २ ॥ भक्ति आणि ज्ञान वैराग्य विज्ञान । कर्म ब्रह्म पण वेद बोले ॥ ३ ॥ ब्रह्मचर्य आणि गृहस्थ वानप्रस्थ । सन्यास चतुर्थ वेदांवरी ॥ ४ ॥ गुरु शास्त्र आणि तिसरी आत्म प्रचीति । चालिल्या निरुक्ति वेदांमाजीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे जया वेद मान्य जाला । ब्रह्मीं होऊन ठेला तोचि एक ॥ ६ ॥

२५४ साधक तें कर्म साधावें तें ब्रह्म । दोहोंचाही धर्म वेदांमाजीं ॥ १ ॥ ऐसी ज्याची क्रिया तोचि ब्रह्म जाणा । ब्राह्मण या नामा म्हणती बापा ॥ २ ॥ साध्य आणि साधन साधितां हे तिन्ही । अवघे देवाचेनी बळीवंत ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देव अकार सर्वांचा । तेथेंचि वेदांचा प्रसार दिसे ॥ ४ ॥

२५५ पृथ्वी आप तेज वायू पै गगन । विस्तार हा जाण वेदान्वयें ॥ १ ॥ अणूचें प्रमाण नाही वेदावीण । एवढें ब्रह्मज्ञान वसे कोठें ॥ २ ॥ एकवीस स्वर्ग

दक्ष दिशा पाताळ । अवधाचि भूगोल वेद जाणा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वेद सर्वांचें हें मूल । स्वरूप केवळ वेद होय ॥ ४ ॥

२५६ जीं हीं या वेदाचा केला मानभंग । नव्हे तोचि मांग ब्रह्मज्ञानी ॥ १ ॥ दोहीकडे तया जाली नागवणी । पाडिलें पतनीं जन्मोजन्मीं ॥ २ ॥ वरी जगं दम दावी लोकाचार । भीतरीं साचार मांग जैसा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचें न घडावें दर्शन । घडतां पै पतन रोकडेंचि ॥ ४ ॥

२५७ विषय ब्रह्मरूप तेव्हां सत्य होती । जें लाभें आत्मस्थिति स्वस्वरूपीं तेव्हां तो जाणावा आत्मनिष्ठ खरा । नातळे विकारा देहबुद्धि ॥ २ ॥ इच्छा मावलेल अहंता गलेल । वासना विरेल स्वस्वरूपीं ॥ ३ ॥ जिह्वाउपस्थांचा पडे ज्या विसरूं । इंद्रिय व्यापारू पारूपेल ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे धृति पावेल जें निवृत्ति । विषय तेव्हां होती ब्रह्मरूप ॥ ५ ॥

२५८ आगम तो कैसा विचारोनी पाहे । सद्गुरुचे पाय धरोनिया ॥ १ ॥ गुरुकृपे-विण साधसी आगम । तरी तो दुर्गम होय तुज ॥ २ ॥ सत्रावांचें जीवन तें प्रथम जाण । द्वितीयेची खूण इंद्रियशुद्धि ॥ ३ ॥ मनःशुद्धि तेचि तृतीय पै जाण । सोहंमंत्रज्ञान चतुर्थ तें ॥ ४ ॥ पंचम तें जाण पांचवी अवस्था । जावें मोक्षपंथा भोगोनीया ॥ ५ ॥ सत्य सांगितला आगम तो हाची । न चुकें येथींची वर्म खूण ॥ ६ ॥ रसनाविषयावरी ठेवुनिया चित्त । आगमीं म्हणवीत जना माजीं ॥ ७ ॥ वर्म चुकोनिया आचरती आपण । जनां म्हणती सुगम मार्ग हाची ॥ ८ ॥ ते न गुरु म्हणा सत्य वेदवाणी । वेदब्राह्म करणी काय काज ॥ ९ ॥ आगमी जाणे तो आगमाची कला । इतर गोंधळालागीं करिती ॥ १० ॥ बहिणी म्हणे सार्धी गुरुवचन आगमे । नाहीं तरी श्रम पावशील ॥ ११ ॥

२५९ कोणी एक म्हणती मायाचि प्रमाण । ऐसें हें वचन नायकावें ॥ १ ॥ होई सावधान पाहें निरखून । सांगतां हें मन घाली बरें ॥ २ ॥ समब्रह्म म्हणती करिती संकर । ऐसे तें पामर जाणा येथें ॥ ३ ॥ दिष्यसुखभुक्ति मानताती मुक्ति । तोचि जाणा चित्तीं पापदेही ॥ ४ ॥ माता आणि भगिनी स्वपत्नीसमान । ऐसे एक ज्ञान पतनवाती ॥ ५ ॥ अवघें ब्रह्म जेथें कैचा धर्म तेथें । आचरती मतें चांढाळाचीं ॥ ६ ॥ मद्यमांस एका पूजनीं प्रमाण । सत्कर्माची आण असे तया ॥ ७ ॥ अधर्म अकर्म अनाचार पाहें । जयासी हा आहे कुल-धर्म ॥ ८ ॥ रजस्वला मांगी दैवत जयाचें । ऐसे या कलीचें ज्ञान पाहें ॥ ९ ॥ सत्याचा कंटाळा हिंसेचा पसारा । कंठक तो खरा विष्णुदास ॥ १० ॥ वरि टिळे माला नाम उच्चारिती । लौकिक राखिती मैद जैसे ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे जाणावें ते लंड । पाहीं नये तोंड स्वर्मी त्यांचें ॥ १२ ॥

२६० सूर्याचीया योगें वर्तत हें जन । लागे त्यासी कोण क्रिया त्यांची ॥ १ ॥

तैसा जाण आत्मा करुनि अनात्मा । वोळखावें चित्तामार्जी संती ॥ २ ॥
 आमका देखोनी लाहासी चलन । आमकासी शीण काय त्याचा ॥ १ ॥ चं
 देखोनिया समुद्र उल्लासे । सोम तो आकाशी वेगळाची ॥ ४ ॥ बहिणी म्ह
 पंचकारणां वेगळा । जाणती ते कळा संत कोणी ॥ ५ ॥

२६१ जलामार्जी जवीं कमलिनीपत्र । असोनी एकत्र लिप्त नव्हे ॥ १ ॥ तै
 देहीं जाण आत्मा सर्वगत । परी तो निश्चित वेगळाची ॥ २ ॥ तक्रामार्जी जै
 लोणीयाचा वास । परी तो त्यास वेगळाच ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जैसा काष्टामा
 अन्न । परी त्या भिन्न जाण तैसा ॥ ४ ॥

२६२ घटमठ नाम मात्र । व्योम व्यापक सर्वत्र ॥ १ ॥ तैसा विश्वीं विश्वभ
 वोळखिजे परात्पर ॥ २ ॥ पट पहातां तो भिन्न । तंतु त्याचे अभिन्न ॥ ३ ॥
 अलंकारी भेद होती । सोनें सर्वांतरीं निश्चितीं ॥ ३ ॥ वापी-कूप-तडागांत । र
 एकच निवांत ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे भेदभान । अभेदाचि नारायण ॥ ५ ॥

२६३ गुळाविण केंची गोडी । जाणों येईल आवडी ॥ १ ॥ तैसा देव भावेविण
 कैसा जाणावा आपण ॥ २ ॥ पुष्पाविण न कळे वास । त्याचें ज्ञान पडे वोस ॥ ३ ॥
 बहिणी म्हणे जगीं देव । वोळखावा स्वयमेव ॥ ४ ॥

२६४ जन तेचि जनार्दन । ऐसैं धृतीचें वचन ॥ १ ॥ म्हणवोनी जनीं आहे । ते
 विवेकेंतू पाहें ॥ २ ॥ चंदनाचें खोडी । आहे सुगंध-परवडी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज
 रस । तंतूमध्यें जी कापूस ॥ ४ ॥

२६५ मृगजळें तृषा हरे । हीं तो वाउगीं उत्तरे ॥ १ ॥ तैसैं नासविती देव । मा
 लिया ज्ञाना वाव ॥ २ ॥ चित्रांतील रवी । भावें अंधारें उगवी ॥ ३ ॥ बहिणी म्ह
 दृश्य जाये । तेंथें कैचा देव राह ॥ ४ ॥

२६६ देव न लभे तानमानें । शब्दज्ञानें सर्वथा ॥ १ ॥ संतसमागमाविण
 नारायण साधेना ॥ २ ॥ देव नलभे तीर्थयात्रीं । कुरुक्षेत्रीं हिंडतां ॥ ३ ॥ बहि
 म्हणे वर्म थोडे । मूर्ख वेडे जाणेना ॥ ४ ॥

२६७ संतसमागमें राह । त्यासी काय उणें होये ॥ १ ॥ पाहिजे तें निष्ठबळ
 हेंची अढळ मानसी ॥ २ ॥ संत केवळ विज्ञान । निज खूण दाविती ॥ ३ ॥
 बहिणी म्हणे संतापाशीं । सिद्धि दासी कामाच्या ॥ ४ ॥

२६८ मोक्ष संताच्या वचनें । प्राप्त क्षणें तो होय ॥ १ ॥ परि तुवां काया-वाच
 करीं साचा संकल्प ॥ २ ॥ मागसी ते देती संत । क्षणार्धीत पै एका ॥ ३ ॥
 बहिणी म्हणे बाते संत । हाचि अर्थ वेदाचा ॥ ४ ॥

२६९ संत पूर्ण कृपानिधि । स्थिरबुद्धि स्वरूपी ॥ १ ॥ साच वो
 खावें चिन्ह । दया पूर्ण भूतांची ॥ २ ॥ संत सदा तृप्त मनीं । अनुसंधानीं सर्व
 ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे परोपकारी । दीनावरी कृपाळू ॥ ४ ॥

२७० संतुष्ट मानसीं सदा सर्वकाल । हृदय निर्मळ जैसी गंगा ॥ १ ॥ संत ते जाणावे ब्रह्मप्राप्तीलागीं । धन्य तोचि जर्गी शरण त्यांसी ॥ २ ॥ सर्व भूतीं बुद्धि समान सारिखी । आपुली पारखी चिंतू नेणें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे द्वैत हारपूनी गेलें । अद्वैत बिंबलें ब्रह्म ढोळां ॥ ४ ॥

२७१ आपुलिया दुःखें जैसे होती क्लेश । दुजिया चित्तास तोचि परी ॥ १ ॥ ऐसे जे जाणती आपुले मानसीं । संत निश्चयेंसी वोळखावे ॥ २ ॥ पराविया सुखें सुख मानी मनीं । देखें वनीं जनीं जनार्दन ॥ ३ ॥ कापुराचें जैसें अंतर्बाह्य शुद्ध । किंवा तें प्रसिद्ध रत्न जैसें ॥ ४ ॥ तैसें ज्याचें चित्त सारिखें सर्वदां । संत तयां वदा सर्वभावं ॥ ५ ॥ सूर्याचिये अंगीं जैसा नाहीं मळ । चंदनां निश्चळ धृति जैसी ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे पूर्ण ब्रह्म निर्विकार । तोचि हे साकार संत जाणा ॥ ७ ॥

२७२ अमृतासी कोण घालील भोजन । किंवा पांघरुण गगना त्या ॥ १ ॥ ज्याचें तोचि जाणे आपुलें महिमान । इतरांसी दूषण जाणावया ॥ २ ॥ कुबेराचें कोण फेडील दरिद्र । किंवा तो समुद्रतृपा हरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सूर्य प्रकाशील कोण । पृथ्वीसी तुलना केवीं घडे ॥ ४ ॥

२७३ एकपत्नीव्रत चालविलें रामें । यया अनुक्रमें ब्रह्मनिष्ठा ॥ १ ॥ ज्याचें तथा शोभे इतरा अलभ्य । जाणती हा गर्भ आत्मवेत्ते ॥ २ ॥ परद्वारां कृष्ण लीलावेषधारी । भोगुनिया नारी अभोक्ता तो ॥ ३ ॥ साठ खंड्या भक्षी दुर्वास । ब्राह्मण । निराहारी पूर्ण ब्रह्मवेत्ता ॥ ४ ॥ क्रोधाचें माहेर देखा तो जमदग्नि । ब्रह्मनिष्ठ जनीं त्यास साजे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे कळी लाविजे नारदें । ब्रह्मनिष्ठ बोधें निश्चयाचा ॥ ६ ॥

२७४ त्रैलोक्य हिंडोनी भागली विरक्ति । फार तिची शक्ति हीन झाली ॥ १ ॥ मग तिचा केला अंगिकार संती । तेणें त्या महती थोर आली ॥ २ ॥ भक्तिही शीणली कोणी अंगिकारा । न करिती निर्धारा कळों आलें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे धृती नाहीं तिसी ठाव । सांडोनिया गर्व आली येथें ॥ ४ ॥

२७५ जपी तपी वृती मौन्य अनुष्ठानीं । साधिती पंचाग्नि धूम्रपान ॥ १ ॥ ऐसे नाना क्लेशें पीडीती शरीर । परि निर्विकार चिंता नव्हे ॥ २ ॥ वायो साधुनिया निरोधिती पान । पड्चक्र भेदोन आसनींति ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे शुष्क शरीर करोनी । एक पर्णाशनी निराहारी ॥ ४ ॥

२७६ निर्विकार मोहे चित्त देवतीर्थी । हिंडलेती क्षिती जरी नाना ॥ १ ॥ संत-समागमें शुद्ध होय चित्त । वासना विरक्त क्षणीं होये ॥ २ ॥ निर्विकार मोहे चित्त

कर्मांमार्जी । गाथी गज वाजो दिघलीया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचे वर्म संतसंगें ।
कळतसे अंगें साधनाचे ॥ ४ ॥

२७७ तीर्थे केलियानें स्नानें देहमळ । नासती सकळ निश्चयेंसी ॥ १ ॥ परी मनो-
मळा नाश नव्हे जाण । श्रीगुरुवचन सत्य सत्य ॥ २ ॥ प्रतिमा पूजीली देहदंड जाला ।
सार्थकाला आला देह त्याचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मन शुद्ध निर्विकार । होईल निर्धार
गुरुकृपे ॥ ४ ॥

२७८ चित्तासी विवेक वैराग्य यावया । ज्ञान साधावया मूल हेंचि ॥ १ ॥ सद्गुरु-
हस्त मस्तकीं घेतील । तरी पावशील ब्रह्मपद ॥ २ ॥ सर्वत्र समान ब्रह्म परिपूर्ण ।
व्यापक चैतन्य तेंच होय ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे चित्त स्थिर तेंच घडे । ब्रह्मत्व आतुडे
रोकडेंची ॥ ४ ॥

२७९ सद्गुरुवचना करीं अमृतपान । जन्ममृत्यु जाण नासतील ॥ १ ॥ होशील
तूं अमर स्वामी इंद्रियांचा । मनं काया वाचा शरण जाई ॥ २ ॥ सद्गुरुचें तीर्थ अमृ-
ताची वाटी । नित्य सेवीं तुटी नको आणूं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जीवीं होशील संतुष्ट ।
सद्गुरु वरिष्ठ पूजिलीया ॥ ४ ॥

२८० काजळासारिखी कस्तुरीही काळी । गुणें ती वेगळी आपुलीया ॥ १ ॥ जाणता
तो जाणे दोहींचा तो पारखी । सगुण विवेकें ज्ञानवंत ॥ २ ॥ तक्र आणि दध वणें
ते समान । परि गुण भिन्न भिन्न त्याचे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे गारा पारिस हे शुभ्र नीर
आणि अन्न सारिलेची ॥ ४ ॥

२८१ आपुलें कल्याण इच्छिणें जयासी । तेणें या नामासी विसंबूं नये ॥ १ ॥
करील मनांचे परिपूर्ण हेत । पाहिजे हें चित्त नामापाशीं ॥ २ ॥ भुक्ति आणि
मुक्ति जोडतील सिद्धि । होईल गा वृद्धि अपरिमित ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पाहा
जपोनिया नाम । पुरतील काम जो जो हेत ॥ ४ ॥

२८२ भाजी घेणार केज्याचा ! काढा मागतो केळाचा ॥ १ ॥ मूर्ख तो न विचारी
चित्तीं । मनीं इच्छितसे मुक्ति ॥ २ ॥ तुळा पुरुष गाजराचा । मारी लक्ष्मी वैकुंडींचा
॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भावांवला । मूर्ख जनाचिया बोला ॥ ४ ॥

२८३ मायेची निवृत्ति केली जंव नाही । आत्मतत्त्व ठायीं पडे कैसें ॥ १ ॥ या-
लागीं सद्गुरु सेवीति सज्ञान । मायेचें निरसन करावया ॥ २ ॥ द्वैताचा हरास केला
जंव नाही । आत्मतत्त्व ठायीं पडे केवीं ॥ ३ ॥ कल्पनेचा ठाव पुसिला जंव नाही ।
आत्मतत्त्व ठायीं पडे केवीं ॥ ४ ॥ आंतीचें हें स्थान छेदिलें जंव नाही । आत्मतत्त्व-
ठावीं पडे केवीं ॥ ५ ॥ देहिंचा अहंकार गेला जंव नाही । आत्मतत्त्व ठायीं पडे केवीं
॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे ज्ञान साधिलें जंव नाही । आत्मतत्त्व ठायीं पडे केवीं ॥ ७ ॥

२८४ कर्ममार्ग एक भक्तिमार्ग दुजा । अभ्यास तो तिजा वोळखावा ॥ १ ॥ साधावें स्वहित आत्म-अनुभव । सुखाची राणीवे करीं भोगीं ॥ २ ॥ एक तो हृदयोग दुसरा विषयत्याग । तिसरा विषयमार्ग वोळखावा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा साधितो हा मार्ग । सांगितला सांग आत्मपाप्ति ॥ ४ ॥

२८५ अचेतन कर्म सचेतन ब्रह्म । वोळखीजे धर्म दोहींचाही ॥ १ ॥ मग तो ब्रह्मज्ञ बोलिजे निश्चित । सावधान चित्त सर्वकाळ ॥ २ ॥ मन बुद्धि चित्त अहंकार सर्व । वोळखुनी पूर्व कर्म करीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कर्म कर्तव्य वोळखे । ब्राह्मण विवेक वोळखीजे ॥ ४ ॥

२८६ श्रीबीजसंयुक्त पांडुरंग-मंत्र । जपतां पवित्र महा पापी ॥ १ ॥ नाहीं या संदेह पहा वेद शास्त्र । गुह्य हें सर्वत्र सांगितलें ॥ २ ॥ पाठिमोरा देव होईल सन्मुख । अंतरींचें दुःख निवारील ॥ ३ ॥ पापाचे पर्वत क्षणें एक होती दग्ध । ज्ञानाचा उद्बोध होय चित्तीं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे नका पाहूं रिद्धि-सिद्धींसी । जपितां तयासी फळे आधीं ॥ ५ ॥

२८७ एकांतीं आसन घालुनीया शिव । ब्रह्मादिक देव घ्याती जया ॥ १ ॥ ते पाय आले चंद्रभागे तीरीं । पहा डोळेभरी एक वेळां ॥ २ ॥ असंख्यात जन्म केलें अनुष्ठान । न कळें ब्रह्मज्ञान झालें कायी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पायीं सर्वांची उत्पत्ति । अंतीं सांठवती भूतमात्र ॥ ४ ॥

२८८ आश्रमाचें धर्म चालविल्यावरी । शुद्ध ते अंतरीं चित्त होय ॥ १ ॥ तेणोंचि वैराग्य मनासीं ठसावें । श्रवण मनन होये मोक्ष तया ॥ २ ॥ आश्रमाचे योगें सर्व सिद्धि घरां । होईल अंतरां एकनिष्ठ ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नव्हे काय या आश्रमीं । पाहिजे स्वधर्म एकनिष्ठ ॥ ४ ॥

२८९ कालियुगीं घोर पाप हें खतेलें । स्वधर्म सांडिलें चहूंचणीं ॥ १ ॥ बळी पै मोहाचें माहात्म्य वा जेथें । गुरुशिष्य तेथें एक होती ॥ २ ॥ घनाचिया चाडें पुराण-पठण । वेदांतश्रवण घनालागीं ॥ ३ ॥ दाटोनिया एक देती उपदेश । धरोनिया सोस कांचनाचा ॥ ४ ॥ वेदाज्ञेंकरुनी न करी स्वहित । न होती अतीत देहाहूनी ॥ ५ ॥ एक स्त्रियालागीं उपदेश करिती । अंतरीं लोलुपती रतिमुखा ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे त्याचें नका घेऊं नाम । मुखीं स्मरा राम सर्वकाळ ॥ ७ ॥

२९० सर्पाचे सारिखा दार आहे जरी । देखियेल्यावरी सर्प झाला ॥ १ ॥ तोचि निश्चयानें पाहिलीयावरी । वस्तु तेचि खरी वस्तुरूप ॥ २ ॥ शिंपला झगमगी रूपोंचि वाटतें । मृगजलें भरतें भूमंडळ ॥ ३ ॥ स्तंभ हा पुरुष नये निश्चयेंसी । खोटी मुद्रा जैसी खरी वाटे ॥ ४ ॥ कर्णांचि रत्न देखियलें डाळां । सारविला निळां काच भूमी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा ज्ञानेच हरास । साधन तें त्यास विवेकाचें ॥ ६ ॥

१० निवृत्तिपर अभंग.

२९१ अष्टधा प्रकृति त्याचि या गोपिका । अष्ट भाव देखा गोपाळ हे ॥ १ ॥
 श्रीढती गोकुळीं सदा या शरीरीं । स्वानंद निर्भरीं परमानंदें ॥ २ ॥ इंद्रियगोधनें
 विषय तृणचरे । दुभती अपारें निजसत्त्वं ॥ ३ ॥ गोरसाचें डेरे अखंड संचले ।
 सुखें सुखावलें स्वानुभवं ॥ ४ ॥ तेणें सुखानंदें नाचती गोपाळ । करिती गदारोळ
 गोपिका त्या ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे जेथें कृष्णाचा अवतार । तेथें व्यभिचार स्वप्नां
 नाहीं ॥ ५ ॥

२९२ गौळणीरंगणीं परब्रह्म खेळतो । गोमयीं रुळतो बाळकृष्ण ॥ १ ॥
 क्षीरसागरींचें सुख सांडोनी परतें । अनुसरला येथें भक्तीलागीं ॥ २ ॥ नवल हें
 आवडी न रुळे निजवर्म । वेडावलें ब्रह्म भक्तीलागीं ॥ ३ ॥ अश्वमेधादिक यज्ञाचे
 आढ ते । न पाहे तयातें आळुमाळा ॥ ४ ॥ तो हा गोपाळाकरींचें उचिष्ट । अन्न
 खावया लागून घाट पाहे ॥ ५ ॥ वेदश्रुति वर्णितां न घेचि पै चित्तीं । श्रमलीया
 म्हणती नेति नेति ॥ ६ ॥ बहिणी म्हण फुका सांपडला हरी । प्रेमसूत्र दोरी गळां
 लावूं ॥ ७ ॥

२९३ गौळणीबाळा देखीयला डोळा । गोविंद सांवळा बाईयांनो ॥ १ ॥
 चेधलासे वृत्ति लागली हे स्थिति । गोरसा हा चित्तीं विसरल्या ॥ २ ॥ माझा
 हरि ध्या हो माझा हरि ध्या वो । अंतरींचा भावो पालटला ॥ ३ ॥ शरीर भावाच्या
 पाडिल्या विसरी । गोरसासी हरि म्हणताती ॥ ४ ॥ हरीच्या ह्या कैशा पाडिल्या
 छंदीं । हिंडली बिंदोबिंदो बाजारेंसी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे जया गोरसाची भूक ।
 तया हरीचें सुख काय कळे ॥ ६ ॥

२९४ देह घट लवंडोन रिता केला । निजज्ञानें पाणीया भरिल्ला ॥ १ ॥
 कैसी चालें ठमकत बाहे बाळा । अंतरी प्रेमकळा वेगळीच ॥ २ ॥ ज्ञानगंगे
 यमुने भरी पाणी । ऊर्ध्वदृष्टी लक्ष्मीतां चक्राणि ॥ ३ ॥ सोहं दुडी वाहोनी चाले
 थीर । मीनतूपण मोकळे दोन्ही कर ॥ ४ ॥ सुखरूपीं लागली निज गोडी ।
 तेणें घरचा अहंकाररांजण फोडी ॥ ५ ॥ ऐशा करितां बहुत येरझारा ।
 जांबरी या शरीरीं प्रारब्धाचा ॥ ६ ॥ सारवोनिया वाच्यांश-खडा थोर । लक्षुनिया
 सुक्षण हाणे वरी ॥ ७ ॥ तेणें मिसें जे जूट झाली नारी । मग बोले वरिवरी लोका-
 चारीं ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे लाभलें सुखें सुख । जैसे जीवनीं लवण समरस
 ॥ ९ ॥

२९५ उडा चला जाऊं गे जेथवरी । जेथें नांदे आमुचा आत्मा हरि ॥ १ ॥
कैना छंद लागला तथा नारी । अखंड दृष्टी परपुरुषावरी ॥ २ ॥ काम धामा विसरू
कैना झाला । कृष्णप्रेमा तो अंगी ठसावला ॥ ३ ॥ विसरल्या देहभाव जेथें
तेथें । पहा कैना व्यापिलें कृष्णनाथें ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे वेधल्या कृष्णें नारी ।
त्या गाडल्या चेदशास्त्रपुराणीं ॥ ५ ॥

२९६ शब्द त्या आरतें लक्ष त्या परतें । लक्षालक्ष जेथें मग झालें ॥ १ ॥
तेथें काय आतां पुसणें सांगणें । भलते आपणे जाणताती ॥ २ ॥ ज्याचे जितुकें
ज्ञान तितुक्यासी देव । शब्दाचा निर्वाह अरुताची ॥ ३ ॥ आतुरासी बोलतां
कैचें समाधान । म्हणोनीया मौन धरितां भलें ॥ ४ ॥ पाहावें तें एक शीत चाच-
पोनी । अवघें घाटोनी कोण सिद्धि ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे अवध्या वासनेच्या
चेष्टा । तेथें ब्रह्मनिष्ठा कासयाची ॥ ६ ॥

२९७ देह-नगरीं मन राजा राज्य चालवी आपुलें । दोघी-स्त्रिया तयाला
निवृत्ति प्रवृत्ति हे भले ॥ १ ॥ निवृत्ति ज्ञानाची ही कन्या प्रवृत्ति अज्ञानीं वातलें ।
सवतीमत्सर दोघीं तयाचें भांडण लागलें ॥ १ ॥ एका सावध श्रोते तुम्ही
करा निवाड दोघींचा । भांडती त्या परोपरी थोर गर्जिताती याचा । निवृत्ति नवी
हे कोण मन भोगी प्रवृत्तोचा । तयाचीया बळें दोघी वर्म काढितीही साचा ॥ २ ॥
प्रवृत्तीनं व्याप केल्या पुरें पटणें वसविलीं । देश दुर्गे नानापरी राया पाडियली भूली ।
पुत्रकन्याप्रजा कैसी एका एका प्रसवली । लावण्य दाविलें मना प्रवृत्तीनं व्याति
केली ॥ ३ ॥ सर सर वेडिये बाईं तुझें नामची निवृत्ति । येथें तुज ठाव कैचा घाली
बाहेर प्रवृत्ति । ऐक वो तूं म्हणणें माझें एक वचन तूं बाई । तुज मुळीं ठावो कैचा
बाई मीच आहे पाहीं ॥ ४ ॥ पट्टराणी माझें नांव रायो विसरला देहीं । देखोनी
लावण्य तुझें भ्रम झालासे काई । जाय वो तूं परती होय तुझें लावण्य लटिकें ।
अज्ञान हा पिता तुझा मूळ पाहीं आधीं निके ॥ ५ ॥ प्रवृत्ति हे काय बोले वचन
ऐक सवती । ब्रह्मादिक बालें माझीं ऐसे नेणसी ख्याति ॥ रविचंद्रादि देव
अवघे माझे गृही असती । सनकादिक माझे नातू ऐसें फळो तुझे चित्ती ॥ ६ ॥
आम्ही नारी पट्टाचिया अखंड रायाशेजारी । घरचार करावया दाही घातली
चाहेरी । ब्रह्मादिक बालें पाळी पट्टराणी येईल सरी । चंद्रसूर्यादि देवही माझे
सत्तेनं निर्धारि ॥ ७ ॥ तूं तव पट्टाची खरी ऐसें बोलसी वचन । रावणाने सीता
नेली तैं कां न चाले मजविण । दंभाची स्त्रिया केली एवं मिथ्या तूं वो जाण । प्रवृत्ति
मी थोर गाढी नाहीं नाहीं मजविण ॥ ८ ॥ ऐके वो विदेह माझा पिता ज्ञान हा
समर्थ । होतें मी रामापाशीं यज्ञ करावया तेथें । परी मी अटश रामीं तूं गे
नोकळीसी सत्य । तुझें अंग क्रिया माझी तुम्हां सर्व साक्षीभूत ॥ ९ ॥ ऐक वो कां

बोलतेसी तुझे संगें सुख नाहीं । म्हणोनी मज प्रवृत्तीसी माळ घातली पाहीं । अवतारही कृष्णादिक मजसाठीं कष्टी तेही । कासया बोलसी व्यर्थ अद्वय हे मिथ्या देहीं ॥ १० ॥ उन्मनी हें नाम माझें मज निर्गुणाचा संग । सगुण आरतें बाई मी तव अव्यय अभंग । प्रवृत्ति हे माझी सत्ता मना लागला झोटिंग । मनपण आलें मना माझिया आलेंसे अव्यंग ॥ ११ ॥ ऐक वो निवृत्ति तुझें स्थळ येथें कोणाइतुकें सांगें मज मी वो जाईन येथून । कन्या पुत्रा समेत राजा टाकून जाईना यासी जरी मिथ्या होय तरी रायाचीच आण ॥ १२ ॥ निरंजन वन स्थळ माझें निवृत्तिचें आहे । भाज माझा परमार्थ यासी मिथ्या बाई नोहे । भाव आणि निजबोध पुत्र शांतिक्षमा होय । ऐसी निवृत्ति कन्या ज्ञानाची हे बोलों जाय । निवृत्तीसी शब्द नाहीं निरजंनी पाहें बाई । परादिक वाचा फिरे तरी तुझें येथें काई । बोलसी जीये वाचें तें तंव प्रवृत्तिच आहे ठायीं । तुझें बाई काय येथें हो सावध तूं देहीं ॥ १३ ॥ निवृत्ति कुठित झाली प्रवृत्तिनें जिकियलें । तंव एक आठवलें तुझें मज माहेर वाहिलें । सांग वो मजलागीं माय बाप कोण बोले । सांग गे इतुकें बाई खरें खांटें तेथें कळे ॥ १४ ॥ अज्ञान हा पिता माझा अहंकार पूर्वज । काम क्रोध मोह पुत्र कन्या आशादिक मज । क्षेत्र हें हो गेहे माझें काय पुसतेसी मज । जाय तें येथुनी आतां नथे बोलतां लाज ॥ १५ ॥ घर जेव्हां जळे तुझें तेव्हां कोठें तूं राहसी । अज्ञान हें पळे जें तम रविप्रकाशीं । मनपण मन सांडी तें तूं कोठें गे बाई । हगवण गेली मग कैचा ठावो कडदोरासी ॥ १६ ॥ बरें वो सवती बाई मन जेव्हां विषयीं विटे । तेव्हां सांडिलें प्रवृत्ति तुज तव देसवटे । आला ऐसं जाण चित्तां बोलसी तें शब्द वायां जाय परि ते प्रवृत्ति ॥ १७ ॥ प्रवृत्तिचें भान मिथ्या ज्ञान पाहसी जरी बाई । अज्ञान ही ज्ञान दोन्ही झालें स्वरूपाचे ठायीं । अज्ञाना ठव नाहीं मी हें आहे कोण कायी । इतुकें नाच हें आहे आधीं । शरण रिघे गुरु-पार्यी ॥ १८ ॥ प्रवृत्ति मानली गोठीं म्हणे निवृत्ति बहिणी । तुम्ही आम्ही नांदां येथें सुखें सुख मनपर्णी । गुरु तो कवण तेथें मज सांगे वो निर्वाणी । शरण मी आलें तुज दोन्ही जोडुनीया पाणी ॥ १९ ॥ ऐक वो एक वचन प्रवृत्ति तुझें नांव । प्रवृत्तीचा धर्म तो भ्रतारासचि भजावें । मनाचे तूं धरीं पाया सुख पावसी स्वभाव । हें मन उन्मन पदातें ज्ञानें पावशील दैव ॥ २० ॥ मी हें कोण आठवतां नांमें प्रवृत्ति तत्त्वतां । मन उन्मन जालें ठेवितांची चरणीं माथा सवतीचा द्वैत गेला अवधी निवृत्ति तत्त्वतां । एकरूप दांन्ही जाल्या सवती भांडण भांडतां ॥ २१ ॥ बहिणी म्हणे प्रवृत्ति अवधी निवृत्ति आहे । अज्ञानाचे मूल सांडीं द्वैत आपणाचि जाये । विकल्प हा स्वयें तुटे तेथें द्वैत कैचें राहे । सवती त्या एकरूपा मनपर्णी मन आहे ॥ २२ ॥

२९८ ऐका तुम्ही सावध सज्जन । कांहीं एक बालकवचन । आत्माकायीं
लागलें भांडण । साधुसंतीं घावें निवडोन ॥ १ ॥ काया म्हणे आत्मयासी पाहें ।
मज स्वामी मोकळीसी काये । हें तों तुज उचीत पैं नव्हे । आधीं बरें विचारुनि
पाहें ॥ २ ॥ मर मर आत्मया रे नष्टा । मज येथें सांडिसी पापिष्टा । येरु म्हणे ऐक
काये माझे । दैव तव लटिकें सहजें ॥ ३ ॥ आत्मा अविनाश श्रुति गर्जे । कां बा व्यर्थ
भांडसी सांगिजे । सोडीं मज वेडीये अज्ञाने । तुज मज वेगळीक ज्ञानें ॥ ४ ॥
ऐकें स्वामी आत्मया जिवलग । मजसंगें सुख तुज कीं गा । नानापरी सोसुनी
कीं गा । सेखीं मज सांडुनी जासी गा ॥ ५ ॥ ऐक वेढे नाव हे सागरी । प्राण्या-
लागीं नेत पैलतीरी । नाव राहे उदकीं जयेपरी । तैसें तुज जाहलें सुंदरी ॥ ६ ॥
तुजमज वियांगचि नाहीं । जन्मा आधीं साजणी तूं पाहीं । टाकावें हें उचितचि नाहीं ।
सेवा मजपासूनिया घेई ॥ ७ ॥ अश्वावरी पार्थिव बैसला । तेथूनिया स्वस्थानीं
उतारला । अंतरसुख काय प्राप्त त्याला । अश्वा प्राप्त झाली अश्वशाला ॥ ८ ॥
रतिसुख आत्मया मजसी । नानापरी घेतलें विशेषीं । इन्द्रियद्वारें सुख घेसी ।
सेखीं मज पापिष्टा सांडिसी ॥ ९ ॥ लोहारा अग्नि-चांड आहे । म्हणोनी कुंकृती
उपायें । कार्य जाह्या टाकिलें सर्व हें । तैसें तुझें काम आम्हां काये ॥ १० ॥ लोह-
संगें अग्नि भासे परी । घण पडतीं लोहाचेंच शिरीं । तैसें तुझे संगतीमाझारीं । असो-
निया अलिस सुंदरी ॥ ११ ॥ आम्ही तव पतिव्रता नारी । स्वामी जातां जाळुनी
शरीरीं । तूं रे तंव नष्ट सर्वांपरी । भोगुनिया चाललासी वरी ॥ १२ ॥ तुझें नांव
पाहतां डफडी । तुज आम्हांसंगतीं आवडी । निज आत्मा निर्गुण निरैवडी । जाय
परती आहेसी तूं वेडी ॥ १३ ॥ मग आतां कासया वर्तसी । अंतीं आम्हां सांडुनी
जासी । सुखभोग सर्वही तूं घेसी । अलिस हें नाम मिरवीसी ॥ १४ ॥ तुजमज
संगतीचें मूळ । जैसा चंद्र उदकींच सोज्जळ । भासे परी अभिन्न केवळ । तैसा
कायेमध्ये हा गोंधळ ॥ १५ ॥ ऐसा आत्मा बोलतां आपण । मग कुडीस पडियलें
मौन । आत्मा व्यापक परिपूर्ण । देहीं आहे परी विलक्षण ॥ १६ ॥ देहआत्मा-
संबंधुचि नाहीं । गुरुकृपेकरूनियां पाहीं । तुकारामीं निष्ठा पूर्ण तेही । बहिणी हें
मुळीं नांव नाहीं ॥ १७ ॥

जोगी.

२९९ जाग रे जगजोगी जगजोगी । तोचि आहे तुमच्या संगी ॥ १ ॥ ऐसें
सांगें क्षेत्रपाल । तुम्ही पुजा रे सकळ ॥ २ ॥ कायाकाशीपुर नगरीं । आत्मा-

१ शेवटी. २ राजा. ३ निग्रह; साधनता.

शिव राज्य करी ॥ ३ ॥ ज्ञान भागीरथीनार । निर्मळ वाहे स्थिर स्थिर ॥ ४ ॥
 अखंड पर्वकाळ तेथें । ब्रह्मादिक मिळती जेथें ॥ ५ ॥ तथा जाती काशीपुरा ।
 होती वेगळें संसारा ॥ ६ ॥ पंचतत्त्व पंचक्रोशी । अवघे लिंगमय काशी ॥ ७ ॥
 ऐसी देह-काशीपुरी । विश्वनाथाची नगरी ॥ ८ ॥ काळभैरव दंडपाणि । तेचि
 विवेक विचार दानही ॥ ९ ॥ तेथें उभा धुंडिराज । येथें निजबोध सहज ॥ १० ॥
 प्रयागत्रिगुणत्रिवेणी । आली गंगेसी मिळणी ॥ ११ ॥ मना-गुणां जेथें भेटी ।
 मनकर्णिका तेचि घाटी ॥ १२ ॥ काशी तेचि मूळमाया । मन येतां तिचे
 ठायां ॥ १३ ॥ दोघां होतां जेथें भेटी । जाली ब्रह्मानंद सृष्टि ॥ १४ ॥ नाम घाट
 मनकर्णिका । ऐसें म्हणती तेथें देखा ॥ १५ ॥ तेथें घडे जया स्नान । पडे गांठीं
 कोटि पुण्य ॥ १६ ॥ तथा पुण्याचेनी योगें । दर्शन भवानीचें होये ॥ १७ ॥ भवानी
 ते निजकळा । शुद्ध ब्रह्मींचा जिह्वाळा ॥ १८ ॥ नव्हे तुरीया ना उन्मनी । तथा मूळ
 ती भवानी ॥ १९ ॥ तिचें घडतां दर्शन । भेटे ब्रह्म परिपूर्ण ॥ २० ॥ बहिणी म्हणे
 भाव घरा । जा रे एकदां काशीपुरा ॥ २१ ॥

३०० प्रणव ते पंढरी विस्तारलें क्षेत्र । अर्ध माप्रा तेथ चंद्रभागा ॥ १ ॥ वंदूं
 वेणुनाद अनुदित गोविंद । वाजवितो छंद जाणती तो ॥ २ ॥ अकार ते भीम
 जाणते जाणती । दुजी पुष्पावती उकार तो ॥ ३ ॥ मकार पद्माळें अनुभव पंढरी ।
 ब्रह्मसाक्षात्कारी ओतलीसे ॥ ४ ॥ विठ्ठल अतीत आकारावेगळा । व्यापुनी
 राहिला पंढरीये ॥ ५ ॥ पुंडलिकें तेथे अनुभव पाहिला । बहिणी म्हणे केला
 विस्तार हा ॥ ६ ॥

३०१ अजीसर्वन्यायें ठकावलें मन । तटस्थता जाण होउनी ठेली ॥ १ ॥ तेथें
 आतां काय पुसावें सांगावें । स्वानुभव अंगें नाहीं जया ॥ २ ॥ कीटकभृंगी-
 न्यायें जाली तद्रूपता । निमाल्या अवस्था चारी तेथें ॥ ३ ॥ बहिणीसी उन्मनी
 लागली अवस्था । भोगी त्या परता ब्रह्मानंद ॥ ४ ॥ परेचे परतें त्याहुनी
 परतें । सारूनिया चौथें पाहें पां रे ॥ ५ ॥ तेंचि तें होउनी पाहें बा रे कैसा ।
 व्यर्थ दाही दिशा हिंडों नको ॥ ६ ॥ सच्चिदानंदाचा खुंटला संवाद ।
 तुटला विवाद जये ठायीं ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे वस्ती मोडली परेची । वार्ता ओंका-
 राची नाहीं नाहीं ॥ ८ ॥

३०२ अदळ कमळां कमळ विकललें । तें म्यां गगनीं उफराटें देखिलें गे ॥ १ ॥
 बाईये स्वानुभवं पाहा कैसें । जेणें आत्माराम भेटे तैसें ॥ २ ॥ मनाच्या
 उल्हासें कमळां कमळ भेटे । आनंदाचा पूर लोटे गे बाई ॥ ३ ॥ तेथें काय
 कारण सरलें शेवटींचें एक उरलें । बहिणी म्हणे तें म्यां देखिलें गगनाचे
 माथां ॥ ३ ॥

३०३ निरासितां निरासिलें आवचितां स्वरूप । तेंचि भरलें रूप नयनीं माझ्या ॥ १ ॥ झाडितां झाडेना काडितां काडेना । नेणीं काय मनां केलें येणें ॥ २ ॥ जें जें पडे दृष्टी तें तें पडे मिठी । नवल या गोष्टी कोण जाणे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझें व्यापिलें मानस । लावियेलें पिसें काय सांगों ॥ ४ ॥

३०४ निर्शीचिया भरीं दिवस ना राती । प्रकाश ना ज्योती कैसें माये ॥ १ ॥ हें सुख जाणती जाणते स्वभावे । पूर्ण कृपा देवें केली ज्यांसी ॥ २ ॥ बिंबीं बिंब कैसें सामावोनी ठेलें । स्वरूप कांदलें दशदिशा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तेथें बोलावें तें काय । मज मीच पाहें हारपलें ॥ ४ ॥

३०५ पाहों जों गेलीया मीच हारपलें । नवल कैसें जालें बाईयांनो ॥ १ ॥ काय सांगों कैसें विपरीत चोज । पडिलें माझें मज ठक कैसें ॥ २ ॥ देखत देखतां अंगीं संचारलें । नाठवेंसें झालें मीही माझें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नवल सांगों कोणापाशीं । माझें मी मानसीं लाजलीये ॥ ४ ॥

३०६ होउनी निवांत पाहतां एकांत । अवधीच विश्रांत पडली मना ॥ १ ॥ अद्वैत आपण ब्रह्म परीपूर्ण । स्वानंदघन होउनी ठेलें ॥ २ ॥ निवांत एकांत वास अद्वैताचा । सोहळा सुखाचा संत घेती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नेणीं काय पुण्य केलें । सुख हें लाघलें गुरुकृपा ॥ ४ ॥

३०७ दिवस ना राती प्रकाश ना ज्योती । तेथें निजवस्ती केली जीवें ॥ १ ॥ आनंदी आनंद गोविंदी गोविंद । भोगूं परमानंद बाईयांनो ॥ २ ॥ अध ना ऊर्ध्व गति ना विगति । तेथें निज-वस्ती केली मन ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सोहं हंसया-सकट । भरुनी ठेला घोट एकसरां ॥ ४ ॥

३०८ जळ ना स्थळ कैची भवनदी । वाउगी उपाधि जडली देहीं ॥ १ ॥ ऐसें जाणोनीयां केली म्यां तांतडी । साधावया गोडी स्वरूपाची ॥ २ ॥ कैची भ्रमर-गुंफा कैची शिवपुरी । भरावें का भरीं वाउगेची ॥ ३ ॥ कैचें ताजें आणि जरठ कमळ । निरंजन कमळ कैचें तेथें ॥ ४ ॥ महा कमळावरी आलेखाची गढी । तयावरी गुढी प्रेमज्योती ॥ ५ ॥ अवधीं कमलपदे ज्या रूपाखालतीं । बहिणीची निजवस्ती जाली तेथें ॥ ६ ॥

३०९ परेचे परतें त्याहून परतें । सारोनीया चाथें पाहें पां रे ॥ १ ॥ तेंचि तें होउनी पाहें पां तूं कैसा । व्यर्थ दाही दिशा धुंडों नको ॥ २ ॥ सखिदानंदाचा खुंटला संवाद । तुटलाये वाद जया ठायीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वस्ती मोडिली परेची । वार्ता ओंकाराची नाहीं नाहीं ॥ ४ ॥

११ निर्गुणपर अभंग.

३१० अक्षर क्षरलें रूपासी तें आलें । निर्गुण तें झालें सगुणाचें ॥ १ ॥ पैल भीमा-
तीरीं उभी विटेवरी । स्वरूपें साजीरी दिव्य मूर्ति ॥ २ ॥ विजातिया कैसें जालें
कुळ नाम । निश्चया निःसीम नवल मोठें ॥ ३ ॥ अशोभ ते शोभा पावलाहे
कैसा । बहिणी म्हणे दिशा व्यापनीया ॥ ४ ॥

३११ ब्रह्मांडावेगळी वेदासी निराळी । चोविसां आगळी विठ्ठलमूर्ति ॥ १ ॥
धन्य ते आगळी घेती प्रेमसुख । पहाती श्रीमुख विठ्ठलाचें ॥ २ ॥ सा चौ आठरा
अगभ्य चोजवेना । ते हे मूर्ति जाणा पंढरीची ॥ ३ ॥ वैकुंठनिवासें स्वइच्छां
निर्मिलें । अक्षर क्षरलें भक्तिमुखा ॥ ४ ॥ अनंत ब्रह्मांडें जयाचे उदरीं । होती
घडामोडी सर्वकाळ ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ते हे पंढरीची मूर्ति । ठकारळी
व्याक्ति विठ्ठलवेषें ॥ ६ ॥

१२ तुलसीमाहात्म्यपर अभंग.

३१२ जेथें नाहीं वृंदावन । तेचि जाणावें स्मशान ॥ १ ॥ राहों नये तये ठायीं ।
एक घडी पळ पाहीं ॥ २ ॥ जेथें असें तुलसीपान । तेथें आहे नारायण ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे विष्णु नांदे । तुलसीचे ठायीं मोदें ॥ ४ ॥

३१३ ब्रह्मा विष्णु वृंदावनीं । शिव राहे तये स्थानीं ॥ १ ॥ धन्य तेची जीव
जाणा । करीती जे प्रदक्षिणा ॥ २ ॥ सर्व सिद्धी वृंदावनीं । येती तुलसीवृंदावनीं ।
बहिणी म्हणे वृंदावन । कलियुगीं मुक्तिस्थान ॥ ४ ॥

३१४ गंगा आणि भागीरथी । ठायीं तुलसीचे येती ॥ १ ॥ होय दर्शन जयासी ।
तोचि देह पुण्यराशी ॥ २ ॥ सर्व तीर्थांचें माहेर । एक तुलसी हें सार ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे तुलसी जेथें । तेथें तीर्थांचा संघात ॥ ४ ॥

३१५ तुलसीचें पत्र । असे देवासी एकत्र ॥ १ ॥ नाहीं दोषां भिन्न भेद ।
दोषां एक तेंचि पद ॥ २ ॥ तुलसीचे पानीं । वसे राधा-कृष्ण दोन्ही ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे धन्य देवा । जया तुलसीची सेवा ॥ ४ ॥

३१६ सर्व तीर्थी जया चाढ । पुण्य सर्वाहूनी घोंड । वृंदावनीं एक आहे । तुलसीचे
टायी पाहें ॥ २ ॥ देव तेहतीस कोटी । येती तुलसीचे भेटी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे
वृंदावन । आहे बैकुंठा-समान ॥ ४ ॥

३१७ देव न सांपडे मना । तरी जावें वृंदावना ॥ १ ॥ तेथें होय समाधान ।
स्वयें भेटे नारायण ॥ २ ॥ देव हारपला ज्याचा । वृंदावनीं भेटे साचा ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे भाव खरा । पाहिजे तो गांठीं बरा ॥ ४ ॥

३१८ वृंदावनीं केला धांवा । म्हणे धांव रे केशवा ॥ १ ॥ द्रौपदीसी पावे हरी ।
वृंदावनीं निर्धारिं ॥ २ ॥ वारी सकळ संकट । धन्य तुलसी सर्वां श्रेष्ठ ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे सर्व गुण । वृंदावनापाशीं जाण ॥ ४ ॥

३१९ चहूं वर्णांमार्जी जाण । दारीं करा वृंदावन ॥ १ ॥ तुलसीसी भजा भावें ।
कदा नुपेक्षिजे देवें ॥ २ ॥ भावें लावी तुलसी-माती । तया होय तेचि मुक्ति ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे लागे वारा । होय वेगळा संसारा ॥ ४ ॥

३२० देव, तीर्थ वृंदावन । अग्निहोत्री यांचें स्थान ॥ १ ॥ धन्य स्थळ तें
पवित्र । संतसांधूंचें जें क्षेत्र ॥ २ ॥ हो तीवेदांचें पठण । जेंथं गायींचें गोठण
॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भाव धरा । देव वसे तेथें खरा ॥ ४ ॥

३२१ ऐसें देवांचें बोलणें । बहुतां ग्रंथीं असे जाणें ॥ १ ॥ करीं माता-पिता-
सेवा । तेथें वास सदा देवा ॥ २ ॥ भजनापाशीं नित्य धांव । वराडिया ऐसा
देव ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे स्थान तरी । पाहोनीयां वास करीं ॥ ४ ॥

३२२ तुलसी-वृंदावनीं गायींचे गोठणीं । बैसतां भजनीं देव जोडे ॥ १ ॥
नाहीं या संदेह पाहिजे विश्वास । साक्ष अंतरास येत असे ॥ २ ॥ नारायणें
दिलें वृंदेसी वचन । तुज मी टाकोन न वजें कोठें ॥ ३ ॥ मग तें तुलसी जालीं
अंगें वंदा । म्हणोनी गोविंदा प्रीति तीची ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे करीं तुलसी-
स्मरण । होय उद्धरण तिहीं लोकीं ॥ ५ ॥

१३ ज्ञानपर अभंग

३२३ संसारिक ज्ञानें तरसी संसार । हा तुझा निर्धार जाय वायां ॥ १ ॥ या-
लागीं तूं मूळ आत्मज्ञान साधीं । तोढोनी उपाधि अंतरांची ॥ २ ॥ स्वर्गासी
जाशील तें जरी साधिलें । व्यर्थ तेणें गेलें पूर्व तुझें ॥ ३ ॥ ब्रह्मांडीं चढविला प्राणवायु

जरी । व्यर्थ तें अवधारीं जाई रया ॥४॥ मंत्र-उपासनें साधीलें दैवत । श्रम तोचि तेथ फळा आला ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे शोध करीं आत्मत्वाचा । मग तुज कैचा जन्म-मृत्यु ॥ ६ ॥

३२४ नाहीं आत्मज्ञान हाटामाजीं उभें । घेशील तें लोभें करोनीयां ॥ १ ॥ पाविजे धिवेकें सद्गुरूच्याच संगें । कृपे पांडुरंगें पंढरीच्या ॥ २ ॥ आत्मज्ञान शेतीं येरानी पावीजे । हिंदतां लाहिजे दिशा दाही ॥ ३ ॥ आत्मज्ञान तपें तीर्थे नोहें प्राप्त । त्याजिसी जरि आस संसारींचे ॥ ४ ॥ आत्मज्ञान नोहे पंचाग्नि साधितां । धूत्रपानें वृथा क्लेश होती ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे साधे सद्गुरूचेंनि कृपे । जरी अनु-तापें शरण जासी ॥ ६ ॥

३२५ आत्मज्ञान डोळां दिसे ऐसें नाहीं । लक्षी जैसें पाहीं मनें कांहीं ॥ १ ॥ बुद्धीचा उपरम होईल सर्वही । आत्मज्ञान ठायीं पडे तेव्हां ॥ २ ॥ आत्मज्ञान नोहे सुवर्णाचा गाळा । चंद्र-सूर्य मेळां सांपडेल ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्ञान साधेल संगतीं । संतांचे निश्चितीं बुद्धि-योगें ॥ ४ ॥

३२६ अग्नीवीण काष्ट जेविं नोहे जाण । तैसी स्थूलावीण वस्तु नोहे ॥१॥ ज्ञाना-चीण नोहे परी आत्मबोध । केलीया संवाद सांपडेना ॥ २ ॥ कोणता पदार्थ आहे वस्तूवीण । वायूचें स्पर्शन नसे कोठें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा सर्वांतर-व्यापी । परी तो संकल्पीं अंतरला ॥ ४ ॥

३२७ पिंड ब्रह्मांडांचा करोनि उगवू । मग तो अनुभवू होय तुज ॥१॥ विश्वीं विश्व-भर विस्तारला जाण । पाहें याची खूण वेदशास्त्रीं ॥ २ ॥ दुधामाजीं तूप आहे निश्चयेंसी । युक्ति काढायासी पाहिजे ते ॥३॥ बहिणी म्हणे देहीं आत्मत्व विचारीं । ब्रह्म तुज उरीं उरली नाहीं ॥ ४ ॥

३२८ मनाचा चालक बुद्धीचा बोधक । पहातां आणीक कोण दृजा ॥ १ ॥ परी तूं कल्पना सांडोनी पहासी । तरीच पावसी ब्रह्मपद ॥ २ ॥ डोळ्यांचें पहाणें कानांचें ऐकणें मुखींचें बोलणें कोणाचेनी ॥३॥ बहिणी म्हणे तुझें शरीरींच पाहें । मग पुढें जायें हिंढायातें ॥ ४ ॥

३२९ प्रणवापासोनी सृष्टीचा विस्तार । करोनी विचार सार सेवीं ॥ १ ॥ साधनें कासया साधिसी पामरा । प्रणवींच खरा तुझा वास ॥ २ ॥ ओंकारापासोनी विस्तारलें वेद । अक्षरांचा भेद पोळखावा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मूळ ओंकाराचें ज्ञान । जालीया निवाण ब्रह्म होसी ॥ ४ ॥

३३० भक्तिप्रेममुख नकळे आणीकां । पंडितां वाचकां वैदिकांशीं ॥ १ ॥ जीव-न्मुक्त जाला जरी आत्मनिष्ठ । भक्तिप्रेममुख दुर्लभ त्या ॥ २ ॥ अभेदोनी भेद

स्थापिला पै अंगी । वाढवाया जगीं प्रेमसुख ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवकृपा करी
काहीं । तरीच हें ठायीं पडे वर्म ॥ ४ ॥

३३१ आकारलें तें तें ब्रह्माचि सर्वही । मनांमार्जी पाहीं विवेकानें ॥ १ ॥ कासया
हिंडसी दंडीसी शरीरा । विकल्प भीतरां वाडगाची ॥ २ ॥ ब्रह्माविणि दुजें नाढले
सर्वथा । अनुभव शाखां सर्व ऐसा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे शोध करीं तूं मनांत ।
ब्रह्म सदादित सर्व काल ॥ ४ ॥

३३२ विश्वाकार ब्रह्म विस्तारलें सर्व । पाहें सावयव ज्ञानामार्जी ॥ १ ॥ माया
म्हणवोनी ब्रह्म कां कल्पसी । नसतें जीवासी बंधन तें ॥ २ ॥ सुतावीण वस्त्र
काय तें होईल । घट ना होईल मातीविण ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हेमाविण अलं-
कार । नघड साचार जाण ऐसें ॥ ४ ॥

३३३ गुळावीण गोडी फुलावीण वास । न दिसे सायास केला जरी ॥ १ ॥ तैसा
विशीं जाण विश्वात्मा पाहिजे । अलक्ष्य सहजें एव्हवीं तो ॥ २ ॥ सूर्याचिये मूर्ती
तेज मुसावलें । तेंही कळों आलें चेष्टें तें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसा ब्रह्म विश्व
हरी । जाणजे हे खरी ज्ञानदृष्टी ॥ ४ ॥

३३४ देह अचेतन वर्तवीतें मन । व्यापक त्रिभुवन साक्षिरूप ॥ १ ॥ तयाचें
स्वरूप पाहीं गुरुमुखें । सर्व तुझीं दुःखें निवारती ॥ २ ॥ जागृतीं जागणें स्वप्नीं
साक्षिभूत । सुषुप्तीं वर्तत साक्षरुपें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचा वेई बरा बोध ।
होय मना बोध ब्रह्मपर्णी ॥ ४ ॥

३३५ विकल्पेंचि सृष्टि वाढलीसे जाण । विकल्पेंचि मन द्वैत मार्गी ॥ १ ॥
करावें निरसन विकल्पाचें जाण । मग तूं पावन होसी बापा ॥ २ ॥ विकल्पेंचि
जन्म विकल्पेंचि मृत्यु । विकल्पेंचि सत्यु हारपलें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे बा रे
विकल्प घातकी । केवीं होसी सुखी संगतीनें ॥ ४ ॥

३३६ अवगूण जयाचे तया न दिसती । म्हणोनीच होती क्लेश तया ॥ १ ॥
काय करूं यासी न चले उपाय । इंद्रावण नोहे गोड कदा ॥ २ ॥ अग्नीचा तो ताप
जाळी भलतेया । त्याचा गुण तया बरा वाटे ॥ ३ ॥ बचनाग मारक करी प्राणहानि ।
त्याचें त्यालागोनी न कळे कांहीं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जाण कोळसा हा शुभ्र ।
होईल तें अन्न नभीं कायी ॥ ५ ॥

३३७ संचित हें जळे ज्ञानाचेनि मुळें । ज्ञान तें आकळे संतसंग ॥ १ ॥
म्हणोनीया संग धरावा संतांचा । मनें काया वाचा निर्धारसी ॥ २ ॥ इंद्रियाभ्या
वृत्ति स्थिरावती मार्गे । साधूचेनि संग पाहें पां रे ॥ ३ ॥ द्वैताचा हरास वासनेचा
नाश । तुटतील पाश संतसंगें ॥ ४ ॥ अहंकार जाय ममता देहाची । आसक्ति

कामाची संतसंगें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे संग असावा निसंग । तोचि पांडुरंग पंढरीचा ॥ ६ ॥

३३८ संत तेचि देव संत तेचि दैव । संत तेचि राव साधनाचे ॥ १ ॥ ऐसे हा निर्धार जयाचे मानसी । फळेळ तो त्यासी भव नेणे ॥ २ ॥ संत तेचि तप संत तेचि जप । संत ते स्वरूप ईश्वराचें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत कृपेचे सागर । तीर्थांचें माहेर तीर्थरूप ॥ ४ ॥

३३९ संताचे सन्निध पालटे संचित । नवी सृष्टि होत क्षणें एके ॥ १ ॥ ऐसे जाण संत अगाध गुणांचे । मनं कायावाचें शरण होय ॥ २ ॥ संतांचे वचनां भानुतेजवृष्टि । दर्भा-अग्नी सृष्टि ठेवियेली ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत होती जें कृपाळ । तेंच पर्वकाळ येती घरां ॥ ४ ॥

३४० संताचे सेवनीं होय आत्मज्ञान । शांति क्षमा पूर्ण वोळंगती ॥ १ ॥ म्हणोनी सेवेसी असावें तत्पर । बुद्धि निर्विकार होईल ते ॥ २ ॥ संतांचे संगतीं होय चित्तशुद्धि । महा अष्टसिद्धि द्वारपाल ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत कृपाळू जें होती तेंच ब्रह्मस्थिति प्रगट होय ॥ ४ ॥

३४१ शिष्य नव्हे तोचि जाणावा निश्चयें । सद्गुरूसी जो पाहें फार बोले ॥ १ ॥ शिष्य नव्हे जाण करि तोंडपिटी । अखंड चावटी ज्ञानगवें ॥ २ ॥ साधु नव्हे तो हा गुरूसी विन्मुख । नाहीं ज्या विवेक साधु नव्हे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे साधु नव्हे तो सहसा । जयाच्या मानसा सुख नाहीं ॥ ४ ॥

३४२ निवृत्तीसी नाहीं प्राक्तनाचें बळ । अनुभवी केवळ जाणती तें ॥ १ ॥ निर्धारी आपुलें असत्य शरीर । मानोनी विचार सार घेती ॥ २ ॥ नाहीं दंड जैसा निःस्पृहीं रायाचा । तैसा प्राक्तनाचा निवृत्तीसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पाहें प्राक्तना वरिष्ठ । प्रवृत्ति हे श्रेष्ठ मार्गीं तया ॥ ४ ॥

३४३ शरीराचें माथां वर्ततें प्राक्तन । शरीर तें जाण प्राक्तनाचें ॥ १ ॥ ज्ञानियांचें मत देह हाचि मिथ्या । प्राक्तनाची कथा तेथें कोण ॥ २ ॥ प्राक्तन भोगवी भोग तो शरीरी । ज्ञानिया अंतरीं सुखरूप ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देह प्राक्तन तोंवरीं । विचार अंतरीं निश्चयाचा ॥ ४ ॥

३४४ जळाळें तें वस्त्र कैसें पांघरेल । देठां का जडेल पक पत्र ॥ १ ॥ तैसं ज्ञानियास भासतें शरीर । बांधील संसार केवीं तया ॥ २ ॥ जळांतील सूर्य प्रकाशेल कायी । चित्रींचा तो पांहे अग्नि जाळी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्वचा सर्पाचिबे विखें । मेलो तो नायके विवेकु हा ॥ ४ ॥

३४५ भाजलें तें बीज अंकुरेना कदा । न मिळोचि दुधामार्जी लोणी ॥ १ ॥
तैसा तो ज्ञानिया जन्म नेघे जाण । वासना भाजून वर्ततसे ॥ २ ॥ परीसा
लागतां लोह तें पालटे । कालिमा हे भेटे पुन्हा कैसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे गोदा
मिळाली सागरी । न येची माघारीं त्र्यंबकांत ॥ ४ ॥

३४६ माझीया हा मन घेतला *उच्चाट । पहावें वैकुंठ पंढरी हे ॥ १ ॥ सांडो-
नीया सर्व काम धाम धंदा । वेधलें गोविंदा गोपीराजा ॥ २ ॥ अधरापासोनी
भेदीयेलें चक्रे । इद्रियें हीं वक्त्रं करोनीयां ॥ ३ ॥ प्राणाचा निरोध करोनी पाहिलें ।
निश्चियें गाईलें नाम तुझे ॥ ४ ॥ तंव पुढें नाद गर्जताती नाना । तेथील धारणा
ठाकियेली ॥ ५ ॥ सोहं शब्द तोही अरुताचि पाहें । लक्ष्मी लक्ष जाये मिळो-
निया ॥ ६ ॥ सद्गदित कंठ दाटतांचि मन । करोनियां स्नान चंद्रभागे ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे देव विठ्ठल पाहिला । द्वैतभाव गेला हारपोनी ॥ ८ ॥

३४७ विश्वचि विठ्ठल विस्तारला सर्व । विकारंचि देव अंतरला ॥ १ ॥ ठको-
निया बुद्धि ठसावली माया । ठुमकत गेलिया श्रुतीमागें ॥ २ ॥ लंघिलीं साधनें
लक्ष हारपलें । लघुत्व घेतलें साधनांनीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तो हा विठ्ठल पहातां
आली अद्वयता मना सहजें ॥ ४ ॥

३४८ चंचल मानस चुकलें चिद्रूप । चढलें प्रताप जयाचा हा ॥ १ ॥ तेचि
चंद्रभागा तेथें करी वास । पुंडलीका ध्यास अखंडत्वे ॥ २ ॥ द्रवोनीया चित्त
दृश्य हारपलें । चिद्रूप संचलें चिदाकाशीं ॥ ३ ॥ भागलीं संचितें भाग होतां
दारिरी । भाविली पंढरी भाव बलें ॥ ४ ॥ गाइलें हें वेदीं पुराणें गर्जती । ग्वालेव्य
वर्णिते स्मृति जीची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी चंद्रभागा जाण । तेथें अनुष्ठान
भक्त करी ॥ ६ ॥

३४९ वैद्याचा देह व्यापियेला रोंगें । मात्रा मागें त्यागे मूर्ख तोची ॥ १ ॥
यालागीं पारखी करोनीयां जाण । होईल कल्याण सर्व तुझें ॥ २ ॥ आपणचि
बुढे कासीं लावि जेगां । तयाच्या वचना मूर्ख मानी ॥ ३ ॥ धर्मीं उपवासी
आमंत्रित लोक । सत्य मानी एक मूर्ख तोची ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे अंगीं जयाचें
सामर्थ्य । सर्वही पदार्थ सिद्ध तेथें ॥ ५ ॥

३५० कल्पतरूपाशीं मागतां कल्पिलें । सामर्थ्य तें भलें तया अंगीं ॥ १ ॥
कासयासी शीण करिसी गा मना । क्रिया ते निर्वाणा पाववील ॥ २ ॥ चिंता-
मणीपाशीं मागतां चितिलें । भावना ते फळे सर्व तुझी ॥ ३ ॥ कामधेनूपाशीं
होती पूर्ण काम । परिसीं उत्तम लोह होये ॥ ४ ॥ अमृताजवळीं मागतां अमरत्व

ज्ञानेंचि पूर्णत्व पावशील ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे अंगीं क्रिया ज्या समर्थ ।
सर्व ही पदार्थ त्यापाशीं ॥ ६ ॥

३५१ धन्य मांणी मन विठ्ठलीं जयाचें । चित्त निश्चयाचें स्वस्वरूपीं ॥ १ ॥
तयाचे संगतीं होय चित्त शुद्ध । अंतरां हा बोध प्रगट दिसे ॥ २ ॥ निंदा आणि
स्तुति जयासी समान । देह-अभिमान नाहीं जया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जया
नाहीं द्वैतभाव । तोचि जाण ठाव आत्मयाचा ॥ ४ ॥

३५२ तोचि भवरोग फेडली अंगींचा । जयासी शांतीचा भाव देहीं ॥ १ ॥
इतर ते व्यर्थ दांभिक कासया । पाडिती संशयामार्जीं लोकां ॥ २ ॥ तोचि निर-
सील भवपाश सर्वही । जया बोध देहीं सर्वकाळ ॥ ३ ॥ तोचि दवडील माया
अंधकार । जयासी विकार नाहीं स्वप्नीं ॥ ४ ॥ तोचि उतरली विषयविष पाहें ।
भूतकृपा राहे जयामार्जीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी करावी परीक्षा । पावसी
अपेक्षा सहज गुणें ॥ ६ ॥

३५३ सूर्य अभ्रामार्जीं सांपडला जरी । काय तेज तरी उणें होये ॥ १ ॥ तैसा
जाण संत दिसे प्रपंचांत । परि तो अतीत सर्व कर्मीं ॥ २ ॥ सुवर्ण पुरिलें जरी
पृथ्वी-आंत । काय तें हारपत तियेमार्जीं ॥ ३ ॥ सूर्य उदकांत बिंबला आपण ।
तोय त्यालागून काय बाधे ॥ ४ ॥ वदन आदर्शीं बिंबलें दिसत । आरशाचें तेथें
काय लागे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे रंगीं ठेविला स्फटिक । रंग त्या बाधक होईल
काय ॥ ६ ॥

३५४ पय आणि तक्र वणेंही सारिखे । शुभ्र गार देखें परीस तोही ॥ १ ॥
परी त्यांचे गुण जाणते जाणती । मूर्ख ते मानिती समान हो ॥ २ ॥ सुवर्ण पितळ
दिसे पीतवर्ण । गंगाजळ अन्य सारिखेंची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे येथें परीक्षक जाणे ।
येर ते शहाणे काय करूं ॥ ४ ॥

३५५ आकाशीं कावळा करितसे गती । गरुडपाक्षिरीती तेचि असे ॥ १ ॥ काय
ते मानावे समान सज्जनीं । आपुलाल्या गुणीं बाळखावे ॥ २ ॥ सूर्याचिया तेजें
वर्ततसे जन । दीपही घरोन तेज वर्ते ॥ ३ ॥ गायगाढवांचें सारिखेंचि दूध ।
परद्वारां निंद्य पतिव्रता ॥ ४ ॥ तुळसीचा वृक्ष आणि तो धातरा । फणस-इंद्रावनी-
सम पाहे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ज्ञान पाहिजे अंतरां । वस्तु तें निर्धारीं कळे त्या ॥ ६ ॥

३५६ सुरतरू म्हणोनी बाभूळ मानिली । व्यर्थाचि ते गेली भावना हो ॥ १ ॥
यालागीं बाळखी असावी नेटकी । येईल परिपाकीं गूण त्या ॥ २ ॥ साखरेचा
खंडा गार एकवर्ण । हंस पक्षी जाण सारखेची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पहा विचा-
रोनी मनीं । ज्ञान सर्वांहूनी श्रेष्ठ असे ॥ ४ ॥

३५७ अहंकारें देह धरी जीवदशा । मग पडे सोसां संसारिक ॥ १ ॥ तेणेंचि अंतर पडलें मुळाशीं । मग भोग सोशी नाना योन्धि ॥ २ ॥ अहंकार वाढे स्त्रीधन लोभ । माया ते स्वयंभ वाटली त्या ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचा करावा विचार । आत्मज्ञान सार सांपडेल ॥ ४ ॥

३५८ स्त्रियांचेनि रूपें माया जाली सत्य । घन्य मानीं येथें चित्त वाटे ॥ १ ॥ येईल वैराग्य चित्तामार्जी जेव्हां । आत्मज्ञान तेव्हां होय तुज ॥ २ ॥ हाव भाव इच्या कटाक्षाचे बाण । साहे ऐसा कोण भूमीवरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मूळ नाशासी कारण । स्त्रिया आणि धन मोक्षमार्गी ॥ ४ ॥

३५९ मद उतरेल एका दां दिसांत । सागर निवांत होईल तो ॥ १ ॥ परि जाणया हे स्त्रियांसी भुलला । तो मद उतरला नाहीं कैसी ॥ २ ॥ तपराज्यमद जाईल तो क्षणीं । आणिक ते जाणीं नाना मद ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मद स्त्रीकामें वाढती । या मद निवृत्ति नोहे मना ॥ ४ ॥

३६० वत्सापार्शी जेवीं घावे ती गाडली । किंवा ती माडली बालकीं हो ॥ १ ॥ तैसें भक्तीपार्शी ज्ञान सहजस्थिति । सांपडे प्रतीति आली मज ॥ २ ॥ पुष्पापार्शी जेवीं अमर गुंगत । गुळासी गुंतत मक्षिकार्य ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसे भक्ती-पार्शी ज्ञान । अनायासें खून सांपडली ॥ ४ ॥

३६१ विश्वी विश्वभर पाहे ज्ञानदृष्टी । घेउनी कसोटी वेदशास्त्रें ॥ १ ॥ काय उणें मग आपुल्या स्वसुखा । होउनीयां मुका राहे तेथें ॥ २ ॥ पुष्पांमार्जी वास नेणती ते नेत्र । घ्राणेविण श्रोत्र व्यर्थ जाण ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवें व्यापियेलें जग । ज्ञानदृष्टि चांग पाहिजे ते ॥ ४ ॥

३६२ पाहिजे तें ज्ञान सात्त्विक चांगलें । निर्द्वंद्व एकलें एकनिष्ठ ॥ १ ॥ तेणेंचि तो वसे विश्वामार्जी हरी । बाह्यअभ्यंतरीं वीतप्रोत ॥ २ ॥ असलीया नेत्र सूर्य वस्तू दिसे । पुष्पाचे विकारें फलप्राप्ति ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सत्त्वगुणीं पूर्ण कृपा । तेंच आत्मरूपा पावशील ॥ ४ ॥

३६३ भेटी होय म्हणीं जातां आलें द्वैत । आत्मा अखंडीत सर्वव्यापी ॥ १ ॥ श्रुति-स्मृति-साक्ष सिद्ध ऋषिमते । आत्म्याविण रितें स्थळ नाहीं ॥ २ ॥ कल्पना ते मनीं वाढली अपार । तेणेंचि अंतर आत्मयासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे द्वैत जाय जें कल्पना । तेंच नारायणा पावशील ॥ ४ ॥

३६४ विश्वरूप आत्मा भाविशील जरी । असत्य निर्धारीं विश्वाकार ॥ १ ॥ सद्गुरुकृपा ते होईल जे क्षणीं । चोळखसी जनीं जनार्दन ॥ २ ॥ दिसे तें तें सर्वहि

नासेल सर्वथा । अकारलें वृथा भास याचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे दृश्या अतीत बोलती । त्याची प्रचीति घेई का रे ॥ ४ ॥

३६५ दृश्य मिथ्या याचा घेवोनी अनुभव । मग तुझा देव तुजपाशीं ॥ १ ॥ सद्गुरूचे पायीं वोळगे सर्वर्षीं । मग तुज विश्वीं विश्वंभर ॥ २ ॥ दृष्टि सत्य तेव्हां दृश्य होतें सत्य । तुम्ही यथातथ्य शोध करा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे याचा वोसरली परा । दृश्यपणा थारा तेथ केंचा ॥ ४ ॥

३६६ दृश्यत्वांच देव सांपडतां जरी । शास्त्रार्थविचारीं कोण धावे ॥ १ ॥ पाहें विचारोनी आपुलीया देहां । हिंडशील मही कासयासी ॥ २ ॥ नेत्रासी गोचर होता जरी आत्मा । भजनसंभ्रमा काय काज ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे दृश्य सर्वही मायिक । आत्मा तो सम्यक वेगळाची ॥ ४ ॥

३६७ तीर्थ तपें व्रतें अनुष्ठानें नाना । धरितां घारणा योग मुद्रा ॥ १ ॥ न सांपडे त्यासी तत्त्व आत्मयाचें । जर्गी या तें साचें केवि घडे ॥ २ ॥ मास-उपवासीं नाना कृच्छ्रें चांद्रायणें । आत्मतत्त्व यानें दृष्टी न पडे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे चक्रें भेदुनीया मना । कोढिती पवना जयालागीं ॥ ४ ॥

३६८ वैराग्यविराक्ति साधिती शम दम । धूम्रपानें नेम इंद्रियांचा ॥ १ ॥ परी तें न साधे आत्मतत्त्व त्या । अद्यापि संशया न सांडिती ॥ २ ॥ राज्य त्यजूनीया बैसले वनांत । एक ते ध्यानस्थ सर्वकाळ ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देव प्रपंचीं असतां । तरी कां हे अवस्था भोगीत ते ॥ ४ ॥

३६९ एक दिगंबर हिंडताती नम्र । एक ते निमग्न सर्वकाळ ॥ १ ॥ परि त्या अद्यापि न सांपडे सत्य । सोलींज जें तत्त्व विवेकाचें ॥ २ ॥ मुंडिती खंडिती दंडिती देहासी । एक मौनवेर्षीं हिंडताती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जटा नखें वाढवूनी । हिंडती अवनी भ्रांतवेर्षें ॥ ४ ॥

३७० दृश्य नव्हे वस्तु हा खरा निर्धार । वेदेंही साचार हाचि केला ॥ १ ॥ सद्गुरु अंजन घालोनी पहासी । तरिच पावसी आत्मयासी ॥ २ ॥ सगुण मायिक नासेल सर्वथा । निर्गुण पहातां आढलेना ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आतां विवेकाचा दीप । घेवोनी स्वरूप पाहें ढोळां ॥ ४ ॥

३७१ विवेक-वैराग्य सद्गुरुची कृपा । होय तें सोपा आत्मबोधू ॥ १ ॥ नाहीं त्या संदेह निश्चय मानसीं । याचि साधनासी प्रवर्तवें ॥ २ ॥ श्रवणमनन सदा निजध्यास । पुढें होय त्यास साक्षात्कारू ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तुज पावावया निज । उपाय सहज हाचि असे ॥ ४ ॥

३७२ गीतार्थ पाहोन असत्य त्यजावें । सत्यासी भजावें आदर्शसी ॥ १ ॥ मग तूं सहज पावशील सुख । संसारीचें दुःख सर्व नासे ॥ २ ॥ माया-अविद्येचा नाश

विवेकानें । करीं तूं निर्वाण पावशील ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देहीं विरक्ति ठसावें ।
तरीच पुसावें परब्रह्म ॥ ४ ॥

३७३ वर्णाश्रमसेवा या वेदाचे निमित्तें । कर्म करी त्यातें मोक्ष साधे ॥ १ ॥
चित्त-शुद्धि होय विरक्ति सबळ । ज्ञानेंचि प्रबळ नाश त्याचा ॥ २ ॥ यथोचित
कर्मफळाचा तो त्याग । कर्तृत्व-विभाग अहंत्यागें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कर्मत्याग
नाहीं कदा । करावें मर्यादा नुल्लघोनी ॥ ४ ॥

३७४ वेदें प्रतिपाद्य केलें असे कर्म । मोक्षाचें हें वर्म पाहोनीयां ॥ १ ॥ परी
ते नेणती करितां चुकलें । तेणेंचि पावले जन्म-मृत्यु ॥ २ ॥ ब्रह्मचर्य आणि
गृहस्थ वानप्रस्थ । आणिक संन्यास वेदमते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वेद बोलिला
नेटकें । क्रियेपाशीं सुखें दुःखें येती ॥ ४ ॥

३७५ वेदांऐसी नाहीं माउली आणिक । प्राणिनां विवेक सांगितला ॥ १ ॥
परी ते नेणती वेदार्थाचें वर्म । चुकोनिया कर्म आचरीती ॥ २ ॥ वेदांऐसा कैचा
बाप या जगासी । कर्मचि मोक्षासी पाववीतो ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वेद मोक्षासी
कारण । परी क्रिया जाण पाहिजे ते ॥ ४ ॥

३७६ ब्रह्मचर्या जया जाली निर्वासना । तेथेचेनीं जाणा मोक्ष तया ॥ १ ॥
निर्वासना मूळ असावी नेटकी । आश्रमीं विवेकीं वेद बोले ॥ २ ॥ गृहस्था-
श्रमीं हेत निमालीया । तेथोनीच तया मोक्ष पाह ॥ ३ ॥ वानप्रस्थीं विषय-
वासना निरसली । मुक्ति हे साधली तेथें तया ॥ ४ ॥ संन्यास व्यावया मूळ
विषय-त्याग । येन्हां प्रसंग नाहीं खरा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे वेद प्रमाण तो खरा ।
आश्रमीं निर्धारा मोक्ष व्हावा ॥ ६ ॥

३७७ वेदाचा आधार सर्वही आश्रमां । वेदासी उपमा नाहीं खरी ॥ १ ॥
यालागीं प्रमाण सर्वांसी हा वेद । आश्रमासी वंघ महावाक्य ॥ २ ॥ वेद तेंचि
ज्ञान वेद तेंचि ध्यान । वेद करी पावन वर्णमात्रां ॥ ३ ॥ वेद तोचि जप वेद
तोचि तप । वेद तो स्वरूप आत्मयाचें ॥ ४ ॥ वेद तेंचि तीर्थ वेद अनुष्ठान । वेद तो
निर्वाण योगनिष्ठ ॥ ५ ॥ वेद तोचि योग वेद तोचि याग । वेद तो संयोग जीवात्मया
॥ ६ ॥ वेद तोचि भाव वेद तोचि देव । वेद तोचि ठाव सर्वज्ञातें ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे वेद अमान्य जयासी । तैसीया खरासी घडे नर्क ॥ ८ ॥

३७८ वेदार्थ-विचारीं आत्मा दुरी नाहीं । सर्वांतरां पाहीं ओतप्रोत ॥ १ ॥
परी ते नेणती कल्पनेचे योगें । इंद्रियांच्या संगें आत नाल ॥ २ ॥ आकाश
व्यापक जैस असे सर्वा । आत्मत्व अनुभवा तयापरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जैस
अळकारीं सोनें । आत्मा तेची खुणें वोळखावा ॥ ४ ॥

३७९ आत्म्यावरी जग विस्तारलें सर्व । विश्वाभार्जी ठाव असे तया ॥१॥ पहा अनुभवं आपुलिया मनीं । ब्रह्मों ब्रह्मपणीं ब्रह्मानंदें ॥ २ ॥ उदकां तरंग उगवले परी । तृषा ते न करी हरण कीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे बीजीं वृक्ष आहे खरा । विवेकें चतुरा पाहें बापा ॥ ४ ॥

३८० काष्ठामार्जी अन्न जैसा असे गुप्त । आत्मा सर्वगत तैसा असे ॥ १ ॥ विवेकें करुनी पट्टिजेल ठायीं । महावाक्य पाहीं शोध लागे ॥ २ ॥ जळीं सूर्य-बिंब दिसतसे जैसैं । आत्मत्व हें तैसैं वोळखावें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा सर्वही व्यापक । परी तो निःशंक वेगळाची ॥ ४ ॥

३८१ पद्मपत्र जैसैं उदकांत असोन । लिप्त नव्हे जाण जेणेंपरी ॥ १ ॥ तैसाची तो आत्मा विश्वाकार भासे । ज्ञानियासी दिसे वेगळाची ॥ २ ॥ दुधामार्जी लोणी असोनी अलिप्त । नभ अखंडित घटीं भासे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा वोळखिजे पैसा । सद्गुरू-परेशा वोळंगूनी ॥ ४ ॥

३८२ माया कांटूनिया जालिसे निर्माण । इचें अधिष्ठान वोळखावें ॥ १ ॥ सात्त्विक बुद्धिनें सद्गुरूची कृपा । वेदार्थ वेडें पां विवेकेंसी ॥ २ ॥ कोठोनिया जाली कैसी विस्तारली । माया विवंचिली पाहिजे ते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माया सत्य कीं असत्य । विचारुनी तथ्य स्वीकारिजे ॥ ४ ॥

३८३ स्फूर्तिरूप जेथें मायेचा उद्भव । प्रपंचासी ठाव मूळ तेथें ॥ १ ॥ ब्रह्म एकलें तें गमेना म्हणोनी । स्फूर्ति हें चिंतनें स्वसंवेद्य ॥ २ ॥ उदकां बाभूळ होऊन निर्माण । तंगें तें जाण आच्छादिलें ॥ ३ ॥ तैसी जाली जाण ब्रह्मर्षीचीच माया । लपोनिया तया प्रगटली ॥ ४ ॥ अग्निचे पांसाव धून्नाची उत्पत्ति । तयाची प्रदीप्ति लोप करी ॥ ५ ॥ डोळ्याचें पडळ डोळीयासी रोधी । काजळी ते बाधी दीपकासी ॥ ६ ॥ आंव वृक्षीं होय कां बरें निर्माण । तयासीच जाण आच्छादिलें ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे तैसी माया आच्छादित । सद्गुरूचा हस्त नाही तरी ॥ ८ ॥

३८४ सत्य म्हणों जरी मायेसी तत्त्वतां । तरी निश्चिंतार्था असत्यची ॥ १ ॥ न कळोचे पार इचा विधातिया । वेदांतेंही ठाया नये खरी ॥ २ ॥ असत्य म्हणतां प्रत्यक्ष दिसत । कोण इचा अंत घेऊं शके ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वाचा खुटली वर्णितां । कोण तो तत्त्वाचा शोध करी ॥ ४ ॥

३८५ सत्यसत्यातीत मायेसी म्हणतां । आलीसैं तत्त्वतां नागवण ॥ १ ॥ बीजेविण वृक्ष कीं द्विजेविण पक्ष । बळेंविण दक्ष केवीं घडे ॥ २ ॥ सूर्याविण रश्मी जळेंविण तरंग । पुष्पेंविण भृंग केवीं पाहें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माया सत्य ना असत्य । दोहींसी अतीत केवीं घडे ॥ ४ ॥

३८६ वांझेच्या पुत्रासी नपुंसककन्या । दिधली त्याच्या लग्ना चला जाऊ ॥१॥ तैसी जाण माया सत्य ना असत्य । तिचें तें शाश्वत केव्हीं बापा ॥२॥ मृगजळें जेव्हीं तृषा बोलविली । जिवें मेल्या भरली तरळ जैसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मिथ्या म्हणों नेदी कदा । सत्य याचि शब्दा स्तब्ध ठेलें ॥ ४ ॥

३८७ ऐसा होय व्यवहार । जेणें राहे मन स्थिर ॥ १ ॥ हेंचि मायेचें निरसन । जाणे गुरुगम्य खूण ॥ २ ॥ राहिलीया तळमळ । तोचि उपदेश सबळ ॥ ३ ॥ शब्दज्ञानें करिशी सांस । तेथें कैचा मायोनाश ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे राहे मौन । हेंचि स्थिरप्रज्ञखूण ॥ ५ ॥

३८८ तळमळ निराकारी । जाली माया तेची खरी ॥ १ ॥ हा तो अनुभव संतांचा । पाहें ग्रंथी आहे साचा ॥ २ ॥ रूपी वेद झाला मुका । इतरांचा कोण लेखा ॥ ३ ॥ नाहीं शब्दाचें तें काम । पाहा शेषें केला श्रम ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे शय्या जाला । तेव्हां अंगीकार जाला ॥ ५ ॥

३८९ हाचि पुराणीं विचार । केला बुद्धि करी स्थिर ॥ १ ॥ करी गुरु उपदेश । तेथें मौनेची प्रवेश ॥ २ ॥ शब्दमाया नाहीं भिन्न । ध्रुतीं सांगितली खूण ॥ ३ ॥ शब्द नव्हे रामराम । पार्वतीला सांगे शिव ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे ब्रह्मरस । सेवीं का रे सावकाश ॥ ५ ॥

३९० म्हणे राम ब्रह्मरूप नाहीं । तोचि खळवादी पाहीं ॥१॥ नामरूप दोन्ही एक । हाचि वेदींचा विवेक ॥ २ ॥ उपनिषदांचें सार । रामरूप निर्विकार ॥ ३ ॥ नाना इतिहास वार्ता । नामरूपींच तत्त्वतां ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे नामसार । हेचि उन्मनी निर्धार ॥ ५ ॥

३९१ ऐका चौवाचें विवरण । स्थान मान कळा जाण । देह अवस्था निदान । संकलित ऐकावें ॥ १ ॥ कोण स्वर कोण वाचा । अभिमानीं ह्या देहाचा । शक्ति-स्थान अभिप्राय गुणाचा । बोलिजेल ॥२॥ प्रणवाचा कोण चरण । कोण वेद तेथींचा जाण । हें स्वानुभवं जया ज्ञान । स्वयें तो आपण परमात्मा ॥३॥ हें अनुपदुष्कथन । पंचिकरणामार्जी विवरण । आशंका नुपजे ऐसियानें । करोनी जाण ठेविलें ॥ ४ ॥ नामें तो ज्ञानप्रकाश । जो कां ब्रह्मविद्येचा सौरस । आत्मत्वाचा घोष । परम-हंस मुगुटमणी ॥ ५ ॥ त्यामार्जी कार्यकारण । काढियेलें वाचाविवरण । ते ऐकावीं स्थानमानें । संकलित मार्गें ॥ ६ ॥ जेथें महाकारण देह । तेथें तुर्या-वस्था होय । अभिमानी प्रलगात्मा पाहें । भोग हे स्वानंदाचा ॥ ७ ॥ स्थान तें मूर्धन्य जाण । ज्ञान शक्ति जाणिजे खूण । शुद्ध सात्विक तो गुण । मात्रा जाण ओंकाराची । चौथा चरण प्रणवाचा । उद्भव अथर्वण वेदाचा । प्रकाश षोडश

कळेचा । बारा जनींचा रहिवासू ॥ ९ ॥ तेथेंचि हं जाण परावाचा । जेथें उल्लेख
 सन्मेषाचा । ओघ चाले सत्रावीचा । ब्रह्मानंद सुखाचा रहिवासू ॥ १० ॥ स्थान तें
 नाभिकमळ । अंतःकरण तें निर्मळ । हें परेचें निजस्थळ । जाणती कुशल अनु-
 भवी ॥ ११ ॥ पश्यंतीचा जेथें रहिवास । तेथें अष्टदळ कमळाचा विकास ।
 अंगुष्ठमात्रप्रमाण प्रकाश । दीपवत क्रीडतसे ॥ १२ ॥ कारण देह सुषुप्तीच्या
 अवस्था । प्रज्ञाभिमानी आनंदभोग तत्त्वतां । हृदयस्थान शक्ति देखा । गुण तामस
 वर्तत ॥ १३ ॥ मकारमात्रा जाण । प्रणवाचा तिसरा चरण । वेद तो आपण । सामकें जाणिजे
 ॥ १४ ॥ तेथें उन्मेषाचा ध्वनि । सूक्ष्म स्वर ये उमटोनी । पश्यंती नाम तिजलागुनी
 जाणावी सज्जनीं स्वानुभवे ॥ १५ ॥ आतां मध्यमा वाचा जेथ । लिंग देह
 जाणिजे तेथें । अवस्था ते विशेष । स्वप्न जाणिजे ॥ १६ ॥ अभिमानी तो तैजस
 प्रत्युक्त भोग सावकाश । कंठस्थानी रहिवास । करी घोष महानाद ॥ १७ ॥ तेथें जाण
 द्रवशक्ति । गुण तो रजोगुणस्थी । मात्रा ते उकाराची । प्रणवाचा दुसरा चरण
 ॥ १८ ॥ तेथें यजुर्वेद आपण । करी घोषाचें उच्चारण । परी वैखरीवांचून । न कळे
 कांहीं ॥ १९ ॥ आतां वैखरी नांदे जेथें । स्थूल देह वर्ते तेथ । अवस्था जागृती
 वर्तते । अभिजाणिजे सुविश्व पै ॥ २० ॥ युक्त भोग तेथींचा । रहिवास तो
 नेत्रोंचा । गुण सात्त्विकाचा । मिश्रित साचा वर्तत ॥ २१ ॥ मात्रा तीन अक्षरांची ।
 महिमा ते प्रथम चरणाची । जे कां मूळ प्रणवाची । ऋग्वेदाची जाणिजे
 ॥ २२ ॥ तेथें वैखरीचें स्थान । करी बत्तिसाक्षरां उच्चारण । शब्दापशब्द आपण ।
 कळती जाण उच्चारणीं ॥ २३ ॥ पुढें विस्तारें सांगता । तरी विस्तारेल ही
 वार्ता । म्हणोनि संकलित कथा । जाण तत्त्वतां सांगितली ॥ २४ ॥ या चौवाचेचें
 एकचि स्थान । व्यतिरेकान्वयें केलें आपण । त्यासी म्हणें आत्मज्ञान । स्वरूप-
 ज्ञान कळावया ॥ २५ ॥ वरकड होसी तूं कै ज्ञानें । धातैमात कवित्व बोधणें ।
 मुसों जातां अभिमानें । प्रवर्ते जाण मुष्टिघाता ॥ २६ ॥ परि या ज्ञानाचा सौरसु ।
 नेघेचि तो मंदविलासु । सुलोनि सन्मानदाराच्या सुखासू । तैशा जनासी हें न
 मानस ॥ २७ ॥ जया स्वहित करणें । तेणें शुद्ध भावार्थ धरणें । करावें अध्यात्मज्ञान
 बोधणें । जेणें लाघे निधान परब्रह्म ॥ २८ ॥ बहिणी म्हणे गुरुकृपा जेथें । ज्ञानासी काय
 रणें तेथें । परी निष्ठाबळ पाहिजे यथार्थें । तेंव्हां भगवंत प्राप्त होय ॥ २९ ॥

३९२ चुंबक चालवी लोखंडा प्रत्यक्ष । क्लेश हे तयास जैसे नाहीं ॥ १ ॥ तेवीं
 आत्मा सर्व करीनी अकर्ता । पाहें तूं स्वचित्ता वोळखोनी ॥ २ ॥ सूर्याचेनी
 जेवीं भासे सृगजळ । जनक्रिया सकळ सूर्ययोगें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे आत्मा
 ऐसा जया कळे । तयाचा मावळे जन्ममृत्यु ॥ ४ ॥

१४ नाममहात्म्यपर अभंग.

३९३ नामसंकीर्तन सदा सर्वकाल । अखंड प्रेमळ देह ज्याचे ॥ १ ॥ तयासीच भक्ति म्हणावी निर्धार । जाणती उत्तर ज्ञानवंत ॥ २ ॥ क्षण एक काल जाऊं नेदी रिता । आवडी हे चित्ता पांडुरंगीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जीव जाईल सर्वथा । काल जाऊं नेदी रिता नामाविण ॥ ४ ॥

३९४ जलाबीण मीना होय प्राण सोटी । तैसें नाम पोटीं आवडे ज्या ॥ १ ॥ भक्ति हे तयासी सज्ञान बोलती । येर ते जल्पती वाउगेची ॥ २ ॥ तृपाक्रांता जेवीं उदकाची आवडी । तैसी जया ओढी संकीर्तनीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वांझ इच्छिती बाळक । तैसें नामसुख आवडे त्या ॥ ४ ॥

३९५ भक्ति नाही हाटीं घेईजे विकत । हिंडतां वनांत सांपडेना ॥ १ ॥ चित्ताचिये साठीं भक्ति हे साधेल । आणिक जे बोल वायावीण ॥ २ ॥ भक्ति नाही पाहीं जाणिवेचे घरीं । धनाढ्यमंदिरीं सांपडेना ॥ ३ ॥ भक्ति नाही राजा-प्रधानाचे घरीं । भक्ति नाही पारीं चौधरींच्या ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे भक्ति साधावया एक । पाहिजे विवेक पूर्ण देहां ॥ ५ ॥

३९६ भाव तेथें भक्ति, भक्ति तेथें ज्ञान । ज्ञानें समाधान होय चित्ता ॥ १ ॥ मग तूं सहज समाधि पावसी । चित्त नामापाशीं लीन होतां ॥ २ ॥ संतसमागमीं असोनी श्रवण । सदा सावधान अनुक्रमीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भक्ति पाहिजे कारण । मग त्या निर्वाणपदप्राप्ति ॥ ४ ॥

३९७ भाव शुद्ध तरी मोक्ष तया शुद्ध । यासी ग्वाही वेद पहा तुम्ही ॥ १ ॥ अशुद्ध तो भाव करी घात सर्व । अंगीं वसे गर्व तयाचिया ॥ २ ॥ भक्ति हेचि मोक्ष भक्ति हीच मुक्ति । भक्ति ते विराक्ति सत्य खरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भक्ति पाहिजे सुदृढ । मग तया गूढ कासयाचें ॥ ४ ॥

३९८ गुरुमंत्र देव औषध भावार्थी । फळ एक चित्तें पाहें ऐसें ॥ १ ॥ याचिया निर्धारें मावार्थीसी भज । हृदयींचें गूज सांगितलें ॥ २ ॥ पाषाणप्रतिमा भावें भजलीया । इच्छितसे तया फळ पावे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचा भावार्थ चोखट । तयासी वैकुण्ठ रांकडेचीं ॥ ४ ॥

३९९ भावार्थ वाल्मिका आला तो फळासी । जाले सस्ररुषि भावार्थीचि ॥ १ ॥ यालागीं भावार्थ असावा साधकां । करितसें रंकां राज्यानेधि ॥ २ ॥ कौशिकासी

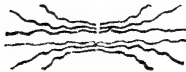
भाव फळा आला सत्य । भावार्थ अगत्य पाहिजे तो ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भाव
इच्छाफलदानी । पावसी निर्वाणी मोक्षपदा ॥ ४ ॥

४०० भक्तिबळें इच्छा पुरवितो देव । आला अनुभव पुंडलिका ॥ १ ॥ म्हणो-
नियां भक्ति असावें कारण । आह्म वारायण भाव तेथें ॥ २ ॥ एक तुलसीपत्रा-आंत
प्रवेशून । तुलसी भगवान तुका नयें ॥ ३ ॥ द्रौपदीचीं वस्त्रें स्वयें जाला देव ।
पोह्यासाठीं गांव सोनीयाचा ॥ ४ ॥ भाजीचीया पानें तृप्त केले ऋषी । भावें
गणिकेसी वैकुंठ तें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे भाव तोचि आम्हां देव । नाहीं या
संदेह अणुमात्र ॥ ६ ॥

४०१ भावार्थाचें दावें देवाच्या गळां । तयासी मोकळा कोण करी ॥ १ ॥
विचारितां जन्म सोशी गभंवास । द्वारपाळ त्यास करी बळी ॥ २ ॥ भावार्थाचे
खुटी बांधिला हा देव । सोडी ऐसा राव कोण आहे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भाव-
तंतु कोण सोडी । भावार्थ-परवडी देव जाणे ॥ ४ ॥

४०२ पांचां विषयांचा समूह एकत्र । होउनी परत्र अंतरलें ॥ १ ॥ यालागीं
संगति उपाय ते भले । आपणही केले तरावया ॥ २ ॥ कुंग तो जाण नादासी
वेधला । प्राणासी मुकला क्षणामाजीं ॥ ३ ॥ स्पर्श करोनीयां सांपडला हस्ती ।
मारी नेम हातीं पहासी तूं ॥ ४ ॥ पतंग रूपासी भुलानी दीपकां । प्राणें गेला
दुःखी होउनीयां ॥ ५ ॥ रसनेचा लोभ धरोनियां मीन । न लागतां क्षण जीवें
गेला ॥ ६ ॥ भ्रमर गुंतला कमलीनी-गंधें । गेला प्राण वेधें तयें वेळीं ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे पांचा विषय पांचजण । वेंचुनियां प्राण न सुटती ॥ ८ ॥

४०३ नामेंविण क्षण जाऊं नेदी घडी । चित्तासी आवडी सर्वकाळ ॥ १ ॥
भजन हें तथा बोलिजे देवाचें । मनं कायावाचे समर्पिलें ॥ २ ॥ संतसमागमीं
श्रवणाची आर्त । चित्तीं अखंडित प्रेमभाव ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मन नेणें विषय-
सुख । नित्य ज्या हरीसु नामपाठीं ॥ ४ ॥

१५ ब्रह्मकर्मपर अभंग.

४०४ तपाचें सामर्थ्य आहे बहु मोठें । पाहीं तूं वरिष्ठे मागील ते ॥ १ ॥
विश्वामित्रें सृष्टि केलीसे दुसरी । जाण तपावरी गायत्रीच्या ॥ २ ॥ वसिष्ठें धरित्री
दर्भाचिये अग्रौ । ठावेली सामुग्री तपाची हे ॥ ३ ॥ सूर्य-तेज आलें समक्ष साक्षीसी
तयाच्या तपासी कोण वर्णी ॥ ४ ॥ अगस्तीनें केलें आचमन सिंधूचें । तप हें
तयाचें अति उग्र ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तप जयापाशीं असे । तयासी सायास
कासयाचे ॥ ६ ॥

४०५ वर्णीमाजीं एक ब्राह्मण वरिष्ठ । ऐसें मागें श्रेष्ठ बोलियेले ॥ १ ॥ म्हणोनी
ब्राह्मण पूजावे आदर्श । मोक्षाचीं तीं द्वारें प्राणियासी ॥ २ ॥ ब्राह्मणाचे मुखें
सदा वसे वेद । जाणताती भेद अर्थ त्याचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देव वाहे ज्याची
लाथ । हृदयीं विख्यात असे ठावें ॥ ४ ॥

४०६ ब्राह्मणाचे मुखें तृप्त होय देव । पहा अनुभव रोंकडा हा ॥ १ ॥ यालागीं
ब्राह्मण वंदावें मस्तकीं । शास्त्रें समस्त कीं बोलताती ॥ २ ॥ ब्राह्मणाचे मंत्रें
पाषाणों प्रतिष्ठा । धरिलिया निष्ठा प्रगटे देव ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देव कलियुगीं
हेचि । ऐसी हें वेदाची असे साक्ष ॥ ४ ॥

४०७ ब्राह्मणाचें तीर्थ प्राप्त होय जया । पृथ्वीचींही त्या घडती तीर्थे ॥ १ ॥
यालागीं ब्राह्मण श्रेष्ठ सर्वांपैरी । जयाचिये द्वारीं सर्वे सिद्धि ॥ २ ॥ ब्राह्मणाची
कृपा होय जयावरी । कल्याण तो वरी कल्प कोटि ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचे
दर्शनेचि पाप । जाय आपोआप जळोनियां ॥ ४ ॥

४०८ ब्राह्मणाची सेवा घडे एक क्षण । इच्छा होय पूर्ण अंतरींची ॥ १ ॥
म्हणोनी तयासी भजावें पूजावें । आदर्श घालावें लोटांगण ॥ २ ॥ ब्राह्मणाचे काजें
वेंचलिया प्राण । इंद्रपदीं जाण वास त्या ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे ब्राह्मण हे
थोर । मोक्ष हा किंकर त्यांपाशीं ॥ ४ ॥

४०९ ब्राह्मणाची आज्ञा देव वंदी शिरीं । मुक्ति आज्ञाधारी जयापाशीं ॥ १ ॥
यालागीं ब्राह्मण तारक कलियुगीं । धन्य तेचि जगां सेविती त्या ॥ २ ॥ ब्राह्म-
णाचे देहों मूर्त भगवान् । वेद तो आपण मुखीं जया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे त्यांचें
काय वर्णू एक । शरीर विवेकरूप त्यांचें ॥ ४ ॥

१ 'ती' हा शब्द जुन्या प्रतीत आहे, व तो उक्त आहे. 'पाठभेद' सं० वि. ना.
कोल्हारकर, २ पक्षी

४१० चहुंवर्णामाजीं वरिष्ठ ब्राह्मण । समीपता जाण मुक्ति त्यांसी ॥ १ ॥
ब्रह्मची ब्राह्मण बोलताती श्रुति । वचन वंदिती लोकत्रय ॥ २ ॥ ब्राह्मण जालीया
नाहीं अधोगति । देव सर्व ध्याती ब्राह्मणासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जें हें गायत्रीचें
स्थळ । पहा या केवळ देह ज्यांचे ॥ ४ ॥

४११ ब्राह्मण कोणासी म्हणावे निश्चित । पहावा हा अर्थ विवेकेंची ॥ १ ॥
मग ते वंदावे भजावे सप्रेमं । मोक्षदांनी नेमें वेदवाक्य ॥ २ ॥ जीव, देह, जाति,
वर्ण, कर्म, धर्म । पहावं तें वर्म शोधोनियां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्ञान । पांडित्य
ब्राह्मणीं । विवेकेंकरोनी पहा चित्तीं ॥ ४ ॥

४१२ जीव हा ब्राह्मण म्हणावा इत्यर्थ । तरी येथें अर्थ सांपडेना ॥ १ ॥ सर्वां-
ठायीं जीव सारिखाचि एक । पशु पक्षी देख चांडाळादि ॥ २ ॥ पुढें जीव होती
मागें बहु झाले । ब्राह्मणत्व आले नाहीं तथा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जीव प्राणि-
मार्त्री एक । ब्राह्मणत्व देख म्हणीं नये ॥ ४ ॥

४१३ देहाचे ब्राह्मण म्हणीं जरी आतां । न घडे तत्त्वतां विवेक दृष्टि ॥ १ ॥
विचारोनी आधीं ब्राम्हण तो कोण । मग तूं भजोन सुखें राहें ॥ २ ॥ देह हें
सर्वांचे एकाचि जाणजे । पंचभूतें सहजें तें सर्वांठायीं ॥ ३ ॥ तारुण्य वार्धक्य बालत्व
देहासी । जाणावें जिवासी स्थान तेंचि ॥ ४ ॥ देह तेथें जीव जीव तेथें देह ।
ब्राम्हण तो काय म्हणीं तथा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे सर्व योर्नांसी शरीरें । सारिखांचि
बा रे विवंचित्ती ॥ ६ ॥

४१४ जरा मृत्यु भय सर्वांसीं समान । तरी ते ब्राम्हण म्हणीं कैसे ॥ १ ॥
यालागीं विवेक धरोनी मानसों । 'ब्राम्हण' पदासी वोळखावें ॥ २ ॥ माता-
पितयाच्या जाळलें शरीरा । ब्राम्हणत्या नरा केवि नोहे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देह
ब्राम्हण तो नव्हे । विवेक-वैभवं विचारितां ॥ ४ ॥

४१५ आतां वर्ण हाची ब्राम्हण म्हणावा । तरी तो अनुभवा नये कांहीं ॥ १ ॥
ब्राम्हण वेगळा वर्णाही अतीत । पहातां निश्चित भावतसे ॥ २ ॥ श्वेत तो ब्राम्हण
क्षत्रिय आरक्त । वैश्य वर्ण पीत नाहीं ऐसें ॥ ३ ॥ कृष्ण वर्ण शूद्र नाहीं ऐसा भेद ।
आयुष्याचा बांध सारिखाची ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे वर्ण ब्राम्हण तो नव्हे । विवे-
चूनि पाहें मनामाजीं ॥ ५ ॥

४१६ आतां 'याती' लागीं म्हणावें ब्राम्हण । तरि तें निर्वाण नये चित्ता
॥ १ ॥ निरसोनी सर्व विचारा वेदातें । उरें तें आयतें वोळखावें ॥ २ ॥ ऋषि
श्रेणी झाला मृगीचिये पोटी । गौतम शेवटीं कुशास्तरणीं ॥ ३ ॥ जुंबुक तो ऋषि

जन्मला जांबुळी । वात्मीकाची कुळी वारुळी ते ॥ ४ ॥ कैवर्तकी-पोटीं व्यास तो जन्मला । विश्वामित्र जाला क्षत्रणीचा ॥ ५ ॥ वसिष्ठाचा जन्म उर्वशी-उदरीं । अगास्ति निर्धारी कलशोद्भव ॥ ६ ॥ नारद प्रसिद्ध ठाउका सर्वांसी । दासी हे त्यासी प्रसवली ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे याति नव्हेचि ब्राम्हण । ब्राम्हणाची खूण वेगळीच ॥ ८ ॥

४१७ म्हणों जरी आतां ब्राह्मण पंडितां । न मानें तत्त्वतां मना तेंही ॥ १ ॥ जाणता विवेक निवडी तो बरा । ब्राह्मण तो खरा ज्ञानवंत ॥ २ ॥ क्षत्रिय वैश्य शूद्र ब्राह्मणादि सर्व । पांडित्य अपूर्व करिती सर्व ॥ ३ ॥ पद-पदार्थांचें करिती विवरण । सर्व वर्ण जाण काव्यअर्थ । अविधादिक ही करिती पांडित्य । ब्राह्मण त्या तथ्य कोण मानी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें वोळखावें जनीं । ब्राह्मण निर्वाणी कोण ऐसे ॥ ५ ॥

४१८ आतां म्हणों जरी कर्म तें ब्राह्मण । चहुं वर्णीं जाण कर्म आहे ॥ १ ॥ म्हणोनी म्हणावें कर्मिक ब्राह्मण । आहे तोचि खूण वेगळीच ॥ २ ॥ आपुल्याचि कर्मीं वर्तताती वर्ण । त्यासी ब्राह्मण म्हणों नये ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कर्म विचारितां पाहें । ब्राह्मणत्व नोहे कर्मासी तें ॥ ४ ॥

४१९ शास्त्रासी प्रमाण आपुलालें कर्म । वर्णांचा स्वधर्म आचरती ॥ १ ॥ त्यांसी ब्राह्मण कैसेनि बोलिजे । विचार हा कीजे मनमार्जी ॥ २ ॥ कोणे वर्णीं कर्म शास्त्र न बोलेची । आज्ञा समर्थांची सर्वांवरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वेदाप्रमाणें चालती । सर्व त्या बोलती ब्राह्मण केवीं ॥ ४ ॥

४२० आतां धर्म यासी म्हणावें ब्राह्मण । तरि हें अप्रमाण दिसतसे ॥ १ ॥ ब्राह्मण ते भिन्न जाण ते जाणती । ज्ञानी ओळखती आत्मदृष्टी ॥ २ ॥ ब्राह्मण-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रां जाण । धर्म हा प्रमाण सांगितला ॥ ३ ॥ अन्नदानद्रव्यगोदानादि सर्व । चहुं वर्णीं भाव सारिखाचि ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे धर्म नव्हे तो ब्राह्मण । ब्रह्मपरीक्षण वेगळेंचि ॥ ५ ॥

४२१ स्वर्गलोकप्राप्ति होय जया धर्मे । ब्राह्मण उत्तम तेही नव्हती ॥ १ ॥ ब्रह्म जाणे तोचि ब्राह्मण बोलिजे । येर तें सहजें ब्रह्मबीज ॥ २ ॥ नाना यज्ञ दान अगुष्ठान तप । ब्राह्मणाचें रूप तेंही नोहे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे किती सांगावें मनासी । आंळखा ह कैसी ब्राह्मणाची ॥ ४ ॥

४२२ ब्राह्मण तो एक सांगेन इत्यर्थ । जेणें हा वेदार्थ सांठविला ॥ १ ॥ वेदांहीं प्रमाण तोचि असे केला । वरिष्ठ तो भला गुरु सर्वां ॥ २ ॥ थोर नाहीं तुजें

१ 'मनासी' च्या ऐवजी 'जनासी' असा शब्द असायला पाहिजे होता; परंतु जुन्या व नव्या प्रसिद्ध शालेल्या प्रतीतही 'मनासी' हाच शब्द आढळतो; वास्तविक पहातां मनास बोध नसून जनाला आहे कारण बाईना ब्राम्हणधर्म पूर्णपणें माहित होता; त्या ब्राम्हणच होत्या !

ब्राह्मणावांचाना । कैवल्य ज्याचेनी प्राप्त होय ॥ ३ ॥ मोक्षा अधिकारी जयाचेनि शब्दें । जळती प्रारब्धें दृष्टिमात्रें ॥ ४ ॥ ब्रह्म-ब्राह्मणासी नसे अगु भेद । साधा हें निर्द्वंद्व तयापाशीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे चिन्ह कोण त्याचें जाणे । विवेकें शहाणे बोळखती ॥ ६ ॥

४२३ गुणांत असोनी गुणांसी नातले । क्रियेसी नाकळे अगुमात्र ॥ १ ॥ तोचि गा ब्राह्मण बोळखावा जनीं । द्वैत जया स्वमीं आढळेना ॥ २ ॥ षडूर्मीरहित षड्-भाव नातले । दोषांचेनि मेळें सांपडेना ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सत्य न संडी सर्वथा । ब्राह्मण तत्त्वतां तोचि एक ॥ ४ ॥

४२४ निर्विकल्प जया समाधि जोडली । चित्तासी अमोलीं परब्रम्हीं ॥ १ ॥ तोचि एक खरा ब्राह्मण वेदाथें । आणिक तीं मते पाखंडाचीं ॥ २ ॥ सर्वाभूति एक आत्मा देखिलेला । शांतीचा वोतिला मूर्तिमंत ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जैस आकाश सर्वत्र । तैसा तो एकत्र जगामाजीं ॥ ४ ॥

४२५ अंतर्बाह्य एक अखंड अद्वय । प्रत्यक्ष प्रमेय अनुभवं ॥ १ ॥ तयासीच जाण म्हणावें ब्राह्मण । जयाचें निर्वाण परब्रम्हीं ॥ २ ॥ अनपेक्षा जयाचें आंदण हें जाण । करतल विज्ञान हातीं वसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे काम क्रोध सर्व गेले । तेथेचि राहिलें ब्राह्मणत्व ॥ ४ ॥

४२६ शमदम सर्व साधिले नवगुण । संतोषें संपन्न सर्वदा जो ॥ १ ॥ ब्राह्मण वरिष्ठ श्रेष्ठाचाही श्रेष्ठ । जयाचेनि अष्ट मोक्ष पावे ॥ २ ॥ तृष्णा मोह दंभ गेला अहंकार । वृत्ति निर्विकार सर्व कर्मीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ज्याची निमाली वासना ब्राह्मण तो जाणा ब्रह्मनिष्ठ ॥ ४ ॥

४२७ ब्रह्मभाव देहीं सदासर्वकाळ । ब्राह्मण केवळ तोचि एक ॥ १ ॥ श्रुति स्मृति साक्ष करोनी बोलिले । नाहीं म्यां ठेविलें गुज कांहीं ॥ २ ॥ ब्रह्मींच सर्वदा वर्तती इंद्रियें । ब्राह्मण तो होय याचि अर्थें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ब्रह्मीं नांदे तो ब्राह्मण । यातीशीं प्रमाण नसे तेथें ॥ ४ ॥

४२८ हरिकथा करी म्हणे हरिदास । संतवृत्ति त्यास संत म्हणती ॥ १ ॥ क्रिये-पाशीं नाम आपण ठसावें । नलगे सांगावें सकळ लोकां ॥ २ ॥ सोन्याचे घडणार सोनार त्या म्हणती । वैद्य तो म्हणती वैद्यकीनें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तैसें ब्रह्म जेथें नांदे । ब्राह्मण तो वेदें प्रतिष्ठिला ॥ ४ ॥

४२९ ब्रह्म जाणे तोचि बोलिजे ब्राह्मण । वेदाचें वचन साक्ष यासी ॥ १ ॥ पहा अनुभव आपुलिया देहीं । शास्त्राचिया ग्वाही करोनियां ॥ २ ॥ द्वादशकला या जया अंगीं तेज । सूर्य तो सहज न बोलतां ॥ ३ ॥ राजचिन्ह अंगीं राजा तोचि

एक । करी जो कनक परिस तोचि ॥ ४ ॥ पुरवील काम तीच कामधेनु । वारील मरणु अमृत तें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तैसा ब्रह्माचा जाणता । ब्राह्मण तत्त्वतां तोचि एक ॥ ६ ॥

४३० ज्ञाननिष्ठ सदा लक्ष्मी लक्षयुक्त । चित्त तें विरक्त विषयभोगी ॥ १ ॥ तोचि एक जगीं ब्राह्मण निर्धार । पहा चमत्कार मनामार्जी ॥ २ ॥ फलाचीही आस नाहीं मनामार्जी । वर्ततां सहजां स्वधर्मोचि ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे दुर्जे न देखें आणीक । ब्राह्मण तो एक वोळखावा ॥ ४ ॥

४३१ भक्ति ज्ञान आणी वैराग्य मानसीं । वेद जाण त्यासी प्राप्त जाले ॥ १ ॥ तोचि रे ब्राह्मण जाण ब्रह्मवेत्ता । आर्णाक तत्त्वतां द्विजोत्तम ॥ २ ॥ विराक्ति हे सत्य जया अंगीं भायो । ज्ञानाग्नि ज्ञानिया साग्निक जो ॥ ३ ॥ गुरुवचनीं सर्व नित्यनैमित्तिक । अखंड विवेक आत्मयाचा ॥ ४ ॥ शांति दया क्षमा भाव तो निजबोध । अपलें प्रसिद्ध जया हो तीं ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें देखोनियां चिन्ह । त्यासी ब्राह्मण वेद बोले ॥ ६ ॥

४३२ सद्गुरुचें वाक्य तेंचि अग्निरूप । समिधास्वरूप वासना ते ॥ १ ॥ ऐसा तो साग्निक बोलिजे ब्राह्मण । विषयां मारून शेषभोक्ता ॥ २ ॥ अविद्या स्मृतीसी कामश्रोधयुक्त । होऊनी यथोक्त आश्रमी तो ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे ब्राह्मण ते सत्य । वेदार्थ निश्चित हाचि खरा ॥ ४ ॥

४३३ सद्गुरुवचनीं ज्ञानाग्नि प्रगटला । हृदयीं राहिला जयाचिये ॥ १ ॥ त्यासीच जगीं ब्राह्मण म्हणावें । सांगितलें स्वभावें मनाचिया ॥ २ ॥ विषयांचा होम ज्ञानार्प्ति करी । पूर्णाहूति खरी मनाची ती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा चिन्हीं चिन्हांकित । ब्राह्मण निश्चित तोचि एक ॥ ४ ॥

४३४ एक ते ज्योतिषी एक ते पाठक । अग्निहोत्री एक तीर्थाटनी ॥ १ ॥ परब्रह्म जाणे तोचि कीं ब्राह्मण । देव तो आपण प्रत्यक्षचि ॥ २ ॥ एक ते पंडित वैदिक ते एक । गायत्री नेटक ब्राह्मण ते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे एक वीर्यमात्र बीज । ऐसें तें सहज सांगितलें ॥ ४ ॥

४३५ पिंडब्रह्मांडासी करोनियां ऐक्य । मनीं महावाक्य-बोध झाला ॥ १ ॥ त्यासी ब्राह्मण बोलिजे साचार । ब्रह्मसाक्षात्कार प्रत्यक्ष हा ॥ २ ॥ मी-तूं पणाचा सबलांश सांडिला । जीव शिव केला ऐक्य ज्ञानें ॥ ३ ॥ महाकारणदि देह चार पाहें । शोधोनियां जाये तूर्यपदा ॥ ४ ॥ सोहं हंस मंत्र अखंड उच्चार । समाधि साचार अखंडत्व ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ब्रह्मवेत्ते हे ब्राह्मण । यांचिया दर्शनें मुक्ति जोडे ॥ ६ ॥

४३६ एकाचा निश्चय गुरुवचनीं मुक्ति । एक ते मांडिती निर्गुणध्यान ॥ १ ॥
 परि आहे मोक्ष वेगळाचि जाण । ज्ञानी ते निर्वाण साधिती हो ॥ २ ॥ सगुणचि
 मोक्ष एकाचिये मते । आकाररहिते मोक्ष म्हणती ॥ ३ ॥ एक ते भाविती मोक्ष
 भक्ति ज्ञान । वैराग्य साधन म्हणती मोक्ष ॥ ४ ॥ एक सिद्धीलाचि म्हणतात मोक्ष ।
 शास्त्र तेचि मोक्ष म्हणती एक ॥ ५ ॥ एक ते स्वाचारें मोक्ष प्रतिष्ठिती । फल-
 त्यागी म्हणती मोक्ष एक ॥ ६ ॥ मनोजय एक कल्पिताती मोक्ष । ध्यानाचा तो
 पक्ष मुक्ति म्हणती ॥ ७ ॥ एक महत्तत्त्व विचारें स्थापिती । मद्यमांस घेती मोक्ष-
 हेतु ॥ ८ ॥ एक ते इंद्रियें आचरती यथेष्ट । तोचि मोक्ष स्पष्टे मानिताती ॥ ९ ॥
 एक ते वेदाचे पठणांचि म्हणती । मोक्ष एक म्हणती प्रपंचातें ॥ १० ॥ एक क्लेशें
 जाणा दंडिती देहासी । म्हणती मोक्षासी हेतु हाचि ॥ ११ ॥ एक ते पंचामि
 धूम्रपान वर्नी । मोक्ष हाचि जनीं स्थापिताती ॥ १२ ॥ एक ते संन्यासी जटिल
 तापसी । मोक्ष हा त्यासी स्थापिती ते ॥ १३ ॥ एक पंचीकरणें पहाती सर्वदां ।
 म्हणती मोक्षपदा हेंचि मूल ॥ १४ ॥ एक मौनी जपी तपी अनुष्ठानी । भावि-
 ताती कोणी मोक्ष येणें ॥ १५ ॥ एक पंचमुद्रा लाविती आपण । म्हणती मोक्ष
 जाण येणें होय ॥ १६ ॥ एक तीं दैवतें ध्याती नानापरी । मोक्ष हा अंतरीं मानि-
 ताती ॥ १७ ॥ बहिणी म्हणे मोक्ष आहे तो निराळा । जाणती ते कला ज्ञान-
 वंत ॥ १८ ॥

४३७ नानापरी जन कल्पिताती मोक्ष । परी तो प्रत्यक्ष नसे कोणा ॥ १ ॥
 वासनेच्या क्षयें मोक्ष तो सांपडे । 'तत्त्वमसि' जोडे आत्महित ॥ २ ॥ त्वंपद
 तत्पद ऐक्य जें होईल । 'असि' पदीं मूल सांपडेल ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे वृत्ति
 होती जें निश्चल । तुटे तें पडल प्रपंचाचें ॥ ४ ॥

४३८ श्रोत्र आणि त्वचा चक्षु जिह्वा घ्राण । ज्ञानेंद्रियें जाण पांच ऐसीं ॥ १ ॥
 याहुनी वेगळा आत्मा तो निश्चयें । अनुभवे पाहें मनमार्जी ॥ २ ॥ वाचा पाणि
 पाद शिक्ष आणि गुद । कर्मेन्द्रियें सिद्ध पांच ऐसीं ॥ ३ ॥ अंतःकरण मन बुद्धि-
 चित्त चौथें । अहंकार येथें पांचवा तो ॥ ४ ॥ शब्द स्पर्श रूप रस गंध जाण ।
 विषय दारुण पांच ते हे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा पंचाविसां शोध । तत्पदींचा
 बोध करीं मना ॥ ६ ॥

१ याठिकाणीं नव्या वर्हात 'अष्ट' असा शब्द आहे. जुन्या वहीचीं पाने फाटल्यामुळे
 तीत हा अंभंग आम्हांस पहाण्यास मिळाला नाही. परंतु अर्थदृष्ट्या 'स्पष्ट' हा शब्दच युक्त
 दिसतो. 'दास-विठू'कोल्हारकर. २ या ठिकाणीं 'उक्त' म्हणजे योग्य या अर्थाचा शब्द
 पाहिजे होता. 'हेतू' हा सप्रयोजक दिसत नाही. सं. 'दास-विठू'कोल्हारकर !

४३९ पंच कोश आणि ताप जे त्रिविध । ईशणा प्रसिद्ध हारपल्या ॥ १ ॥
तयासी ब्राह्मण बोलिजेती सत्य । विचारोनी सत्य सांगितलें ॥ २ ॥ षड्भूमिं
आणीक षड्भाव देहींचें । विचारही साचे वोसडीले ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे इच्छा-
निरास हा जेथ । ब्राह्मण तो सत्य ब्रह्मवेत्ता ॥ ४ ॥

४४० वाचें लक्ष याचा जया अंगीं बोध । 'सत्' शब्द स्वानंद सांपडला ॥ १ ॥
तोचि ब्रह्मनिष्ठ ब्राह्मण बोलिजे । विज्ञान सहजें देह त्याचें ॥ २ ॥ ज्ञप्ति अखंडता पूर्ण-
ता बाणली । समाधि लागली असंप्रज्ञ ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे चिन्ह हेंचि ब्राह्म-
णाचें । निश्चयें शास्त्राचे सांगितलें ॥ ४ ॥

४४१ सत् शब्दीं समर्पीं स्वधर्माचें फळ । होउनी अढळ ब्रह्मनिष्ठ ॥ १ ॥
तयासी ब्राह्मण म्हणों आम्ही शुद्ध । मोक्ष तो प्रसिद्ध भेटी होतां ॥ २ ॥ अहंकार
अंगीं जयासी न साहे । कर्तेपणीं नये दुजेपण ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे ब्राह्मण
भेटतां । ब्रम्हसायुज्यता घरां आलें ॥ ४ ॥

४४२ देव अंतरला योगही लोपला । भाव दुःखावला प्राणियासी ॥ १ ॥ काय
करावें तें सांचित वोखटें । विषय गोमटे वाटताती ॥ २ ॥ नाम नये मुखी नाव-
डेचि भाक्ति । जिवासी विरक्ति चिंता देते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संत साधु महानु-
भाव । नावडे तो ठाव पातक्यासी ॥ ४ ॥

४४३ जडलेंसे चित्त विषयीं सर्वदा । नये ब्रम्हबोधा आत्मनिष्ठे ॥ १ ॥
पूर्वील संचित नाहीं शुद्ध ज्याचें । देह पातकाचे वोतीव ते ॥ २ ॥ अहंकार देहीं
काम क्रोध लोभ । आवडे अशुभ कर्म ज्यासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे श्रेष्ठां न मानीं
प्रमाण । तेचि एक हीन वोळखावे ॥ ४ ॥

४४४ अंधालागीं जेवीं उदयेला भानु । कोल्हिया चंदनू व्यर्थ जैसा ॥ १ ॥
ज्ञानहीन तेवीं आत्मा हा प्रत्यक्ष । नये मना साक्ष मूर्खपणें ॥ २ ॥ चंद्राचा
प्रकाश कावळ्यांसी पाहें । वानरांसी काये वस्त्रे होतीं ॥ ३ ॥ बहिरियासी काय
गीत तानमान । श्रानासी प्रमाण जयापरी ॥ ४ ॥ नपुंसका जेवीं पश्चिनी सुंदरा ।
प्राणाविण नरा भोग जैसा ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तैसा सन्मार्ग मूढासी । बांधितां
तयासी सिद्ध नाहीं ॥ ६ ॥

४४५ नाहीं जया हेत प्रीति ते सुबुद्धि । वैराग्याचा विधि ठाउकी हे ॥ १ ॥
तया ज्ञानप्राप्ति न घडे सर्वथा । मोक्षाची ते कथा केवीं तेथें ॥ २ ॥ काय तो
संदेह असें या अर्थासी । पाहिजे क्रियेसी अंगीं बळ ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हेत धरी
जैसा भक्त । तेणेंचि तो मुक्त होय भावें ॥ ४ ॥

४४६ घृतासी तो संग अग्नीचा जालिया । मीठ घातलीया जलामार्जी ॥ १ ॥
संगाचा स्वभाव लागला जयासी । सामर्थ्य तेजासी सहज जाण ॥ २ ॥ लोखंड
परिसा झटाटलें जेव्हां । मोघासी तें किंवा घृक्षवली ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे चंद्र
पौर्णिमेसी द्रवें । सिंधूसी हेलावे सहज येती ॥ ४ ॥

४४७ हिंगाचिया संगें कापूर नासला । लवणें विष्वसिला क्षीरयोग ॥ १ ॥ म्हणो
नियां संग करावा तोंवरी । जो हो सौख्य-कारी प्राणियासी ॥ २ ॥ केशरकाजळांसी
संगत जालीया । काजळाचा तया संग लागे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संग धरावा तो
ऐसा । मोक्ष तो आपैसा होय जेणें ॥ ४ ॥

४४८ चंदनाचा संग जालिया निंबासी । चंदनत्व त्यासी ठसावलें ॥ १ ॥ तैसा
संतसंग कळला जाणिजे । विवेक हा कीजे मनामार्जी ॥ २ ॥ पुष्पाचे संगतीं
तंतूचाही मान । तुलसीसंगें जाण मृत्तिकेतें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे संग करीं रे
नेटका । धरूनियां टेका आत्मनिष्ठा ॥ ४ ॥

४४९ ब्रम्हत्वाची खूण जप गायत्रीचा । जो सर्व वेदाचा मूलमंत्र ॥ १ ॥
तथाहून परतें आहंसे सांगती जाणावे ते मतिमंद हीन ॥ २ ॥ गुणसाम्य ऐसी
म्हणती मूलमाया । गायत्री ते जया ब्रम्हरूप ॥ ३ ॥ अकार उकार मकाराचें
बीज । ओंकाराचें निज उन्मनी हे ॥ ४ ॥ इजपासुनीया जाले वेदविद । गायत्री
प्रसिद्ध वेदमाता ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे जया गायत्रीचा जप । तो ब्रह्मस्वरूप
केवळ जाणा ॥ ६ ॥

४५० वर्णाश्रम धर्म शुद्ध आचरावा । भगवंत धरावा एका भावें ॥ १ ॥ ऐसें
जो न करी ब्राम्हणाचा तो धर्म । जाणावा अधम पापदेही ॥ २ ॥ आर्घी स्नान-
संध्या गायत्रीचा जप । करावा निष्पाप अष्टोत्तरशत ॥ ३ ॥ त्यावरी मग तर्पण
करावें । धर्म हा स्वभावां विप्रालागीं ॥ ४ ॥ गीता रामनाम जपावें सादर ।
धेवोनी विचार प्रेमभावां ॥ ५ ॥ मग यथाविधि देवाचें पूजन । धूपदीप जाण मंत्र-
युक्त ॥ ६ ॥ नैवेद्य वाढोनी वैश्वदेव कीजे । प्रांतींचें ठेविजे स्विष्टकृत ॥ ७ ॥ नैवेद्य
करोनी स्विष्टकृत कीजे । शिवरीचें दीजे बलिदान ॥ ८ ॥ तये कार्त्ती कोणी
आला जो अतीत । जाणावा भगवंत देवरूप ॥ ९ ॥ आर्घी पूजा त्याची मग इत-
रांची । त्याउपरी भुक्तीची पंक्ति कीजे ॥ १० ॥ ग्रासोग्रासी देव आठवावा जाण ।
न करावें भोजन असाक्षी तें ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे येणें कर्मब्रम्हनिष्ठ । रोंकडें
वैकुंठ प्राप्त त्यासी ॥ १२ ॥

१ संत बहिणाबाईचे वेळी ' माघ फाल्गुन ॥ वसंतक्रतु ' असा प्रघात असावा असें या
चरणावरून मानणें प्राप्त आहे.

४५१ वेद तो जीवात्मा । वेद तो परमात्मा । ब्रह्मसुखमहिमा । ज्याचेनी हा ॥ १ ॥ वेद नव्हता जेव्हां ब्रह्मांड कैचें तेव्हां । सुखदुःख भोगणें जीवा । कासया पाहें ॥ २ ॥ ओंकार ब्रह्मांचा बिंदु । तेथुनी उपजला वेद । त्रिगुणेंसी वाढला भेद । ब्रह्मांडाकारें ॥ ३ ॥ ऊर्ध्वमूळ अधोशाखा । प्रसवला वेद देखा । खांद्या पत्रपुष्प सर्वथा । निर्माण जाल्या ॥ ४ ॥ छंदपदजटाक्रम । अरण्य-ब्राम्हण जाण । विस्तारला वेद आपण । ब्रह्मस्वरूप ॥ ५ ॥ कर्म तेंचि ब्रह्म जाण । ब्रह्म तेंचि कर्म आपण । कर्मब्रह्म नाहीं भिन्न । वेदार्थ बोले ॥ ६ ॥ तत्त्वार्थ वेदांचा अर्थ । वेदांताचा मतितार्थ । जेणें निरसे संसार भेद । अद्वयबोधें ॥ ७ ॥ अद्वय ऐसें हें वचन । दुसरें नव्हेचि हें जाण । स्वसंवेद्य अवघा आपण । सर्वां सर्वत्र ॥ ८ ॥ भूतमात्रां व्यापक । तोचि तूं वर्ततू देख । व्यातिरेकान्वयें सुख । अनुभवं पाहें ॥ ९ ॥ बहिणी म्हणे वेदान्वयें । ज्ञान तें निखळ लाहे । वरकड तें मलिन होये । अंधाचिये परी ॥ १० ॥

४५२ कर्मांआदि अंतीं मध्यें ब्रह्मभाव । जाणें तो अनुभव ज्ञानियाचा ॥ १ ॥ ऐसिया स्थितीचे ब्राम्हण ते खरे । येर ते पामरे बोलखावे ॥ २ ॥ ॐकार आदरीं तत्कारें समपीं । सत्कारें स्वरूपीं ऐक्य करीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तेही ब्रह्मची निर्भीत । अनुभवोनी तथ्य लीन होय ॥ ४ ॥

१६ श्रीक्षेत्र पंढरी-श्रीपंढरीनाथ-पर अभंग.

४५३ ब्रह्मांड पंढरी हे आजी जाली खरी । मुखीं नाम घेतां हरि हरि ॥ १ ॥ सुख सुखावलें कोणा । सांगूं गे माये । जिकडे पाहें तिकडे माझा हरि भरला आहे ॥ २ ॥ सरली आंति; हारपला दंभभाव । महामहासीही नुरे जेथें ठावाठाव ॥ ३ ॥ गेलें मीपण हारला भावाभाव । बहिणी म्हणे देखिलला पंढरीचा राव ॥ ४ ॥

४५४ माझा दीनानाथ दीनबंधु हरि । नांदे भीमातीरीं पंढरीये ॥ १ ॥ विटे नीट उभा समचरण साजिरे । पाऊलें गोजिरीं सुकुमार ॥ २ ॥ वैजयंती माळा रुळतसे गळां । कांसेसी पिंवळा पीतांबर ॥ ३ ॥ भाळीं ऊर्ध्व पुंडू कानां कुंडलें गोमटीं । चंदनाची उटी सर्वांगासी ॥ ४ ॥ शिरीं टोप साजे रत्नांचा साजिरा ।

काढियेला तुरा मोतियांचा ॥ ५ ॥ शोभती दंतपांक्ति जैशा हिन्यांच्या ज्योति ।
बहिणी म्हणे तया ध्याती हृदयामार्जी ॥ ६ ॥

४५५ जन्मोनियां जोडीं जोडिली संसारीं । सांपडली तीरीं चंद्रभागे ॥ १ ॥
घनःश्याम मूर्ति सांवळी ढोळस । उभी सावकाश विटेवरी ॥ २ ॥ नामरूपातीत
चैतन्य शाश्वत । आत्मस्वरूपास्थित प्रगटली ॥ ३ ॥ वेदा अगोचर श्रुतीहूनिया
पर । निर्गुण निर्विकार पहातो गे ॥ ४ ॥ अखंड चिद्धन दिसे सर्वसाक्षी । बहिणी
तया लक्ष्मी हृदयामार्जी ॥ ५ ॥

४५६ लाचावले मन नव्हे त्या वेगळें । देखिलें सांवळें परब्रह्म ॥ १ ॥ जाली
तन्मयता हालेना पापणी । घेत असे धणी स्वरूपाची ॥ २ ॥ विसरलें मन आपलें
आपण । पडोनि ठेलें शून्य मी-तूंपणा ॥ ३ ॥ नाठवे तें मीपण पडला विसरू ।
इंद्रियव्यापारू पारूषला ॥ ४ ॥ राहिलीं इंद्रिये अचेतन घृत्ति । मना आत्म-
स्थिति लागलीसे ॥ ५ ॥ लागल्या पै घृत्ति खुंटली हे गति । बहिणी तें भोगिती
आत्मसुख ॥ ६ ॥

४५७ चालतां पाऊल पंढरीचे वाटे । ब्रम्हसुख भेटे रोंकडेंचि ॥ १ ॥ पहातं
एसें सुख नाहीं त्रिभुवनीं । तें पहावें नयनीं पंढरीसी ॥ २ ॥ गाता हरिनाम ।
वाजवितां टाळी । प्रेमाचे कळोळीं सुख वाटे ॥ ३ ॥ दिंडीचा गजर होतो जयजय-
कार । मृदुंग सुस्वर वाजताती ॥ ४ ॥ हमामा टिपरी घालिती हुंबडी । होवो-
नियां उघडी विष्णुदास ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसा आनंद वाटेचा । कोण तो
दैवांचा देखे ढोळां ॥ ६ ॥

४५८ चला झटझटा वोसंडुनी वाट । पंढरी मूळपीठ दूरी आहे ॥ १ ॥ सोडा
आडकथा वोसंडा मारंगे । वाट पांडुरंग पहातसे ॥ २ ॥ स्वहितांची जया असेल
तांतडी । तेणें घडी घडी काळ साधा ॥ ३ ॥ गेलिया दिवस पडले अंधारी । ही ना
तैसी परी थार नाहीं ॥ ४ ॥ पडो देह राहो, धरावा निर्धार । पांडुरंगीं भाव सांडू-
नये ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आजी जावें वेळोवेळ । तरीच पर्वकाळ साधिजेला ॥ ६ ॥

४५९ सर्वांगव्यापिनी भीमेचा महिमा । वर्णावया ब्रह्मा अनिर्वाच्य ॥ १ ॥
धन्य ते दैवाचे पंढरीचे लोक । घेता प्रेमसुख विठोबाचें ॥ २ ॥ भीमा-चंद्रभागा-
संगम जे ठायीं । वागावा तो काई महिमा तेथें ॥ ३ ॥ त्याहीवरी जेथें पंढरीचा
देव । काय सांगूं भाव क्षेप्रमहिमा ॥ ४ ॥ तिहींचा संगम घडे जये ठायीं ।
सांगावा तो काई महिमा त्याचा ॥ ५ ॥ ऐसीया क्षेत्रींचा महिमा ऐकतां । पापा-
चिये वार्ता स्वर्गी नाहीं ॥ ६ ॥ स्नानदान घडे देवाचें दर्शन । तेथें जन्ममरण

काय करी ॥ ७ ॥ फिर सुदर्शन सदा सर्वकाल । काळ भाणि वेळ कैची तेथें ॥ ८ ॥
 स्नानालागीं देव येताती मिकूनि । बैसुनी विमानां मध्यान्हींसी ॥ ९ ॥ ऐसा
 क्षेत्रमहिमा कोण वर्णी सीमा । नकळे अधमा असोनियां ॥ १० ॥ धन्य पुंडलीक
 धन्य त्याचा भाव । क्षेत्राचा अनुभव वाढविला ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे पुण्य
 पाहिजे तें गांठीं । ब्रह्मव्यातें भेटी विठोबाची ॥ १२ ॥

४६० धन्य ते दैवाचें वारकरी साचे । अंकित विठोबाचे जन्मोजन्मी ॥ १ ॥
 ऐसियांची भेटी होतां हितगोष्टी । सुखाचिया कांटी हेळावती ॥ २ ॥ कोण सांगूं
 पुण्य पंढरीच्या लोकां । अखंड श्रीसुखा न्याहाळाती ॥ ३ ॥ चंद्रभागे स्नान
 देवाचें दर्शन । अखंड कीर्तन महाद्वारीं ॥ ४ ॥ करिती जयजयकार मिरवे दिंडी-
 भार । गर्जे पै अंबर नामघोषें ॥ ५ ॥ प्रपंचपरमार्थ अवघा सुखरूप । कळि-
 काळा मुख स्वामी नाही ॥ ६ ॥ तुळसीवृंदावन पद्मरांगोळिया । कुंकुमाच
 पाहा सडे द्वारीं ॥ ७ ॥ कामधाम अवघें जालें विठ्ठलरूप । पंढरीचे लोक विठ्ठल
 पै ॥ ८ ॥ वोखदासी पाप न मिळे पाहतां । ब्रह्मसायुज्यता पंढरीये ॥ ९ ॥ जीवन
 मुक्तदशा पंढरी पाठणीं । ब्रह्म हें गोठणी विठ्ठल वेधें ॥ १० ॥ पंढरीवरून येती
 जाती जीव । मुक्तीचा निर्वाह पशुपक्ष्यां ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे आम्ही धन्य
 जालों सुखी । येतां नाम सुखीं पंढरीचें ॥ १२ ॥

४६१ पंढरीचें सुख काय सांगों आतां । जेथें चारी वाचा बोरल्या ॥ १ ॥
 जेथें पुंडलिकें केला राहवास । धन्य त्याचा वंश मातापिता ॥ २ ॥ पंढरीचा
 महिमा कोण करी सीमा । वर्णाविया ब्रह्मा अनिर्वाच्य ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे क्षेत्र
 पंढरीसारखें । ऐस हें न देखें भूमंडळीं ॥ ४ ॥

४६२ उदंड ऐकिला उदंड गाईला । उदंड देखिला क्षेत्रमहिमा ॥ १ ॥ पंढरी-
 सारखें नाही क्षेत्र कोठें । जरी तें वैकुंठ दाखविलें ॥ २ ॥ ऐसी चंद्रभागा ऐस
 भीमातीर । ऐसा विटेवर देव कोठें ॥ ३ ॥ ऐसें बालुवंट ऐसी हरिकथा । ठाई ठाई
 देखा दिंडीभार ॥ ४ ॥ ऐसे हरिदाम ऐस प्रेमसुख । ऐसा नामघोष सांगा कोठें
 ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आम्हां अनाथांकारण । पंढरी निर्माण केली देवें ॥ ६ ॥

४६३ चोविसां मूर्तीसी आसन मुद्राव्यान । पांडुरंग जाण निर्गुणरूप ॥ १ ॥
 ज्याचे पायीं जन्म देवां आणि तीर्था । मूर्ति ते तत्त्वतां विठोबाची ॥ २ ॥ वेदां
 आणि शास्त्रां अकार हा मूळ । सर्वांचें समूळ पांडुरंग ॥ ३ ॥ विटेचा संकेत
 पांचवी अवस्था । ब्रह्मसायुज्यता शुद्धरूप ॥ ४ ॥ करी हात दोन्ही खुणाची
 दाखवी । अनेक एकुर्वी पहा कैस ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तया लुब्धलें हें मन । धन्य
 जया खूण कळीं आली ॥ ६ ॥

४६४ तीर्थी तीर्थराव ती एक पंढरी । पाहनां पृथ्वीवरी आणिक नाही ॥ १ ॥
 धन्य ते दैवाचे घेती प्रेमसुख । सदा नामघोष सुखीं वसे ॥ २ ॥ भीमा चंद्रभागा
 दोहीचा संगम । नांदे मेघझ्याम पांडुरंग ॥ ३ ॥ पुण्यपुष्पावती तीरीं वेणूनाद ।
 सप्रेम गोविंद क्रीडा करी ॥ ४ ॥ बैसोनी विमानी येती देव तिन्ही । काळ हा
 साधुनी मध्याह्नीसी ॥ ५ ॥ ब्रह्ममय क्षेत्र पंढरी पट्टण । म्हणोनी श्रेष्ठ जाण बहुतां
 गुणें ॥ ६ ॥ कर्मब्रह्मकाशी नामब्रम्ह पंढरी । सर्व ब्रह्मागिरी खलुविद ॥ ७ ॥ पंढरी-
 माझारीं ब्रम्हत्रयवास । म्हणोन विशेष पंढरी हे ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे पंढरी सर्वाही
 वरिष्ठ । ऐशा श्रुती स्पष्ट बोलताती ॥ ९ ॥

४६५ धन्य धन्य ते पंढरी । जेथें नांदतो श्रीहरि ॥ १ ॥ धन्य धन्य चंद्रभागा ।
 जेथें वास पांडुरंगा ॥ २ ॥ धन्य धन्य ते पद्माळ । जेथें राहिले गोपाळ ॥ ३ ॥
 धन्य धन्य वेणूनाद । जेथें ऋडितसे गोविंद ॥ ४ ॥ धन्य धन्य वालुवंट । जेथें
 उभा पार्यीं विट ॥ ५ ॥ धन्य धन्य पुंडलिक । हरि साधियेला देख ॥ ६ ॥ धन्य
 धन्य पुष्पावती । जेथें वृंदा हे श्रीपती ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे धन्य धन्य । पांडु-
 रंगीं जे अनन्य ॥ ८ ॥

१७ (हरिभक्तमहिमा) पंढरीमहात्म्य.

४६६ ऐका हरिभक्ताचा महिमा । केली पुंडलीकें थोर सीमा । गवसणी घातली
 ज्योमा । पुरुषी पुरुषोत्तमा साधिलें ॥ १ ॥ पुंडलिकाऐसा पतित । नसे त्रिभु-
 वनीं अपवित्र । पितराची मर्यादा न पाळित । गालीप्रदानें समर्पी ॥ २ ॥ पितरें
 जें सांगावें । तें पुंडलिकें न ऐकावें । शिष्यागाळीस थावे । आणि संपादावें पापासी
 ॥ ३ ॥ ज्या पितराचेनि हा संसारू । सुखाचे भोगिजे सुखतरू । त्या पितरांचे
 मांडिले चारू । ऐसा पुत्र निपजला ॥ ४ ॥ ऐसैं करितां किती एक दिवशीं ।
 असोनि चालिला वाराणशीं । सर्वे कर्मभोग घेवुनी पुत्र विवशीं । क्रमित वाट
 चालिला ॥ ५ ॥ तंव भाग्योदयकाळ आला । पापाचा संग्रह तुटला । उभयांचा
 भोग सरला । दिवस उद्देला पुण्याचा ॥ ६ ॥ जेविं गाय सांपडे वाघा । ते हरि बळे-
 पै गा । अवचट धावणें पावे वेगा । तेविं या उभयवर्गी देव पावला ॥ ७ ॥ जेविं

पाषाणीं कुटे झरा । कीं वांझ प्रसवली पुतरा । तेल्लहार्तिं केस अंतरा । उपजला मोह पुंडलिका ॥ ८ ॥ देखोनि पवित्राचरण । पुंडलीक त्रास घेत मानून । म्हणे मी घोर पापी गहन । चुकलों भजन पितरांचें । कोण पाप होतें ताटों । पितृ-
व्यांशीं केली आटाभाटी । ऐसा कळवळोनी पोटी । पाय कवटाळी पितरांचे ॥ १० ॥ म्हणे काय करावी वाराणशी । मातापितर हेचि माझी काशी । मुरडोनि आला मान देशासी । अटक वनासी प्रार्थिलें ॥ ११ ॥ सभोंतीं बारा योजनें । देखोनी अंतीं दंडकारण्य । स्वनी येती पक्षी जाण । न पडे कदा दृष्टीसी ॥ १२ ॥ अत्यंत वृक्षाची दाटणी । झेपावल्या दिसती गगनीं । जेथें सूर्याचे दर्शनीं । मोकळीक असेचिना ॥ १३ ॥ ऐसें भयानक वन । तेथें पुंडलीक राहिला जाण । पाहोनी सरोवराचें जीवन । केलें नामग्रहण चंद्रभागा ॥ १४ ॥ तेथें आरांभिली सेवा । पुंडलिका उपजला भावा । मानित मातापिता देवा । जडला सद्भाव चरणीं त्यांच्या ॥ १५ ॥ ऐसे जाले किति एक काळ । तंव दोखलें नारदें एके वेळ । म्हणे हा तो येथें प्रबल । कोण भक्तराव उदेलाल ॥ १६ ॥ देखोनि पुंडलिकाची निष्ठा । जडली देहा पूर्ण काष्टा । दृश्य सासनीया अनिष्ठा । नेणो हृदयस्था भेटी जाली ॥ १७ ॥ देखोनियां भरतमुनि । जाला हर्ष मुक्तअंतःकरणीं । थोर कौतुक वाटलें मनीं । अश्रु नयनीं लोटतां ॥ १८ ॥ नारदें देखोनी निष्ठा । त्वरें गेला वेकुंठा । म्हणे नवल देखिलें भगवंता । हर्ष चित्तां न सैमाये ॥ १९ ॥ सभेमें दाटला कंठ । बोलतां कांपती ओठ । नयनीं होत अश्रुपात । म्हणे भगवंत काय जालें ॥ २० ॥ देवें अलंगिला हृदयीं । नारदासी म्हणे सांग कांहीं । नवल वर्तलें लवलाहीं । तें गुज कांहीं सांगपां ॥ २१ ॥ तंव नारद म्हणे नारायणा । मी गेलों होतो भ्रमणा । तेथें देखिलें नवल जाणा । त्या वचना ऐकावें ॥ २२ ॥ मृत्युलोकाठायीं । दंडकारण्य नाम पाहीं । मानदेश अभिधानेही । तेथें ठायीं देखिलें ॥ २३ ॥ भ्रमण करित गेलों तेथें । तंव अवचितां देखिलें नवलातें । संतोष वाटला चित्तातें । तें तुज हृदयीं ठाउके ॥ २४ ॥ तथा अण्यमाझारीं । द्विज एक पितृसेवा करी । त्याचें देखोनियां भजन-कुसरी । काय वानूं थोरी तयाची ॥ २५ ॥ वायु उफराटा नेववेळ हें भूगोल पालथें घालवेल । अग्निप्रवेशही करवेल । परी तद्भक्ति-नवल सांगवेन ॥ २६ ॥ विष्णूचें कवल घेववती । सहा समुद्र कोरडे करवती । परी तद्भक्तीच अपार शक्ति । तें चांज तुजप्रती काय सांगो ॥ २७ ॥ वरकंड साधनें ते काये कोण त्याचें नवल पाहें । साधनापरीसया पाहें । मज तो नव्हे साध्यता ॥ २८ ॥ त्याची भक्ति देवा पहातां । नेणें पावाल तादात्म्यता । कीं हे ब्रह्मसायुज्यता

१ तळ हाती (?) २ पूर्ण. ३ मावत नाही. ४ कौशल्य. ५ इतर; बाकीच ६ साधता (?)

आली तत्त्वतां रणांगणासी ॥ २९ ॥ ऐकोनी भक्तीचें रहस्य । देवाचे उचंबळलें
मानस । हातीं धरूनिया नारदास । गुप्त रूपेंसी निघालें ॥ ३० ॥ सेजीं होती
रुक्मिणी । तीसही साकळण-करूनी । गरुडासही सोडूनी । निघाले चक्रपाणि
नारद ॥ ३१ ॥ पहा हा देव भक्तशिरोमणि । भक्तासाठीं चालिला
चरणीं । उडी घातली वैकुंठाहुनी । आला क्षणीं मान देशीं ॥ ३२ ॥
सवें नारदा माझारिया । वन उपवन दावितसे देवराया । अवचित दाखिलें भक्त-
राया । तया पुंडलीकासी ॥ ३३ ॥ देवें देखोनी पुंडलीकासी । विस्मित झाला
थोर मानसीं । पुंडलीक न देखेचि तयासी । चाड मानसीं धरोचना ॥ ३४ ॥ मग
नारद बोलिला मात । पुंडलिका आले रे भगवंत । जयासाठीं येवढं क्लेशार्थ ।
तो धावत आला पाहें ॥ ३५ ॥ पुंडलीक जाला एकनिष्ठ । फिरोनी न करीच दीठें ।
दिली भिरकावुनी वीट । तीवर वैकुंठ उभें ठेलें ॥ ३६ ॥ ठेवोनियां हात कटीं ।
ठाकलें ब्रह्म विटीं । नखाप्रों लावुनी दृष्टि । ब्रम्ह सृष्टि न्याहाळित ॥ ३७ ॥ नेणो
मुद्रा लागली खेचरी । तटस्थता लागली शरीरां । दृष्टि ठेवुनी पुंडलिकावरी ।
जाला अंगभरी श्रीविठ्ठल ॥ ३८ ॥ जयाच्या अंतरीं प्रवेशे देव । तयासी पुसीं
संसाराचा ठाव । व्याकपणें नांद स्वयमेव । देखोन सद्भाव भक्तीचा ॥ ३९ ॥
पुंडलिकाची देखोन भक्ति । धावोनि आला वैकुंठपति । पुंडलिकाची निजस्थिति ।
प्रवेशला चित्तीं । हारे त्याचे ॥ ४० ॥ देखोन पुंडलिकाचा भावां । वास केला
तया ठावो । वाहविला कीर्तीचा महिमा वो । पंढरी नाम स्थापियलें ॥ ४१ ॥
येरीकडे कैकुंठभुवनीं । उठोनी पाह जंव रुक्मिणी । तंव न दिसे चक्रपाणि ।
थोर चिंतनीं पडियेली ॥ ४२ ॥ गरुडासी जंव पाहे । तंव तो द्वारींच उभा आहे ।
मग म्हणे कटकटा माये । काय झालें कलेना ॥ ४३ ॥ कोणीकडे निजें केलें । नेणो
कोणाचें धावणें काढिलें । ऐसें कोण सांकडें पडिलें । मौनच गेलें श्रीपति ॥ ४४ ॥
गरुडासी म्हणे रुक्मिणी । आज विपरीत गमतें गा मनीं । न पुसतां गेले चक्र-
पाणि । भक्तशिरोमणी कोण भेटला ॥ ४५ ॥ तंव जाला हाहाकार । देव मिळाले
सवळें । म्हणती थोर जालें नवल । नेणो गोपाळ कोठें गेले ॥ ४६ ॥ नित्य दर्शना
पडिलें पाणी । उदास झाली वैकुंठ भुवनी । जैसी विधवा अलंकारोनी । कोण
जनीं मंडिता ॥ ४७ ॥ देव करिताती रुदन । रुक्मिणी आक्रंदती गहन । थोर
प्रळय मांडिता जाण । न लगें मार्ग भगवंताचा ॥ ४८ ॥ तंव अकस्मात नारद-
मुनि । रुक्मिणीनें देखिला नयनीं । पुसती जाली तयालागुनी । दीनवाणी जा-
न्माता ॥ ४९ ॥ वैकुंठांचे सकळ देव । हाहाकृत देखिला भाव । मग सांगितला

निर्वाह । चिंता न करा म्हणतसे ॥ ५० ॥ मृत्युलोकाचे ठायीं । पुण्यशालि देश
 पाहीं । पुंडलीक नामें द्विजदेही । करी निर्वाण अनुष्ठान ॥ ५१ ॥ महा वृक्षांची
 दाटणी । अग्रे झपावती गगनीं । रवि पहातां नयनीं । सर्वकाळ अधारू ॥ ५२ ॥
 ऐसीया वनाचें ठायीं । पुंडलीक ब्राम्हण पाहीं । पितृसेवा निर्वाही । चंद्रभागा-
 सरोवरीं ॥ ५३ ॥ त्याचा पहावया भाव । गेला वैकुंठीचा राव । देखोनि भक्ति-
 भाव । देवाधिदेव रहिवासले ॥ ५४ ॥ देखोन पुंडलीकाची निष्ठा । नेणो चांगली
 पूर्ण काष्टां । उणें आणुनी वैकुंठा । रहिवासले देखा वैकुंठपति ॥ ५५ ॥ एकोनी
 नारदाची मात । धावोनि आले देव तेथें । विटीं देखोनि भगवंत । मीन मांडित
 राहिले ॥ ५६ ॥ श्रुतिशास्त्रश्रवण । करिती ब्रम्हादिक गण । परी तो नारायण ।
 अनुमात्र वदेना ॥ ५७ ॥ मग म्हणती रे कटकटा । कोणी देखिली पुंडलीकनिष्ठा ।
 उभें केलें वैकुंठा । चमत्कार मोठा भक्तीचा ॥ ५८ ॥ नाना उग्र साधनें । एक
 साधिती प्राणपानें । ब्रह्मांडीं नेला आत्मा जाणें । तेथेंही नारायण साधेना ॥ ५९ ॥ या
 वेगळे अनेक । करिती साधनें सोसून ह्रुःख । परि भगवंत न सांपडे देख ।
 तो कोणे सुखें रातला ॥ ६० ॥ ऐसा करितां विचार । ज्ञानें निवडितां हारासार ।
 तंव सांपडला भक्तीचा आगर । सेवा थोर पितरांची ॥ ६१ ॥ मग म्हणती हा भक्ति-
 राणा । जाणे ब्रह्माप्तीच्या खुणा । प्रत्यक्ष साधिला वैकुंठराणा । खिळून वदन उभा
 केला ॥ ६२ ॥ पहा तें मूळ दंडकारण्य । त्याहीवरतें ब्रह्माण्य । तीर तरी चंद्रभागा जाण ।
 देखोनि मन आनंदे ॥ ६३ ॥ ऐसीयावरी हा भक्तराणा । उदेली दिसे रवि जाणा ।
 देवें जाणुनी पुंडलीक-खुणा । रहिवास जाणा केला सुखें ॥ ६४ ॥ ऐसा जाणोनी
 अंतर्भाव । देवेंही केला निर्वाह । ठेविलें पंढरपूर नांव । वसाविलें गांव पुंडलीकाचें
 ॥ ६५ ॥ शक्तिमणीसहवर्तमान । आले समस्त ऋषिगण । दुजें केलें वैकुंठभुवन
 केलें नामग्रहण भूवैकुंठ ॥ ६६ ॥ ऐसी चंद्रभागा ऐसे भीमातीर । ऐसे वाळवंट
 पुंडलीक भक्तीवीर । ऐसे देव ऐसे नगर । जयजयकार कोठें महाद्वारां ॥ ६७ ॥
 ऐसा पताका ऐशीं निशाणें । शंखभरी वाजनी गहने । ढोल ढमामे तुरे जाणे ।
 टाळ मृदंग वाजती ॥ ६८ ॥ घोरोघरीं तुळसीवेदावन । पश्चांकित रांगोळी जाण ।
 कुंकुमार्चित सडे गहन । त्रिकाळ जाण पूजा करिती ॥ ६९ ॥ धन्य धन्य तेथींचे
 लोक । नगर नागरीक देख । पतंग भृंग पशुपक्षादिक । तरुवर धन्य झाले
 ॥ ७० ॥ क्षेत्रावरून जाती येता । हो का नर-पशु-पक्षि-याति । पंचक्रांशीमाजीं
 जे सांपडती । त्यासी अघोगति नसेचि ॥ ७१ ॥ या पंढरीचा महिमा ऐकतां ।
 नासे कोटी ब्रह्महत्या । या पंढरीस वाप करितां । चिंता त्यासी कासयाची

॥७२॥ ऐसी कथा ऐसें निरूपण । या पंदरीचें करितां श्रवण । तेणें बेचाळीस कूळ होय उद्धरण । जन्ममरण चुकलें त्या ॥ ७३ ॥ इतुका पुंढलीकाचा महिमा । वाढला भक्तिरसप्रेमा । थोर केली भक्तीची सीमा । पुरुषीं पुरुषोत्तमा साधिलें ॥ ७४ ॥ बहिणीचा निजभाव । जाला पंदरीसी निर्वाह । पांडुरंगीं जडला भाव । जाला ठाव निजपदीं ॥ ७५ ॥

१८ पतिव्रताधर्मपर अभंग

४६७ पतिव्रता धर्म ऐका गे साजणी । धन्य ज्या गतिंणी पुण्यशील ॥ १ ॥ येगोंचि श्रवणें मुक्ति होय जीवा । पतीविण देवा नाठविती ॥ २ ॥ आपणां आपण ओळखिलें जिनें । धन्य तेचि जाणें पतिव्रता ॥ ३ ॥ प्रपंच परमार्थ चालवी समान । तिनेंच गगन झलिलेलें ॥ ४ ॥ कर्म तेंचि ब्रह्म ब्रह्म तेंचि कर्म । ऐसें जिनें वर्म जाणियलें ॥ ५ ॥ अखंडित ध्यास भगवंताचा चित्ता । तेचि पतिव्रता तिन्ही लोकां ॥ ६ ॥ रागद्वेष मनीं जाणिवेचा कुंग । न धरिजे संग अधर्माचा ॥ ७ ॥ इंद्रियाच्या वृत्ति बिधीनं सांवरी । न दिसे अंतरीं द्वैतभाव ॥ ८ ॥ साधु-संतसेवा पतीचें वचन । पाळी तेचि धन्य पतिव्रता ॥ ९ ॥ शांतिभ्रमाद्या पाळी भूतकृपा । जाणोनी स्वरूपा पतीचिया ॥ १० ॥ पतीचें वचन अमृतासमान । धन्य तिचा जन्म मातापिता ॥ ११ ॥ बहिणी म्हणे तिनें जितिला संसार । वैकुंठीचा थोर केला तिनें ॥ १२ ॥

४६८ परपुरुषाचें काय सांगों सुख । हरे सर्व दुःख संसाराचें ॥ १ ॥ म्हणोनीया संग धरावा त्याचा । सकळ सुखाचा सुखदाता ॥ २ ॥ परपुरुषाचें देखतां चरण । उपरमे मन सुखावोनी ॥ ३ ॥ परपुरुषाचें देखतां स्वरूप । कोटि सूर्यदीप हारपती ॥ ४ ॥ परपुरुषाचें सुख लाधे जरी । उतरांनीं करीं सीस ध्यावें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे काय न कळे पुण्य केलें । सुख हें लाधलें परपुरुषाचें ॥ ६ ॥

४६९ पतीचीया बोला सर्वस्वें उदार । न मंगे उत्तर जीव जातां ॥ १ ॥ धन्य ती संसारीं जाति गोत-कूळ । वैकुंठीचें मूळ तिथेलागीं ॥ २ ॥ कायावाचा-

१ कुलस्त्रिया. २ ज्ञानाचा. ३ अभिमान. ४ जिकला. ५ आश्रय. ६ परमेश्वराचें. ७ तृष्ट होई. ८ मस्तक.

मनें पतीसी शरण । खेले ब्रह्मज्ञान तिचे द्वारीं ॥ ३ ॥ पापपुण्य कांहीं न विचारितां मनीं । पतीच्या वचनीं जीव देई ॥ ४ ॥ विधाचें भजन अखंड शेजारीं । जैसी ते कामारी दासी पाहें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तिनें उभयही कुळें । तारीयेलीं बलें पतिधर्मे ॥ ६ ॥

४७० ऐका गं साजणी स्वहिताच्या कोणी । सांगतां हें मनीं धरा बाई ॥ १ ॥ आपुल्या संसारा कांहीं हित करा । सांगताहें धरा मनाभांव ॥ २ ॥ पाहिजे तें पुण्य सुकृताचे कोडी । तेव्हां लागे गोडी परपुरुषीं ॥ ३ ॥ परपुरुषीं रातली स्वप्नेमें मातली । तिची काय बोली येर आतां ॥ ४ ॥ स्वसुखें रातली जनांत नाहली । निघूनियां गेली लोकाचारीं ॥ ५ ॥ क्रियानष्ट धर्म आचरूं लागली । वाळीसी टाकिली गणगोतीं ॥ ६ ॥ न कळे यानि-कुळ-नांवरूप कोण । गेली पै रिघान त्याजसवें ॥ ७ ॥ तिचेचेनि नांवें फोडावी घागरी । नाहीं तें संसारीं बहिणी म्हणे ॥ ८ ॥

४७१ ऐसी कोण आहे उदार जीवाची । गोडी घेत याची मनोभावे ॥ १ ॥ आपुलेनि हातें घरां लावी आगी । मग सुख भोगी संगें त्याच्या ॥ २ ॥ जनवाद लांक बालती अपार । न संडी निर्धार संग त्याचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे काया-वाचामनें प्राण । परपुरुषालागोन रातलीसे ॥ ४ ॥

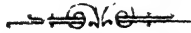
४७२ सांडियेली लाज लौकिकव्यवहार । मांडियेले चार परपुरुषीं ॥ १ ॥ आतां आम्हांसवें काय जनां चाड । कासयाची भीड धरूं बाई ॥ २ ॥ लोकलाज शंका सारिला पडदा । परपुरुषीं सदा रूळी करूं ॥ ३ ॥ मान-आपमाना नाहीं आम्हां काज । एकांताचें गुज सेवूं बाई ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तोंड नलगे दावावें । ऐसें केलें देवें काय करूं ॥ ५ ॥

४७३ धन्य त्रिभुवनीं वंश पतिव्रता । जी निजहिता प्रवर्तली ॥ १ ॥ ऐसी-याची भेटी होतांचि लौकरी । पापाची बोहरी होय तेणें ॥ २ ॥ स्वपति जिनें बोळाखिला चित्तीं । धन्य ती जगतीं त्रिभुवनीं ॥ ३ ॥ श्रवणीं तोचि ऐके मननीं तोचि देखे । निजध्यास सुखें घेत असे ॥ ४ ॥ अणुमात्र वृत्ति नव्हे तिची भिन्न । सदा समाधान स्वामिसुखें ॥ ५ ॥ दृश्यत्व तिमिरा सारोनियां मार्गे । सदा स्वामिसंगें उभी शेजीं ॥ ६ ॥ स्वामीचें बोलणें खुणाचि जाणणें । मौनचि करणें विहित कर्म ॥ ७ ॥ बोलतां तें मौन अकारा ना शून्य । गुण ना निर्गुण वर्ततसे ॥ ८ ॥ अद्वैतानिराळें ब्रह्मांडावेगळें । ते सुखसोहाळे भोगीतसे ॥ ९ ॥ जीवनाचें

१ सेवक. २ वीस ही संख्या. ३ रममाण झाली. ४ दुसरी. ५ घागर फोडावी म्हणजे मेली असें समजावें. ६ लडिवाळपणानें धरलेला दट; विनोद. ७ नाश.

जीवन असंगीं समाधान । त्रिपुटी विलक्षण नांदतसे ॥ १० ॥ ज्ञेय-^{*}ज्ञप्तीज्ञान
राहिले संपोन । निजानंदधन होउनी ठेलें ॥ ११ ॥ होउनी ठेली घृत्ति अवघी
पोरूपली । तेथें कोण बोली बोलूं आतां ॥ १२ ॥ ऐसी स्थिति जया-स्त्रीशी वा
पुरुषा । धन्य तेचि देखा पतिव्रता ॥ १३ ॥ बहिणी म्हणे घन्य तेचि जन्मा आली ।
कीर्ति दिस्तारली त्रिभुवनी ॥ १४ ॥

१९. करुणापर अभंग.

४७४ मोठेपण तुझें घेतलें विकत । अजामिळें सुत पाचारीतां ॥ १ ॥ वर्म हें
कळलें अकस्मात तुझें । नामेंच पाविजे तुझे पायीं ॥ २ ॥ गणिका शुकासी
पाचारितां अंती । अहेतुक चित्तीं पावलासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तुझी किल्ली
सांपडली । आतां व्यर्थ बोली करूं नये ॥ ४ ॥

४७५ तुज पावावया मार्ग असंख्यात । घाबरलें चित्त होतें माझें ॥ १ ॥ नाम
निःसंदेह सांपडलें वर्म । आतां माझें प्रेम पालटेना ॥ २ ॥ कर्माचें कचाटें
वांसडील कोण खदिह तो जाण असे माझा ॥ ३ ॥ योगाच्या अभ्यासें आड येती
सिद्धि । तयामार्जी बुद्धि स्थिर नोहे ॥ ४ ॥ ज्ञान तों अगम्य नयेची समता । तेथें
नव्हे चित्ता समाधान ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे नाम आम्हां ये सांगाती । याची माझी
गति एक झाली ॥ ६ ॥

४७६ नामरूप दोन्ही जावलीं भावडें । एकासवें घडे घात एका ॥ १ ॥ पहा तो
अनुभव जाणोनी अंतरी । दिसे अलंकारीं सोनें जैसें ॥ २ ॥ आकारासी नांव
जोडलें निश्चित । निराकार तेथ दुजें कायी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे स्वरूप
नामाही वेगळें । भावी त्या कळे गुह्य गोष्टी ॥ ४ ॥

४७७ भीमानिकटदेशीं तूं पुंडलीका वर देसी । जडजीवतारक परियेसी पांडु-
रंग ॥ १ ॥ कटीं कर ठेवुनि वचनें । उद्धरसी जगरचने । साधुसंगती धावसी
सुचनें तूं पांडुरंगा ॥ २ ॥ न दिसे योगतपें सहसा । मुक्तिपद हरि तूं विरसा
बहिणी म्हणे दीनतारका जगदीशा । तूं पांडुरंगा ॥ ३ ॥

४७८ संचिताचें पुरें वाहवलें होतें । नाम अवचितें सांपडलें ॥ १ ॥ धरोनी
आधार निघालें बाहेरी । जालासी कैवारी पांडुरंगा ॥ २ ॥ अविद्येच्या डोहीं होतें

१ नष्ट झाली. २ खटपट. ३ टाकील. ४ निवृत्त; विन्मुख; * ज्ञेय. जाणावयास योग्य
(शक्ति) ज्ञाता; जाणता.

मी बुडालें । नाम तुझे जालें तारूं मज ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भ्रम-भोंवरीया आंत
जातां जीव तेथं नाम आलें ॥ ४ ॥

४७९ अमाचिया सपें डंखीयलें मज । धांव चतुर्भुज गारुडीया ॥ १ ॥ पाह-
तोसी काय जीवहत्या शिरीं । पडेल निर्धारीं पांडुरंगा ॥ २ ॥ विषय-वाघुरी
सांपडलें आंत । कामाग्निही तेथ साद्य झाला ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे व्याघ्रं करुनी
सिद्ध बाण । लाविला निर्वान पाहूं नको ॥ ४ ॥

४८० तुम्ही आम्ही सुखें होतीं एके ठायीं । कोणते अन्यायीं सांपडलीं ॥ १ ॥
तुझ्याचि हितानें वाढला संसार । आम्ही कां रे दूर अंतरलों ॥ २ ॥ महत्वाचे असे
केले आम्हां भक्त । म्हणसी आम्ही मुक्त बद्ध तुम्ही ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नको
आम्हांपुढें रुद्ध । सांगतां हा वाद हारविसी ॥ ४ ॥

४८१ तुजपाशीं फार असे चतुराई । आम्हांपाशीं कायी उणें आहे ॥ १ ॥ तुम्ही
आम्ही एक एकाचि गांवींचे । विसरलीं त्यानें फळ मागें ॥ २ ॥ तुझेठायीं ऐसें
नसावें सर्वथा । थोरपण घृथा वागवीसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मूळ आम्हां तो न
साडे । नका होऊं वेडे पांडुरंगा ॥ ४ ॥

४८२ फार दिवस आम्हीं पाहियेली वाट । होईल, बोभाट वियोगाचा ॥ १ ॥
नाहीं तुम्हां आस आमुचीये जरी । आतां आम्ही तरी वांटा घेऊं ॥ २ ॥ उचित
हें बापा तूज नव्हे ऐसें । कळोनियां आपैंलें आलें मना ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे
देवा भेटलियाधिण । होय माझा प्राण कासाविस ॥ ४ ॥

४८३ पदरासी कांहीं लागो नेदी ढका । भय कांहीं नका धरूं पोटी ॥ १ ॥
असेल आमुचें तेंचि मागों हरी । भेटी क्षणभरी एक देई ॥ २ ॥ माझें चित्त मज
पुरेल दिघलें । परि न घे दिलें लक्षकोटी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भेटी देई तूं एकदां
कासयासी वादा प्रवर्तसी ॥ ४ ॥

४८४ विचारावें मनीं न देतां जिरेल । कासयासी बोल बोलवितां ॥ १ ॥
तुम्ही बुडवाल आम्ही बुडों नेदुं । भेदानी वेवाद् चुकवावा ॥ २ ॥ वेदशास्त्र-
गाही दाखवूनी घेऊं । कासयासी जावूं कष्टविसी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भेट पळों नका
दूर । गांवांतील हेर सखे माझे ॥ ४ ॥

४८५ भला म्हणोनिया टाकिला विश्वास । भेटी ही सायास नेदीसी गा ॥ १ ॥
धरीन पदरीं अकस्मात तूज । जाईल हे लाज जनमार्जी ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे
तुज ठिकाणीं लाविलें । भेटी देई बोले आर्त जावीं ॥ ३ ॥

४८६ उदंड रडती तुझें नांवें देवा । बुडविलें सर्वा प्राण्यांसीं ॥ १ ॥ रिण-
बोड्या हरी जाणतोसी मुळीं । तुजसी निराळीं होतीं कां रे ॥ २ ॥ भेटीचें कारणें

करितों नवस । तैसी नव्हे कांस घातली म्यां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे भेट न सांगें जनासी । माझेंचि मजसी देई देवा ॥ ४ ॥

४८७ ठेवणें मागती वडिलांचें लांक । म्हणोनि भीक मागतोसी ॥ १ ॥ सोंग-संपादणी आहे मज ठाऊकी । तुझी म्यां पारखा असे केली ॥ २ ॥ ठेवण्याचा लोभ धरुनी अंतरी । अबऋषीवारी गर्भ दहा ॥ ३ ॥ राहण्याची (?) आस धरुनी धुवाला । नेवूनी गोंविला अढळपदीं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे एका देऊनीयां सिद्धि । अंतरीची बुद्धि कुढी खरी ॥ ५ ॥

४८८ मागतां मागतां जन्म गेल तेरा । आतां क्षण धीरा नव्हे चित्ता ॥ १ ॥ दे माझें ठेवणें आण म्यां घातली । नफा फार बोली करूं आतां ॥ २ ॥ देईन मी जीव तुझे पायीं आजी । करावी तजविजी होई तैसी ॥ ३ ॥ असोनियां नेदी हेंचि दुःख वाटे । देईन कपाटें महाद्वारीं ॥ ४ ॥ कांठील तुमचा कारभार देवा होईल हा ठेवा अनर्थासी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आतां करीन भंडाई । पांडुरंगा पायीं आण माझी ॥ ६ ॥

४८९ मागणें मागतां ज्ञानदेव क्लेश । पावला बावीस जन्म जाले ॥ १ ॥ परी तुझें मन 'देईन' न म्हणे । अहुत बळें तें उगवलें ॥ २ ॥ चवदा शतें झालीं वंदे (?) चांगदेवा । तेव्हां त्वां केशवा फेडी केली ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझे जन्म गेले तेरा । परि फजीतखोरा तूं न देसी ॥ ४ ॥

४९० नामदेवा खेचरा घातला हवाला । परि रोंख त्याला तूं न देसी ॥ १ ॥ ऐसा तू विठला जालासी रे शेट । करुनी बोभाट देसी जना ॥ २ ॥ असंख्यात किती सांगावे कष्टती । न देसी श्रीपति ज्याचें त्यासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवा तू होसी समर्थ । आम्ही कीं अनाथ जीव होऊं ॥ ४ ॥

४९१ न बोलसी बोल फुकाचा तूं एक । पाहसी काँतुक तूं ढोळां ॥ १ ॥ जाईन मी आतां घालुनीयां धुळी । कासयासी कळी वाढविली ॥ २ ॥ नाहीं तरी म्हण आपुलीया तोडें । किती तुजपुढें बोल बोलूं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे चाल करूं चौघा-चार । बैसोनी वेव्हार निवडीती ते ॥ ४ ॥

४९२ सर्व आम्ही तुज सारखीं समान । एका देसी धन भाग त्याचा ॥ १ ॥ त्यासी दिला तैसा देई माझा मज । मग कोण तुज बोल ठेवों ॥ २ ॥ जाले जरी श्रेष्ठ मानें थोर लेखूं । वांटा सर्वी येकू सारखाची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे एका भावा दिला वांटा । मी काय धाकुटा सांग मज ॥ ४ ॥

१ करितां; खातर. २ वाईट, खोटी, कुढी. ३ कपाटे न देई म्हणजे द्वारे बंद करूं नकोस.

४ हा शब्द 'वंधे' असा असावा असें वाटतें वंधे म्हणजे वडिलोपार्जित संपत्तीचा वांट्या

५ चार चौघापुढें खटला माडून न्याय मागू.

४९३ घेतला आपुला विश्वास देऊनी । यावें ऐसें मनीं न ये तुझ्या ॥ १ ॥
ठिकाण आम्हांसीं न दिसे सर्वथा । पाहतां पाहतां जन्म गेले ॥ २ ॥ ठेवणें पुरिलें
कोणतीये ठायीं । आम्हां देश तोही सांपडेल ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवा पाहिलें
म्यां फार । अविश्वासें दूर अंतरलें ॥ ४ ॥

४९४ न देसी तें माझें भांडवल हरि । येक तरी करीं पांडुरंगा ॥ १ ॥ आण वाहु-
नियां देईं मज क्रिया । सोडीना मी पायां मनांतूनी ॥ २ ॥ विश्वासघातकी पैसें
मज वाटे । फांसे हातीं विटेवरी उभा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे पांचामध्यें घेई आण ।
मग मी जाईन कळ तेथे ॥ ४ ॥

४९५ कितीएक लांक मागतांची मेले । तैसें हें न चाले पांडुरंगा ॥ १ ॥ घेईन
निश्चयें न सोडीं सर्वथा । विश्वास हा आतां काय तुझा ॥ २ ॥ अवचीत येथें पडि-
लासी दृष्टी । पाहतां हे सृष्टि अकस्मात ॥ ३ ॥ आतां कोण तुझा धरील विश्वास ।
बहुत होय आयुष्य पुंडलीका ॥ ४ ॥ फार शीण त्याचा घेतला अच्युता । त्याच
पुण्यें आतां देखिलासी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे लोभ आतां सांडों हरि । थोरपणा
धरीं पांडुरंगा ॥ ६ ॥

४९६ अनामिक क्रिया दिसे तुझे अंगां । बुडविलें संगीं सर्व माझें ॥ १ ॥ जीव-
हत्या तुझे माथां होसी फार । हत्यारी साचार नाम तुझें ॥ २ ॥ उदंडची घरे बुड-
विलीं वाटोळ्या । किती बाल्या भोळ्या नागविल्या । ३ ॥ बहिणी म्हणे तुझे नांव
निसंतान होईल तो कोण वाचे गाती । ४ ॥

४९७ सत्यभामा ऋण मागतां न देसी । दिधलें द्विजासी दान तिनें ॥ १ ॥ परि
तूं न देसां ठेवणें लोभिष्टा । ऐकतां मोठा खंद वाटे ॥ २ ॥ देवकी वसुदेव भागले
मागतां । जालासी तत्त्वतां पुत्र त्यांचा ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे गाई राखिसी नंदाच्या ।
ठेवणें कोणारया हातां न ये ॥ ४ ॥

४९८ तुझ्या थोरपणा कोण लावी हात । वाटतें सनांत धरावेस ॥ १ ॥ धरो-
नीयां बंदी ठेवावें हृदयांत । सोडवील तेथ कोण दुजें ॥ २ ॥ विवेक राखण ठेवीन
जवळी । हृदयाची टाळी देवोनियां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझें देईं भांडवल । ऐको-
नीयां बोल आतां तरी ॥ ४ ॥

४९९ पद्मगुणेश्वर्ये थोर तूं जालासी । नावडे आम्हांसीं काय तैसें ॥ १ ॥ लक्ष्मी
यश कीर्ति औदार्य वैराग्य । ज्ञानेंचि तें सांग सर्व झालें ॥ २ ॥ हेंचि भांडवल आहे
तुझे हातीं । येणें तूं श्रीपति म्हणविसी ॥ ३ ॥ करोनी अकर्ता जैसा तूं आहेसी ।
मज काय तैसी कळा नये ॥ ४ ॥ जैसा तूं व्यापक सवांठायीं हरि । मी काय बिचारी
नव्हे तैसी ॥ ५ ॥ जैसा तूं वरिष्ठ त्रैलोक्यनयाक । माही तैसी एक काय नोहे

॥ ६ ॥ परी आम्हां सेव्य नव्हे तें भूपण । सेवकत्वे जाण क्रीडा करूं ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे काय वाटतसे बरें । भीक मागे पोरें ऐसे हरि ॥ ८ ॥

५०० पुरोनियां धन बांधिलें विटानें । निघेना ठेवणें बोल तरी ॥ १ ॥ कोण्योपाडें उभा राहिलासी नेणें । महाग बोलणें फार झालें ॥ २ ॥ पक्षासां चिऱ्यांनीं बांधीलें. माचोनी । निघेना म्हणोनी बोल तरी ॥ ३ ॥ कारणदेहाच्या पाडेलें अंधारी । निघेना बाहेरीं कामकाज ॥ ४ ॥ नाहीं आराणुक पहावया मज । काहीं तरी गुज बोल एक ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आतां नको व्यर्थ पिडूं । काय जोड जोडूं भाग- लासी ॥ ६ ॥

५०१ तुम्हां आम्हां चौघे सांगतील आतां । चला पंदरीनाथा उठा वेगीं ॥ १ ॥ बहु भीड केली आमुची उचित । भलेपण येथं कोण पुसे ॥ २ ॥ सहा चौघे अठरा सांगूं दोघेजण । घातलीये आण उठा वेगीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणें जाणें बाहेर लागलें । घरांत बुडविलें कोण सोसी ॥ ४ ॥

५०२ थोरपणा आम्हीं दिधली तिलांजुळी । तुज वनमाळी पाहिजे तो ॥ १ ॥ तुजहुनी बरे आम्ही एकापरी । पहातां विचारीं आपुलिया ॥ २ ॥ बद्धमुक्त कोणा न म्हणों सर्वथा । तुजपाशीं कथा हेचि असे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे लोक विस्तारणें तुज । आम्हीं तों सहज वर्ततसें ॥ ४ ॥

५०३ भांडणाची रीती आयाकिली संती । सोडवील हातीं घरोनीयां ॥ १ ॥ हा काय देईल विचारों मनासी । येणें कोणत्यासी रोंख दिलें ॥ २ ॥ निवृत्तीचे हातीं पावलें हें तथा । ज्ञानदेवाचीये सोई पाहे ॥ ३ ॥ वासिष्ठाचे हातें पावलें श्रीरामा । ऐसें काय तुम्हां ठावें नाहीं ॥ ४ ॥ नारदाचें हातें दिधलें बहुतां । रोंख नाहीं देतां जाला कोणा ॥ ५ ॥ चांगदेवाप्रती मुक्ताईकडून । देवाविलें जाण ज्याचें त्यासी ॥ ६ ॥ बाबाजीचे हातीं तुकोबाचें रिण । फेडविलें जाण येणें खरें ॥ ७ ॥ ऐसे किती सांगूं युगायुगीं तुज । बोलिल्यलें गुज संतसाधु ॥ ८ ॥ बहिणी म्हणे आतां त्या तरी दाविजे । येथें रोंख माझें फेडावया ॥ ९ ॥

५०४ असों चिंताग्रस्त प्रेमाचिया आशें । वाटे देव ऐसें कृपा करो ॥ १ ॥ प्रवेशोनी अंतरीं कोणाचिया तरी । कोण म्हणे धरीं कांस माझी ॥ २ ॥ नाशिल हें माझी कोण दरिद्रता । कोण भवव्यथा निवारिल ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी सदा चिंताग्रस्त । काय करी नाथ पंदरीचा ॥ ४ ॥

५०५ तुकारामरूपें प्रत्यक्ष बोलत । होई सावाचित्त सावधान ॥ १ ॥ पाहें परतोनी आपुलिया दिष्टी । सांगितली गोष्टी एक कार्णी ॥ २ ॥ तथाचा उच्चार करूं नये वाचे । झालेंसे चित्ताचें समाधान ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मना केलासे प्रकाश । अस्ता उदयास ठाव नाहीं. ॥ ४ ॥

०६ टेवुनी कर माथां उपदेशी । तत्पदत्वंपद प्रणवासी ॥ १ ॥ तो म्यां साठ-
विला हेंदेंभुवनी । सहुरुकर वरदानी ॥ २ ॥ मायातम नाशी क्षणें एकें । निरसी
शास्त्रविवर्कें ॥ ३ ॥ तत्समरूप याचें मज बोधी । स्वरूपीं मानस रोधी ॥ ४ ॥
त्रिगुणीं देह वर्ते परतंत्रें । बोधी पंचकयंत्रें ॥ ५ ॥ हातें जीवधर्मीं परदेशीं । ते नेले
मोक्षपदासी ॥ ६ ॥ तापत्रयव्यथा मज बाधी । दिधली शांति-समाधि ॥ ७ ॥
बहिणी म्हणे ऐसा सहुरु दाता । न संढीं जीव जातां ॥ ८ ॥

२० टोणप्याचे अभंग

५०७ मूर्खांशी बोलतां कोण सुख चित्ता । म्हणोनी वार्ता सांडावी ते ॥ १ ॥ आपुल्या
आनंदीं असावें सर्वदा । करावी गोविंदासवें मात ॥ २ ॥ उचलोनी धोंडा पाडावा
चरणी । तैसी मात जनीं घडों नये ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सदा दावा या दोघांसी ।
आहे परमार्थासी प्रपंचाचा ॥ ४ ॥

५०८ जयासी स्वहित करणें असे मनीं । तेणें द्यावी जनीं पाठी जगा ॥ १ ॥
म्हणो मग जग वेढें अथवा मूर्ख । आपुलें तें सुख सांडों नये ॥ २ ॥ सांडावी ते
लाज जनलोकाचारीं । जयासी श्रीहरि पाहिजेल ॥ ३ ॥ म्हणवावें जनीं प्रपंचीं
अष्टला । परी स्वहिताला सांडों नये ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जन त्रिविध प्रकार ।
आपुले स्वःचार सांडों नये ॥ ५ ॥

५०९ आकाश कडकडी मेरू गडबडी । परी सुख-गोडी सांडों नये ॥ १ ॥ ऐसीया
निर्धाराजवळों वसे देव । न घरावा संदेह कांहों मना ॥ २ ॥ पृथ्वी जरी बुडे
डगमगल्या दिशा । परी जगदीशा सांडूं नये ॥ ३ ॥ शीत उष्ण जरी वरुषे हा
पाऊस । तरी कासावीस होऊं नये ॥ ४ ॥ वायु जरी सुटें ब्रह्मांडही फाटे । तरी
आत्मनिष्ठें भंगूं नये ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तेथें जीव तो कायसा । ऐसी पूर्ण दशा
आचरावी ॥ ६ ॥

५१० भ्यावें तों शरीरा शरीर हें मिथ्या । तेथें आतां चिंता कासयाची ॥ १ ॥
विचारावें मना आपुल्या आपण । घरावें निर्वाण निज रूपीं ॥ २ ॥ जिवाशीं जों
भ्यावें अविनाशी दिसे । जन्ममरण फांसे कोण भोगी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणें येथें
लटिकें मीपण । करी जन्म-मरण येरझारा ॥ ४ ॥

५११ जिवाचा उदार देहाचा झुंजार । तयासी संसार काय करी ॥ १ ॥ परी हा
निर्धार असावा. कारण । मग नारायण जवळीं भेटे ॥ २ ॥ कायावाचामनें दृढ

जाला जीवें । तयासी आवचें हेंचि नव्हते ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सती उभी शिळें-
वरी । तियेसी माघारों काय खंती ॥ ४ ॥

५१२ तोंवरी ह्या गारा झगमेगती सैरा । नाही जंव 'हिरा' दृष्टीपुढें ॥ १ ॥
मग तो निवाडा आपैसी कळेल । जाळावे तें बोल क्रियेविणें ॥ २ ॥ तोंवरी ह्या
शिंपा दिसती सोऱ्जवळा । जोंवरी न कळा मोतियांची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नाही
फुकाचें बोलणें । करानी दाविणें क्रिया तैसी ॥ ४ ॥

५१३ वरीवरी सांग सांगाव्या त्या गोष्टी । जंव नाही भेटी आत्मज्ञानी ॥ १ ॥
कासयासी वेष धरी नाना सोंग । जणीं तैवीं होंगे खर श्वान ॥ २ ॥ काय सांगो-
नियां लांब लांब गोष्टी । जोंवरी न भेटी आत्मत्वाची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे मज
दिसती कथेंना । जोंवरी न मना अनुताप ॥ ४ ॥

५१४ बोलवती बोल फुकाचें प्रबळ । परि प्रेम-बोल दुर्लभ ते ॥ १ ॥ काय
त्या सांगणें व्यर्थ ज्ञान-गोष्टी । नाही जंव भेटी स्वानुभवी ॥ २ ॥ ज्ञान सांगवेल ब्रह्म
दाखवेल । स्वानुभव-बोल दुर्लभ ते ॥ ३ ॥ नाना जपतप करिती अनुष्ठान । परि
ब्रह्मज्ञान गिंदसेना ॥ ४ ॥ पददर्शनाचीं दाखविती सोंग । वैराग्यही अंगें बोल-
वेल ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे कळा दाखवेल ज्ञानें । परि तें प्रेम-खुण वेगळीच ॥ ६ ॥

५१५ करवेल भगवें वागाविती जटा । परी आत्मनिष्ठा वेगळीच ॥ १ ॥ जाणा-
वया वर्म बहु पुण्य पाहिजे । मग वरी साजे बाह्य क्रिया ॥ २ ॥ करवेल मुंडन
विषय-भोग-त्याग । परि न कळे अंग स्वानुभवींचे ॥ ३ ॥ टाकवेल शिखा-सूत्र-
घरदार । अनुभव साचार भगव्य परी ॥ ४ ॥ लय लक्ष मुद्रा कळेल आसन । अनु-
भव जाण वेगळाची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे येथे मलगे पारहार । कळे तो विचार
बोलतांची ॥ ६ ॥

५१६ संत म्हणवितां लाज नसे चित्तीं । जोंवरी आसक्ति विषयांची ॥ १ ॥
गाढवाचे परी दिसें जिणें त्याचें । काय त्यासि याचें घेउनी फळ ॥ २ ॥ संत म्हण-
वितां घडतें पातक । भोगी जंव मुख विषयाचें ॥ ३ ॥ रागद्वेषनिंदा भूतांचा
मत्सर । करावा नुच्चार संत तेणें ॥ ४ ॥ लोभ दंभ मान विषयांचा आदर । संत
तो साचार बोलीं नये ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे वृत्ति नाही जों विराल्या । तो संत-
सोहळा अधःपाता ॥ ६ ॥

५१७ कृमि भृंगी-न्यायें घाले जे धारणा । तोचि एक जाणा ब्रह्मनिष्ठ ॥ १ ॥
एव्हवी ते बोल बोलावे फुकाचे । काय सांगीवेचें शब्दज्ञान ॥ २ ॥ चकोर-चंद्र
न्यायें होये हें मन । संतपदज्ञान तरिच सत्य ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सिंधुलवण-
न्याय-भेटी । घडे तेव्हां गोष्टी ब्रह्मत्वाची ॥ ४ ॥

५१८ शस्त्राचे पै घाय सोसवती सदा । परी जननिंदा सोसवेना ॥ १ ॥

ऐसिया साधनें रोंकडेंचि फळ । ब्रह्म हें केवळ प्राप्त होय ॥ २ ॥ करवतो दान
तप व्रत स्नान । जननिंदा जाण सोसवेना ॥ ३ ॥ याग याग तीर्थ करवेल अनु-
ष्ठान । जननिंदा जाण सोसवेना ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जन निंदेत सकळ । आत्मत्वा
निश्चळ ठेवीं मन ॥ ५ ॥

५१२ आमुच मिळणीं मिळूं नका कोणी । विषय-सांगातिनी वाईयांनो ॥ १ ॥
नव्हे तैसें बळ विवेक विचार । नका करूं चार जन्मांमार्जी ॥ २ ॥ जंव आहे
तुम्हां मागील घोभाट । तंव कांहीं नीट होऊं नका ॥ ३ ॥ जन-लाज शप आहे
जों मनास । तोंवरी उदास होऊं नका ॥ ४ ॥ सासर माहेर आहे जंव तुम्हां ।
कुथोनियां प्रेमा आणूं नका ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे नका फजिती फुकाची । करूं या
जीवाची वायवीण ॥ ६ ॥

५२० मूर्खांसवें गुज अधमा नी उपकार । स्त्रियांसी विचार सांगां नये ॥ १ ॥
बालुचियेपरी शिरे पाणी जेंसे । दुर्जनासी तैसे उपदेश ॥ २ ॥ तक्षकासी दूध
स्त्रियासंगें गुज । खडकावरी बीज पेरें नये ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐस जाणावे
चांडाळ । हित त्या केवळ काय कळे ॥ ४ ॥

५२१ आणिकां उपदेश सांगे वरच्या रीतीं । आपण ते चित्तीं न धरी कांहीं ॥ १ ॥
ऐसे ते जाणावे मंदमति हीन । तयां ब्रह्मज्ञान काय करी ॥ २ ॥ वरवर सांगे
जनां ब्रह्मज्ञान । स्वयेंचि पाषाण कोरडाची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तया नाहीं
आत्मेशुद्धि । यरां सांगे बुद्धि मूर्खपणें ॥ ४ ॥

५२२ आम्हां जितेंचि मरणें । मेलेपण जीत जाणें ॥ १ ॥ काय करूं ऐसें जालें ।
तुकारामें मज केलें ॥ २ ॥ शब्द आमुचा खुंटला । निःशब्द उदया आला ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे शक्ति नाहीं । शक्तीविणें वर्तू देहीं ॥ ४ ॥

१ वर्तन; आचार. २ व्यर्थ; फुकट. ३ वर सांगितल्या रितीप्रमाणे.

२१ स्फुट अभंग.

५२३ नव्हे करणीची आहाच । जीवें पायीं जडलों साच ॥ १ ॥ आतां टाकिलें करावें । शरण केशवासी जावें ॥ २ ॥ देउनी प्रपंचासी फांटी । पाय तुझे धरिले कंठी ॥ ३ ॥ वैरी छळिती गांजिती । परी पाय तुझे चित्तीं ॥ ४ ॥ नखीं देती जरी सुया । तुज न सोडों देवराया ॥ ५ ॥ जरी केला सहकारी । बहिणी म्हणे दया करीं ॥ ६ ॥

५२४ भक्तिभाव आम्हीं बांधिलासे गांठीं । तेणें आम्हां तुटी कासयाची ॥ १ ॥ गाऊं नाचूं प्रेमें हरिनाम कीर्तनीं । भावोनियां जनीं जनार्दन ॥ २ ॥ खाऊं वाटूं लुटूं उदारासारिखें । सरे ऐसें देखें नाहीं नाहीं ॥ ३ ॥ कोणाचिया घरां जावें द्याया ध्याया । स्वप्नीं भोगावया दैन्य नाहीं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे भक्ता कास-याची चिंता । पाठीसी असतां पांडुरंग ॥ ५ ॥

५२५ तूं माझी माउली तुझें मी बालक । करितें कौतुक नामीं तुझिया ॥ १ ॥ तूं माझी गाउली मी तुझें वांसरूं । करितें हुंकारूं तुझें नामीं ॥ २ ॥ तूं माझी कुरंगी मी तुझें पाडस । करीं रात्रंदिवस ध्यान तुझें ॥ ३ ॥ तूं माझा चंद्रमा मी तुझें चकार । उलहास हा थोर देखोनीयां ॥ ४ ॥ तूंचि माझा मेघ मी तुझें चातक सदा मज हरिख स्मरणीं तुझें ॥ ५ ॥ तूं माझा सज्जन मी तुझी सांगाती । अखंड हें चित्तीं ध्यान तुझें ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे माझा तैसा प्राणसखा । तुकाराम देखा सर्व धनी ॥ ७ ॥

५२६ षट्शास्त्र-श्रवण सत्संगसेवन । देव त्याहून आणिक नाहीं ॥ १ ॥ शिष्टासी सन्मान शास्त्रांचा अभिमान । असे तोचि जाण ब्रह्मनिष्ठ ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे कर्म ब्रह्म जया मानें । तोचि पै जाणें ब्रह्मरूप ॥ ३ ॥

५२७ धन्य तें गोकूल धन्य ते गोपाल । धन्य लोकपाल पुण्यशील ॥ १ ॥ धन्य तोचि देश धन्य तोचि वंश । जेथें हृषिकेश अवतरले ॥ २ ॥ धन्य तीच माता धन्य तोचि पिता । जन्म कृष्णनाथा ज्याचे कुशीं ॥ ३ ॥ धन्य त्या गोपिका कृष्णीं तन्मयता । धन्य ती सरिता कृष्ण पोहे ॥ ४ ॥ धन्य वृंदावन धन्य गोवर्धन । चारी नारायण गायी सदा ॥ ५ ॥ धन्य तो दिवस धन्य तोचि मास जन्मला अविनाश कृष्णसखा ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे धन्य नरनारी बालक । घेतो कृष्णसुख सर्वकाळ ॥ ७ ॥

१ वरवर. (आम्ही) आहाच करणीची नव्हे साच पायीं जीवें जडलों हा भावार्थ.

५२८ बाटाविलें तुवां अवघें गोकुळ । क्रिया हे आकैळ तुझी देवा ॥ १ ॥ ऐसा नू लाघवी क्रियानष्ट जाण । ब्रह्म तुज जाण म्हणती ऐशा ॥ २ ॥ चारटा खाणोरी देहाचा पाईक । शिंदळांचा नाईक क्रिया तुशी ॥ ३ ॥ निलाजिरें जिणें हेडसां-
विती नारी । नांसेडीसी तरी सोडीं देवा ॥ ४ ॥ संपादिसी मुखें झांकिंसी आक्रिया । छटिकें करिसी तथा साक्षीभूत ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे हरी न कळे तव लीला । ऐसा तू गोपाळा अनाचारी ॥ ६ ॥

५२९ अवधी कुळकांटी आहे मज ठावी । विश्वास गोंसावी कोण शोभा ॥ १ ॥ न बोलवें आतां लाज आपणांसी । आम्हां हृषीकेशी मायबापा ॥ २ ॥ अवधी परंपरा जाणवली मज । वायां योगिराज म्हणवीसी ॥ ३ ॥ मुळांचा गोवळ गांव-
ळ्यांची क्रिया । मजे तुज ऐशिया कोण सांगे ॥ ४ ॥ घुरटे घाणेरें वांगळ गांवळी । खासी उष्टावळी तथा मुखींची ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे देवा न बोलवें वर्म । सांगतां तव धर्म लाज वाटे ॥ ६ ॥

५३० प्रपंगासारखें बोलवितो देव । देखोनियां भाव जना ऐसा ॥ १ ॥ काय करूं यासी दुर्बुद्धीचें कोडें । भोगणें हें पुढें आहे तथा ॥ २ ॥ ब्राह्मण म्हणवीती मद्यमांस खेत्रीती । मेसाई पूजिती वश्य कर्मी ॥ ३ ॥ जारण मारण स्तंभनमोहन । जीवहिंसा कारण विषयालागों ॥ ४ ॥ आपुला स्वधर्म सांडोनियां मागें । सेवेला निजागें अधर्माचें ॥ ५ ॥ सकर करिती गुरुकृपा म्हणती । पाप न म्हणती परद्वारी ॥ ६ ॥ ज्याचें खाती तथा माराया उठती । शंका न धरिती स्वासियाची ॥ ७ ॥ बहिणी म्हण ऐसे न पडो दष्टो । ज्यांचेनी ही सृष्टि सर्व बुडे ॥ ८ ॥

५३१ अवतारांच्या पंक्ति ही लीला कवणाची । जाणती हें याची अनुभवी ॥ १ ॥ आणिकांसी न कळे जाले लठ्ठ थोर । पाहिजे तो शूर ज्ञानवंत ॥ २ ॥ सत्रावीस काय उन्मनी बोलती । प्रेम वाहे म्हणती कोणा सांगों ॥ ३ ॥ मूळ-
माया निवृत्ति गुणत्रय प्रकृति । कवणासी म्हणती सांग कैवें ॥ ४ ॥ अद्वय जें होतें द्वैतासी आणिलें । कोणाचेनि आलें जाणावया ॥ ५ ॥ एक हा अनेक अनेक हा एक । अन्वय व्यतिरेक केसा सांग ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे याची केली ब्रह्मकळा । म्हणोनी अंबेला शरणांगत ॥ ७ ॥

५३२ देहयंत्र वाहे हरी । निजयत्तें वाजवी कुसरी ॥ १ ॥ वाचा तारा लाविल्या हरी । एक स्वरें वाजवी चारी ॥ २ ॥ इंद्रियरंघ्रें केलों प्रगट । मनसारी लावुनी

१ अत्यंत ज्ञानी; परब्रह्म २ अथाशी ३ शिपाई ४ हेटाळणी करितात. ५ सोडीत नाहीस ६ गौळी. ७ घामट, हीन. ८ एक बुद्ध देवता मनाला आनंद देण्यामारखी.

नीट ॥ ३ ॥ ओंकारध्वनि सूक्ष्मनाद । मातृका पिळोनी शुद्ध ॥ ४ ॥ बहिणी
म्हणे अनुभव घ्यावा । वाजवी कोण तो पाव्हो ॥ ५ ॥

५३३ निंदक हरिभक्त हे माझे सांगाती । जवाहुनी प्रीति भेटी होतां ॥ १ ॥
तयांचा संभ्रम हातले मज घरीं । वैकुंठ यापरी वंघावया ॥ २ ॥ जैसं हें हरि-
भक्ता आतिथ्य करावें । तैसंचि स्वभावं निंदकासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे माझे
दोषेही जिवलग । कर्मभोग वांटा आला ॥ ४ ॥

५३४ हरिभक्त तेचि जाणावे वो तुम्हीं । जेव्हां भागवतधर्मी विधियुक्त
॥ १ ॥ वेदविधिमागीं नुलंघी सर्वथा । अखंड हे आस्था भूतमार्त्री ॥ २ ॥ कर्म
वोसंडीती देहाचेनि छंदें । अखंड आनंदें फ्रीडताती ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसे
जिवलग ते माझे । भेटतां सहजे सुख हांय ॥ ४ ॥

५३५ निंदक भेटतां दुणावें हरीख । भक्ताही विशेष सुख वाटे ॥ १ ॥ निंदक
सांगाती येणंपरी बापा । करिती निष्पाया गुरुभक्ता ॥ २ ॥ सुवर्णाचा मळ काढितांचि
पुटी । पडियेली तुटी हीणा जेवीं ॥ ३ ॥ आरसा उजळ करितांचि देख । मळ
तो निःशेष जाय जेवीं ॥ ४ ॥ निंदकें निंदितां कर्ताकर्म जले । आम्हांसी आकळे
परब्रह्म ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे निंदक देखें जेव्हां डोळां । आनंद-सोहळा
करितसें ॥ ६ ॥

५३६ हरिभक्त निंदक जन्मले एके ठायीं । वांटा तया पाहीं भागा आला ॥ १ ॥
ज्याचें कर्म त्यानें केलेंचि पाहिजे । न करितां सहजें दोष होती ॥ २ ॥ म्हणोनि
निंदकें निंदाचि करावी । तया तोचि जीवीं आठो असे ॥ ३ ॥ हरिभक्तें भजन
करावें आदरें । संतांची सादर पूजा कीजे ॥ ४ ॥ कावळ्याचा धर्म टांचावें ढोंपरा ।
मौक्तिकाचा चारा काय त्यासी ॥ ५ ॥ श्रानाचा स्वभाव गुरगुर करावी । पिसा-
ळल्या जिवीं प्राण घ्यावा ॥ ६ ॥ हासाचा स्वभाव पय-पाणी निवडी । विष्टा तो
चिवडी केवीं घडे ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे तैसं ज्याचें कर्म त्यानें । करावें म्हणणें
न लगे तया ॥ ८ ॥

५३७ हरिभक्ता सन्मार्ग दिधला हा वांटा । निजभक्तानिष्ठा पुण्यवंत ॥ १ ॥ दया हे
करावी भक्तिपुरःसरें । रामनाम त्वरें सुखीं गावें ॥ २ ॥ संतांचें पूजन शास्त्रांसीही
मान्य । अखंड अर्चन ब्रह्मपूजा ॥ ३ ॥ गंगा गोदावरी काशी तीर्थयात्रा । तेणेंचि
पवित्रा देह करी ॥ ४ ॥ भूतमार्त्री भाव सांडोनी मीपण । आठवी जो चरण
राघवाचे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे कर्म हेंचि भागा आलें । दुसरा न चले उपाय
हो ॥ ६ ॥

५३८ रासभासी कळा शिकविलें ज्ञान । स्वधर्माचरण काय सांडी ॥ १ ॥ तैसा

जो स्वभाव निंदका हरिभक्ता । सांडी तो हे वार्ता स्वर्गीं नव्हे ॥ २ ॥ मकटांसी जरी सुखास दिधलें । तरि का सोहळे तथा माने ॥ ३ ॥ श्वानाचिया अंगा लाविला चंदन । उकीरडा-शयन न करी कायी ॥ ४ ॥ घुसी उंदरांसी ठेवनी मंचकां । काय उंकीर शेखीं काढिद्वीणा ॥ ५ ॥ सर्प विंचवांसी शर्करादि दूध । काय देतां शुद्ध विष नोहे ॥ ६ ॥ वाघुळासी घरीं आणूनि ठेविलें । उफराटी टांगिलें न संडी तें ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे तैसें अभक्तस्वभाव । शिकविल्या ठाव न सांडिती ॥ ८ ॥

५३९ तैसी अभक्तासी गुरुकृपा जाली । शेखीं व्यर्थ गेली फळेचिना ॥ १ ॥ निंदाची करितां वाचा आरायणा । तेथें नारायणा कोण स्मरे ॥ २ ॥ श्वानाचें तें शेंपूट शतवर्षे नलिके । घालितां न चुके वक्रदशा ॥ ३ ॥ गर्वे करोनियां मस्तक लववेना । तो संतचरणा केविं लागे ॥ ४ ॥ लोकांचीं अकर्म विचारी मानसीं । तेथ भगवंतासी कोण चिंती ॥ ५ ॥ ऐसा परोपरी अकर्माचे लागीं । वाढलासे जगां द्वेषासाठीं ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे ज्याचे कर्म तोचि करी । तयासी श्रीहरी काय करी ॥ ७ ॥

५४० भक्ताचें आचरित आपणाचि होय । भगवंताची सोय स्मरोचिना ॥ १ ॥ कीर्तनीं आदर-शांतिभ्रमा वजे । देह जातां कैसं दुंदळेना ॥ २ ॥ भक्त आणि ज्ञान वैराग्य वोतलें । प्रेम वोसडलें सर्वकाल ॥ ३ ॥ क्रिया कर्म जें जें अर्पी ईश्वरासी । अखंड वाचेसी रामराम ॥ ४ ॥ अवाच्यता बोल नयेचि मुखासी । केविं पतिव्रतेसी पर-पुरुषीं तें ॥ ५ ॥ सर्वाभूतीं भाव सारिखाचि भरी । नमस्कार करी भूतमात्रा ॥ ६ ॥ भगवंता मनीं संता लोटांगण । आठवी चरण श्रीगुरुचे ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे ऐसं भक्त आचरित । तयासी भगवंत जवळींच ॥ ८ ॥

५४१ भक्तां अभक्तांसी कोण गति होय । आयका उपाय तोही एक ॥ १ ॥ कर्तृत्वासारिखें प्राप्त होय फळ । देतसे कृपाळ पाहोनियां ॥ २ ॥ येणें क्रमें भक्त आचरे जरी हा । तरी तथा पहा विष्णुपद ॥ ३ ॥ देहीं असोनियां विदेही तो जाणा । सत्यसत्य खुणा वेदमते ॥ ४ ॥ भक्तां भवपाश बांधूं न शकती । तयांसी श्रीपति रक्षितसे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे भक्त तेचि जाण मुक्त । तयांसी भगवंत प्राप्त जाला ॥ ६ ॥

५४२ निंदक तेही फळ घेती कर्तृत्वासी । निंदितां संतांसी नानापरी ॥ १ ॥ नसतां अपराध संतजनां निंदी । सहस्र गोवर्धी दोष थोडा ॥ २ ॥ संतांसी मत्सर करी सर्व काळ । दोष ते सबळ अंगीं आले ॥ ३ ॥ असेल अपराध संतां-अंगीं थोर । बोलतां तो अपार दोष होती ॥ ४ ॥ असतां अपराध आणीं नये सुखां ।

१ उक्कून माती काढणें. २ शेवटीं; अखेरीस. ३ आनंद, करमणूक. ४ कळमळत नाहीं. ५ आचरण.

वदतां त्रिदोषा पात्र झाले ॥ ५ ॥ एवढे अपराध थोर जरी जाले । भला जोषि बोले दोषी खरा ॥ ६ ॥ संताचा महिमा न कळे कोणासी । म्हणोनि दोषासी नारोपावे ॥ ७ ॥ बहिणी म्हणे अये दोषि तोचि नर । घाली संतावर लटिके दोष ॥ ८ ॥

५४३ लटिकें दोष जरी संतांसी आरोपी । जाणावा तो पापों कुष्टी होय ॥ १ ॥ त्याचिया कुष्टा नाहींची निवृत्ति । चंद्र-सूर्य फिरती जंवर पाहें ॥ २ ॥ नसतांचि संतल्लण जो करी । जाणावा तो वैरी श्रीहरीचा ॥ ३ ॥ देखवेना ढोळां उत्कृष्ट हें पाहें । रचितो उपाये नानापरी ॥ ४ ॥ निंदा वाद भेद वाढवी मत्सर । सदा करकर संतांसवें ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे ऐसें अभक्ताचे गुण । सहजाचि जाण उमटती ॥ ६ ॥

५४४ नसतेचि दोष आरोपितां यंतां । जानी अधःपाता रौरवासी ॥ १ ॥ जन्मो-जन्मीं किडे नकांतील होती । क्षणही विश्रान्ति नाहीं जीवा ॥ २ ॥ कन्याविक्र-याचा दोषही तो थोडा । करिती ने पीडा साधकासी ॥ ३ ॥ सहस्र गोवध तेंही पाप थोडें । संतनिंदां जोडे अगणित ॥ ४ ॥ पिता-माता-वध करूं बापा सुखें । दोष हे विशेषें संतनिंदां ॥ ५ ॥ देउळें सोडिती अप्रहारा जाळिती । तेही दोष जाती क्षणमात्रें ॥ ६ ॥ संतनिंदा दोष न जाय सर्वथा । नेतो अधःपाता ब्रह्मादिकां ॥ ७ ॥ बहिणी म्हण संतनिंदां अभक्त । रवि-शशी भ्रमत तंवर पीडे ॥ ८ ॥

५४५ स्वधर्मे आपुल्या असतां स्वगृहीं । कोणी निंदा पाहीं करूं नये ॥ १ ॥ निंदां त्याचा शस्त्राविणें वध । केला हा वेदाद वेदमुखें ॥ २ ॥ जेणें वाचे-निंदा करावी संतांची । त्या वाचे यमाची सुरी वाहे ॥ ३ ॥ जय वाचे निंदा वाकल्या दाखवी । ते वाचा रौरवी पचे खरी ॥ ४ ॥ जे मुखें शिष्या द्याव्या संत-धृंदा । ते वाचे आपदा नानापरी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे यांसी नव्हे अप्रमाण । वेदाची हें खूण सत्य माना ॥ ६ ॥

५४६ विटू माझा लेंकुरवाळा । सगें लेंकुरांचा पाळा ॥ १ ॥ तुका घेतो कडिये-वरी । नामा करांगुळी धरी ॥ २ ॥ एकनाथ खांद्यावरी । कबिरातें हातीं धरी ॥ ३ ॥ गोरा कुंभार मांडीवरी । चोखा जिवा बरोवरी ॥ ४ ॥ पुढें चाले ज्ञाने-श्वर । मागें मुक्ताई सुंदर ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे बा गोपीळा । करिंसी भक्तांचा सोडाळा ॥ ६ ॥

५४७ पूजावें कशानें जेथें तेथें तूं देवा । अन्नगंध पुष्प धूपादीपादि सर्वां ॥ १ ॥ पूज्य पूजक जगदाभास जाला सगुणी । म्हणोनियां तूतें भजों कोंदडपाणी ॥ २ ॥ दुजें

तुजविण देखों तरीच अपावें । सर्वांठारीं वोतप्रोत ध्यापियेलें देवें ॥३॥ बहिणी म्हणे तुझें तुज अप्रितां लाज । वाटे रामा परी तुझें राखावें गूज ॥ ४ ॥

५४८ मुक्तचि शरीर दग्धपट जैसा । उरला तो तैसा देहासंगें ॥१॥ ऐसे साधुसंत वोळखावे कैसे । अखंडित पिये नार्मी जाले ॥ २ ॥ जनांहिसारिखें वर्तति वेवहारि । असोनी संसारीं देहातीत ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नार्मी अखंडित लीन । देह हें भूषण कधीं नेणें ॥ ४ ॥

५४९ रामा तूं माझा जिवलग सांगाती । झणीं मज अंतीं अंतरसी ॥१॥ ऐसीये संकटीं पावसी न पाहें । तरी देह जाय तुझ्या माथां ॥२॥ रापाचें लेंकरूं रंकांनं गांजावें । हें तों स्वभावे नवल वाटे ॥३॥ बहिणी म्हणे तुझें ब्रीद काय झालें । सांग कोणी नेलें हिरोनियां ॥ ४ ॥

५५० कवणे ठायीं असे कवणे ठायीं नसे । ऐसें तों सांगतां चोजवेना ॥ १ ॥ यालागीं सद्गुरु वोळंगितां भावें । आत्मा तो स्वभावें कळावया ॥२॥ कोण याचें गांव कोण याचें नांव । नकळे स्वयमेव काय करूं ॥ ३ ॥ कोण याचें स्थळ कोण याचें कूळ । कोण याचें बळ कळेचिना ॥४॥ कोण याची माता कोण याचा पिता । अमुक तत्त्वतां कोण जाणे ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे कोणा पुसूं याची कथा । ऐसें विवंचितां कल्प गेले ॥ ६ ॥

५५१ गुरुवर्णन करितां बोले । सभां देखोनी मुलेंबाळें ॥१॥ नाहीं भेटला सद्गुरु । लोकाचारें उपदेश करूं ॥ २ ॥ नानामतें सांगे गोष्टी । तत्त्वज्ञान बोले नेटी ॥ ३ ॥ परि अनुभवमतें बोले । तेथें राहिले सकळ ॥४॥ उपदेश करी जनां । गुरु न करीं स्त्रीजना ॥ ५ ॥ शूद्र अथवा स्त्रीविरहित जाती । जो मानी गुरुस्थिती ॥६॥ तो जाणावा राक्षस । जो धेत स्त्रीउपदेश ॥ ७ ॥ सभेमाजीं ऐसें बोले । सभा देखोनी मिथ्या जळे ॥ ८ ॥ जेथें विकल्प तुटला । तेथ वर्णभेद मिथ्या बोला ॥९॥ बहिणी म्हणे ऐशा जन्मा । स्वर्गीं न करा संभाषणा ॥ १० ॥

५५२ काळभयें लंकापति सागरीं दुर्ग रघुनी वसे । चक्र फिरें भंवतें दिनरात्रीं तो मग यमा गवसे ॥१॥ ज्यासी पराक्रमें दव बंदीं घालुनी हासतसे । तो मरणाप्रती सांपडला अरे प्रयत्न वृथाचि असे ॥२॥ होईल मग तें शेवटींचें पाहुनी स्वानुभवो । साध्य असो कीं असाध्य हो परी प्राक्तन दोहींसरिसें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे न चुकेल विर्धाचें लेखन पूर्वाल हो । प्रयत्न वृथा परी कीजे पुरुषें प्रयत्न पराक्रम-हो ॥ ४ ॥

५५३ कोठें गेला हा स्वामी काय करूं । गरुडा न दिसे कृष्ण विचारूं । हाहाकार जाला थोरू प्रीतिकारूं । सांडिला निजवारू ॥१॥ तुजविणें रे गोविंदा देह पाहें । वियोधें

प्राण हा कोण वाहे । धीर नोहे मज पाहें मग धाय टाकुनी रडे माये ॥ २ ॥
अहो सखीये तिमिर आलें झोळां । तेणें योगें शेजारीं निद्रावला । कोठें गेला घन-
नीळ हा पुष्पमाळा टाकिली मज गळां ॥ ३ ॥ करीं माळा घेऊनि रडे बाला । कृष्ण
झाला सांग हो काय बहिला । वास जाला काय माळा मनीं पाहतां विवेकें कृष्णें
नेला ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे चुंबन देतां माळे तव तटता बांधिलें पुष्प गळे । परिमळ
कृष्ण कळे नेला बोले । शरीर टाकी बलें ॥ ५ ॥

५५४ लाज नाही येथें येऊनि संसारा । नरकाचा थारा भोगावया ॥ १ ॥ किती
मरमर सोसणें अधोर । नेवे तो विचार स्वहिताचा ॥ २ ॥ कासया संपत्ती जळो
जळो जिणें । दिसे लाजिरवाणें एकाविणें ॥ ३ ॥ हत्ती घोडे दासी छत्री शोषासन ।
जळो हें भूषण एकावीण ॥ ४ ॥ सांयरे धायरे जळो इष्टमित्र । अवघे अपवित्र एकावीण
॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे तनु अवघी हे चांगली । एकावीण गेली जन्म वायां ॥ ६ ॥

५५५ विषय ब्रम्हरूप तेव्हां सत्य होती । जें लाहे आत्मस्थिति स्वस्वरूपीं ॥ १ ॥
तेव्हां तो जाणावा ब्रम्हनिष्ठ खरा । नातले विकारा देहबुद्धि ॥ २ ॥ इच्छा मावळेल
अहंता गळेल । वासना विरेल स्वस्वरूपीं ॥ ३ ॥ जिह्वा उपस्थांचा पडे ज्या विसरु ।
इंद्रियव्यापारु पारुषेल ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे वृत्ति पावती निवृत्ति । विषय तेव्हां
झोती ब्रम्हरूप ॥ ५ ॥

५५६ पृथ्वी ही गिळिली उदकानें पाहीं । तेजें उदक नाही ऐसें केलें ॥ १ ॥
बहा विपरीत प्रलयो मांडिला । ब्रम्हाग्नि लागला ब्रम्हत्वासी ॥ २ ॥ वायूनें
तेज गिळिलें एकसरा । ब्रम्हांड पसारा शुक्लशुकाट ॥ ३ ॥ मग त्या आकाशें
गिळियला वायो । ऐसा हा प्रलयो थोर जाला ॥ ४ ॥ यासी तो प्रलयो बोलिजे
निश्चयो । महाप्रलय भयें पुढें आहे ॥ ५ ॥ आकाश गिळिलें विष्णु महद्भूतें ।
कैसें विपरीत जालें देखा ॥ ६ ॥ विष्णु म्हणायासी जो कोणी उरला । त्याचीया
बोला ठाव नाही ॥ ७ ॥ ऐसा अवघा परी होऊन आभास । पूर्ण सावकाश
नांदतसे ॥ ८ ॥ नित्य आनंदघन दाटे परिपूर्ण बोले खंब्रम्ह वेदवाणी ॥ ९ ॥
बहिणी म्हणे कैसें विपरीत केलें । दुःख तेंचि जालें सुखरूप ॥ १० ॥

५५७ रकारासी दीजे काना । व्यंजनानें उच्चारणा ॥ १ ॥ म्हणे मंत्र बीज युक्त
जें कां शंकराचें उक्त । पुढें काना रकारानें । करू मुखीं उच्चारणें ॥ ३ ॥ तथावरी
मकरासी । देई काना उच्चारासी ॥ ४ ॥ याला देऊनी व्यंजन । मग करीं
उच्चारण ॥ ५ ॥ मग उफराटे अंती । साहीं अक्षरीं विश्रांति ॥ ६ ॥ बहिणी
म्हणे न सांगतां । मंत्र सांगितला आतां ॥ ७ ॥

५५८ कापुराचें जैसें अंतर्बाह्य शुद्ध । किंवा तें प्रसिद्ध रत्न जैसें ॥ १ ॥ तैसें
ज्याचें चित्त सारिखें सर्वदा । संत तथा बदा सर्वभावे ॥ २ ॥ सूर्याचिये अंगीं जैसा

नाहीं मळ । चंदनी निश्चळ घृति जैसी ॥३॥ बहिणी म्हणे पूर्ण ब्रह्म निर्विकार ।
तोचि हो साकार संत जाणा ॥ ४ ॥

५५९ दुसरियाचें दुःखें शिणे ज्याचें चित्त । तोचि एक संत वोळखावा ॥ १ ॥
तयासी पुसतां हरील तो शीण । दुःख घे हिरोन रांकडेंची ॥ २ ॥ परोपकार जया
जालासे विभागी । शांति हे सर्वांगी डोलतसे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नाहीं आपुलें
पारिखें । वर्ततो विवेकें ज्ञानदाष्टि ॥ ४ ॥

५६० सराफापासी घेतलें सोनें । न व्हावें कोणे भिडे त्याचे ॥ १ ॥ जोखून
पहावें कसोटीसी । ध्यावें कसीं आगळें तें ॥ २ ॥ जयानें घेतलें त्याचे भिडे ।
नागवण घडे झांकिलीया ॥ ३ ॥ कसीं कसोटीच्या आलें । जाणावें तें बरच्या मोलें
॥ ४ ॥ टांकसाळीं कसिलें नाणें । बहिणी म्हणे तेंचि खरें ॥ ५ ॥

५६१ नलगे ध्यावें सोंग टोपी मुद्रा धरणें । भक्ति ही कारण असों द्यावी ॥ १ ॥
तेथें सर्व सिद्धि नांदती स्वभावे । आपुलाल्या दैवें ध्यावें येथें ॥ २ ॥ नलगे यांग-
याग नलगे भोगत्याग । असावा अनुराग भक्तिसंगें ॥ ३ ॥ नलगे जपतप दान
तीर्थाटणें । भक्ति असो देणें एकनिष्ठ ॥ ४ ॥ नलगे ज्ञान ध्यान नम्र पै हिंदणें ।
भक्ति हें कारण असों द्यावी ॥ ५ ॥ बहिणी म्हणे आम्हां भक्ति तेचि मुक्ति । ऐशा
वेदश्रुति गर्जताती ॥ ६ ॥

५६१ [अ] तया म्हणूं भाग्यवंत । जया खंतं विठ्ठलाची ॥१॥ नामधन जयागांठीं ।
तोचि कांटीनारायण ॥ २ ॥ तोचि जाणा छत्रपती । ध्यास चित्तीं विठोबाचा ॥३॥
तरती दर्शनं त्याच्या जीव । तोचि देव मुमुक्षूंचा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे काळझा-
स्ता । तोचि नाम गातां मुखीं सदा ॥ ५ ॥

२२ पदे-गौळणी.

५६२ देवकी कहे सुन बात भतारो सुनिके आवे कंस रे । जानि मानिमें लेकर
हातो श्रीधर नही जसवदापास रे ॥ १ ॥ शलकें जावो जी तुम बसुदेवा आयेगे
कंसबिखार । डंसबिखें प्राण लेवे सबके कहा करो बिचार ॥ २ ॥ अधी रात-
भयी है जमुना आये मेघ तुंसार । पावमें बेरी कुलपो कैसें जाना नंदके बार
॥ ३ ॥ बली बली बारो राखते है अब कहा करे अविनाश रे ॥ ४ ॥ अपने कर हरि
लेकर देवकी देत भतारो हात रे । बेरी तबही तूट परी है बंधन तुटो पासे रे

॥ ५ ॥ बहिनी कहे जीस कृष्ण कृपा उस कहा करे जमपास रे । बेरी कुलपों आपही खोलत जावत है भविनाश रे ॥ ६ ॥

५६३ ये गोकुल चल हो कहत मुरारी । मेघतुसार निवारे फनिघर सेवा करे बलहारी ॥ १ ॥ बसुवा अपने कर दोन्हो पालख योंही किन्हो । जमुनाके तट आयके देखें पूरन निरंजनो ॥ २ ॥ पूरनरूप यो देखे जमुना जानीये सबही भाव । दोही ठोर भई जमुना नीर तब जानत यो हरिभाव ॥ ३ ॥ जैसा परवत बैसो नीर हवो जानी के आस । पाव लगे जमु कहे जायगे सब दोस ॥ ४ ॥ जिस-चरनको तीरथ शंकर माथा रखाया नीर । वो चरन अब प्राप्त भये हो ये जान उधार ॥ ५ ॥ बहिनी कहे जिसकू हरि भावे उसकू कालही धोके । बसुदेवा-कर आपही मुरारी काहे कुं संकट आवे ॥ ६ ॥

५६४ बसुदेवा तब वारन आवें सोवें गोकुलनंद । दरवाजा आप खोलत है रे आवत गोविंद ॥ १ ॥ जीस दरवाजें लोहोके सांकल-कुलपो तोड रखाये । सबजन सेवक सोवें तबही वसुदेव घर जाये ॥ २ ॥ तब ये माया प्रगट भई है जसोदा सुत भई है । और सोवे माया ठोर धरी है ॥ ३ ॥ जसोदा कूं जहां निद्रा लगी है जानेके गोकुल नाथ । आवे घर के वसुदेवा तांहां माया लीनी हात ॥ ४ ॥ धांकत हैं मन कांपत हैं तन फेर चले मथुराकूं । निकसे तब या देखत सब कुलुपो हांवत वाकूं ॥ ५ ॥ बहिनी कहे तब माया लेकर जाया फेर मथुरा । देवां की कर लेकर दीन्ही दरवाजे रखे फेरा ॥ ६ ॥

५६५ बसुदेव जब देखें हरिकूं चार भुजा श्रीमुरारी । कहत है शाम तुमारो दरशन वांछित रातदीन सारी ॥ १ ॥ तुमकू बचन सुनावें दारो सेवक सोवा । तुम रूप छोडो देवा हमसे कंसकु है दावा ॥ २ ॥ अबही सुनो गोपाल भयोजी अब मारत कंस । सबही लरके मारत जावो वो रोवत है हरि पास ॥ ३ ॥ चार भुजा तुमको गोविंद चक्र गदा और शंख । पप्रदि कौस्तुभ देखत तब वो मारेगा छोडो मेख ॥ ४ ॥ जय कृष्ण कृपाल स्वामी बचन सुनोजी हमारा । उस रूपो जब देखे कंस प्राणसु लेवे तेरा ॥ ५ ॥ बहिनी कहे हरि प्रगट भयो है, उदरमें कारण कौन । पुण्यकी वेला प्रगट भई है वोही कारण जान ॥ ६ ॥

५६६ जय कृष्ण कृपाल भयोजी नहीं किये जप तप दान । नै गृहीं ब्रम्हन पूजन कीया भूमि नहि गौदान ॥ १ ॥ तुम क्यों प्रगट भयो कहा जानो । अर्चन वंदन नहि कछु पाया हाय अचंवा मान ॥ २ ॥ अन्न दियो तब या रसि नहि देवन पूजो भाव । तीरथ यात्रा कछु नहीं जोडी कहा भयो नवलाव ॥ ३ ॥ बनधारी

और निरवाना है पत्र लिखावत जान । नंगाह पाव नंगा देहहि बनबन जावत
रान ॥ ४ ॥ परबतमां है जोगी होकर छोड दियो संसार । धूमरपान और पंचाग्नी
साधन बैठे जलकी धार ॥ ५ ॥ बहिनी कहे कहा जलमका संचित प्राप्त भये
इस बेला । चारभुजा हरि मुजको दिखाया येही कहो घननीला ॥ ६ ॥

२६७ सुनो कहत है शाम सुजानो पुण्य बिना नहीं कोई । जिसके पल्लो जप-
तपदान है पावै दरसन वोही ॥ १ ॥ तुम सब बात सुनोजी चित्तकुं ठोर धरोजी
हरिके आये दये ही बाण कहोजी ॥ २ ॥ फूल बिना फल जलबिना अंकुर बिन
पुरुष नहीं छाया । जल बिन कमलिनी रवि बिन तेज अंगी तहां सब आया ॥ ३ ॥
तरु तहां बिन बिज तहां तरुं है दिपके पास प्रकास । नर तांहीं नारी फुल तांहीं
फल है पुण्य तांहां अविनास ॥ ४ ॥ बहिनी कहे जिसकू हरि आवे केही है
पुण्यकी रास । शांती क्षमा उस घरमें सोवे सबही संपत दास ॥ ५ ॥

५६८ ये गोविंद प्राप्त भयो कहा काज । व्रत नहि जानत तप नहि जानत
कारागारमें बिराज ॥ १ ॥ पूरब जनम तप करत है तब वरद मिलो बनमाली ।
मेरे पेटमें प्रगटो निरगुन योही मांगत बाली ॥ २ ॥ बहुतहि निकट मांढी तब
हरि करुना कर है जान । तीन जनममें मेरे उदरमें आज बर दियो उस रात ॥ ३ ॥
उस तपके लीये उदरकू आये जन । कोहि कृष्ण भयो है येही तपके कारन ॥ ४ ॥
तपव्रतदान बिन बिहिन सेवा कृष्ण न आवे संग । संग बिन नहि मुक्ति जिवाकू
येही कहत श्रीरंग ॥ ५ ॥ बहिनी कहे उस वसुदेव देवकीकु देव मुक्ति । वयसों
तप बिन प्राप्त नही वे साधूकी संगती ॥ ६ ॥

५६९ ये अजब बात सुनाई भाई । गरुडको पंख हिरावे कागा लक्ष्मी चरन
चुराई ॥ १ ॥ ये सूरज को बाँब अंधारे सोवे चंदरकू । आग जलावें । राहुके
गिन्हो भोगी कहारे अमृत ले मर जावे ॥ २ ॥ कुबेर सोवें धनकें आस हनुमान
जोरु मंगावें । वैसे सबही झुटा है निंदाकी बात सुनावे ॥ ३ ॥ समींदर तान्हो
पीरत कैसें साधू मांगत दान । बहिनी कहे जन निंदक है रे बाको साच न
मान ॥ ४ ॥

५७० सब ब्रजनारी सुने हरि जनमों नंद जसोदा पेट । चलवो चल उस
हरि कुं देखें मिल निकलत है थाट ॥ १ ॥ नारी आरती करमे गावत नाम
संगसें लागा छेद । हलदिर तेल लीये कर माहे मिलने चले गोविंद ॥ २ ॥
अपने अपने घर तोरन गुडिया धरत है जनमें सुत । नंदको भाग कोउ न जाने
भेटी होवे अनंत ॥ ३ ॥ घर घर गावत राग रागिनी ठोर ठोरे भयी भार ।
वो मुख कहा कहुं अपने मुखसें आवे न जाने पार ॥ ४ ॥ ब्रजें जन नारी मंगल

गावत चिर लुटावें भाट । गौ घरत और सुझा दान करत है बाट ही बाट ॥ ५ ॥
 कुंकुम केसर चुन्वा चंदन फूल गुलालकी शोभा । देखत इंदर फणींदर महेंदर
 गावत हैं सब रंभा ॥ ६ ॥ नाद न भेरी तालही जब झट नादनें अंबर गाजे ।
 नाना सुर बजावत छंदे ढोल ढमामें बाजे ॥ ८ ॥ बहिनी कहे हरिजन्म को कहा कहुं
 हरि जानें । छंद प्रबंध सुनावत नारी देह भाव नहि जाने ॥ ९ ॥

५७१ कंटकको मलमर्द । दैतन को सिर छेद । सुत तेरा नंद कृष्ण । तोही जानी
 हैं । गोपिनको प्राणनाथ । भक्तनकू करे सनाथ । शास्तरकी ऐसी बात । संत
 जानी है ॥ १ ॥ धरमका रक्षन आया । पापकू सब डार दिया । वोही कृष्ण सुत
 भया । बात ये सत्य मानी है ॥ २ ॥ सुत मत कहो नंद । ब्रह्मसो येही गोविंद ।
 बहिनीका भाट प्रबंध । सत्य सुनाईये ॥ ३ ॥

५७२ जीस आस जोगी जग । जीस आस छोड भाग । जीस आस ले बैराग
 बनबास जात है ॥ १ ॥ जीस आस पान खावे । जीस आस गंग जावे । जीस
 आस धरत सोवें । जपतपही करतु है ॥ २ ॥ जीस आस शिर मुंडे । जीस आस
 मुच्छ खांडे । जीस आस होत रंडे । जलममें वसतु है ॥ ३ ॥ वोही सत्य जान
 नंद । प्रगट भया है गोविंद । पुण्यही तेरा अगाध । बहिणी ये कहत है ॥ ४ ॥

५७३ जमुनाके तट धेनु चरावत गावत है गोवाली । गीत प्रबंध हास्य विनोद
 नाचत है श्रीहरि ॥ १ ॥ मै येरी देखत मय नंदलाल कांसे पीत वसन है झलाल ।
 कानोंमें कुंडल देति ढाल । सिरपर मोरपिसा चंदलाल ॥ २ ॥ अबीर गुलाल
 सबके माथा हार सुवास पिनाये । जाई जुई चंपन कोमल चंदन चंपक लाये ॥ ३ ॥
 छंद धीमाधीमा सुनावत है हरि बंध गयो मेरे प्रान । बहिनी कहे सब भूल गये
 मेरा हरीसँ लगा हे मन ॥ ४ ॥

५७४ मरनसो हक रे है बाबा । मरनसो हक है ॥ ४० ॥ काहे डरावत मोहे
 बाबा । उपजे सो मर जाय भाई मरन धरन सा कोई बाबा ॥ १ ॥ जनन मरन ये
 दोनो भाई मोकले तनके साथ । मौती पुरे सो आपही मरेगें बदनामी छुटी बात
 ॥ २ ॥ जैसा करना वैसा भरना संचित ये हि प्रमान । तारनहार तो न्यारा है रे
 हकीम वो रहिमान ॥ ३ ॥ बहिनी कहे वो अपनी बाता । काहे करे डार ।
 ग्यानी होवे तो समज लेवे । मरन करे आप दूर ॥ ४ ॥

५७५ सच्चा साहेब तू येक मेरा काहे मुजे फिकीर । महाल सुलुख परवा नही
 क्या करूं पील पथीर ॥ १ ॥ गोविंद चाकरी पकरी । पकरी पकरी तेरी ॥ ४० ॥
 साहेब तेरी जीकीर करते माया परदा हुवा दूर । चारो दील भाई पिछे रहते है

बंदा हुजूर ॥ २ ॥ मेराभी पन सटकर साहेब पकरे तेरे पाय । बहिणी कहे तुमसे गोविंद तेरे पर बलि जाय ॥ ३ ॥

५७६ वैसी राम बढाई । सब जानो तुम भाई ॥ ४० ॥ देव करे सो कहा न होवे सुनरे मूढो अंध । सीला मनुख भई जीस पावो गणिका छुटा बंद ॥ १ ॥ रावन मारके बिभिषण लंका । यह पाई राज्य कमाई । राक्षसकू अमराई दीयो । ये वैसी राम नबाई ॥ २ ॥ पहरादों बिख समिंदर बुरना परबत लोट दिया है । आगी जलावे पिता उसका सत्वसें राम रखावें ॥ ३ ॥ पानी माहें गजकू छोडे सावज मारन भाई । उसको रन्यो कुटनी मुक्तो करता राम सो वोही ॥ ४ ॥ मिराको बिख अमृत किया फत्तरकू दूध पिलाया । स्वामी बिख चढे तब रामराम ऐसो बीरद पढाया ॥ ५ ॥ शनि को रूप लीया राम राखो भक्त को सीस । ब्रह्म न सुदामा सुघोकी नगरी वैसे करे जगदीश ॥ ६ ॥ वैस भगत बहुत रखे तब-कहा कहुजी बढाई । बहिणी कहे तुम भगत कृपाल हो जो करे सो सब होई ॥ ७ ॥

५७७ सांगितलें करीं रे । सुमना सांगितलें करिं रे ॥ ४० ॥ शांतिमनीं धरीं क्रांध दुरी करीं । वासना विवरीं सुमना । सांगितलें ॥ १ ॥ देव सखा करीं भाव मनीं धरीं । भक्तिपी तू बरीं रे । सुमना ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे जरी नायकसी तरी । पढसील तू दुरी । सुमना ॥ ३ ॥

५७८ भवभ्रम निरसीं रे बापा । भवभ्रम निरसीं रे । ४० । काय करूं इतरे । बहु जानें । चित्तप्रया तू रे बापा ॥ १ ॥ सिद्धि अनेका । नाना परिच्या । येथें तें न सरें ॥ बा० ॥ २ ॥ शास्त्रप्रसिद्धी कामुक बुद्धि । येणें काय तरे ॥ बा० ॥ ३ ॥ पांचही मुद्रा । लाविती नेत्रीं । भाल विलोकित रे ॥ बा० ४ ॥ दशनादि प्राण । गोंवुनी राहे । तेथें चिन विरे ॥ बा० ५ ॥ तें सुख साधुनि । ये नरदेहीं पुढील धाव पुरे रे ॥ बा० ६ ॥ बहिणी म्हणे तुज सद्गुरु वरदा विण तें तें दुर्गम रे ॥ बा० ७ ॥

५७९ अरे चित्ता चिंतनें तेंचि कोजे । व्यास पराशर चिंतुनि गेले तें हृदयीं स्मरिजे ॥ १ ॥ अकुटीचे करीं चिंतन तें अली तदुपरी रामिजे । चिंतुनियां हरी चिन्मय होशील हेंचि मला उमजे ॥ २ ॥ दैत्यसुतें हरी । चिंतियला तरी राक्षयला परिजे । द्रौपदीचे अती संकट वारुनी काय तुला नुमजे रे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे किति सांगों मना तुज हित मनीं धरिजे । चिंतन भक्ती बरिष्ठची आहे सांग बरे सम-जरे ॥ ४ ॥

५८० जटा ना कथा सिंगी ना शांख । अलख भेक हमारा बाबू । झोली ना पत्र कान में मुद्रा गगन पर देख थारा ॥ १ ॥ बाबा हमतो निरंजन वासी । साधुसंत

योगी जानलो हम क्या जाने घरवासी ॥ ८० ॥ माता ना पिता बंधू ना भगिनी
गण गौत ओ सब न्यारा । काया ना माया रूप ना रेखा । उलटा पंथ हमारा ।
बाबा ॥ २ ॥ थोती ना पोथी जाती ना कुल । सहजी सहज भेक पाया । अनु-
भव पत्रिसी सिद्ध की खादी उनकी ध्यान लगाया ॥ ३ ॥ बोध बलपर बैठा
भाई देखत है तिन्ह लोक । ऊर्ध्व नयन की उलटी पाती । जहा प्रकाश आनंद
कोटी ॥ ४ ॥ भाव भगत मांगत भिक्षा तेरा मोक्ष कीर रह । दिखाई । बहिणी कहे
मै दासी संतनकी । तेरे पर बलि जावे ॥ ५ ॥

५८१ देखोनियां स्वरूप सुखावलें मन । पहातां जालें समाधान । शामसुंदर कांती ।
सर्वांगीं विभूति । नाम जयाचें उमापति ॥ १ ॥ माथां जटाभार । वाहं गंगेचें नीर ।
रूप जयाचें अगोचर ॥ २ ॥ मस्तकीं ढोळा । भाळीं चंद्रकळा । अधींगीं शोभे
शैल्यबाळा ॥ ३ ॥ रुंड माळा गळां । त्रिपुंड पिंजळा । मुख साजिरे रविकळा
॥ ४ ॥ वहन वृषभ साजे । त्रिशुळ डमरू गाजे । शोभती कैसे योगिराजे ॥ ५ ॥
सिंगी स्फुरण करी । साजे मेखळा वरी । स्मशानवारू तयापरी ॥ ६ ॥ बहिणीचा
स्वामी एक । त्रैलोक्यनायक । वसे सदा हृदयीं देख ॥ ७ ॥

५८२ स्थान मानातीता रूप वर्णापरता । वर्तवी स्वसत्ता हरिहर हरि रे । त्रिगुणी
बा कळसी मोहना श्रीदेवा शेषादिकां न वर्णवें रे । परत वाचा । जेथें रिघु नव्हे
वेदाचा अगुणरूपधारी तूंचि बा रे । तो तूं आम्हां कैसें निज रूप दाखविसी ।
धन्य तुझा महिमा हरि रे ॥ १ ॥ तुज नमो निश्चिता ब्रह्मबोधा । न कळसी मन
बुद्धिभेदा । गुरुवाक्य अनुभवी जाणवी जो । खुणें तयासी न दिसे आपदा । ८० ।
ससही पाताळें दशादिशा मंडळें चंद्र सूर्य तुझ उदरीं । तारागृहवरुणादि करी
बावळी देख सामाविलीं तुवां श्रीहरी । विराटस्वरूपा अनुपान कळसी निजरूपा
दाखविसी नयनीं कुसरी । चतुर्भुज कैसा नयनीं दाखविसी काय वर्णू तुझी थोरी
॥ २ ॥ सहजसिद्धा सच्चिदानंदकंदा । विश्वतारका स्वामी तूं हरि रे । काय पुण्य
केलें न कळे कवणे जन्मीं लाघलीं आम्ही तुज रे । केवीं आम्हां तूं लाघसी कृपाळा
कंस आहे तुज शत्रु रे । मारिलीं बालकें जेष्ठें तुजहुनी । तें लोपी चतुर्भुजरूप रे
॥ ३ ॥ दैवहीना कायेची मागणी होय अभागी या राज्यपद हें । कामधेनु काय
सावे दारिद्र्यासी मिष्टान्न रोगी या पाहे । कल्पतरुतळीं काय असोनियां । दैव
जवें साह्य नोहे । ऐसे आम्हा तूं कैवी होसी प्राप्त माझें मज कळलें हें ॥ ४ ॥
एकोनियां स्तवन दोघांचें पै कैसे संतोषल कृष्णराणा । तपसामुग्रीनें तुम्ही
मागितलें मजला होईल नारायण । मग मी तीन वेळां पुत्र झालों तुमचा तिसरा
गे हाची जाणा । म्हणोनियां रूप दाखविलें चतुर्भुज बहिणी जाणे त्याची खुणा
॥ ५ ॥

५८३ दों दिनकी है दुनिया रे बाबा । दों दिनकी है दुनिया ॥ ६० ॥ ले
अल्लाका नाम कूल धरो ध्यान । बंदे ना होना गुंग । गाव रतन येही सार । नई
आवेगा तुजे बार । वेगी करा है फिकीर । करो अल्लाकी जिकीर ॥ २ ॥
करो अल्लाकी फिकीर । तव मिलेगा गामील पीर । बहिणी कहे तुजे पुकार ।
कृष्ण नाम तमे हुसीयार ॥ ३ ॥

५८४ भावना जयाची जयें ठायीं जैसी । फळप्राप्ति तैसी होय तया ॥ १ ॥
काय तो संदेह असे या अर्थासी । पाहिजे क्रियेसी अंगीं बळ ॥ २ ॥ ज्ञानप्राप्ती-
लागीं भजेल जो नार । ज्ञानचि निर्धार होय तया ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे हेत धरि
जैसा भक्त । तेणेंचि तो मुक्त होय भावें ॥ ४ ॥

नाच.

५८५ मनमोहना । कृष्ण कान्हा । यादव कुलभूषणा । गोकुलमंडणा । देवकी-
नंदना । मुनिमानसमोहना । त्रिभुवनसदना । आनंदवदना । गोपीमनरंजना ।
संकटभंजना । अरिकुलहनना । गुणनिधाना ॥ १ ॥ कृष्णा नाच रे वेल्हाळा । म्हणती
गोपी बाळा । थें थें ताल या । तोडीती । मिळोनीयां सकळां । छंदें नाचती । वाज-
विती । घागरिया खुलखुळा । करितसे नवला । यशोदा म्हणती भला भला ॥ २ ॥
हरि जगजीवना । कृपाघना । यमुनाजलखंडणा । गोवर्धना गोकुलरक्षणा ।
दावानलप्राशना । गोपीप्रियकान्हा । मधुसूदना । पूर्णकामनिधाना । अकळा-
कळ निर्गुणा । चैतन्यघना । स्तविती गोपांगना ॥ ३ ॥ आनंदवदना । पुतना-
शोषणा । रिठासुरमर्दना । भवमोचना । गुणविहीना । योगीजनपालना । धर्म-
रक्षणा पापछेदना । भक्तजनउज्जीवना । मदनमोहना । त्रिपुटीभेदना । न करवें
वर्णना ॥ ४ ॥ हरि गोविंदा । परमानंदा । परनारीवेधका । नित्यानंदा । बाल-
मुकुंदा । मोक्षपददायका । सच्चिदानंदा । आनंदकंदा । वैकुण्ठनायका । हरिगुण
भरिता । देवकीसुता । पांडवप्रतिपालका ॥ ५ ॥ कृष्णारामा । मेघःश्यामा ।
पुरुषीं पुरुषोत्तमा । आत्मारामा । पूर्णकामा । योगीजनविश्रामा । व्यापक-
व्योमा । नकळे महिमा । वर्णितां हा ब्रह्मा । हरिनिजधामा । जय परब्रह्मा ।
काय वर्णू तुझा महिमा ॥ ६ ॥ गौळणीबाला । मिळुनी सकळा । खेळविती

गोपाळा ॥ भक्तिजिह्वाळा । दाविती कळा । नाचविती सांवळा थें थें ताला ।
हरिगुण बाला करिती स्तुति वेल्हाळा । तो सुख सोहळा । पाहती डोळां ।
बहिणी त्या गोंवळा ॥ ७ ॥

२

५८६ जय जय कृष्ण कृपाला हो जी नही किया जप तप-दान । जिस गृहों
बहान पूजन नहि रे भूमि नही गोदान ॥ १ ॥ तुम क्यों प्रगट भयो कहा जानो ।
अर्चन वंदन कछु पालो होय अर्चबा मानो ॥ २ ॥ अन्न दियो उसकू रसि नही रे
देवत पूजो भाव । तीरथ यात्रा नहि कछु जोडी कहा भयो नवलाव ॥ ३ ॥
बनधारी और निरपानो है पत्रलिखावत जान । नंगेहि पाव नंगा देहही बनबन
धुंढत रान ॥ ४ ॥ परबतमां हैं जोगी होकर छोड दियो संसार । धूमरपानें
पंचाग्रा साधन बैठे जलकी धार ॥ ५ ॥ बहिणी कहे कहा जन्मको संचित प्राप्त भये
हसबेला । चार भुजा हरि मुजको दिखाया येई कहो घननीला ॥ ६ ॥

२३ पाळणा-पंचतत्त्वाचा

५८७ जो जो रे जो जो बाळा । प्रिये घालीं वेल्हाळा । उन्मर्गीं नीज लागो
डोळां । हळू हळू घालीं ज्ञानकळा ॥ ४० ॥ प्रपंच नाशवत याचा नाही रे भर-
वसा । कन्यापुत्र गृहदारा हा तव भवबंधफासा । दृश्य हैं मायाजाळ हा तव
काळाचा वळसा । सावध होई बाळा परतांनी पाहें कसा ॥ १ ॥ प्रथम स्थूल देह
ऐक तुज सांगतां । पृथ्वी आप तेज वायु नभ पांच तत्त्वतां । पंचभूतें हीं स्थूल
पांचा गुणांचीं पाहतां । पाहें तरी तूं नव्हेसी वा यावेगळा समस्तां ॥ २ ॥ ऐसे हे
स्थूल देह पांचा भूतांचे जाण । एक भूत पांचा ठायीं क्रमी पंचवीस गुण । मेळ-
वुनी वाटियली गुणसाम्यता करून । ऐक आतां वेमळाळीं सांगें भिन्न भिन्न ॥ ३ ॥
आकाशाचा गुण पांच काम क्रोध लोभ मोह । भय हैं पांचवें रे हैं तूं जाणसी संदेह
हैं तरि तूं नव्हेसी तूं तंव अनामीक पाहें । सांडीं हा आतिवेश सद्गुरुवचनीं
राहें ॥ ४ ॥ आकाशावांचून वायु जन्मला जाण । वायूचे पांच गुण । एक तुज
सांगेन । चलन वलन आकुंचन । प्रसरण धावणें । हे तरी तूं नव्हेसी तूं यावेगळा
जाण ॥ ५ ॥ वायू पोटीं पाहें तेज जन्मलें आपण । तेंहि रे पांचा गुणी आशिले
जाण । क्षुधातृषा अलस निद्रा मैथुन पांचवा गुण । हे तरी तूं नव्हेसी तूं यावेगळा
जाण ॥ ६ ॥ तंजापोटीं आप पाहें आपाचेही पांच गुण । शुक्र शोणित लाल मूत्र

स्वेद पांच जाण । ऐसैं हें कळसूत्र देह-पंचक जाण । हे तरी तूं नव्हेसी याचा साक्षी अनुभविसी ॥ ७ ॥ आपापोटी पृथ्वी जाली पांचा गुणीं विस्तारली । अस्थीमांसत्वचानाडी रोम पांचवी केली । या गुणीं तूं आथिळासी घेवुनी मी-पणाची खोली । हे तरी तूं नव्हेसी ऐसी जाण ज्ञान-किल्ली ॥ ८ ॥ ऐसैं हें पंचक जाण तूं या पंचकावेगळा । नाहीं तुज नाम रूप देह पंचकी लाधला । तूं तंव यासी साक्षीभूत । तूं तया अलक्ष सकळा । ऐसैं वा रूप तुझें । निर्जी नीज लागो डोळा ॥ ९ ॥ ऐसे हें स्थूल देह आगिक तीन आहेत । लिंग कारण महाकारण ऐक याचा वृत्तांत । सांगता तूं सावधान । दड देईं बाळा चित्त । जेणें तुज निज लागे हरे चौऱ्यांशीचा खेद ॥ १० ॥ आतां लिंगदेहे जेणें संसृती धरिलें । अंतःकरण चतुष्टय चौहु वृत्तीसी वरिलें । इंद्रिय दशक जाण पंचप्राण आधिले । पांचहि विषय जाण तुझे रूप यावेगळें ॥ ११ ॥ प्रथम निर्विकल्प कैसा विषय आठवे । तें तुझें अंतःकरण ध्यानआधारें उद्वेगें । श्रोत्रद्वारें वाचा प्रवेशे स्वभावं । शब्द गुणी आकाश यासी तो लिंगदेह स्वभावं ॥ १२ ॥ संकल्प विकल्प मना ध्यान वायोची जाण । ज्ञानत्वचाइंद्रियासी पुरुष विषय संघर्षण । प्राणी हे इंद्रिय तेथें कर्म चालितसे जाण । हे तरी त नव्हेसी याही वेगळा सुजाण ॥ १३ ॥ कल्पाकल्पित द्वैत मन या निश्चयासी येणें । ते तुमिया बुद्धि पाहूं वदान वायोची गुणें । इंद्रियचक्षुद्वारें पाद इंद्रिया चलन । रूप विषयो तेजीं मुरे याही वेगळा त जाण ॥ १४ ॥ निश्चयासी विसर नोव्हे तेंचि जाण तव चित्त । प्राणवायांसंगें जिह्वा इंद्रियाचे सहित । शिस्न या इंद्रिय दारें रसगुण ओपी-निर्मून । हेही वा तूं नव्हेसी । तूं या वेगळा निश्चित ॥ १५ ॥ मीपण सृजवी जो तोचि तुझा अहंकार । अपान वायोचिनी योगें घ्राणेंद्रिये निर्धार । इंद्रिये गुद द्वारें गंध गुण क्षिति स्थिर । हा तूं नव्हेसी तूं या वेगळा निर्धार ॥ १६ ॥ ऐसे हे लिंग देह एका जीवात्मयाचे । सूक्ष्म पंचभूत पंचवीस कळांचे । भवसिंधु तारावया गुरु साध्य आमुचे । तुकाराम कृपादानें तारियलें साचे ॥ १७ ॥ तैसे हे देहद्वय तुझें तूंच वा जाणमी । तरी तूं आपणासी कोण ऐसा मी नेणसी । ते तुझे विसरे देह नाम कारण त्यासी । हेही वा तूं नव्हेसी तूं या वेगळा अससी ॥ १८ ॥ अंतः करणीं स्फूर्तीं राहे । निवांत व्यान वायूसंगें । ध्यापोनि नाभिस्थान श्रवणद्वार तेणें भंगे । नायकती शब्द कान निःस्तब्धता होय वेगें । हा तुझा कारणदेह याचा साक्षी तूं अनुरागें ॥ १९ ॥ संकल्प विकल्प राहे होय निवांत मन । सर्वांगीं हा व्यान वायो व्यापुनी होय तल्लीन । त्वचा हात निवांत होय स्पर्श विषयो प्रासून । हे तरी तं नव्हेसी तूं वेगळा जाण ॥ २० ॥ ते वेळीं निश्चयासी बुद्धि तुझी न स्फुरे । कंठस्थानीं वदान वायू गिळी उलटी वसरे । चक्षु पाद निवांत.

होती रूप विषय तेजीं मुरे । याचा तूं साक्षीभूत तू या सहज वेगळा रे ॥ २१ ॥
 जे वेळीं अनुसंधान धरुनि विसरे चित्त । अपान वायो हृदयस्थानीं मलमूत्रा
 कोंडित । जिव्हाक्षिप्त निवांत राहे । रसविषयो ग्रासित । हे तरी तूं नव्हसी तूं
 या वेगळा निश्चित ॥ २२ ॥ ते वेळीं अहंकार देही मीपण सांडी । अपान वायो
 गुदस्थानीं । नाशिक आकाशीं परवडी । घ्राणगुद निवांत राहे विसरे गंध विषय
 गोडी । ऐसे हे तीन देह । तुझा तूंचि बा निवडी ॥ २३ ॥ ऐसं हें अज्ञान जाण
 तुझा तिसरा देह । कारण नाम याचें । हे तव भवदायक । जाणते जाणते रे, याचें
 भोगिताती दुःख । तुकाराम खास आला, हरियलें जन्मदुःख ॥ २४ ॥ आतां हा
 चौथा देह । महा कारण जाण तेथिचि स्थिति कैसी । ते तूं बुझे आपण । ही खूण
 विरळा जाणे । ब्रह्मास्मी होय स्फुरण । स्वानंद सोहळा जेथें गुरुखुणचि प्रमाण
 ॥ २५ ॥ स्थूलदेह जागृती तेथें विश्व अभिमानी । रजोगुण नेत्रस्थानीं । युक्त भोग
 ज्यालागुनी । षड्गुण अकार तंव ते तुज दड्य म्हणवुनी । प्रणवाचा पाहिला चरण
 तूं तंव तेथींचा जाण ॥ २६ ॥ लिंगदेह स्वप्नावस्था । तेथें तेजस अभिमानी ।
 सखगुण कंठस्थान । प्रयुक्त भोग त्यागुनी । षड्गुण उकारवंत तूं यावेगळा जाण ।
 प्रणवाचा दुसरा चरण । राहें ऐसा ओळखून ॥ २७ ॥ आतां हा कारण देह याची
 सुषुप्ति अवस्था । अभिमानी प्राज्ञ जाण । तमोगुण हृदयस्थान । आनंद हा
 भोग जेथें षड्गुण विकार आपण । प्रणवाचा तिसरा चरण । तूं तरी तियेचा जाण
 ॥ २८ ॥ आतां हा कारण देह याचा सांगतां भाव । अनिर्वाच्य महिमा जेथें
 बोलायासी नाहीं ठाव । बोलता राग येती संतप्त मानु भाव । म्हणवुनी गुप्त केले
 येथें गुरुचा अनुभव ॥ २९ ॥ प्रथम सरस स्वरूपीं जें बा सन्मुख स्फुरे । तेचि रे
 जीवन्कळा निजस्वरूप तुझी रे । निमाळ्या पांचही अवस्था तेचि स्वरूप तूं रे ।
 हे स्थिती लागो तुज । जेवि सरिता सागरीं विरे ॥ ३० ॥ ऐसा हा पाळणा रे । निज
 मायेचा उपांये । हलवी सोहं दोरी । तत्त्वमशी गीती गाये । निज रे निज बाळा
 सदगुरुवचनीं पाहें । तुकारामें निजविलें बहिणी प्रेमें डोलताहे ॥ ३१ ॥

२३ (पाळणा) जोगी

५८८ निज रे निज तान्ह्या बाळा । निज रे जीवींच्या जिह्वाळा । निज रे निज कान्हा वेल्हाळा । निज रे निज त्रैलोक्यपाळा ॥४०॥ करीं धरुनी दोरू । हे तिसेष्ट (?) लोळू । हलविती हळुं हळू । यशोदा वेल्हाळा ॥ १ ॥ जो जो जो जो करि त्यातें । हा हा हा हा आला येथे । जोगी सांगे बालकातें । यशोदा वेल्हाळा ॥ २ ॥ निजासी नजि म्हणे । कोण तें स्वरूप नेणें । मायेच्या भुललेपणें । निजवी गोपाळा ॥ ३ ॥ हळु हळू पै करी मुखें । हलविती तेणें सुखें । रुदना करी तूं देखें । गोविंद सावळा ॥४॥ म्हणे माता अवघारीं । जोगी आला बाहेरीं त्रिशूल डमरू करीं दिसतो विशाळा ॥ ५ ॥ विभूतीचें विलेपन । मस्तकीं जटा जाण । मेघा तिसरा नयन । पाहें गोपाळा ॥ ६ ॥ रुंड माळा गळां । व्याघ्रांबर मेखला मस्तकीं झुलझुल । वहातसे बाळा ॥७॥ कपाळीं अर्ध चंद्र । कार्नीं मुद्रा सुंदर । न कळे तयाचा पार । ब्रह्मादिकाला ॥ ८ ॥ इतुकें ऐकोनी कार्नीं । बाळ बैसे उठोनी । म्हणे माते नयनीं । दाखवीं त्याला ॥ ९ ॥ काळाचा जो काळ । व्यापक त्रैलोक्यपाळ । जोग्याचे दावोनी खुळ । नवल गोपाळा ॥ १० ॥ बहिणी गायी चक्रपाणी । करुनी नाटक वाणी । रामकृष्ण स्मरणीं । घेती सोहळा ॥ ११ ॥

२४ फुगडी.

५८९ फुगडी घालितां नव्हे तुझा संग । जोंवरी आहे देही तुझ्या विषयांचा पांग । कामक्रोध लोभ यांचा नाही जंव त्याग । तोंवरी वायां अवघें फुगडीचें सांग । फुगडी घे विवेक धरीं गे । पाहें परतोनी मार्गे । मग तूंची हरी गे ॥४०॥ अहंकार दंभ मान धरूं नको बाई । लोक लाज भीड यासी देसवटा देई । काया वाचामनबुद्धि एकवट होई । फुगडी घालितां मग देव तूंचि पाहीं ॥ २ ॥ परनिंदा द्वेष याचा नको करूं साठा । धन विद्या पुत्र यांचा धरूं नको ताठा । अवघें मोडूनि धरीं एकभाव निष्ठा । बहिणी म्हणे तरिच तुज भेटी भगवंता ॥३॥

५९० फुगडी फू । उघडी हो । न होसी उघडी । तरी मग धगडी तू ॥ ५० ॥
 भूमिवरी झाडों । अंतरीचा काम क्रोध काडों । सांडों माया ओढों । मग होय
 भावा गडी । या वासनेचे ओंचे । खोंवि आधीं साचें । निरोध इंद्रियांतें । मग
 हरिरंगीं नाचें ॥ ३ ॥ दोहीं पदावरी । एक भाव करीं । अशिपदीवरी । मग तूच
 पाहें हरी ॥ ४ ॥ बद्ध सबळ भुजा । आधीं सारीं ओजा । जाण निजगुजा । मग
 फुगडी घाली ओजा ॥ ५ ॥ दृश्य भाव सांडीं । एक भाव जोडीं । प्रेमें घालीं फुगडी ।
 स्वानंदाची गोडी ॥ ६ ॥ ऐसी बहिणी फुगडी घाली । अवध्या अणियल्या हारी-
 पांगविल्या पोरी । न येती बरोबरी ॥ ७ ॥

२५ पिंगा.

५९१ आपली मांडी उघाडितां लाज । शिकवितो राग काय तुज । न धरिसी
 सोय कांहीं विवेकाचें गुज । न लाजसी तू होता भावा बापाची भाज ॥ १ ॥ घाल
 पिंगा ऐसा सांगतसें तैसा । कायावाचा मनें शरण रिधें जगदीशा ॥ ५० ॥ इच्छे-
 चिया संगें नको फिरूं रागोरान । सांडिं सांडिं अभिमान नको वायां करूं शीण ।
 इंद्रियांच्या वृत्ती अवध्या धरीं सावरून । परंपरा हेचि गेले संत आचरून ॥ २ ॥
 वासना कुरण इचा नको करूं पांग । आशा मोह तृष्णा यांचा आधीं सांडीं संग ।
 काम क्रोध लोभ । यांचा करीं मनोभंग । गुणातीत स्वामी माझा ध्याई पांडु-
 रंग ॥ ३ ॥ भक्ति आणि ज्ञान येथें धरीं शुद्धभाव । दया क्षमा शांति हाचि जाण
 पूर्ण देव । अनुताप बरवा मनीं असो सावयव । मिथ्या द्वेष त्यजुनी पाहें देहीं देव ॥ ४ ॥
 ठेकुनिचां हात कटीं नीट उभा राहें । सारुनियां दृश्य बाई एकाएकीं पाहें । जन-
 वाद लोक बाई सांडिं याचें भय । प्रेमें अंतरंगीं नाचें । सुखाचिया सोये ॥ ५ ॥
 जाणिवेचा पिंगा । वायां नको धरूं देहीं । सोंग संपदणी । यासी वानिसी तू
 कायी ॥ ६ ॥ स्तुति वाद भेद याचा मान नको देहीं । सर्व निरंतर समभाव धरीं
 बाई । बहिणी म्हणे पिंगा याची जाण कला ऐसी । साधुनी या वेळीं पुढें सिद्ध-
 सुनी ऋषी । ज्ञानाचें अंग हेंचि जाण सर्वाविशीं । तुकारामकृपे सुखें नांदीं अह-
 निर्णीशीं ॥ ७ ॥

२६ शिंपा.

—०—

५९२ पिटूनियां बाहें गे । नीट उभी राहें । बेटकीचे परी तोंड हालविसी काये
॥ १ ॥ शिंपा गे शिंपा रामचरण शिंपा । विषयाचे गोडी वायां नको करूं खेपा
॥ ४० ॥ करुणेचे बोल माझे नको करूं फोल । धरीं भक्तिभाव जेणें वसे ज्ञान-
चोल । नाच संतसंगें सखये अति प्रेमरंगें । जेणें तुज कृपा कीजे प्रीति पांडुरंगे
॥ ३ ॥ पंढरीचे पेटे सखये सुख आहे मांडें । घाउनीयां जाय बाई सर्व पांग फिटे
॥ ४ ॥ नका करूं फेरे बाई चौऱ्यांशिचे घेरे । घरा एकभाव जेणें भव सोडवी रे ।
॥ ५ ॥ मुखीं नाम बोलें बाई प्रेमभक्ति डोलें । सुखानंद रसे बाई स्वानुभवे
बोलें ॥ ६ ॥ मध्यमेचे पारीं सखये मेळवोनी पोरी । सदा अंतरंग खेळा उन्म-
नींच्या भरीं ॥ ७ ॥ बहिणी घाली शिंपा । करुनी सहुरुकृपा । संतचरणीं विन-
टली मिळुनी ज्ञानदीपा ॥ ८ ॥

— — —

२७ हमामा

— — —

५९३ तुज मज वार । येथें कोण म्हणे किर । ऐके सोसे सरसे मागें कां बोलसी
फार ॥ १ ॥ हमामा रे पोरा हुंबरी रे । ऐसे करितां किती पांगली रे ॥ ४० ॥ अहं
सोहं स्वर सारुनी मिळू एक घाई । स्वानुभवाचें सुख तेथें सांगूं आतां काई ॥ २ ॥
क्षरनाक्षर वाजे अनुहात ध्वनी । पडिला विसरू झाली तन्मयता ध्यानीं
॥ ३ ॥ बहिणी घाली वार । अवध्या म्हणविले किर । परतली कृत्ती झाली
निजानर्ही स्थिर ॥ ४ ॥

२

५९४ हमामा पोरा हमामा वाजे सवाई दमामा । दमाम्याची थोर घाई पोरा
मेळी तुझी आई । सांडीं ईचा चाळा पोरा लावीं ऊर्ध्व डोळा । रडोन आतां काई ।
मी सर्वे तुझी आई । बार धरी नेटें । समान करीं बोटे । नाम हुंबरी-छंदें उडवूं
नको बंड । बाई घेई पोरा । बांधून हातीं दोरा । हुंबरी घाली नेटें । नेवून हातीं
कांटे खेळ नव्हे फुका । चुकवीं जन-थुका । हुंबरी उतरी घाई । विवसी ठाई
ठाई । हुंबरी घालितां सोसें मग पाहें तें सुख कैसें । बहिणी सुखें घाली । अनु-
पम हुंबरी घाली ।

२८ हुंबरी.

५९५ ऐका यमुने घोषा । उडाला पेंद्या कैसा ॥ १ ॥ भरलें अंगीं वारें ।
हसतीं कैसीं पोरें ॥ २ ॥ ठेवुनि तीरीं झारी । आली न म्हणे पोरि ॥ ३ ॥ बाहे
पिटी मांडी । वरी सोस धरी तोंडी ॥ ४ ॥ घेवुनि हातीं कांटे । हुंबरी घाली नेटें
॥ ५ ॥ मज पेंद्याचा वार । येथें कोण धरी धीर ॥ ५ ॥ आली म्हणे पोरि ।
करीन तुज नवरी ॥ ६ ॥ लाविला मज चाळा । फोडीन तुझा डोळा ॥ ७ ॥
घाली पेंद्या वार । यमुना नव्हे स्थिर ॥ ८ ॥ उडत कसा फोडी । खरेसी आली
जोडी ॥ ९ ॥ सोस कंठी राहे । हुंकार न सांडी पाहे ॥ १० ॥ यमुना नव्हे स्थिर ।
पाहिला धरणीवर ॥ ११ ॥ धांवानी आला हरी । पेंद्या धरिला दां करीं ॥ १२ ॥
यमुना केली स्थिर । म्हणम्हणे आतां कीर ॥ १३ ॥ घेतली आळी मोठी ।
यमुना झाली खोटी ॥ १४ ॥ राहिला यमुनेचा घोष । सोकिला पेंद्यानं सोस
॥ १५ ॥ आली म्हणे पोरि । थोपटी कैसा टिरी ॥ १६ ॥ वहिणी हुंबरा गाय ।
नाचत पंढरीराय ॥ १७ ॥

२९ वासुदेव.

५९६ हरीं वासुदेव द्वारासीं आला । कोणी तरी भिक्षा त्यासी घाला गा
॥ १ ॥ कर्म करुनि फळ अल्प वी । अहंभावासी येवूनी द्यावें । मूळ नासता ते
ऋणी त्याचे । सर्व संचित पायीं लावा गा ॥ २ ॥ फावे लक्षअलक्ष याही वेगळे ।
ध्याये ध्यानाहुनी निराळे । दृश्य द्रष्टा दर्शन येथें गेलें । तेचि दाता दिले पाहिजे
गा ॥ ३ ॥ वहिणी म्हणे सरलें द्वैत । सच्चिदने आनंद भरित । जेथें वेदाचा न
कळे प्रांत । तथा दानाचे आम्ही अंकित गा ॥ ४ ॥

३० खेलिया

५९७ एका खांबावरी दुखांबाची माडी । तयावरी तखण आहे । तया पांच-
डभविलीं घरे । तया नव द्वारे पाहे रे ॥ १ ॥ सांग रे खेलिया याचें नांव काय । हें
कोणि राचिलें मामा भाई । कोटून झालें कोण यासी व्यालें । याचा धनी आहे
कवण्या ठाई रे ॥ ध्रु० ॥ पंचवीस खांब त्यासी बहात्तर कोठड्या । बावन्न खिले
पार्हीं । पंधराजण त्यामधीं निघ निघ करिती । चौघे राखिती ठाई ठाई रे ॥ २ ॥
सातह्वां बाजारीं दिसती हरी । तेथें घडामोड होतें नानापरीं । साधूनियां चौक
चावडी । त्याचे सहा कारभारी । अठरा कोतवाल फिरती दिनरातीं । अहं
ब्रह्मास्मी ऐसे जागविति । बहिणी म्हणे तेथें ओंकार ध्वनी । उठोनी कोठें सामा
वतें ॥ ३ ॥

५९८ मेरूचे शिखरीं पडियेली खाण । तेथें लोभ्यानें काढिली धावण । एकी
बांबें त्रिभुवन गाजलें । तेणें डगमगिलें शेषासन ॥ १ ॥ सांग रे खेलिया
अनुभव याचा । हा तुझा तुजपासीं आहे न कळे तरी हा तिचे गुरुमुखें
आ रे पाहे ॥ ध्रु० ॥ अंधे थोटे पांगळे बहिरें । येणें काढिलें धावणें । एका
पुढें एक घेताती लाग । ते पायाविण चालती गगन ॥ २ ॥ आंघळा मार्ग काढीत
चालला । त्याचा पांगुळें घेतला लाग थोटयानें हता शस्त्र । ते चोरासी मारीती
कैसा गा ॥ ३ ॥ वेद पंडित महानुभावी योगी । हा तयाचा अनुभव आहे । बहिणी
म्हणे हा अगम्य सर्वा । गुरुकृपविणें न कळे पाहे ॥ ४ ॥

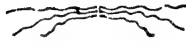
३१ दादल्या

५९९ त्रिकुटशिखरीं नांदे एक नारी । त्रिभुवन तिचे उदरीं । नात् पणत् हरि-
हर ब्रह्मादिक । ते पुरुषेविण नांदे घरीं ॥ १ ॥ नवल सांगतां नये । ते दादुल्यासी
म्हणे बाप माये । शेर्खीं बापासीच माळ घालून तिनें । प्रपंच राचिला आहे
॥ ध्रु० ॥ बांझीच ते व्याली बाळ । तियेपासून तिन्ही बाळ । उत्पत्तिस्थितीप्रलय-
समयीं । आपली आपण स्थाय बाळ ॥ २ ॥ पाहतां डोंडा ना मूळ । परि तिचेच

येवढे खेळ । एकाचे पंचवीस करून । तिने राविले ग्रंहांड गोळ ॥ ३ ॥ बापाची
लेकीच नवल व्याली कैसें जगीं । असें जाणून खेळू खेळे । कैसा तोचि एक
जाणीजे भोगी ॥ ४ ॥ ऐसी ते नारी वर्ते एक चराचरीं । कळे तिचेची थोरी ।
बहिणी म्हणे तें अगम्य सर्वां । आहे तुम्हां आम्हां माझा हरी ॥ ५ ॥

३२ डोहो

६०० डोहो कान्हा डोहो । निजभाव धरी डोहो । भक्ती अंगीकारी डोहो । होई
निर्विकारी डोहो । कल्पना वारी डोहो श्रवण करी डोहो । मन न धरी डोहो
निजध्यानीं विवर डोहो । तोचि धरी हे साक्षात्कार डोहो । डोहो डोहां डोहो
डोहो । डोहो घालितां जडला भावो । बहिणीसी फावला प्रेमभावे । तुकाराम
स्मरणें हाचि लाहे ।

३३ सौरी.

—१—

६०१ काजळकुंकां भुलसी वेढया । सौरियाच्या वेशा । मुळीं कामा पडिला
चिरा । म्हणोनी नाचों ऐशा ॥ १ ॥ निलाजिज्या जाय तूं बोलसी काये । लटिक्या
मार्गे हिंडोनी तुज हातीं येत काये ॥ २ ॥ विषयाचा धुमस घेउनी हिंडासि आम्हा-
मार्गे । मुळींचा तो ठाव रिता विनोद कुणासंगें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सौरीपुढें
झांकणें तें काये । खरें खोटें अवघें तुझे कळे अंतर्बाह्य ॥ ४ ॥

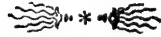
—२—

६०२ पुरुष व्याली कन्या झाली नवल सांगूं काये । कन्ये बापू गरव्हार केला तो
वे आपुली माये ॥ १ ॥ उगवा माझे कांडें सवरी नाचे पुढें । पहा वेदशास्त्रीं याचें
गुज आहे थोडें ॥ २ ॥ नर नव्हे नारी नव्हे कांहींच ते फेरी । ऐसैं तैसैं ना हें बाई
झीर आला करीं ॥ ३ ॥ बहिणी घाली साद अवघा । तोडुनि वेवाद । सौरीयाच्या
वेसों नाचे । सारुनि भेदाभेद ॥ ४ ॥

—३—

६०३ मुळीच कांहीं ज्यसन नाही केंचा संसार । लटिकी आंती पडली होती
केंचा भवसार ॥ १ ॥ चाल माझ्या रामा गाइन तुझिया नामा । मनें मुळीच
घेतली धांव म्हणोनि नाचें प्रेमा ॥ २ ॥ सोडुनि लाज झालें निलंज डौर घेत
हातीं । प्रेमभरें नाचत पुढतीं अविद्या करुनी परती ॥ ३ ॥ अविद्याविधी सारुनी
सिद्ध झालें निःसंग सौरी । स्वरूपाचें जन्मस्थान दावीं घरोघरी ॥ ४ ॥ विधी-
निषेव केंचा आम्हां सौरीयाची याती । बहिणी भावें घेउनि डौर ऊर्ध्व मुखें
गाती ॥ ५ ॥

३४ डौर.

—१—

६०४ कुडपियला देस आतां नका करूं बळ । झालें रामराज्य तुमचे वासरले
बोल ॥ धु० ॥ घरा बाई लाज कांहीं म्हणा रामराम । साहेबाचें देणें तेणें झालें
पूर्णकाम ॥ १ ॥ साहेबाचें देणें तेणें मोकळें केलें आम्हां । गुरुकृपा जाणति संत
काय कळे तुम्हां ॥ २ ॥ रक्ष्यासाठीं फेडूं डोई । हिजडी नाम आम्हां । निज-
भावाचा घेउनि डौर हिंडूं चारी धाम ॥ ३ ॥ जातिकर्म कूल नाही सौरियेच्या
वेपा । बहिणी म्हणे निःशकपणें हिंडों दाही दिशा ॥ ४ ॥

—२—

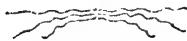
६०५ काजळकुंकू घरा तेलफणी करा । गगवला दिनराज बाण आले चौबारा
॥ धु० ॥ चला झडकरीं नाचूं प्रेमभरीं ॥ बुडेल दिनराज मग मरां येरझारीं ॥ १ ॥
नर नव्हे नारी नारी नव्हे सौरी । असें नव्हे तसें नव्हे डौर आम्हा करीं ॥ २ ॥
एकावरी एक पुढें त्याही वरी एक । भरले दिवाण टक्कासाहेब माझा देख ॥ ३ ॥
बहिणी घाली साद अवघा तोडुनि वेवाद सौरीयाच्या वेशें नाचे सारुनि
भेदाभेद ॥ ४ ॥

—३—

६०६ देव आठवा संसार आटवा । पांग फिटवा तेव्हां सद्गुरुकृपा ॥ १ ॥ ज्ञान
करावें वैराग्य घरावें । स्वरूपा वरावें तेव्हां सद्गुरुकृपा ॥ २ ॥ श्रुति सोडावी

निजवृत्ति जडावी । अखंडता घडावी तेव्हां सदगुरूकृपा ॥ ३ ॥ मनासी दंडावें
मायेसी भंडावें । द्वैतासी खंडावें तेव्हां सदगुरूकृपा ॥ ४ ॥ भक्ति करावी समता
धरावी । जाणीव सारावी तेव्हां सदगुरूकृपा ॥ ५ ॥ असत्य त्याजावें सत्यासी भजावें ।
संतासी पुजावें तेव्हां सदगुरूकृपा ॥ ६ ॥ बहिणी म्हणे ऐशा निर्धारा करणें । तरीच
वरणें सदगुरूकृपा ॥ ७ ॥

३५ मुंढा.

— १ —

६०७ मुंढा तोची मुंढा अवघा लुंढा करी इंद्रियाचा । मन जिकोन करील त्याग
अवघा वासनेचा ॥ १ ॥ तरीच बरोबरी होईल समसरी । नाही तरी जाय अधो-
मुख करी ॥ २ ॥ मनपणी मना कोठें घेऊनीयां वाव । पूर्णपणीं पाहीं अवघा
आत्मदेव ॥ ३ ॥ सुखस्थिती अनुभवविज्ञानेसी लाहे । बहिणी तोची मुंढा अंतर्बाह्य
पाहे ॥ ४ ॥

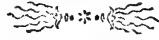
— २ —

६०८ बडा भेक शिर मुंढाया कफणी गलामा है वस्तादकी खूण पाया तोवरी-
किया क्या है ॥ ध्रु० ॥ आपकू पछान । देख दाई मकान । पकड रहिमान । क्यों
हुवा है हैराण ॥ १ ॥ पटपटकर क्या किया । जिकीर नहीं प्यारी । वस्ताद तुजे क्या
करे । किये पेटकी कामगिरी ॥ २ ॥ पांच बखत निमाज करत है । किसे पुकारता है ।
कंहा अल्ला किधर गया । उपर देखता क्या ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे नहीं करार ।
दिलमे पढी चुकी । वस्ताद तूतें क्या करे । पेटमे वासना भूकी ॥ ४ ॥

— ३ —

६०९ मुंढा मुंढा सब कहते दिलका नहीं कांयी । उपर तलखी चौधी भूजे। आप
पछाने ओही ॥ ध्रु० ॥ कायकू लीया भेक । अल्लाकू फिर देख । मनसा मुंढी न फिर तों
गांढमे मारू मेख ॥ १ ॥ बगलूम्याने तबल लेकर । फिरते दारोदार । पेटके खातर
काटते मास । दिलकी नहीं खबर ॥ २ ॥ छुटी माया तेरी काहेकू पकडे उसके साथ ।
दुंगसे दुंग घसतां मुंढे क्या कीया शाहामत ॥ ३ ॥ बहिणी कहे मर बे मुंढे छुटा
तेरा सोंग । वासना मुंढी नही काफिर तो काहेकू नाइते जग ॥ ४ ॥

३६ श्रोता (गाणें).

६१० श्रोत्याविण जें गायन । गात्याविण श्रोता जाण । त्याची सांगेन तें खूण । आयकावी ॥ १ ॥ अन्न सुरस निपजलें । नेउनी रोम्या वोगारिलें । तैसें व्यर्थ गाणें केलें । श्रोत्याविणें ॥ २ ॥ गाणें होतसे सुस्वर । श्रुती लावून मधुर । राजा श्रवणीं बाधिर । तरी तें व्यर्थ ॥ ३ ॥ अति सुंदर पाघिनी । रंभा वेश्या मृगनयनी । पती नपुंसक गौणी । तरी तें व्यर्थ ॥ ४ ॥ अश्व सुंदर नाचत । नाना कलाही दावित । बैसणार नाहीं तेथ । तरी तें व्यर्थ ॥ ५ ॥ देह सुंदर चांगलें । परी प्राणची ओसरले । जीव स्वर्गप्राप्ती गेले । तरी तें व्यर्थ ॥ ६ ॥ विप्र सुंदर नेटका । परी कोढ मुखीं देखा । तरी तो जाणावा अवांका । सर्व व्यर्थ ॥ ७ ॥ कर्म करी द्विज सांग । परी गायत्रीचें नेणें अंग । तरी तें सर्व सांगोपांग । अवघेंचि व्यर्थ ॥ ८ ॥ भागीरथी गंगाजळ । उत्तम हें सुशीतल । परी तें अमंगळ स्थळ । तरी तें व्यर्थ ॥ ९ ॥ तैसें श्रोतेविण गाणें । तें तंव लाजिरवाणें । म्हणून सावध ऐकणें । हरिकथा ॥ १० ॥ तुम्ही श्रोते आम्हां कैसे । राया परीक्षितीणसे । बहिणी म्हणे त्या मानेसैं । नाम गावें ॥ ११ ॥

३७ डफगाणें.

६११ अरे गलबला करूं नका । नाम उगेंचि ऐका । तुम्ही आम्ही जावूं लोका । देवाचिया ॥ १ ॥ तुम्ही भावें जरी ऐकाना । तरी मी पद गायीना । मज पडे हें मांना । कथेमध्ये ॥ २ ॥ तुम्ही श्रोते सावधान । ऐका बोलबडें भाषण । तुम्ही कृपा जी करून । परिसावें ॥ ३ ॥ मी तरी शिवरीचा गाण । तुम्ही येथीलचि जाण । तुम्हां आम्हां आजि लगन । लागलें असे ॥ ४ ॥ जैसा पडिला कशाळीं । तोचि पुजाचा त्रिकाळीं । म्हणवुनी तुम्हांजवळी । मागतसैं ॥ ५ ॥ जरी ऐकाल सादरें । तरी स्मरती उत्तरें । नाहीं तरी व्यर्थ कां रे । पीडा आम्हां ॥ ६ ॥ मन तुमचें गुढ-गुढी । येथें हरदास बडबडी । तरी झाली घरबुडी । श्रोत्यावक्त्यां ॥ ७ ॥ तुम्ही घेत असां विडे । माझेमांगें कुणीकडे । जैसैं प्रेतापुढें रडें । तैशापरी ॥ ८ ॥ मन तुमचें दोषरीं । क्रीडतसे बाजेवरी । गळासीये धरी । देह येथें ॥ ९ ॥ तुम्हां चढलासे उवागीं

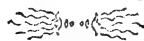
हरिदास गाय रंगी । दोघा नागवण वेगीं । घरां आली ॥ १० ॥ यांचें चित्त मोच्या-
पाशीं । कथा नयेचि मनासी । तरी कासया कथेसी । अडचणी ॥ ११ ॥ ऐसे
बदंड बोलतां । व्यर्थ चावटी सर्वथा । अवघे ऐका जी कथा । मनोभावे ॥ १२ ॥
असो सिद्ध महामुनी । संन्यासीही असो कांणी । ऐका सादरें श्रवणीं । हरिकथा
॥ १३ ॥ जपी तपी असो सांपी । असो अश्वमीर्षीपापी । परी देवाचे स्वरूपीं ।
चित्त दीजे ॥ १४ ॥ असो पंडित वेदांती । मीमांसादि हे व्युत्पत्ती । परी कथा अति-
प्रीती । ऐकावी ॥ १५ ॥ असो सिद्ध वा साधक । असो राजा अथवा रंक । कथा
आधीं आवश्यक । परिसावी ॥ १६ ॥ असो ब्रह्मज्ञानी थोर । अतिव्युत्पत्ति चतुर ।
परि कथेसि तत्पर । चित्त दीजे ॥ १७ ॥ ऐसीं नामें मज घेतां । फार वाढेल पै कथा ।
पुढें हरिकीर्तिकथा । आहे गात्री ॥ १८ ॥ हेंचि सकलां प्रार्थना । करितसें भावें
जाणा । कथा ऐकोनियां मना । विवंचिजे ॥ १९ ॥ जरी इतुकें न ऐका । तरि घरासी
जाणा का ? नाहीं वाटे कांहीं धोका । अधारींचा ॥ २० ॥ बहिणीं म्हणे स्वानुभव ।
ऐका धरूनियां भाव । तेणें भावें तुम्हां देव । जवळी होय ॥ २१ ॥

३८ नवल.

६१२ नवल नवल नवल ऐक देखिलें साजणी । जेथें अनुदात वाजतो ध्वनी ।
गे बाईगे आनुंदु जीवासी जाला । परमात्मा हरी देखिला ॥ १ ॥ नानापरिचे
दशनाद उठती घेउन छंद । गातीं गाती हरि गोविंद गे ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे
शेबटींचा नाद तां निःशब्द साचा । आळवितो नंद नंदाचा गे ॥ ३ ॥

३९ संचित.

६१३ संचित आणिलें भागा । यासी काय करूं सांगा । आत्मा आत्मि नुरोनी
जागा । ब्रह्मचि जालें ॥ १ ॥ यासी यासी काय करणें । शिक्कवितां ने घे मनें ।
देखोनी अखंड चिदने । स्वरूप ढोळां ॥ २ ॥ तैथें न देखे जातकूल । वर्णावर्ण

भ्रमजाळ । स्वरूपीं राहिलें आढळ । मन हें माझें ॥ ३ ॥ आतां हें न चले कांहीं ।
उपाव सांगतां देही । उपदेश महावाक्य पाहीं । सर्वत्र जालें ॥ ४ ॥ बहिणीसी भेटला
तुका । महावाक्य जाहलें फुका । ऐकती धोकती ते परलोका । धावंत जाती ॥ ५ ॥

४० सांग.

—१—

६१४ साडांवे तें काय आतां सर्वही सर्वेची आहे । जावें आत्मा कोठें सारें
मायावंष्टित दिसे । वैराग्य घेउनी त्यजूं भवासी । तें तंव पुढेंची भासे । यासी
यासीकाय करणें मन स्थिर नसे ॥ १ ॥ ठायींच्या ठायीं बरे रे असे मोकळ्या वृत्ति ।
विटंबूनी कायास्थिति आतां हिंढावें किती । घरींच्या घरीं बरवा पाहे विवेकबुद्धी ।
येणेंच जोडेल तुज आत्माराम त्रिशुद्धी ॥ २ ॥ घर जरी त्यजूं पाहसी तरी तुझें
शरीर सवें । भोजनां क्रूरता धरिसी तरी कल्पना सवें । कन्यापुत्र त्यजिसी जरी
तरी इंद्रियें सवें । शरीरसंबंध तुझा जाणें करूं तुटे स्वभावे ॥ ३ ॥ सांढावें जें
आतां काय नव्हे वासनात्याग । सांगावें तें सर्व दिसे जिह्वा उपस्थ सांग ।
जयासाठीं केला विटंबू तें तव न खंडी पाठी । बहिणी म्हणे मिथ्या सांग तुमच्या
फोल या गोष्टी ॥ ४ ॥

—२—

६१५ सांगसंपादणी केली आश्रयाची । नाहीं स्वरूपाची खूण मुद्रा ॥ १ ॥
ठकवूनी जना भरितसे पांट । मनीं नाहीं विट वासनेचा ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे
कैसे केले जन वेढे । दावी सांग कुढे पांट भरी ॥ ३ ॥

४१ संन्यास.

६१६ ज्या नांव संन्यास षड् ऊर्मीं जिंकी । स्वानुभवे सुखी निर्विकार ॥ १ ॥
मानूं आम्ही त्या संन्यासी केवळ । येर ते खळ पोटासाठीं ॥ २ ॥ तीही आश्र-
मींची क्रिया ठप्पावेल । शांति ही लोळेल सर्व देहीं ॥ ३ ॥ त्रिकाळाचें ज्ञान ॥
विधीचें पालन । ध्यास नारायण चित्तामार्जी ॥ ४ ॥ निर्वैर अतरीं नुरे ज्या अहंता
संन्यासी तरवतां बहिणी म्हणे ॥ ५ ॥

४२ भाट.

—१—

६१७ नंदजी आसीस भाट भट भाटको आसीस है । चिरकाल हुत तेरो । सत्य जाण-बात है । गजदासी घोडे । वस्त्र शस्त्र दान देत है । कृष्णको प्रताप भाट । बहिणी मूसे गात है ॥ १ ॥

—२—

६१८ जसोदाको पुण्य फलो । नंदजी तेरो भलो । कृष्णजीकी आस डारो मायामांह नंदजी ॥ १ ॥ योही ससर ब्रह्म निर्गुणहि वाको नाम कृष्णजी । स्वरूप-धाम वैकुण्ठको जाणजी ॥ २ ॥ कूर्म नारसिंहरूप । परशु वामनरूप । मत्स्यही चराचररूप । योही कृष्ण सत्यजी ॥ ३ ॥ छोडा मायापूत वैसी यो यो सत्यहृषी-केशी । उसको दरशन दोसी । पाप जावे बहिणीका जी ॥

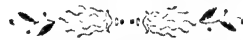
४३ भूत.

६१९ कैसें एक नवल वर्तलें । सांगतां नये ऐसें देखिलें । मन माझें शंकावलें । विवेकासी । गूढ वो पाडिलें ॥ ध्रु० ॥ बुद्धीचा पैनिश्रयो राहिला । चित्ताचा हेतुचि तुटला । अहंकार हा समूळ निमाला । नवलावो सखिये जहाला ॥ १ ॥ जागृतीच्या जागृतीमार्जा वो । जागताचि देखिलें चोज वो । नेणां कैची आली दूती वो । खुणावोनी खून हं दावी वो । शङ्खेविण लक्ष तें लागलें । लक्षीं लक्ष लागतां भेदलें तेणें देह व्याकूळ पडियेलें । अंतर्बाह्य स्वरूप कोंदलें ॥ २ ॥ रूप त्याचें सांगतां अपार । षड्वर्णारहित सुंदर । नयेचि शांभा कोटी दिनकर । वर्णितां भागला देख फणिवर । ऐसें रूप न देखें मी डोळा । तिन्ही लोक धुंडितां मोंगुळा । देखोनी अंतरां कळवळा । बालतां हे कुंठित रसाला ॥ ३ ॥ एकाएकीं पडियेली गांठी । देखोनिशां मन वो घे तुटी । अखंडतां वेधली हें दृष्टी । परमानंदीं पडियेली मिठी । निसाल्या वैखरी आदिवाचा । जाला न्यासचतुष्टय देहाचा । प्रकाश हा थोर

उन्मनीचा । काय सांगो महिमा तियेचा ॥ ४ ॥ अवस्था हे लागतां उन्मनी ।
ब्रह्मरूप दिसे जर्नी वनी । झाडितां हा न झडोचि कैसा । पहातां हा गे सर्व देहीं
ठसा । पृथ्वी आप तेज या आकाशा । व्यापक हा दिसे दाही दिशा ॥ ५ ॥ आतां
काय करूं गे साजणी । कैसी याची जाली झडपणी । भेटे वो ऐसा कोणी गुणी ।
दैवत हें काढील क्षणी । सहा चारी अठरा भागले । कांहीं केल्या कदा न उखले ।
बहिणी भूणे तें अधिकाचि जडलें । कोण भूत मज न कळे लागलें ॥ ६ ॥

४४ भैरव. [जोगी]

६२० विवेक जालारे बहिरव (भैरव) । हातीं घेउनी डौर भाव ॥ १ ॥ फेरा
घालितो या नगरा । क्षेत्रकाया-कासी पुरा ॥ २ ॥ माय सोनारीचा राजा । जय
अनंत पादभुजा ॥ ३ ॥ महा स्मशानीचा वास । अखंड उन्मनीचा ध्यास ॥ ४ ॥
हातीं ' डमरू ' निजबोधाचा । त्रिशूल भक्तिवैराग्याचा ॥ ५ ॥ शांतिविभूतांचें
लेणें । बरवें दावी सुदर्शन ॥ ६ ॥ कानीं योग तेची मुद्रा । भाळीं शोभे अर्धचंद्रा
॥ ७ ॥ माथां केयूराचा भार । निजवृत्ति निर्विकार ॥ ८ ॥ अनुहात शिंगी वाजे ।
तेणें विधिगोल हा गाजे ॥ ९ ॥ नकळे योगीयाची लीला । कटीं नवखंड मेखला
॥ १० ॥ कांखें ब्रह्मांडाची झोळी । पृथ्वीपात्र करतळीं ॥ ११ ॥ अष्टभैरवांचा
राव । देहीं आत्मा सदाशिव ॥ १२ ॥ डमरू बोध करी जनां । त्रिशूलें गुण छेदी
जाणा ॥ १३ ॥ ऐसा योगी भक्तराव । पुसे अभक्तीचा ठाव ॥ १४ ॥ जिकडे घाळी
भावें फेरा । मोडी पातकाचा थारा ॥ १५ ॥ नाम जग जोगी गाये । हिंदोनीयां
जनीं पाहे ॥ १६ ॥ जेथें दखे भाव मनीं । तेथें करी शिंगी ध्वनी ॥ १७ ॥ शिंगी
महावाक्य जाणा । तेणें सावध करी जना ॥ १८ ॥ मी तंव सांगें जगजोगी ।
देव आहे तुमचे संगी ॥ १९ ॥ कां रे ओळखाना देवा । देहीं आत्मा सदाशिव
॥ २० ॥ नका घालूं येरझारा । हा तो शेवटींचा फेरा ॥ २१ ॥ कांहीं करा कोणी
दान । उभें केले कां अजून ॥ २२ ॥ लक्ष चौन्यांशीचे फेरे । कां रे घालीतसां घेरे
॥ २३ ॥ नका घेऊं भार माथां । भावें अर्पा भगवंता ॥ २४ ॥ विवेक बहिणी सांगो
लोकां । सद्गुरु स्वामी माझा ' तुका ' ॥ २५ ॥ जगा जागाविलें तेणें । आतां नाहीं
येणें जाणें ॥ २६ ॥ बहिणी गाई जग जोगी । निजसुख अखंडित भोगी ॥ २७ ॥

४५ आरत्या.

१ आरती श्रीरामाची.

६२१ आरती रामराजा ॥ दशरथ-आत्मजा ॥ जानकी वाम अंगी ॥ जयलक्ष्मणा-
ग्रजा ॥ ध्रु० ॥ सन्मुख मारुती तो ॥ पायीं अखंड दृष्टी ॥ चामरें छत्रधारी ॥ उभा-
भरत पृष्टी ॥ १ ॥ टाकूनी देव येती ॥ तेहेतीस कोटी । श्रीरामनाम शब्द होई गर्जना
मोठी ॥ २ ॥ अंबरीं पुष्पवृष्टि । होत आनंद मोठा ॥ धन्य हा मृत्युलोक ॥ उणें
केलें वैकुंठा ॥ ३ ॥ ब्रह्मादि देव तिन्ही ॥ सुख पाहाताती ढोळां । घोंटीती लाल तेही ॥
ऐसी चुकलों वेळा ॥ ४ ॥ तेहेतीस कोटी देव ॥ पुढें तिष्ठताती ऊभे । श्रीरामनाम
शब्द नाद दाटला नभीं ॥ ५ ॥ सुस्वरशंखभेरी । गाई नाम नारद । तुंबर नाच-
ताती ॥ देवा जाणविती भेद ॥ ६ ॥ वाजती दिव्यवाद्यें ॥ शंखभेरी अनेक । बहिणी
तिष्ठत आहे ॥ हार्ती घेउनि पादुका ॥ ७ ॥

२ आरती सूर्याची.

६२२ नाकळसी वेदा विबुधा शास्त्रा श्रवणानें । न पडसी ठाई अनेक परिच्या-
मननानें । नेणति योगी जन ते इंद्रियदमनानें । ऐसें तव रूप बोधत सद्गुरुवच-
नानें ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जयं चित्सूर्या । प्रकाशघन हृदुवर्नी निजसाक्षी तुर्या ॥ ध्रु० ॥
शेषही श्रमला स्तावितां जिह्वा हे चिरली । ब्रह्मा वदतां वाणी बुद्धि ओसरली ।
अयानें शंकर श्रमला मग गंगा धरिली । अपार महिमा न कळे ही किर्ति उरली ।
॥ ज० ॥ २ ॥ शब्दें न पडसी ठायीं लक्षातीत लक्षू । हेंही न घडे अतीत वर्तसि
निजचक्षू । उत्तम पुरुषा लक्षुनि टाकियला वृक्षु । बहिणी अद्वय चरणीं उत्तम हा
पक्षू ॥ ज० ॥ ३ ॥

३ आरती आत्मारामाची.

६२३ हत्काशित पद्मीं तूं विलससि सर्वेशा । रविशशि लोपति तेजें अज तूं
अमरेशा । सर्वांतर साक्षीत्वे निरखुनी तूर्येशा । अचला. अमला. अरूपा. अगुणा
नागनेशा ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जय अंतरसाक्षी । दीपवद् विश्वीं वर्तसी जीव
शिव दो पक्षी ॥ ध्रु० ॥ जय० ॥ षड्विध चक्रें शोधुनि शोधुनियां चित्ता । बोधु-
नियां कर्णां । त्यागुनि तनुची ममता । नवही नाद अनुभवी अनुभव त्या परतां ।

भेदुनि कोका सुख जें देहीं ये सुमता ॥ ज० ॥ २ ॥ अकार उकार मकार निमती
ते तुर्या । बिंदुस्थानीं उन्मनी अनुभवि जे चर्या । अक्षरही सक्षर तूं उत्तम गुणवर्या ।
बहिणी म्हणतां वाणी न धरी मम धैर्या ॥ ३ जय० ॥

४ आरती सद्गुरूची.

—१—

६२४ सद्गावाचें आसन हृदयीं अभेद बुद्धीनें । आनंदाच्या उदकें केलें चरण
क्षालन । दृश्यद्रष्टादर्शन यांचें दिधलें आचमन । निहंतुक मन केलें भालीं चर्चित
चंदन ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जय सद्गुरु माहेरा । आरति ओवाळीं अभयकर वर-
दातारा ॥ ध्रु० ॥ बोधाच्या अक्षता रंगविल्या श्रवणें । समर्पिलीं उत्तम अष्टही
भावाचीं सुमनें । अहं निरसूया धूप जाळुनियां करणें । ज्ञानाच्या प्रकाशें बुद्धिर्दाप
उजळणें ॥ २ ॥ अनुभवाचे तारीं वाढियला नैवेद्य । सद्गुरु जाणती भोजन सुखाद ।
सत्रावीचें तोय मध्यें पान तें शुद्ध । करोद्वर्तन तेंचि सारूनि विषय पंचविध ॥ ३ ॥
पूगीफल फोडुनियां फल-इच्छा निजत्याग । रंगलीं इद्रियें रसनं रंगविला रंग ।
दक्षिणा त्वंपदीं तत्पद दोहींचा भेग । मंत्रपुष्प सोहं याचा ज्ञानीं विनियोग ॥ ४ ॥
निरांजन निर्धारें मानस साधनें सरलीं । अभेद प्रदक्षिणा तेंथें वाचा निवर्तली ।
ऐसी या हृद्रुवनीं पूजा सद्गुरूची केली । बहिणी आनंदांनं शेष सेवुनियां
धाली ॥ ५ जय० ॥

—२—

६२५ सकळहि तीर्थे मज्जन करिती तव पायीं । हरिहर ब्रह्मादिक तेही ध्याती
लवलाहीं । निगमागम गुण स्तवितां न कळसी शेषाही । पाहातां श्रुति उपरमल्या
वर्णूं मी कांई ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जय सद्गुरुराया । पंचप्राणें आरति कुर्वंदिन
काया । जय० ॥ ध्रु० ॥ उपमारहिता अद्वयसुखसागरभरिता । दृश्यद्रष्टादर्शन
यांही तूं परता । साच्चिदानंदरूप याही तूं वरता । मोक्षादिक तव वचनं वर्तति
सादरता ॥ २ ॥ निर्गुण सगुणा अगुणा अलिपद ज्ञानाढी । तुझिया वचनं घडती
आणिमादिक सिद्धी । अपांगपात स्वरूपीं राहे स्थिर बुद्धी । बहिणी अद्वयबोधें
चरणद्वय वंदी ॥ ३ ॥

६ आरती श्रीविठ्ठलाची.

६२६ विश्वव्यापक होसी विश्वीं विश्वात्मक विरहिता । विविधाकारा धरुनी रूप
तूं विधिगौरव पालिता । विकार सांडुनी सर्वही विपरीत भावनेविरहिता । विधि

अणु नेणे महिमा काय जाणवेल प्राकृता ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जय श्रीविठ्ठला । तुक्षिये चरणीं अद्वय हेत हा गुंफियला ॥ २ ॥ थकली बुद्धि जनांची म्हणुनी संसारीं गोविंसी । तें सेचिना निज हृदयीं निश्चित गुंतती यमदूतपासीं । ठकार-लेंसं ब्रह्म सर्वही बघतां विठ्ठलवेषीं । ठमकत गर्जत गोपी दुसरें नाहीं या उपमेसी ॥ जय० ॥ २ ॥ लक्षालक्ष निमालें अद्वय म्हणुनी हें खुटलें । लय साही दर्शना ओंकारा अतीत केलें । लाजुनियां श्रुति फिरल्या तेथें वर्णुं कवण्या बोलें । विठ्ठल विठ्ठल म्हणतां बहिणीपण वोसरलें ॥ ३ ॥

७ आरती तुळसीची.

६२७ वृंदावनभुवर्णी तुळसीचें वन । तेथें ऋडिा करी स्वयें श्रिकृष्ण । रात्रांदिस तुळसीचें ध्यान । सत्यभामा नारी करिते पुजन ॥ १ ॥ जयदेवी जयदेवी जय तुळसीं छंदरी । अखंड विष्णु तुज निजमस्तकीं घरी ॥ २ ॥ सहज सांवळा कृष्ण हा बरवा । कंठी शोभती तुळसीच्या माळा । वृंदावनभुवर्णी गोपिका सकळा । तुळसीपूजन करिती बाळा वेल्हाळा ॥ ३ ॥ कार्तिक मासीं तुळसीची भाक्ति । राधादामोदर वृंदावर्णी येती । शंख चक्र गदा पधें काढिती । लावुनि उत्तम दीप पंचारति करिती ॥ ४ ॥ उठोनियां प्रातःकाळीं करिती स्मरण । श्रिकृष्णहृदयीं तुळसीचें ध्यान । त्याची भाक्ति करी बहिणी आपण । द्यावें प्रेमभावं मज मूढा ज्ञान ॥ ५ ॥

८ आरती श्रीभगवद्गीतेची.

६२८ गीता गीता ऐसें वदतां पै वाणी । विश्वभर निजरूप तो होइल पै प्राणी । संग्रह करिता गीताजन्मांतर खाणी । नाहीं ऐसें वदला व्यासहि निर्वाणी ॥ १ ॥ जयदेवी जयदेवी जय भगवद्गीते । ऐसें वदतां रसने भगवद्रूपजीविते ॥ २ ॥ श्रवणें गीता अथवा पाठांतर गीता । झाली तरी साची हरि विक्रित निजभक्ता । विवेश अर्थान्वय जरी सांगे मुखें वक्ता । तांचि हरीरूप जाणा देहचारी असतां ॥ ३ ॥ जन्मांतरां अतिदोषी गीता म्हणतां ते । तरले अगणित नेणो झाले हरिरूपी ते । गीता तारक कलियुगीं जाणती अनुभवी ते । गीता पाठक मोती हरिरूप जाणा ते ॥ जय० ॥ ४ ॥ गंगा म्हणतां गीता गंगा सरी न पावे । अवले पोहतां बुडती म्हणवुनी सरी न सामावे । गीता गीता म्हणतां मूर्खही तरती स्वभावें । म्हणवुनि गीता तारक केली हे देवें ॥ जय० ॥ ५ ॥ उदार गंभीर गीता सकलां फलदाती । माता उपमा नपवे उदार अति कीर्ती । पठणें श्रवणें सकलां एकाचि फलप्राप्ती । बहिणी अनुदिन हृदयीं ध्याते निजभाक्ति ॥ जय० ॥ ६ ॥

९ श्रीराम शेजारती.

६२९ हनुमंत जांबुवंत पुढें उभे राहाती । जोडूनी पाणीं दोन्ही रामस्तुति

करिती । श्रीराम शेर्जी पडुडले सीता मंचक सावरी । उभी ते जनकबाळा भारती
घेवुनी करीं ॥ ध्रु० ॥ १ ॥ कर्पूर उजळती रत्न दीप शोभती । आणिक दीपावली
सुगंधी लाविती । सुगंध बहू फार दशांग लाविला । भरत शत्रुघ्न पुढें लक्ष्मण
उभा राहिला ॥ २ ॥ उधरण रंगीं आणि द्राक्ष फलें बहुता प्रकारें । रामापुढें ठेवि-
ताती सकलिक पक्कानें सारें ॥ ३ ॥ सीतादेवी दे तांबूल त्रयोदश गुणी । उपचार
किती वानूं शिणली व्यासवाणी । राघवें निद्रा केली आज्ञा सकलांसी दिधली ।
सीतादेवी चरणीं स्थिरली । पाहुनि बहिणी आनंदली ॥ ४ ॥

१० श्रीकृष्णाची.

६३० जयदेव जयदेव जय राजिवनेत्रा । देवकीसुत नामोचित यादवकुलगाम्रा
॥ ध्रु० ॥ लौकिक वचनं वदती श्रीपति हा येउनी । द्वारें जन्मत अश्रुत देखिलला
नयनीं । परि तो अयोनिस्संभव अनुभवज्ञानी । जाणति सज्जन विरहित जन्मांतर
योनी । अंबरुषीच्या गर्भालागुनि अवतारी । बळिरामचि हा झाला रोहिणिच्या
उदरीं । तूं तंव योनीसंभव न होसी निर्धारीं । धन्य तव रूप महिमा गोवर्धनधारी
॥ २ ॥ अद्भुत बालक देवकी देखुनी ती वंदी । आनंदती पै दोघे नाचति निज
नंदीं । युग परिमित पै भुजा दिसती गोविंदीं । दशभवतारातित हरि हा देखि-
यला बंदीं ॥ ३ ॥ कर सर्वां वहिले हरि संकट जनसे (अपूर्ण)

११ चंद्राची.

६३१ प्रकाश निर्मल कोमल कमलोद्भव । देखुनि रमला तेथें भ्रमराचा भाव ।
ऐसा प्रेमळ सीतळ तारापति देव । अनुभव सिद्धा देतो मुक्तीचा ठाव ॥ १ ॥
जयदेव जयदेव जय रजनीकांता । दर्शनमात्रें निवविसि भवतापण्यथा ॥ ध्रु० ॥
प्रतिमासा अंतीं द्वितिया येती जन्माची । राका येता प्रतिमा पूर्ण बिंबाची । चतु
र्थीची पूजा भाविक भक्ताची । गोपाळातें छाया करिसी कृपेची ॥ जय० ॥ २ ॥
नव रत्नाहूनी रत्न शास्त्राचा विवेक । उपमे तुजसी तुळिता तुझा तूंचि एक ।
शिवमौळीचें भूषण लुब्ध चातक । भक्ती भजता सिद्ध साधी पद पहिला पदक
॥ ३ ॥ (अपूर्ण)

१२ आरती ज्ञानेश्वरीची.

६३२ जय माये ज्ञानदेवी । शब्दरत्नजान्हवी । प्राशितां तोय तुझें । सुख होतसे
जीवीं ॥ १ ॥ अनर्थ साररत्न सिंधु मंथुनी गीता । काढिली भूषणासी । वैराग्य-
भाग्यवंता ॥ जय० ॥ २ ॥ अमृतसार ओवीं । शुद्ध सेविता जीवीं । जीवच ब्रह्म
होती । अर्थ ऐकतां तेही ॥ जय० ॥ ३ ॥ नव्हती अक्षर हे । निजनिर्गणभूजा । बहिणी
क्षेम देती अर्थ ऐकतां वोजा ॥ जय० ॥ ४ ॥

१३ आरती सद्गुरुची.

६३३ जय सद्गुरुराया माझी निरसीं माया । ठेंवितसें तव मस्तक चरणीं नश्वर
संपाप्ति जाया ॥ ध्रु० ॥ नसते मीपण घेउनीयां । देहें केलें सर्वही जाया । दृश्य
पदार्थ अमित भ्रमास्तव । अंतरले गुण गाया ॥ १ ॥ जन्मजराभय दुस्तर
वारुनी । सांग, तूं मोक्ष-उपाया । पुत्रकलत्र विचित्र मनीं सुख । जाइल सर्वही
वायां ॥ २ ॥ बहिणी म्हणे गुरुपंदांजुज इच्छितसे वर थाया । जय सद्गुरुराया ।
माझी निरसीं माया ॥ ३ ॥

१४ आरती सद्गुरुची.

६३४ जयजय सद्गुरुराया । भजला उत्तम देवराया ॥ ध्रु० ॥ बुद्धि अखंडित
आत्मरूपस्थित भेद ज्यांतुनी गमाया ॥ १ ॥ शांति सदा समभाव दयानिधे । नेमक
देव भजाया ॥ २ ॥ धैर्य कदापि न सोडुनियां मन । चिन्मयचरणें जडाया ॥ ३ ॥
निश्चळ जाण विरक्तिसी भक्ती सर्व त्यागुनियां माया ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे मन
निश्चळ होउनी । चिट्पणी ध्यान जडाया ॥ ५ ॥

१५ आरती कृष्णाची.

६३५ जय जय कृष्ण कृपाला मोहनमानस दीनदयाळा ॥ ध्रु० ॥ मंजुळ वेणु
सुस्वर वाजत । मोहियल्या ब्रजबाला ॥ १ ॥ यमुनाजळ अति निर्मळ वाहत ।
तन्मय गोधनमेळा ॥ २ ॥ रविशाशि मृग अहि जीवतरुण भूली पडे सकळांला
॥ ३ ॥ नेणती देह ध्वनी श्रवणी नयनीं । पहाती हो हरिलीला ॥ ४ ॥ बहिणी
म्हणे श्रुती नेणती हे याती । जातनती । भेद तयाला ॥ ५ ॥

१६ आरती कृष्णाची.

६३६ जय जय परमानंदा । राजीवलोचन मुकुंदा ॥ ध्रु० ॥ रत्नखाचित शिरिं
मुगुट विराजित । कंठां माला सुगंधा ॥ १ ॥ पीतवसन पीतगंधविलेपन । मानस
भूलत धंदा ॥ २ ॥ चंदनचर्चित अंगविलेपन देखुनियां सुखमंदा ॥ ३ ॥ पांचही
जाण आयुधें शोभती । गायन करि निजछंदा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे मन तोषत
देखुनि तें रूप मस्तकीं वंदा ॥ ५ ॥

१७ आरती आत्मारामाची.

६३७ सर्वांठायां देव एकचि अनेक । विस्तारिले नाना सुंदर कौतुक । सर्व क्षेत्रें
तीर्थें अंतीं गातिदायक । भिन्न बघतां पिंडीं ब्रह्मांडीं एक । जयदेव जयदेव जय
चित्सुखधामा । जय आत्मारामा । आरती वोवाळित निजहित विश्रामा ॥ ध्रु० ॥ हरि-

हर ब्रह्मादिक चिन्मात्रं तूंचि । अगमानिगमा सीमा न कले गणणेची । पूर्वापूर्व
आत्मारामा मूलरूप तू हेंच । तुजविण बघतां दुसरें अन्यहि नाहीच ॥ जय० ॥ २॥
तारक नाम तुझें ब्रह्म हें गाजे । अर्धचंद्र उदयो होउनि विराजे । तेणें आत्मज्योती
विश्व हें साजे । तो तूं गुरु भवहारक वंदित बहिणी गर्जे ॥ जय० ॥ ३ ॥

१८ आरत्या बहिणाबाईच्या (सं. विठ्ठल कृत.)

६३८ त्वंपद तूं तत्पद तूं असिपद जगदंबे । स्थूल तूं सूक्ष्मकारण तूं सकळारंभे
। हरि तूं हर तूं ब्रह्मादिक तूं गुणस्तंभे । महत् तूं महादादिक तूं सवांतरगर्भे ।
जयदेव जयदेव जय माये तुर्ये । बहिणाबाई पंचाक्षर गुणचातुर्ये ॥ ध्रु० ॥ १॥ रवि
शशि ताराग्रह तूं गण तूं गुणवंते । मन तूं मानस तूं जनविजनसमशांते । क्षिति
तूं जल तूं नल तूं अनिले नभवंते । सुख तूं सुखदायक तूं अद्वय एकांते ॥ ज० ॥ २ ॥
शम तूं दम तूं यम तूं साधन तूं जननी । जनिता जननी गुरु तूं मज तारक तूं
भजनी । मीपण तूं पण जीवभावांतक करणी । द्वय तूं अद्वय तूं जडला 'विठ्ठल'
निजचरणी ॥ ३ जय० ॥

६३९ सांगसी सकळां मृत्यु पांचा दिवसांचा । प्रायश्चित्त विधि सारुनि द्विज
पूजिले हरि वाचा । सकळांसी आशिर्वाद देउनि गीतेचा । स्मरणी तत्पर होउनि
अष्टादशा वाचा । जयदेव जयदेव जय बहिणाबाई । अंतीं आरति उजळुनि ठेवीं
मानस तव पायीं ॥ ध्रु० ॥ १ ज्ञानेश्वरिचें करिसी पारायण अंतीं । निशिदिन
सावध करिशी लावुनि निजपक्षीं । नामस्मरणी तत्पर वाचा रूपवंती । नकळे
तंव रूपमहिमा जणियला संतीं । जय० ॥ २ ॥ वैष्णव जयजयकारें तुलसीच्या
माळा । आलें हरिहर ब्रह्मादिक मुनिवरा ऋषिमेळा । नकळे पामर जन या भगव-
त्पथलीला ॥ जय० ॥ ३ धन्य शत षोडशवारि द्वाविंशत काळीं । धन्य अश्विन
शुद्ध प्रतिपदा बुध मेळीं । सद्गुरु भजनीं सावध राहुनि ते काळीं । देहा
त्यागुनि चरणा पावसि वनमाळीं ॥ जय० ॥ ४ ॥ धन्य घटिका धन्य
पळ लव तें जाणा । धन्य धन्य जन ते देखति तव निघना । धन्य प्रणितातीर्थ
शिवपुर निजस्थाना । तेथें राहुनि स्थिर तूं करिसी गुरुध्याना ॥ ५ ॥
॥ जय० ॥ आरत्यांचीं थाटे गायन जन करिती । रामस्मरणें सर्वहि आनंदें वदती
नेणो स्वर्गाहुनि त्या देवांच्या पंक्ती । आल्या मज्जनवेळीं त्या प्रणितातीर्थीं ॥ जय०-
६ ॥ मृदंगवाद्य नानापरिच्या गजरानें । तुलसी बुक्का उघळुनि मिरवत नशारानें ।
गर्जत हरिनामाच्या श्रेणी अधरानें । प्रणितातीर्थीं मज्जन केलें मग ध्यानें ।
जय० ॥ ७ ॥ पूर्वेंसी शोभे हनुमंत सहित अश्वत्थें । पश्चिम भागीं सुस्थळ रामेश्वर

१ संतः—विठ्ठल हें ह. भ. प. संत बहिणाबाईचे एकुलते एक चिरंजीव होत !
(दासविठ्ठल चरित्र पहा.)

जेथें । दक्षिण भागीं भगवति दुर्गा माता ते ॥ जय० ॥ ८॥ ऐसें स्थळ अति उत्तम
' शिवपुर ' ते स्थानीं । समाधि घेउनि बससी तूं देहावसानीं । त्रिकाळ भारती
पूजन इच्छित फलदानीं । पावति तव कर वरदे सुत विठ्ठल चरणीं ॥ जय० ९ ॥

२० आरती-बहिणाबाईची ! (संत ' निळोबाकृत)

६४० स्त्री वेश अग्रवणीं । बाळदशा क्रमियेली । जालीया पाणिग्रहण । पति-
व्रता आचरणीं । जय माय बहिणाबाई । मूल ब्रह्मरूपिणी । आरती वावाळीन ।
भक्तिप्रेम अंतरीं । जय० ॥ १ ॥ संचित पूर्वपुण्य । तुकारामदर्शन । मस्तकीं
ठेवुनि कर । सांगे भक्ति निर्विकार । जय० ॥ २॥ प्रसाद लक्ष्मी चौपन । यज्ञपूर्ति
करि पूर्ण । वर्षवी अमृत वाणी । करि त्रैलोक्य पावन ॥ जय० ॥ ३॥ अखंड देहीं
स्मरण । निजवृत्ति निमग्न । चरणीं निळा जाण । आला भावें शरण ॥ जय० ४ ॥

४६ श्लोक.

६४१ पुजोनी गणेशा बहुधा विधीनें । प्रवर्तला सृष्टि कर्माविधीनें । यालागि-
मी वंदिं श्रीमोरयासी । छेदीन मी मीपणसंशयासी ॥ १ ॥

६४२ वंदोनियां जाण सरस्वतीला । देईल ते सिद्धि महामतीला । तेणें गुणें
वर्णिन देवराया । बुद्धीसि जो बोधक दे. वरा या ॥ २ ॥

६४३ या नंतरीं सदगुरुराज वंदूं । जो हा स्वबोधें निजज्ञानसिंधू । पूजोन मी
मानस पूजनातें । त्रैलोक्यची अर्थ करो मनातें ॥ ३ ॥

६४४ या नंतरें संत महंत साधू । साजोनियां वर्तति जे विषादू. तया नमो
अद्वय निश्चयानें । ज्याच्या वरें जोडति मोक्षयानें ॥ ४ ॥

६४५ आतां नमो जाण कुलांबिकेला । जेच्या वरें सम्मतेला भुकेला । अखंड
हें हृद्गत होय मतिं । वंदोनियां श्रीकुलअंबिकेतें ॥ ५ ॥

६४६ आतां नमो सज्जन श्रोतयांसी । ऐसा तुम्ही सावध मी जयासी । पावेन
मी तें तुम्हांसमानें । यालागि मी प्रार्थितसें क्रमानें ॥ ६ ॥

६४७ ढोलेल जें मस्तक श्रोतयाचा । पावेन तें भाव महाजनाचा । बहीणी
म्हणे प्रार्थित याचिलागीं । अखंडता ध्यावुनियां प्रसंगीं ॥ ७ ॥

६४८ नमो लक्ष लक्ष्यातिता वेदवेद्या । नमो ध्येयध्यानातिता नित्यानित्या ।
नमो सर्वसाक्षी नमो सर्वकुक्षी । नमो बहिणि गंगाधरा मोक्षपक्षी ॥ ८ ॥

६४९ नमो भेदभेदातिता वेदगर्भे । नमो आंबिके अंब माते स्वयम्भे । नमो
स्वर्जने शांतिरूपे अमूपे । नमो बहिणि गंगाधरा शांतिरूपे ॥ ९ ॥

६५० (आर्या) बहिणीनं अवलंबुनि श्रीरामस्मरण मानसीं धरिलें । गंगा-
धर वंशोद्या एकोत्तरशत कुळासि उद्धरिलें ॥ १० ॥

६५१ बायां कां भ्रमसी उपास करिसी कंदामुलां सेविशी । भस्मा उद्धरिसी
कपाटिं रिघसी पंचाम्रि पैं साधिसी ॥ भूमीसी निजसी वर्षीं विहरसी मिथ्या
तनू आटिसी । आत्मा नोलखिसी म्हणे बहिणि रे मोक्षासि कै पावसी ॥ ११ ॥

६५२ गुरुकृपा जरि पूर्ण असे जया । भ्रवण हें श्रुतिशास्त्रकथा तथा । हरिहरादिक
किंकर दास हे । म्हणतसे बहिणी कुतुकेचि हें ॥ १२ ॥

६५३ असं सद्गुरू ते मना ओळखावे । अशांचें बरें दास्य भावें करावें । जयें
ज्ञान तत्त्वार्थ साधें स्वभावें । बहिणी म्हणे सद्गुरूसी भजावें ॥ १३ ॥

६५४ गुरू जो खरा तो बरा ज्ञाननिष्ठ । स्वधर्में क्रिया पाळि जो वेदनिष्ठ ।
जया ज्ञान तत्त्वार्थ शुद्ध प्रकाशें । बहिणी म्हणे ज्या ब्रह्म सर्वत्र भासे ॥ १४ ॥

६५५ गुरुगुरू करिताति कलीवरें । विषयसंभरणा बहु आस रे । उकिरडा
फिरती जाशि सूकरें । म्हणतसे बहिणी तिमिरा भरें ॥ १५ ॥

६५६ जयें ज्ञानवैराग्य भक्ती ठसावे । क्षमा शांति देहीं दया हे विसावे । दिसे
ब्रह्मचर्य स्वांगासि यावें । म्हणे सद्गुरू तो बहिणी स्वभावें ॥ १६ ॥

६५७ निजगुरू निजदाता भेटतां कोण चिंता । भवतमशमकर्ता शोकसेतापहर्ता ।
त्रिभुवनिं सुखदानी भक्त दासाभिमानी । बहिणि म्हणतसे तो रामतूका
निदानी ॥ १७ ॥

६५८ सांडा सांडा विसंडा रजतम भजनं भेद पाखांड सांडा । भंडा भंडा विभंडा
अति कुटिल जर्गी वासना हे विभंडा । दंडा दंडा उदंडा अतिचपळ मना घृप्ति एकाग्र
मांडा । देवा दंडा उदंडा शरण म्हणत जा बहिणि संसार खंडा ॥ १८ ॥

६५९ गृहस्थाश्रमीं तूं सुखें नांद वा रे । स्वरूपस्थितीसी बरें पाहिं पा रे ॥ असं
ज्ञानवैराग्य तें आदणीं रे । तें वर्म बहिणीप्रति फावळें रे ॥ १९ ॥

६६० शेषाचे शिखरीं विराट नगरी नांदे मही सुंदरी । तद्रुर्भी मकरी सुधामृत
झरी चंद्रावती दूसरी । तीच्या पैलतिरीं विटेवर करी धंझाडसंस्था हरी ।
पेंसी पुण्यपुरी नसेल दुसरी ती पंदरी भूवरी ॥ २० ॥

६६१ श्रुतिपथ पडलें हो पाहसी सर्व काळीं । विविध भजन मार्गीं कासबा
देह जाळी । गुरूपदभजनाचा हेत हा हो जयासी । म्हणत बहिणि नेत्रीं देखसी
आत्मयासी ॥ २१ ॥

६६२ सकळ विषय जैसे वाटती वीष तैसे । परधनपरदारात्याग त्यांचा विशेषे ।
श्रवणमनन साधूसंगतीं नित्य कीजे । म्हणत बहिणि येणे आत्मयासी
वरीजे ॥ २२ ॥

६६३ वेदार्थ हा पाहुनि वर्तती जे । वर्णाश्रमीं आश्रम त्यांसि साजे । मोक्षासि
हा कारण प्राणियासी । बहीणी म्हणे वेद मना उपासीं ॥ २३ ॥

६६४ वेदाचा अर्थ घेई तदुपरि दुसरें त्याच मार्गप्रवाहीं । जाणे वस्तुसि देहीं
निरखुनि धरणी हिंड तं सर्व पाहीं । भावायै नाम गाईं गुरुपद हृदयां सर्वदा
त्यासि ध्याईं । नाहीं तें वस्तुठायां बहिणि म्हणतसे पौरुषे तेथ जाई ॥ २४ ॥

६६५ रविमि उदय होतां वर्तती लोक कर्मे । करिति सकळ लोकीं पुण्यपापे
कुकर्मे । न लगति परि सूर्या जाण कर्मे तयांचीं । म्हणत बहिणि तैसी रीति या
आत्मयाची ॥ २५ ॥

६६६ (शा. वि. धृ.) या रे पंढरिसारखें क्षितिचरी आणीक सांगा दुजें ।
मुक्तीमोक्षमुमुक्षुतीर्थगण हें संसृत्य ज्याचें निजे । वाजे सार सदा कसा यम
शिरी आनंद वाटे जनां । ऐसें क्षेत्र तपोबली अकल हें ये ना कदा
वर्णना ॥ २६ ॥

६६७ अशी चंद्रभागा अशी भीमगंगा । असा गरुड उभा पुढें पांडुरंगा । विटीं
नीट ऐसा उभा देवराणा । दुजें क्षेत्र ऐसें जगीं नान्य जाणा ॥ २७ ॥

६६८ असा पुंडलीक असा बाळवंट । असें पद्मतीर्थ महामुक्तिपंथ । सदा गर्जना
नाचती प्रेमछंदें । बहीणी वदे देव कांटी विनोदें ॥ २८ ॥

६६९ काळासी दपटी भवासि निवटी मृत्यूसि धाकें पिटी । शत्रूच्या कपटी
अघासि तगटी जन्मासि पाडी तुटी । टेला पैल तटीं पहा कर कटीं कांती दिसे
गोमटी । बहिणीचा किरिटी स्मरा हृदघटीं तारील तो संकटीं ॥ २९ ॥

६७० कली पापरूपी कळोनी हरीसी । म्हणांनी धरा वास या पंढरीसी । अनाथें
दिनें पापभारे बुडालीं । तयांकारणें मुर्ति निर्माण झाली ॥ ३० ॥

६७१ निराकार हें रूप साकारलेंसें । पहा कोंदणीं रत्न जैसें प्रकाशे । कशी
दिश्य शोभा रवीकांटी भासे । दिशा व्यापुनी अवरीं कोंदलासे ॥ ३१ ॥

६७२ उभा नीट वीटीं तटीं चंद्रभागा । कटीं हात ठेवूनियां दिश्य भाला ।
पहा पुंडलीकीं कशा एक दृष्टी । असा देखतां ही सुखी होय सृष्टी ॥ ३२ ॥

६७३ गुणातीत हें रूप ज्याचें विराजे । असे पंढरीं आजि तें रूप साजे । विठो
नाम हें धाम वैकुंठवासी । बहीणीसखा अंतरात्मानिवासी ॥ ३३ ॥

६७४ कळेना कसा कोण हा वेषधारी । गमेना मना वर्णितां वेद चारी । पहातां जया नेत्र तटस्थ होती । प्रभा दिव्य ऐसी असे कोण मूर्ती ॥ ३४ ॥

६७५ न हाले न चाले न बाले न पाहे । नेचे नेदी उभा तिष्ठताहे । दिसे योगमुद्रा महा दिव्यराशी । मना नेणवें भ्रांति वाटे मनासी ॥ ३५ ॥

६७६ लिलाविग्रही रूप हें जाणवेना । मना आणिकां सर्वथा चोजवेना । असें रूप हें वेगळें कोण आहे । सखे सांग गे कोण आतां उपायें ॥ ३६ ॥

६७७ रुपाची मना लागली खंति भारी । असा कोण आहं कुशंका निवारी । करूं काय आतां जिवा राहवेंना । पुसावें जनां तत्त्व तें सांगवेना ॥ ३७ ॥

६७८ उभा नीट वीटीं कटीं हात दोन्ही । हिरें साजती कुंडलें दोंहि कर्णी । समे पाहिलें दृष्टि पें नाशिकार्थी । असा ना दिसे पाहतां वेदशास्त्री ॥ ३८ ॥

६७९ गुणातीत क्रीया विराजे शरीरी । करोनी अकर्तेपणाची उभारी । दिसे ज्ञानवैराग्यभक्तीसमेत । मनीं बैसला सांडिना त्यासि चित्त ॥ ३९ ॥

६८० सूर्याचें निज तेज सार श्रुतिचें जें गुढ या सृष्टिचें । ज्ञानी पंडित मानभाव तपसी तच्चाथ त्या जीविंचे । ब्रह्मा शंकर आदि ध्यान करिती सारकें या राक्षिचें । ती ही मूर्ति भिमातिरीं प्रगटली जें ब्रज वेदांतितें ॥ ४० ॥

६८१ निरखित कशि बाला दृष्टि लावोनि भाला । उलटुनि नयनातें लक्षि त्या विश्वपाला । वदनिं स्तावित वाचा मौन आलें श्रुतीला । अनुपम बहिणांसी लाधला सौख्यगोळा ॥ ४१ ॥

६८२ गुरूनं मुजे ग्यानप्याला पिलाया । हुवा मस्त बंदा उन्याकू जलाया । किंवा एकतारी दिनानाथ जीसूं । रहे खेलता दील राजी उसीसूं ॥ ४२ ॥

६८३ ज्याचा कंठ निळा त्रिपुंड्र पिवळा रुंदादि माळा गळां । भस्माचा उधळा कढेसि अन्नला व्याघ्रांबरों मेखळा । बाले हा ढवळा शिरीं शशिकळा माथां जटा सोज्जळा । बहिणी त्या अचला स्मरे अवलिला ब्रह्मांड ज्याची कळा ॥ ४३ ॥

६८४ त्रिशुळढमरुधारी भूतप्रेतासि वारी । अरिकुलदल मारी विश्वलोकांसि तारी । भवतम परिहारी शंभु हा योगधारी । अभिनव निजज्ञानं बहिणिषा अंगिकारी ॥ ४४ ॥

६८५ शिव शिव शिव काशी नाम हें पापनाशी । हृदयकमलकोशीं सांठवा रं प्रितीसी । अळस दुरि करा रे शिव ऐसें म्हणावें । अभिनव सुख घ्यावें शेष बहिणीस घावें ॥ ४५ ॥

६८६ मुक्तीची नगरी नलेल दुसरी या ऐसि पृथ्वीवरी । सेवायासि बरी अपाय न करी काशीच पावे सरी । पावे सर्व दुरी पतीत उतरी रक्षोनि नानापरीं भेतीं मुक्त करी म्हणोनि बहिणी सेवा म्हणे पंढरी ॥ ४६ ॥

६८७ सांगा कां सोमयागादि मख करितसां स्पर्ध जातां प्रयागा । उद्धारी तेथि गंगा अधिक कलियुगीं आजि ही चंद्रभागा । येथें येतां न भागा त्वरितहर जगा तथि आलें उपेगा । वंदाया पांडुरंगा म्हणतहि बहिणी मुक्तिमोगार्थ मागा ॥ ४७ ॥

६८८ परब्रह्म हें लक्षितां लक्षवेना । स्वसंवेद्य हें शास्त्र श्रुती साहवेना । कर्तृ काय हो अर्थ कैसनि सावे । बहिणी म्हणे भाव हा त्यासि बावे ॥ ४८ ॥

६८९ मौन्येंचि जाण स्ववितां तयासी । नसोनिचां सखिध सिद्ध पासीं । दावील नेंद्रेंच न रूप डोळां । बहिणी म्हणे येथिला हाचि भोळा ॥ ४९ ॥

पद

६९० माव शुद्ध रे शुद्ध बरवा धरावा । ब्रह्मनिष्ठ रे निष्ठ गुरु तो करावा । मायामल रे मल सांडोनि द्यावा । स्वस्वरूपिं रे स्वरूपिं रे ध्यास असों द्यावा ॥ ५० ॥

६९१ ऐक ऐक रे तूं मना मासिया जीवना । चुकवीं चुकवीं रे या जन्मीं बांध्या-यसी यातना । और्ध्व ऊर्ध्व हा सौर सूसारी भव वेदना । म्हणुनि करितसें जोडुनी कर दोन्ही प्रार्थना ॥

६९२ संतसंग रे संग रे निःसंग असावा । अंतरंग रे रंग रे प्रेमा तो धरावा । शांति क्षमेसी क्षमेसी ठाव देहीं रहावा । विवेक विचार विचार या मनाशीं करावा ॥

६९३ स्थूल धरावें धरावें क्षेत्रकीं क्षेत्रज्ञ । भावें भजावें भजावें सगुण कों निर्गुण । निष्ठें रहावें रहावें एकीं अनेकपण । डोळां पहावें पहावें ब्रह्म परिपूर्ण ॥

६९४ ग्रंथ पहाव पहावे गीता कीं भागवत । मार्ग धरावे कर्मब्रह्मनिष्ठायुक्त । मनें सांडावा सांडावा जाणिवेचा तंत । बहिणी म्हणे रे म्हणे रे बरवा ऐसा संत संग ॥ ५४ ॥

६९५ पहा किरीट झकमके जसि विद्युल्लता गगनीं चमके । दिसतसे चिमणी रमणी कसि चालत हंसगतीं उभि ठाके । मोहित नेत्र हे आस्य वरू विचित्र चरित्र अगम्य जियेचें । विठ्ठलीं लावव लावुनियां प्रीति बोलत बहिणी मुख मनिचें ॥ ५५ ॥

४७ प्रार्थना.

६९६ ऊठ सत्वर विठ्ठला । भेट देई रे आम्हांला । वाट पाहातीं सकळा । सखिया तटस्थ नयनीं ॥ १ ॥ वाटसी नयनीं पाहावा । जन्मोजन्मीं विठ्ठल व्हावा । म्हणोनी वाट पाहाती भावा । भेटी दे रे विठ्ठला ॥ २ ॥ नयना आस थोर आहे । कै भेटेल विठ्ठल माये । काया बहु इच्छित पाहें । क्षेम दे रे झककरीं ॥ ३ ॥ हात डेवोनिचां कटीं ।

कैं हा देखेन विह्वल दिउँ । बोले भरी जगजेठी । हृदयपेटि सांठपीन । विह्वल
जयतां मानसी ॥ —(अपूर्ण)

४८ शेवटचें मागणें.

६९७ त्रिकाळ आरती करूं देवाधिदेवा । गाऊं नाचूं करूं कथा नित्य केशवा
॥ १ ॥ दिनराती छंद लागो हाचि मानसी । रामा रामा कृष्णा गाऊं गीतेसी ॥ २ ॥
सारासार विचार करूं नित्य विवेक । तत्त्वमसी गुरुमुख पाहूं सकळीक ॥ ३ ॥ संत-
सेग करूं आम्ही भावार्थवळें । बहिणी म्हणे बणें तुटती जन्ममरणमुळें ॥ ४ ॥

परिशिष्ट 'अ'

करुणापर ! (देवार्शी भांडण)

६९८ कोणें तुशीं संबोधिलें । काय पुरलें त्याचें केलें ॥ १ ॥ म्हणितलें तुजला
देवा । कृपासिंधू कृपार्णवा ॥ २ ॥ काय केली कृपा तुम्ही । सांगा झणों उच्चारोनी
॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कळला कावा । तुझा देवा आम्हातें ॥ ४ ॥

६९९ कैसा झाला कृपावंत । भक्त-अंत पाहोनी ॥ १ ॥ काय केली कृपा फुकी ।
सांगा एकी कोणावरी ॥ २ ॥ न देसी घेतिल्याविना । कैसी करुणा ऐसी तरी ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे वृथा देवा । करुणार्णव झालासी ॥ ४ ॥

७०० कोणें दिला उदारपणा । नारायणा तुजलागों ॥ १ ॥ कृपण।हुनी तूं कृपण ।
कृपण पूर्ण करणीचा ॥ २ ॥ काय दिधलें भक्तालागीं । सांगा वेगों भगवंता ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे भक्तआर्त । नाही पूर्त केलें तुवां ॥ ४ ॥

७०१ तुज ऐसा देव लुब्धा । नाही सच्चा पाहियेला ॥ १ ॥ निवृत्ति ज्ञानदेवा ।
बहुत तुवां शिणवीलें ॥ २ ॥ गोण्या कुंभाराचे हात । सोडिसी भगवंत करणी
ऐसी ॥ ३ ॥ भोळा भक्त बोला-मेळा । पाहासी मुळा देऊं तथा ॥ ४ ॥ बहिणी
म्हणे ऐसी करणी । चक्रपाणी उदाराची ॥ ५ ॥

७०२ म्हणती तुला दयाघना । दयाघना परि कोरकी ॥ १ ॥ हरिश्चंद्र तारामती ।
केली माती संसाराची ॥ २ ॥ गोपीचंद राजा भोळा । बोल केला गांव त्याचा
॥ ३ ॥ एकनिष्ठ भक्त बळी । तुवां घातिला पाताळी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे बरें
केलें । नाही आलें अनुभवा ॥ ५ ॥

७०३ काय दिलें नांवा ऐसें । कोणा कैसें कळेना ॥ १ ॥ संत थोर तुकारामा । घेतां नामा छळिलें तुवां ॥ २ ॥ ऐसी कैसें तुझी थोरी । न पुरे बोरी भिड्डीची ॥ ३ ॥ कैसा तुझा बडिवार । धुवा केलें निराधार ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे घेऊं जाणें । देऊं जाणें नेणसि तूं ॥ ५ ॥

७०४ तुज ऐसा नाहीं देखिला उदार । श्रुतिशास्त्रीं फार वर्णिलेला ॥ १ ॥ सोचि कां हा देव विटेवरी उभा । चैतन्याचा गाभा पूर्ण दिसे ॥ २ ॥ मिटोनी लोचन कर कटेवरी । दृष्टि हितावरी ठेवोनियां ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे देवा ओळखीलें पूर्ण । अंतरांचा वर्ण हाचि असे ॥ ४ ॥

७०५ आलासी कोठोनी अरं मुशाफरा । कोणीं तुज थारा दिला येथें ॥ १ ॥ चावोनी चपाट केले भक्त भोळे । अव्यक्त ठेविलें निजप्रेमा ॥ २ ॥ मोठें घर परी पोकाचि वांसा । तैसी हृषिकेशा करणी तुझी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे लुच्चा धारिला वैकुंठीचा । आतां कैशी वाचा बंद झाली ॥ ४ ॥

७०६ धारिला भोरपियाचा वेश । माया लेशभर नाहीं ॥ १ ॥ त्यागिलेंही लक्ष्मिनी । परी म्हणवीसी कृपावंत ॥ २ ॥ म्हणविशी कृपाघन । आंगिं अभिमान दाटला ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सोडा देवा । द्यावी सेवा भावशुद्ध ॥ ४ ॥

७०७ कोठें गुंतलासी कोठें लपालासी । कपटकृती ऐसी तुझी देवा ॥ १ ॥ काय शेषराजों सुख-निद्रा घेसी । अथवा खेळसी रास-फिडा ॥ २ ॥ काय गोपाळांच्या मेळीं विहरसी । वेणू वाजविशी घुंदावनीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तुझ्या बापाचें गांठाढें । वेंच का रोंकडें भेटी देतां ॥ ४ ॥

७०८ सांडेयली लाज लौकिक व्यवहार । नाहीं लेशभर तुज देवा ॥ १ ॥ तुला देवपणा आला कोण काजा । बरें केशिराजा बोल आतां ॥ २ ॥ नाहीं चाड तुला संत सज्जनाची । थोरवी फुकाची मिरवीशी ॥ ३ ॥ बडिवार कोण येणें तुझा वाणी । पडलीळ घागीं अभक्तांच्या ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे उगं केलें आम्हां वेडे । आपुले पोंवाडे गांवयातें ॥ ५ ॥

७०९ गणिकेच्या काय देखिलें अधिकारा । निजपार्यां थारा दिला तिशी ॥ १ ॥ जन्मजन्मांतरींचा अजामेल पापी । तयासी स्वरूपीं मेळवीलें ॥ २ ॥ चांढाळ ऋतकी वाल्हा कोळी चोरा । यक्षाचा डांगोरा केला त्याच्या ॥ ३ ॥ गजेंद्र आकांक्षी काय केला धांवा । तेथें तूं केशवा धांवलासी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तुझ्या जरी आलें मना । पहासी न गुणा तया दोषा ॥ ५ ॥

७१० तुज ऐसा देव नाहीं तिन्ही सृष्टीं । तेहतीस कोटी देवांमाजीं ॥ १ ॥ ओळ्या भाविकांसी दिससी भावीक । जैसा योगी बक जळामाजीं ॥ २ ॥ काय थोरपण जगा नागवण । काय हें भूषण तुज साजे ॥ ३ ॥ तुजें थोरपण तुजलाचि

माजे । येरें अनवुजे होय देवा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे बाँव तुझ्या करणीची । वृथा भूषणाची मनीं कांक्षा ॥ ५ ॥

७११ अनंत नयनें म्हणताती तुला । आतां का आंधळा जाहलासी ॥ १ ॥ काय माझे हाल न दिसे तव डोळां । होसी वा आंधळा देखोनीयां ॥ २ ॥ द्रौपदीची लज्जा जातां देखोनीयां । वल्ले नेसवाया धांवलासी ॥ ३ ॥ तुकारामवेद बुडतां जां देखसी । जलीं ठाकलासी देखोनीयां ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तेव्हां डोळस होतासी । आतां सहस्राक्षी दिसना का ॥ ५ ॥

७१२ तुज असतां अनंत कर्णे । नये गाऱ्हाणें कानीं कैपें ॥ १ ॥ काय झाला परिसूनी बधीर । द्रौपदीचा आर्तस्वर ॥ २ ॥ गजेंद्रघांवा पेकू आला । बहिरे झाला काय आर्जा ॥ ३ ॥ कान्होपात्रेचो विनवणी । कैसी कानीं पडीयेली ॥ ४ ॥ बहिणी म्हण घेतां सोंग । निद्राभंग मोहे कधीं ॥ ५ ॥

७१३ कसीं घातीयली उडी । हाक ऐकुनि स्तंभ फोडी ॥ १ ॥ हाक फोडोनी सैराट । दुष्टपोट विदारिलें ॥ २ ॥ कैसी करुणा आली तेव्हां । नये देवा कांही आतां ॥ ३ ॥ काय वाटे जडभारी । तुम्हां हरी भेटावया ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे वनमाळी । करीं न रली भेटीसाठीं ॥ ५ ॥

७१४ थोरली हे तुझी सखी मेहुणी ती । असोनि लक्ष्मपती दरिद्री कां ॥ १ ॥ शंख मेहुणा तो अक्षयीं कोरडा । भूषण तव गाढा काय काज ॥ २ ॥ राजत्वे सोयीरे भीक मागताती । लज्जा कोणाप्रती सांग त्यांची ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे कांहीं असो नसो स्वतां । परी परचित्ता थोर तांचि ॥ ४ ॥

७१५ तयासीच आम्ही म्हणो थोर जाणा । जयासी करुणा पराविया ॥ १ ॥ छत्रपती राजा स्वये म्हणवितो । सोयरा मागतो भीक त्याचा ॥ २ ॥ जाळावें तें काय त्याचें थोरपण । कृपणासमान कृती ज्याची ॥ ३ ॥ बाईल उघडी फिरतसे घरीं । भूषण बाहेरीं काय त्याचें ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे फुकां म्हणविसी उदार । परी अनुदार वृत्ति तुझी ॥ ५ ॥

७१६ मागणीचें माझ्या तुज कां सांकडें । पडलें येवढें सांग देवा ॥ १ ॥ मागीतलें तरी कायलें अघोर । म्हणोनीया थोर चिंता तुज ॥ २ ॥ भेटीं देतां मीती तुज काय वाटे । तेणें भयेंकोठें लपालासी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणें म्यादा अगा पुरुषोत्तमा । काय ही उपमा तुज साजे ॥ ४ ॥

७१७ काय वेंचे सांग भेटी देतां तुझें । म्हणोनीया ओझें तुज वाटे ॥ १ ॥ काय तुझें रूप नेईन चोरोनी । भयें चक्रपाणि लपालासी ॥ २ ॥ काय तुज सोडा येईल बोलतां । अगा दीननाथा पांडुरंगा ॥ ३ ॥ काय काज आम्हां तुझीये

बैभवा । आस ही केशवा भेटीची गा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे आम्हां नलगे तुझें काहीं । भेटीवीण पाहीं दीनबंधो ॥ ५ ॥

७१८ कोणें संबोधीलें तुम्हां । पतीतपावन नारायणा ॥ १ ॥ पावनास्तव आलें बेय ॥ न करसी सत्य जातें घरीं ॥ २ ॥ कोणें बांधिला सादर । पार्थी ब्रीदाचा तोडर ॥ ३ ॥ तुज ऐसा त्रिभुवनां । कृपण नाहीं चक्रपाणी ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे स्वळां केला । बोध कोणा कामा आला ॥ ५ ॥

७१९ तुज ऐसें करणें होतें । तरि कां मातें जन्म दिला ॥ १ ॥ तुझ्या भेटीची मज आस । होती निरास केलें कां बा ? ॥ २ ॥ काय म्हूण आडलासी । दयावंता हृषिकेशी ॥ ३ ॥ देई चरणसेवा चुपेक्षी । सर्वसाक्षी नारायणा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे जन्म व्यर्थ । पदरीनाथ न भेटतां ॥ ५ ॥

७२० ऐसें वाटे जाळीं काया । कोण उपायां देव भेटे ॥ १ ॥ गृहा सोडुनी जावूं वनां । नंदराणा पहावया ॥ २ ॥ करूं काय न धरवें धीर । शारङ्गधर भेटे न हा ॥ ३ ॥ लागं आयुष्या ओहांटी । जगजेठी भेटसी कैं ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे काहीं मनीं । गुप्त कारीं सांगा देवा ॥ ५ ॥

७२१ काय करूं आटाआटां । भेटीसाठीं तुझे देवा ॥ १ ॥ बैसलासी कांणे वेशीं । सांगा मनीं येई तेंथें ॥ २ ॥ करूं कठिण यत्न सोपा । जेणें कृपा करिनी तू ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे खंती । वाटे चित्तां निर्दय झाला ॥ ४ ॥

७२२ वास तुझा कोठें नाहीं । विश्वी काहीं ऐसें नसे ॥ १ ॥ बाळं गेलें साधु संत । सर्वा आंत असली तूं ॥ २ ॥ भाव ऐसा धरुनियां । शरण पायां आलें असें ॥ ३ ॥ दासीलागीं भेटूं कैसा । विचार ऐसा करूं नका ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तुझे पायां । जीव काया कुरवंडीन ॥ ५ ॥

७२३ काय तुज वाटे मज भेटी देतां । कांण भय चिंता सांग उपजे ॥ १ ॥ काय तुझे स्वरूपा पडे माझी दृष्टी । लपसी जगजेठी तया भेणें ॥ २ ॥ तुझीया गोंवळ्या करंठ्या कपाळा । सांग माझा डोळां केविं लागे ॥ ३ ॥ काळ्या काजळाच्या काळाही सरसा । पांढऱ्या परिसा दृष्टि कैंहो ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे नको प्रसंग निर्वाणी । बऱ्या बोळा क्षणीं भेटी देई ॥ ५ ॥

७२४ रत्नजडित तव कांस्तुभ । नलगं लाभ मज त्याचा ॥ १ ॥ नलगे तुझी वैजयंती । भेटी चिंती चित्त तुझी ॥ २ ॥ नलगे माणीक सुकामाळा । भेटी डोळां तुझी पुरे ॥ ३ ॥ नलगे मुगुट हार कंठी । सुख वैकुंठीचें नको ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे कृपावंता । आस चित्ता भेटीची ॥ ५ ॥

७२५ नलगे तुझी चंदन-उटी । व्हावी भेटी एकी हेळां ॥ १ ॥ नलगे वंडी

संची शेला । तुझे बोला इच्छितसें ॥ २ ॥ नलगे तुझे शंख चक्र । छत्र चामर
नको तुझे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे सौख्य गावें । भेटीपुढें तुच्छ तुझ्या ॥ ४ ॥

७२६ सुखें घालीं तूं वैजयंती । मज खंती नसे त्याची ॥ १ ॥ माणिक मोती
घालीं गळां । तुळसीमाळ पुरे आम्हां ॥ २ ॥ केशरकस्तुरीचा तुला टिला ।
आम्हां भाला नाम मुद्रा ॥ ३ ॥ थोर आयुधें तुझे हातीं । आम्हां हातीं टाळ दिंडी
॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे पुणें आम्हां । सौख्यप्रेमा वाढतसे ॥ ५ ॥

७२७ शिरापुरी तूं खा लाडू । भेटी गोडू आम्हांसी ॥ १ ॥ नलगे कांहीं तुमचें
कान । भेटीवीण विठो एका ॥ २ ॥ पुरवा भेटीची गा आस । दुजें तुम्हांस न मागें
कांहीं ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे लवलाहें । भेटी घा हे दासीसी ॥ ४ ॥

७२८ भेटी देतां मज समाधान होये । तुझें काय जाये तयामाजीं ॥ १ ॥
देखवें न कां तुज माझें समाधान । न देसी म्हणोन भेटी मज ॥ २ ॥ भेटीची ही
आस नये पुरवितां । ऐसा कैसा दाता विठला तूं ॥ ३ ॥ रीति उदाराची ऐसीच
का असे । कल्याण जगाचें देखवेना ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे तोंड कृपणाचे पुढें
वेंगाडितां काडें पुरे काय ॥ ५ ॥

७२९ पुंड्याल्लागीं कैसा आलासी धांवोनी । काय भक्ति पाहुनी भुललासी
॥ १ ॥ काय केली ऐसी तयें थोर भक्ती । मागली श्रीपती तुम्हाल्लागीं ॥ २ ॥
ब्रह्मरूप तथा दाखविलें डाळां । ऐसा काय भोळा होतां पुंड्या ॥ ३ ॥ बहिणी
म्हणे तुझ्या पाहोन ब्रह्मरूपा । विटेवरी देखा उभें केलें ॥ ४ ॥

७३० केली संसाराची माती । भेटीसाठीं तुझ्या देवा ॥ १ ॥ हिंदतसें रात्रीं
वर्णी । नये ध्यानीं हें का तुझे ॥ २ ॥ तव रूपा लागली गोंदी । भाव-जांटा मेळ
विकी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे झालें वेढे । माझें कोढें पुरवों गा ॥ ४ ॥

७३१ तुझें यश गातां शेष सन्ध झाला । परी नाही कळला पार तथा ॥ १ ॥
तेथं माझा पाड काय वर्णी गुण । अवघाचि शीण होईल पें ॥ २ ॥ इंद्रादि सुर-
गण वंदिती जयाला । तो हरी सांपडला पुंडलीका ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे रूप तें
देखालिया डाळां । धांक कळिकाळादिकां पडे ॥ ४ ॥

७३२ अजुनी कां नये तुमचीय ध्यानीं । किती विनवणी करूं देवा ॥ १ ॥
कृष्णकृपणाची मेळविली ख्याती । म्हणोन कां श्रीपती कंटाळला ॥ २ ॥ भक्त
झाले फार आला कां कंटाळा । द्रौपदीवेल्हाळा सांगा तरी ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे
कीर्ति आयकीयेली कानों । चालत चरणीं आलें येथें ॥ ४ ॥

७३३ गोपगोपीसंगें खेळलासी भारी । थकलासी हरी काय आतां ॥ १ ॥
स्वर्गीय देवाशीं केलें कां मांडण । पुंडलीकालागून आलां येथें ॥ २ ॥ काय असें

याचें वर्म सांगा आम्हां । वारवार तुम्हां विनवीतसें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जरी सत्य
ना सांगाल । तरी मग बोल तुम्हांवरी ॥ ४ ॥

७३४ तुमचे गुण गातां नावडती तुम्हां । काय ठावें आम्हां ऐसें आहे ॥ १ ॥
गोष्टी स्वरूपार्चा लागलीसे फार । वरी प्रेमभर पडीयेला ॥ २ ॥ म्हणोनी जाहालें
मन आजी वेढें । तुम्हांसी सांकडें घातीयेलें ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे तरी न करा
उपेक्षा । पुरवा अपेक्षा भेटोची गा ॥ ४ ॥

७३५ मूर्खपणें तुम्हां छळियेलें भारो । तरि तूं श्रीहरी माय माझी ॥ १ ॥
लेंकुर्ने बोलीलें काय त्याचा खेद । जननी आल्हाद मानी त्याचा ॥ २ ॥ अपराधाची
क्षमा मागतां मातेसी । प्रेम पाव्हा तिजसी काय नुपजे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे ऐसी
गोष्टी नायकीली । विठाई माडली तैसी मज तूं ॥ ४ ॥

७३६ कल्पतरूखाली बैसला भुकेला । तरी नाहीं धाला काय ऐसें ॥ १ ॥
सांपडला किंवा परीस जयाला । दारिद्र्याची त्याला पोडा उरे ॥ २ ॥ घरीं कामधेनु
असतांही बाधी । पोटाची उपाधी जयालागीं ॥ ३ ॥ होय परी ऐसी माझाया मना-
तें । लाज आणि का ते काय देवा ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे येथें बोलावें तें कोणां ।
तुज नारायणा वांचोनिया ॥ ५ ॥

७३७ धरियेले तुझे पाय । आतां सोय करीं बापा ॥ १ ॥ नको लावूं लोटो-
नीयां । पंढरीराया कृपावंता ॥ २ ॥ लोखंड लागतां परिसा । सुघर्ण कैसा न होय
बा ॥ ३ ॥ जरी झालें ऐसें तरी । उरे केशी थोरी परिसाची ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे
कोण थोर । तुजहुनी पामर हा उद्धराया ॥ ५ ॥

७३८ सर्व देवांचा तूं देव । तुजहुनी देव थोर कोण ॥ १ ॥ तुज सांगुनि नास-
यणा । वंदूं चरणा कोणाचिये ॥ २ ॥ निवारील माझी चिंता । ऐसा कोण दाता
तुजवीण ॥ ३ ॥ तुझी होता अवकृपा । कोण कृपा करूं धजे ॥ ४ ॥ बहिणी म्हणे
पायीं राखा । माझे न देखां गुणदोषां ॥ ५ ॥

परिशिष्ट 'आ'

— ११०५ —

संतमहात्म्यपर.

७३९ संत तेचि होती खर । विश्वभरें आवडले जे ॥ १ ॥ नित्य वसे शांति
अंगी । प्रेमरंगी रंगले ॥ २ ॥ कृपादृष्टी जगावरी । विषयांवरी भर नाही ॥ ३ ॥
बहिणी म्हणे त्या ध्यातां । आले हातां परब्रह्म ॥ ४ ॥

७४० संताचा तो संग जाहालियावरी । उणा केवि हरी हांय तेथें ॥ १ ॥ देवही
इच्छिती संग त्यांचा घडा । देह कायों पडो संताचिये ॥ २ ॥ न वणेत्रे तां संतांचा
महिमा । किती ही उपमा न देतां पुरे ॥ ३ ॥ बहिणी म्हणे जैसी प्रारब्धाची
रेखा । तैमं जगदीशा करणें भाग ॥ ४ ॥

समाप्त

